

GEOGRAPHIA

S T U D I A

UNIVERSITATIS BABEȘ – BOLYAI

GEOGRAPHIA

2

Desktop Editing Office: 51ST B.P. Hașdeu, Cluj-Napoca, Romania, phone + 40 264-40.53.52

CUPRINS – CONTENT – SOMMAIRE – INHALT

P. COCEAN, Profesorul Grigor P. Pop la trei sferturi de secol * <i>Professor Grigor P. Pop at Three Quarters of Centuries</i>	3
GR. P. POP, Structurile (Calitatea) populației localităților comunei Țaga, județul Cluj, în perioada 1910-2002 * <i>The Structure (Quality) of the Population from the Localities of Țaga Commune, Cluj County, within the Period 1910-2002</i>	7
L. NICOARĂ, Evoluția structurilor pe grupe de vârstă a populației din bazinul superior al Crișului Repede, în perioada 1910-2002 * <i>The Evolution of the Structure on Age Groups of the Population from the Superior Basin of Crișului Repede, within the period 1910-2002</i>	23
RAMONA FLAVIA RAȚIU, The Social and Economical Structure of the Population in the Someșană Plain (The Transylvanian Plain) * <i>Structura social-economică a populației în Câmpia Someșană (Câmpia Transilvaniei)</i>	33
CS, M. KOVÁCS, Marital Status and Trends of Marriage Behaviour in the E.U. and Romania * <i>Statutul și tendințele comportamentului marital în U. E. și România</i>	45
SIMONA MĂLĂESCU, Emigration Characteristics in the Sub-Carpathians between the Olt and Jiu Valleys – Premises in Sustainable Development * <i>Caracteristicile emigrației în Subcarpații dintre văile Olt și Jiu - premise de dezvoltare sustenabilă</i>	53
N. CIANGĂ The Contradictory Evolution of the Post-War Tourism in Romania and the Negative Impact from the Period of Transition * <i>Evoluția contradictorie a turismului postbelic din România și impactul din perioada de tranziție</i>	63
AL. PĂCURAR, Alianțe, asocieri, fuziuni, forme de concentrare a capitalului și activităților din sectorul turistic * <i>Alliances, Associations, Forms of Concentrating the Capital and Activities from Touristic Sector</i>	69
V. BODOCAN, Importanța transporturilor aeriene în dezvoltarea turismului din România după 1990 * <i>The Importance of Air Transport in the Development of Romanian Tourism Industry after 1990</i>	89

ȘT. DEZSI, Rolul turismului rural în dezvoltarea teritorială a Țării Maramureșului (III) * <i>The Role of Rural Tourism in the Territorial Development of Maramureșului Land (III)</i>	95
R. BĂȚINAȘ, V. SOROCOVDCHI, Formele de turism determinate de apele curgătoare și activitățile asociate* <i>Tourism Patterns Determined by Rivers and Associated Activities</i>	105
H.-V. CONȚIU, Influența sistemelor urbane asupra bilanțului cantitativ și a calității apei în Culoarul Mureșului dintre Reghin și confluența cu Arieșul * <i>The Influence of the Urban Systems over the Quantitative Balance and the Quality of the Water in Mureș Valley between Reghin and the Confluence with Aries River</i>	117
ALINA MUREȘAN, Nivelurile de organizare naturală a spațiului la bordura Munților Apuseni cu Depresiunea Transilvaniei * <i>Levels of Spatial Natural Organization at the Contact between Apuseni Mountains and the Transylvanian Depression</i>	125
M. ALEXE, IRINA ALEXE, <i>The Salt Lakes from Ocna Dejului. Aspects Regarding the Evolution of lacustrine basins</i> * Lacurile sărate de la Ocna Dejului. Aspecte privind evoluția bazinelor lacustre.....	129
P. COCEAN, MARINELA RĂDUȚĂ, Limitele dezvoltării durabile * <i>The Limits of the Sustainable Development</i>	135
OANA-RAMONA ILOVAN, Identitatea regională a Țării Năsăudului * <i>Regional Identity in the Land of Năsăud</i>	139
DANA-NELICA CÂMPEAN, The Waste recycling * <i>Reciclarea deșeurilor</i>	155
SILVIA IRIMEA, Tracing the Evolution of English for Tourism Purposes at the Faculty of Geography. A Succinct Overview * <i>Evoluția predării limbii engleze pentru turism la Facultatea de Geografie. Scurtă analiză</i>	163

NOTE ȘI RECENZII – NOTES AND BOOK REVIEWS

ANGELICA PUȘCAȘ, Considerații asupra turismului urban în evul mediu timpuriu * <i>Considerations on Urban Tourism in Early Middle Age</i>	171
Raularian Rusu (2007), <i>Organizarea Spațiului Geografic în Banat</i> , Edit. Mirton, Timișoara, 606 p. (GR. P. POP).....	179
Florin Fodorean (2006), <i>Drumurile din Dacia romană</i> , Edit. Napoca Star, Cluj-Napoca, 448 p. (GR. P. POP).....	182
Radu Dimitriu, (2007), <i>Depresiunea Neamțului. Studiu de Geografie Umană</i> , Edit. Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 432 p., (AL. PĂCURAR).....	185

Prof. univ. dr. Grigor P. Pop (16 sept. 1933, Calna, jud. Cluj) la trei sferturi de secol

PROFESORUL GRIGOR P. POP LA TREI SFERTURI DE SECOL

Reluăm, cu o aleasă plăcere, în cele ce urmează, desigur ca un fapt de normalitate, considerațiile făcute de către noi în urmă cu cinci ani¹, cu gândul și înțelegerea, acum, de inserare a unora dintre faptele anterioare împlinirii a șapte decenii de viață și mai cu seamă a complexelor și frumoaselor realizări adăugate în intervalul ultimilor cinci ani (2003-2008).

Descins în citadela Almei Mater Napocensis dintr-un sat cuibărit de geneze la obârșia unei văi tributare Someșului pe partea stângă (Valea Vadului, puțin în aval de Dej), *Calna*, mai întâi ca student (1955-1960), când prin seriozitatea dovedită și înțelegerea deplină că studenția este o profesie căreia trebuie să-i fie acordată o atenție nemăsurată, a ajuns să ocupe, la sfârșitul studiilor universitare (1960), poziția de *șef de promoție pe țară* în rândurile absolvenților de la secțiile de Biologie, Geografie și Geologie ale universităților din București, Cluj și Iași.

Cu foarte buna pregătire științifică căpătată de la dascălii săi în cei cinci ani de studii universitare, omul și în mod treptat profesorul **Grigor P. Pop** a reușit, prin strădania și efortul depuse neîncetat, timp de aproape cinci decenii, să întregască o operă de geograf redutabilă. Purtând adânc întipărită în suflet pecetea învățămintelor locului natal, că nimic nu vine de la sine ci doar prin muncă statornică, prin abnegație și, uneori, chiar prin sacrificiu, el și-a clădit edificiul spiritual și profesional totodată cu migala și răbdarea transilvăneanului neaș. Unde graba, încropeala și superficialitatea n-au ce căuta, unde precizia, obiectivitatea și cumpănita judecare a relațiilor și interrelațiilor trebuie să primeze. „Astfel, a reușit să reliefeze trăsăturile uman-geografice ale țării, mai întâi în *monumentalul său tratat, în două volume, de geografie umană a României (cu o primă ediție publicată la Oradea în anii 1972-1974 și o a doua, mult îmbogățită și actualizată, editată la Cluj în anii 1986-1988), una dintre cele mai valoroase surse de informație de care dispun generațiile de studenți geografi din România*”². De asemenea, este de subliniat că, aproximativ în același context, a ajuns să fixeze parametrii desfășurării aceluiași fenomene și procese în lucrarea „Câmpia Crișurilor – Studiu Geografico-Economic” (teză de doctorat susținută la Universitatea Al. I. Cuza din Iași, sub îndrumarea profesorului Ion Șandru), publicată, în sinteză, în anul 1977, aceasta devenind un riguros model de cercetare științifică ulterioară.

Față de cele arătate, la care este posibil să fie menționate și altele, profesorul Pop va rămâne însă, cu siguranță, în bibliografia științifică de profil printr-o serie de alte abordări de ridicată ținută sub toate aspectele: *România. Geografia Circulației* (1984); *România. Geografie Hidroenergetică* (1996); *Carpații și Subcarpații României* (2000) și *Depresiunea Transilvaniei* (2001). Fără a insista asupra valorii demersurilor sale științifice, trebuie subliniat, între altele, că prima carte menționată are meritul de-a fi deschis orizontul preocupărilor de acest tip în țara noastră, fiind o „radiografie” meticuloasă a fenomenelor din sfera căilor de comunicație și a transporturilor, dar nu numai, iar ultima a venit să demonstreze că un singur cercetător și dascăl universitar, cu un foarte larg orizont de cunoaștere a teritoriului României, poate realiza, atunci

¹ *Profesorul Grigor Pop la șapte decenii de viață*, Studia UBB, Geographia, Anul XLVIII, 2, 2003, p. 5.

² **Laudatio**, în *Prof. dr. Grigor P. Pop, Universitatea Babeș-Bolyai” Cluj, Profesor de Onoare al Universității „Al. I. Cuza” Iași*, Iași 29 octombrie 2004, p. 2. **Observație:** Merită să fie consultat, de către cititorul interesat, materialul cu privire la situația menționată.

când posedă informația la zi și metodologie proprie, ceea ce în timp și-au propus, înaintea sa, colective întregi, adică o imagine veridică, în conformitate cu realitatea locurilor, a celei mai extinse și mai complexe depresiuni carpatice. Este o abordare clasică de Geografie Regională ce se instaurează ca reper, ca ștachetă pentru orice demers în perspectivă.

Neastâmpărat în ducerea până către capăt a gândurilor sale, ultima perioadă de trudă zilnică a profesorului Pop Gr. s-a materializat prin adăugarea la lucrările *Carpații și Subcarpații României* și *Depresiunea Transilvaniei* o reușită deplină asupra întinsului teritoriu de pe fațada vestică a României prin cartea *România. Dealurile de Vest și Câmpia de Vest* (2005), în care este pusă la punct, între altele, problematica majoră cu privire la definirea celor două semnificative unități geografice, fiind înlăturate „încălțiturile” cuprinse în literatura geografică anterioară. Anul 2006 a corespuns, drept urmare a foarte numeroaselor solicitări din partea cititorilor, cu tipărirea ediției a doua a cărții *Carpații și Subcarpații României*, iar în 2007, motivația unor preocupări anterioare și plăcerea de cunoaștere a Geografiei de pe malurile Someșului Mic au favorizat elaborarea și apariția cărții *Școala Geografică Clujeană*. De asemenea, ca urmare a inițierii de către Institutul de Geografie al Academiei Române a editării colecției Seria Județele României, în anul 2000, prof. Pop a realizat și tipărit, tot în anul 2007, la Editura Academiei Române, volumul *Județul Cluj*.

La momentul de bilanț (75 de ani), însumată, activitatea științifică și didactică publicată a prof. univ. dr. Grigor P. Pop se prezintă, în sinteză, după cum urmează: *cărți și cursuri de autor* = 13 (3 732 pagini); *cărți și cursuri în colaborare* = 5 (316 pagini); *studii și articole în volume* = 25 (290 pagini); *studii și articole de autor* = 106 (929 pagini); *studii și articole în colaborare* = 21 (115 pagini); *studii și articole publicate în străinătate* (Germania, Marea Britanie și Austria) = 11 (86 pagini). Total activitate didactică și științifică publicată = 181 de titluri, cu 5 468 pagini.

Ca urmare a meritelor sale didactice și științifice, profesorului **Pop P. Grigor** i-a fost acordat, cu prilejul Centenarului Geografiei Iașene, titlul de **prof. de Onoare al Universității „Al. I. Cuza” Iași** (29 octombrie 2004) și titlul de **Doctor Honoris Causa al Universității din Oradea** (27 octombrie, 2006).

Despre dascălul Grigor Pop ar trebui să vorbească cele patruzeci de promoții de studenți și un anumit număr de masteranzi și doctoranzi care, la Cluj-Napoca, la Oradea și în final iar la Cluj-Napoca, l-au avut ca mentor. Suntem siguri că vor descrie un personaj pe chipul căruia rigoarea, exigența, dar și blândețea și adâncă înțelegere a firii umane coabitau. A fost exigent și înțelegător cu măsură, fără a-și încălca principiile legate de calitatea actului educativ-formativ, încercând să fie mereu drept cu tinerii, dar și cu el însuși.

Și mai este un fapt pentru care discipolii săi, atâți câți sunt, îl vor aprecia. Pentru demnitatea cu care a acceptat retragerea atunci „când a venit vremea” (2001). S-a retras discret în biroul său minuscul, continuând lucrul, de luni dimineața până duminică la prânz, la proiecte vechi, dar și altele noi. Dar mai ales, după ce a condus editarea a 10 volume de Geografie la Universitatea din Oradea, apoi „cununându-se”, începând din anul 1990, cu destinul revistei *Studia*, Seria *Geographia* pe care o îngrijește ca nimeni altul. Datorită aportului său, revista geografilor clujeni este singura care apare în avans din țară.

Profesorul **Grigor P. Pop**, la trei sferturi de secol de viață – un destin, o ipostază umană, un model demn, cu certitudine, de urmat.

PROF. UNIV. DR. POMPEI COCEAN
PRORECTOR UBB

STRUCTURILE (CALITATEA) POPULAȚIEI LOCALITĂȚILOR COMUNEI ȚAGA, JUDEȚUL CLUJ, ÎN PERIOADA 1910-2002

GR. P. POP¹

ABSTRACT. – **The Structure (Quality) of the Population from the Localities of Țaga Commune, Cluj County, within the Period 1910-2002.** As it is normal, throughout the study the complex problems of the population structures from the localities of Țaga commune from Cluj County are approached: sexes, age groups, professions, ethnical groups and confessions. As regards the **structure on sexes**, it is to be underlined that at the commune's level, for six of the census moments that had been in view, it is noticed that the masculine population (50,5%) surpassed the feminine one (49,5 %) only in the years 1930 and 1956, in 1910 the report being of 49,8% to 50,2%. After this, the phenomenon of the female population's increase was emphasized gradually, the women holding 50,4% in 1966, then 51,1% in 1992 and 51,2% in 2002, of course, with certain differentiations from a locality to another. The second category of structure, that of the **age groups** (table 2), followed with fidelity the course of the geo-demographic evolution, conditioned at its turn by the modality of social-historical manifestation in the territory that had been taken in view. Thus, if in 1910, at the commune's level, those 3855 inhabitants joined in a proportion of 45,2% in *the group of young population* (0-19 years), to the *adult* one (20-59 years) reverting 47,0%, and to the *old* one (60 and more years) only 7,8 %, in 1966 (4058 inhabitants), the three main age groups held, in the mentioned order, 33,3%, 52,5% and 14,2%. After 1966, the process of evolution in the structure of age groups registered modifications from the most evident ones, as a general phenomenon being noticed the considerable reduction of the young population and the increase of the mature one. In 1992, those 2313 inhabitants of the Țaga commune belonged in a proportion of 20,7 % to the first group, then with 44,4 % to the second one, while the third group reached to 34,9 %. The census data from 2002 show the continuation of the phenomenon of young population decreasing and the increase of the ageing phenomenon, the affirmation being demonstrated by a weight of only 15,8 % of the inhabitants under 20 years (from the total of 2158), while the mature people represented 38,7 %, and the adults reached to 45,5 %. Of course, comparing with the situation of age groups frequency registered at the commune's level, its component localities present values rather different, for illustration being mentioned the year 1992, when the weight of the young population registered only 5,3 % at Sântejude-Vale, the most increased, respectively 23,2 %, belonging to the commune's centre (Țaga), the adults group holding the minimum value at Sântejude (35,3%) and the maximum one at Țaga (47,9%), while the old people, naturally, represented 56,1% la Sântejude-Vale and 28,9% la Țaga. As concerns **the professional structure of the population**, having in view the condition of the rural environment, the corresponding weight of the active population engaged in *agriculture* is naturally spotlighted, which in 1966 was of 91,7% from the total of those 2642 actives at the commune's level. Weights near 90 % were registered at Țaga and Sântioana and more than 90% at Năsal, Sântejude and Sântejude-Vale. In 1992 it decreased till 63,7% (from 1067 active population), the values under the average being presented at Țaga și Sântioana. The other two sectors of activity, respectively the *industry* and *services*, are characterized by weights concordant with the values specific for

¹ „Babeș-Bolyai” University, Faculty of Geography, 400006, Cluj-Napoca, Romania.

agriculture, situation which clearly devolves from the data registered in table 3. In order to study the **ethnic structure** of the population from the localities in the actual territory of Țaga commune, three essential moments of threshold were chosen in a period exceeding a century and a half (1850-2002), respectively the years 1850, 1930 and 2002. This shows that in this time did not intervene significant modifications in the national constitution of the inhabitants from the analyzed settlements. Thus, as in the case of other settlements from Fizeșului Valley, the population from the component localities of the commune were and is *predominantly Romanian*, this registering at the commune's level 84,6% in 1850 (from 3485 inhabitants), then 86,4% in 1930 (4035 inhabitants) and 91,5 % at the census from 2002 (2158 inhabitants). With two exceptions (79,5% at Țaga , in 1850, and 77,7% at Sântejude, in 2002), the Romanian population always outrun the weight of 80% in all the localities, in some situations the Romanians holding even more than 90% (Țaga, 95% in 2002, Sântejude-Vale, 100% in 2002, Sântioana, 91,9% in 1930 and 96% in 2002 and Cesariu, 95,3% in 1850 and 100% in 1930) (table 4). The study is closing with the analysis of the **confessional structure** (detailed presented in table 5), which evolved in a direct relation with the modality of manifestation of the social-historical factors from the territory in which are positioned the commune's localities. For the population, the significant moments of threshold were the years from the end of 17th century and the beginning of the next century (the passing from the Orthodox religion to the Greek-Catholic one), then the years 1948 (the abolition of the Greek-Catholic confession and the comprising of the commune's population in the Orthodox religion), and 1990 (the reappearance of the Greek-Catholic confession). For the Hungarian population, the threshold moment was in the 16th century (the passing from the Roman-Catholic religion to the Protestant one). In accordance with the underlined evolution, the population of 2158 inhabitants of Țaga commune reached, in 2002, to the following confessional structure: 91,4% Orthodox people, 1,0% Greek-Catholics, 5,7% Protestants, 0,4% Roman-Catholics and 1,5% Neo-Protestants (fig. 5).

KEYWORDS: Structure of population, Țaga commune, Cluj County, structure on sexes, age groups, professional structures.

Într-un studiu anterior (Gr. P. Pop, 2008), au fost avute în vedere aspectele esențiale cu privire la *evoluția și repartiția populației* localităților comunei Țaga, județul Cluj. În cele ce urmează, în scopul continuării analizei problemelor geodemografice ale unității administrativ-teritoriale menționate, este urmărită, atât cât este necesar și la nivelul care a fost posibil în astfel de situații (nu s-a reușit, cu toată strădania noastră, să se ajungă la datele de recensământ din anul 2002 privind vârsta și activitățile populației pentru localitățile componente ale comunei), problematica structurii (calității) locuitorilor: *sexe, grupe de vârstă, profesii (activități desfășurate), etnii și confesiuni*.

1. STRUCTURA POPULAȚIEI PE SEXE

Ca prim indicator esențial în ceea ce privește evidențierea calității populației, structura pe sexe a locuitorilor așezărilor comunei Țaga s-a înscris în contextul de evoluție specifică teritoriului din care acestea face parte (Valea Fizeșului, Câmpia Transilvaniei).

Urmărită la nivel de pondere, pentru șase dintre momentele de recensământ avute în vedere, se constată că populația masculină (50,5%) a depășit-o pe cea feminină (49,5%) numai în anii 1930 și 1956, în anul 1910 raportul fiind de 49,8% la 50,2%, după care fenomenul de feminizare s-a accentuat în mod treptat, femeile deținând 50,4% în 1966, apoi 51,1% în 1992 și 51,2% în anul 2002.

STRUCTURILE (CALITATEA) POPULAȚIEI LOCALITĂȚILOR COMUNEI ȚAGA, JUDEȚUL CLUJ

Desigur, structura sexelor localităților componente (în condiția de evoluție administrativ-teritorială din perioada 1910-2002), exprimată în valori relative, apare destul de diferită față de situația la nivelul comunei. Pentru exemplificare, în această privință, sunt de notat câteva aspecte mai aparte:

- în anul 1910, populația masculină a fost evident mai redusă decât cea feminină, cu excepția așezării Sântejude, unde s-a înscris cu 52,5%, situație care este mai dificil de explicat, în afara unui neajuns de înregistrare, pentru timpul respectiv;

- după 20 de ani (1930) și apoi după alți 26 de ani (1956), în localitățile analizate, cu excepția așezării Năsal (48,6% și 47,7%), frecvența populației masculine a depășit-o pe cea feminină, situația menționată pentru Năsal menținându-se și în următorii trei ani de recensământ auți în vedere (1966, 1992 și 2002);

- anul 1966 poate fi considerat ca o situație de tranziție, deoarece ponderea populației masculine a fost, la patru dintre cele șapte așezări existente în teritoriul actualei comune Țaga (Țaga, Ghiolț, Cesariu și Sântejude-Vale), simțitor mai ridicată decât a celei feminine;

Numărul de locuitori, structura pe sexe și indicele de feminitate ale comunei Țaga și al localităților componente, județul Cluj, la recensămintele din 1910, 1930, 1956, 1966, 1992 și 2002

Tabelul 1

Localitatea	1910				1930				1956			
	Pt	M	F	If	Pt	M	F	If	Pt	M	F	If
Țaga	633	298	335	112,4	597	303	294	97,0	758	393	365	92,9
Ghiolț	569	278	291	104,7	610	321	289	90,0	601	321	280	87,2
Năsal	850	420	430	102,4	969	471	498	105,7	1311	625	686	109,8
Sântioana	492	245	247	100,8	554	280	274	97,9	566	289	277	95,8
Cesariu	313	156	157	100,6	360	181	179	98,9	389	200	189	94,5
Sântejude	998	524	474	90,5	945	481	464	96,5	664	336	328	97,6
Sântejude-Vale	-	-	-	-	-	-	-	-	247	125	122	97,6
Total comună	3855	1921	1934	100,7	4035	2037	1998	98,1	4536	2289	2247	98,2

Localitatea	1966				1992				2002			
	Pt	M	F	If	Pt	M	F	If	Pt	M	F	If
Țaga	694	356	338	94,9	882	424	458	108,0	851	418	433	103,6
Ghiolț	482	246	236	95,9	-	-	-	-	-	-	-	-
Năsal	1142	554	588	106,1	541	269	272	101,1	406	197	209	106,1
Sântioana	461	224	237	105,8	549	271	278	102,6	581	288	293	101,7
Cesariu	383	196	187	95,4	-	-	-	-	-	-	-	-
Sântejude	548	254	294	115,7	227	117	110	94,0	215	105	110	104,8
Sântejude-Vale	348	184	164	89,1	114	51	63	123,5	105	45	60	133,3
Total comună	4058	2014	2044	101,5	2313	1132	1181	104,3	2158	1053	1105	104,9

Pt = Populație totală; M = Masculină; F = Feminină; If = Indicele de feminitate (Nr. femei/100 bărbați).

- în perioada de după anul 1966, ca urmare a unei intense emigrări din rândul populației masculine, fenomenul de feminizare a început să se accentueze în mod treptat,

astfel încât, în 1992, numărul bărbaților a fost mai ridicat decât al femeilor numai la Sântejude (51,5%), iar în anul 2002 toate cele cinci localități componente ale comunei s-au caracterizat prin predominarea populației feminine, la Sântejude-Vale ajungându-se ca aceasta să se înscrie chiar cu 57,1% din cei 105 locuitori.

Față de evaluarea sub formă relativă (procente), structura pe sexe a populației apare mai clar evidențată în condițiile de exprimare a acesteia prin valori absolute, respectiv prin indicii de feminitate ($If = \frac{\text{numărul de femei}}{100 \text{ de bărbați}}$, vezi tabelul 1).

Urmărirea acestui indice la nivelul comunei, la șase dintre recensămintele perioadei 1910-2002, arată existența unor valori subunitare numai în anii 1930 și 1956 (98,1 și 98,2), în timp ce în anul 1910 a fost de 100,7 femei/bărbați, iar în cei următori a sporit până la 104,3 (1992) și 104,9 (în anul 2002).

În mod firesc, ca și în cazul exprimării raportului bărbați/femei prin valori relative (procentuale), indicele de feminitate prezintă diferențieri însemnate în cadrul localităților componente, față de media înregistrată la nivelul comunei (tabelul 1). Astfel, în anul 1910, la cinci dintre așezările avute în vedere, indicii de feminitate s-au caracterizat prin valori de peste 100 femei/100 bărbați (la Țaga ajungând până la 112,4 femei/100 bărbați), excepție de la această situație înregistrându-se la Sântejude (numai 90,5 femei/100 bărbați). Următorii doi ani de recensământ (1930 și 1956) pun în evidență, la cinci dintre localitățile teritoriului analizat, existența unui indice de feminitate subunitar, cu valori ce coboară chiar până în jurul a 90 femei/100 bărbați (90 în 1930 și 87,7 în 1956, la Ghiolț și 92,9, în 1956, la Țaga), cea de a șasea, Năsal, fiind singura localitate în care indicii urmărit a fost supraunitar la toate momentele de recensământ avute în vedere (tabelul 1).

Anul 1966, așa cum s-a menționat și anterior, poate fi considerat, în evoluția structurii sexelor, ca unul ce caracterizează o etapă de tranziție geodemografică, deoarece indicii de feminitate la unele dintre localități (Năsal și Sântioana, în jur de 106 femei /100 bărbați și Sântejude 115,7 femei/100 bărbați) marchează fenomenul de feminizare al populației, în timp ce la altele (Țaga, Ghiolț, Cesariu și Sântejude-Vale) s-a mai menținut, încă, o dominare a populației masculine. După mai bine de un sfert de secol (anul 1992), cu excepția localității Sântejude (94 femei/100 bărbați), indicii de feminitate a prezentat valori supraunitare, la Sântejude-Vale ajungând până la 123,5 femei/100 bărbați, iar în anul 2002 toate cele cinci localități ale comunei Țaga s-au înscris în caracteristica menționată, cu sublinierea că la Sântejude-Vale indicii analizat a fost de 133,3 femei/100 bărbați.

2. STRUCTURA POPULAȚIEI PE GRUPE DE VÂRSTĂ

Împreună cu numărul de locuitori și structura pe sexe, grupele principale de vârstă reprezintă un element esențial ce pune în evidență potențialul de muncă al populației din oricare teritoriu supus atenției de investigare. În scopul cunoașterii modalității de exprimare a acestei categorii de structură, corespunzătoare perioadei 1910-1992, s-au ales, în raport de datele avute la îndemână, trei momente mai semnificative de prag (recensământ), respectiv anii 1910, 1966 și 1992.

Din urmărirea acestui semnificativ element geodemografic al comunei Țaga și al localităților componente, se desprinde concluzia de maximă generalizare, valabilă la aproape întregul rural de nivel local și regional al României, că în cea de a doua jumătate a secolului XX a avut loc o reducere considerabilă a ponderii populației tinere, concomitent

STRUCTURILE (CALITATEA) POPULAȚIEI LOCALITĂȚILOR COMUNEI ȚAGA, JUDEȚUL CLUJ

cu aceasta înregistrându-se o sporire a celei vârstnice, modificări relativ însemnate fiind puse în evidență și în grupa adulților.

În ceea ce privește *grupa populației tinere* (0-19 ani), frecvența la nivelul comunei Țaga, în anul 1910, a fost de 45,2%, după care, în 1966, s-a redus până la 33,3%, iar în 1992 a reprezentat doar 20,7% din totalul celor 3855 locuitori. Față de mediile înregistrate pe ansamblul comunei în cei trei ani analizați, situația a fost destul de diferită în cazul localităților. Astfel, în anul 1910, ponderea tinerilor s-a situat, cu excepția așezării Cesariu (53%), aproximativ în jurul valorii medii la cinci din cele șase sate ale comunei, după care, în 1966, frecvența cea mai ridicată apare la Năsal (39,6% populație tânără) și Sântejude-Vale (38,8%), iar minima a fost înregistrată la Ghiolț (26,3%). Fenomenul de reducere a ponderii grupei populației tinere s-a accentuat în continuare, astfel încât, în anul 1992, aceasta s-a înscris cu valori ceva mai ridicate la Țaga (23,2%) și Sântioana (21,9%), în timp ce la Sântejude-Vale doar 5,3% din cei 114 locuitori s-au mai încadrat în grupa analizată.

Structura pe grupe de vârstă a populației localităților din teritoriul actualei comunei Țaga, în anii 1910, 1966 și 1992

Tabelul 2

Localitatea	1910				1966				1992			
	Locuitori	Tânără	Adultă	Vârstnică	Locuitori	Tânără	Adultă	Vârstnică	Locuitori	Tânără	Adultă	Vârstnică
Țaga	633	44,4	48,6	7,0	694	29,4	58,6	12,0	882	23,2	47,9	28,9
Ghiolț ¹	569	45,0	46,4	8,6	482	26,3	56,1	17,6	-	-	-	-
Năsal	850	41,6	50,6	7,8	1142	39,6	48,8	11,6	541	19,2	42,9	37,9
Sântioana	492	47,2	45,3	7,5	461	29,1	51,4	19,5	549	21,9	45,5	32,6
Cesariu ²	313	53,0	41,2	5,8	383	33,2	51,1	15,7	-	-	-	-
Sântejude	998	45,6	45,7	8,7	548	31,2	52,7	16,1	227	18,9	35,3	45,8
Sântejude-Vale ³	-	-	-	-	348	38,8	50,3	10,9	114	5,3	38,6	56,1
Total comună	3855	45,2	47,0	7,8	4058	33,3	52,5	14,2	2313	20,7	44,4	34,9

¹ Trecută, în anul 1968, la localitatea Țaga; ² Trecută, în anul 1968, la localitatea Sântioana; ³ Cătun, până în anul 1954, al localității Sântejude.

Grupa populației adulte (20-59 ani) s-a înscris, în anul 1910, la nivelul localităților, cu frecvențe poziționate în jurul mediei comunei (47%), o situație ceva mai aparte fiind înregistrată la Cesariu (41,2%), în anul 1966 caracteristica fiind aproximativ aceeași, abateri ceva mai evidente apărând doar la Țaga ((58,6%), iar în 1992, față de media celor cinci așezări ale comunei (44,4%), ponderea adulților a fost simțitor mai redusă la Sântejude (35,3%).

Corespunzător cu scăderea considerabilă a populației tinere, îndeosebi după anul 1956, care a fost o consecință a reducerii evidente a sporului natural și mai cu seamă a

înregistrării unui spor migratoriu accentuat negativ, *grupa populației vârstnice* (60 de ani și peste) a crescut, la nivelul comunei, de aproape 4,5 ori în anul 1992, față de 1910. Urmărirea acesteia, la cele trei momente de timp avute în vedere, arată o frecvență a vârstnicilor, în anul 1910, la nivelul așezărilor comunei, situată sub 9%, cu valoarea maximă la Sântejude (8,7%) și minimă la Cesariu (5,8%), în anul 1966 ecartul grupei în cele șapte localități fiind de 10-20%, respectiv 10,9% la Sântejude-Vale și 19,5% la Sântioana, iar în anul 1992 s-a ajuns la situația în care populația vârstnică a celor cinci localități ce formează comuna Țaga să dețină frecvența cea mai redusă la Țaga (28,9%), iar cea mai ridicată la Sântejude (45,8%) și Sântejude-Vale (56,1%).

Cu privire la structura populației pe grupe de vârstă, o semnificație destul de importantă o are urmărirea acesteia pe sexe, în cele ce urmează avându-se în vedere sublinierea câtorva aspecte mai aparte pentru momentele de prag 1966 și 1992:

- în grupa populației tinere, frecvența celei masculine, în anul 1966, a fost dominantă atât la nivelul comunei (36,2% față de 30,4% cea feminină), cât și al localităților componente, în care se remarcă o anumită situație de echilibru la Sântioana (29,9% masculină și 28,3%

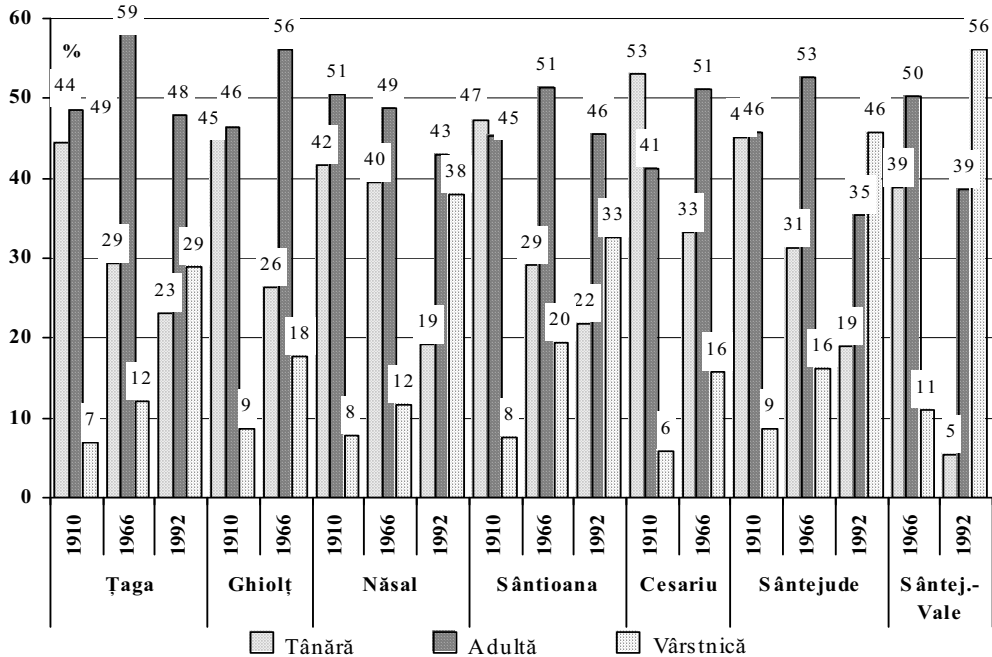

Fig. 1. Structura pe grupe de vârstă a populației localităților din teritoriul actualei comunei Țaga, în anii 1910, 1966 și 1992.

feminină) și Cesariu (34,7% și 31,6%), după care diferențele sporesc treptat în favoarea celei masculine la Țaga (4,8%), Sântejude (5%), Năsal (6,9%), Ghiolț (9,3%) și Sântejude-Vale (10%). După 26 de ani, în 1992, se păstrează, în mod firesc, frecvența mai ridicată a populației masculine în cadrul acestei grupe, cu sublinierea, însă, că diferențele sunt mai reduse, la nivelul comunei fiind de 2,1%, iar al localităților componente de 2% la Țaga și

Sântioana, 2,4% la Năsal și 6,7% la Sântejude. Față de cele patru localități menționate, o situație mai deosebită s-a înregistrat la Sântejude-Vale, unde populația tânără a fost reprezentată, în anul 1992, doar de către cea feminină, care a numărat, însă, doar 6 persoane din totalul de 114 locuitori ai acestei așezări;

- în legătură cu grupa populației adulte, în anul 1966, cu excepția localității Sântioana (51,8% masculină și 51,1% feminină), se constată că dominante sunt femeile, la nivelul comunei diferența de frecvență fiind de 3,9%, iar în cadrul localităților aceasta prezintă valori procentuale mai reduse decât media comunei la Năsal (2,7%), Țaga și Cesariu (3,4%) și Sântejude (3,6%) și peste medie la Ghiolț (7,3%) și Sântejude-Vale (12,1%). Comparativ cu anul 1966, în 1992 se pune în evidență, în cadrul acestei grupe de vârstă, o ușoară dominare a populației masculine, pe totalul comunei aceasta deținând 45,3%, față de 43,6% cea feminină, diferențele la nivelul localităților nedepășind 2% la Țaga, Sântejude și Sântejude-Vale, excepție de la această situație fiind înregistrată la Năsal (6,4%), iar la Sântioana se remarcă o diferență de 0,3% în favoarea populației feminine;

- modalitatea de urmărire a structurii pe sexe, în cadrul grupei vârstnice, se caracterizează printr-o evidentă complexitate atât între cei doi ani de comparație, cât și la nivelul așezărilor componente ale comunei Țaga, motiv pentru care este destul de dificil să fie separate caracteristicile esențiale ale fenomenului analizat. Totuși, pentru anul 1966, se poate sublinia că la nivelul comunei (13,2% bărbați și 15,2% femei) și a cinci dintre localități (Țaga, Ghiolț, Năsal, Sântejude și Sântioana) domină populația feminină, diferențele procentuale în favoarea acesteia mergând de la 1,3% la Sântioana până la 4,2% la Năsal, în timp ce următoarele două sate se caracterizează prin frecvența mai ridicată a populației masculine, respectiv Cesariu (15,8% bărbați și 15,5% femei) și Sântejude-Vale (12% și 9,8%). Anul 1992 corespunde, în general, cu o accentuare a fenomenului de feminizare a populației vârstnice, la nivelul comunei diferența în favoarea acesteia fiind de 3,7%, iar în cadrul localităților se constată că ecartul menționat merge de la 1,8% la Sântioana până la 8,8% la Năsal.

Pentru anul 2002, sursa oficială de informație statistică permite urmărirea grupelor de vârstă doar la nivelul comunei analizate, în cadrul căreia se pune în evidență, în continuare (față de anul 1992), un proces de reducere a populației tinere și de accentuare a fenomenului de îmbătrânire, afirmația fiind demonstrată de ponderea de numai 15,8% a locuitorilor de sub 20 de ani (din totalul de 2158), în timp ce vârstnicii au reprezentat 38,7%, iar adulților le-a rămas 45,5%.

3. STRUCTURA PROFESIONALĂ A POPULAȚIEI

Analiza acestei categorii de structură solicită, mai întâi, investigarea în legătură cu frecvența populației active, care, în anul 1966, la nivelul comunei Țaga a avut o pondere de 65,1% din cei 4058 locuitori, localitățile componente înscriindu-se cu valori procentuale apropiate mediei menționate, cu excepția așezării Sântejude (57,8%).

În anul 1992, la peste un sfert de secol (26 de ani), ca urmare a reducerii considerabile a numărului de locuitori și a accentuării procesului de îmbătrânire a acestora, populația activă a comunei s-a redus cu aproape 20%, respectiv până la 46,1% (din 2313

locuitori), la nivelul a patru dintre localități (Țaga, Năsal, Sântejude-Vale și Sântioana) înscriindu-se în ecartul de 45-50%, în timp ce la a cincea, ca și în anul 1966 (Sântejude), locuitorii activi au reprezentat doar 34,8%.

De la prima vedere, structura profesională a populației pune în evidență, în mod firesc de altfel, caracteristica de ruralitate a teritoriului comunei Țaga, cu deosebire în anul 1966, când cele 2642 de persoane active au fost ocupate în **agricultură** în proporție de 91,7%, la nivelul localităților componente această pondere coborând puțin sub 90% numai la Țaga (88,4%) și Sântioana (88,7%).

După mai bine de un sfert de secol, în anul 1992, ca urmare a prefacerilor cunoscute din intervalul menționat, frecvența populației active ocupate în agricultură a coborât, la nivelul comunei, până la 63,7%, iar în cazul localităților componente a înregistrat frecvențe mai reduse, respectiv la Țaga (57,8%) și Sântioana (57,2%), în situația în care populația a avut posibilități de deplasare spre urbanul din vecinătate (Gherla), în timp ce la Năsal, Sântejude și Sântejude-Vale s-a menținut la valori procentuale de peste 70%.

Structura profesională a populației localităților comunei Țaga, județul Cluj, în anii 1966 și 1992

Tabelul 3

Localitatea	Anii	Populația totală	Populația activă	%		Agricultură	%		Industrie și construcții	%		Servicii și alte ramuri neidentificate ¹	%
Țaga	1966	1176	795	67,6	703	88,4	26	3,3	66	8,3			
	1992	882	417	47,3	241	57,8	106	25,4	70	16,8			
Năsal	1966	1142	725	63,5	698	96,3	7	1,0	20	2,8			
	1992	541	250	46,2	190	76,0	30	12,0	30	12,0			
Sântejude	1966	548	317	57,8	289	91,2	10	3,2	18	5,7			
	1992	227	79	34,8	57	72,2	6	7,6	16	20,3			
Sântejude-Vale	1966	348	221	63,5	213	96,4	4	1,8	4	1,8			
	1992	114	52	45,6	38	73,1	10	19,2	3	5,8			
Sântioana	1966	844	584	69,2	518	88,7	23	3,9	43	7,4			
	1992	549	269	49,0	154	57,2	64	23,8	51	19,0			
Total comună	1966	4058	2642	65,1	2421	91,7	70	2,6	151	5,7			
	1992	2313	1067	46,1	679	63,7	216	20,2	172	16,1			

¹ În anul 1992 sunt cuprinse și persoanele ce erau în căutarea primului loc de muncă (Țaga 2, Năsal 10, Sântejude 4, Sântejude-Vale 2, Sântioana 17).

Desigur, în raport de determinările cunoscute, raportul de frecvență masculin-feminin în sectorul agricol, din populația activă, este destul de diferit în timp și de la o localitate la alta. Astfel, în anul 1966, acest domeniu ocupa, la nivelul comunei, 87% din bărbații activi și 96,1% femeile active, situația de diferențiere însemnată fiind caracteristică, de asemenea, în cazul localităților Țaga, Sântejude și Sântioana (de 10-15%), în timp ce la Năsal și Sântejude-Vale s-a înregistrat un raport procentual relativ echilibrat în această privință (sub 4% în favoarea populației active feminine).

Comparativ cu anul 1966, situația arată o cu totul altă față în anul 1992, când în sectorul agricol, la nivelul comunei, era ocupată doar 54,4% din populația activă masculină, față de 74,2% cea feminină, diferența fiind de aproape 20%. Desigur, în mod corespunzător, situația menționată se regăsește și în cazul localităților componente, cu diferențieri procentuale în favoarea gradului de ocupare a populației active feminine ce merg de la 18% la Țaga până la 23% la Năsal, celelalte trei localități înscriindu-se în acest ecart.

Al doilea sector în ceea ce privește structura profesională a populației active este cel al **industriilor și construcțiilor**, în care erau încadrate, în anul 1966, la nivelul comunei, numai 70 de persoane, reprezentând 2,6% din activii aceștia, cu frecvența cea mai ridicată, ca urmare a unor posibilități de deplasare zilnică la Gherla și a prezenței unor activități industriale, la Sântioana (3,9%) și Țaga (3,3%). Anul 1992 a corespuns cu o creștere evidentă a activilor ocupați în sectorul analizat, până la 20,2% la nivelul comunei, față de care frecvența cea mai ridicată a fost înregistrată la Țaga (25,4%) și Sântioana (23,8%), urmate de Sântejude-Vale, Năsal și Sântejude (tabelul 3).

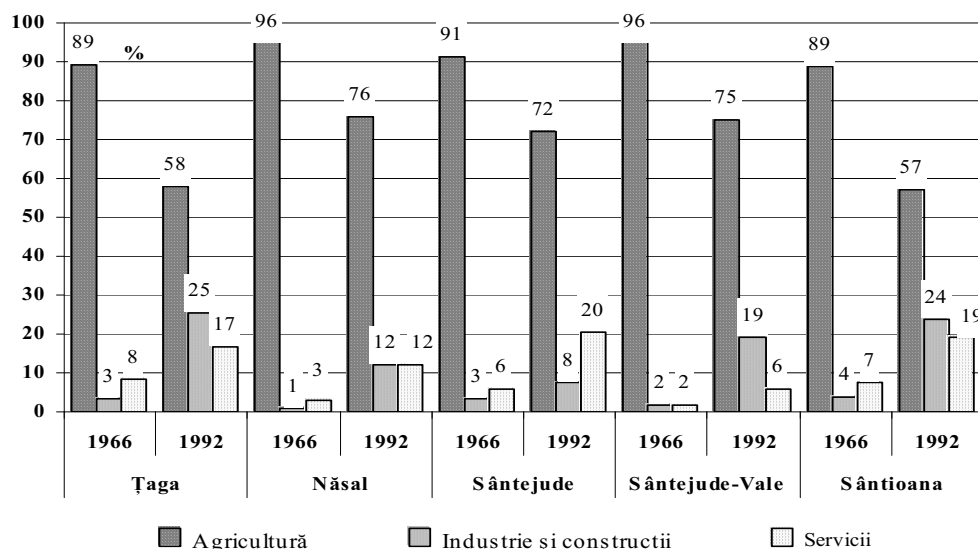

Fig. 2. Structura profesională a populației localităților comunei Țaga, județul Cluj, la recensămintele din anii 1966 și 1992.

Sectorul **serviciilor și a altor ramuri neidentificate** s-a înscris, în anul 1966, cu 5,7% din totalul activilor comunei (2642 persoane), valorile cele mai ridicate de frecvență fiind înregistrate la Țaga (8,3%) și Sântioana (7,4%), urmate de Sântejude (5,7%), în timp ce la Năsal și Sântejude-Vale ponderea a fost mult mai redusă. În anul 1992, desigur tot în raport cu populația activă (1067 persoane), sectorul analizat s-a înscris, în cadrul comunei Țaga, cu 16,1%, frecvență peste medie caracterizând localitățile Sântejude (20,3%), Sântioana (19%) și Țaga (16,8%) și sub aceasta apărând la Năsal (12%) și Sântejude-Vale (5,8%). Cu privire la această categorie ocupațională a populației active, fără a proceda la o analiză detaliată, se constată, în anul 1992, în cadrul ponderii de 16,1% deținută la nivelul comunei, că întăietatea revine celor ocupați în administrație (3,5%), urmată de persoanele în căutarea primului loc de muncă (3,4%), alimentația publică (2,9%), învățământ (2%), transporturi și telecomunicații (1,9%), sănătate și asistență socială (0,9%) etc.

4. STRUCTURA ETNICĂ A POPULAȚIEI

În vederea urmării structurii etnice (naționale) a populației localităților din actualul teritoriu al comunei Țaga, s-au ales trei momente esențiale de prag dintr-o perioadă de peste un secol și jumătate (1850-2002), respectiv anii 1850, 1930 și 2002, care arată că în acest timp n-au intervenit modificări semnificative în componența națională a locuitorilor așezărilor analizate. Astfel, ca și în cazul celorlalte așezări de pe Valea Fizeșului, populația localităților componente ale comunei Țaga a fost și este **dominant românească**, aceasta înscriindu-se, la nivelul comunei, cu 84,6% în anul 1850 (din 3485 locuitori), apoi 86,4% în 1930 (4035 locuitori) și 91,5% la recensământul din anul 2002 (2 158 locuitori).

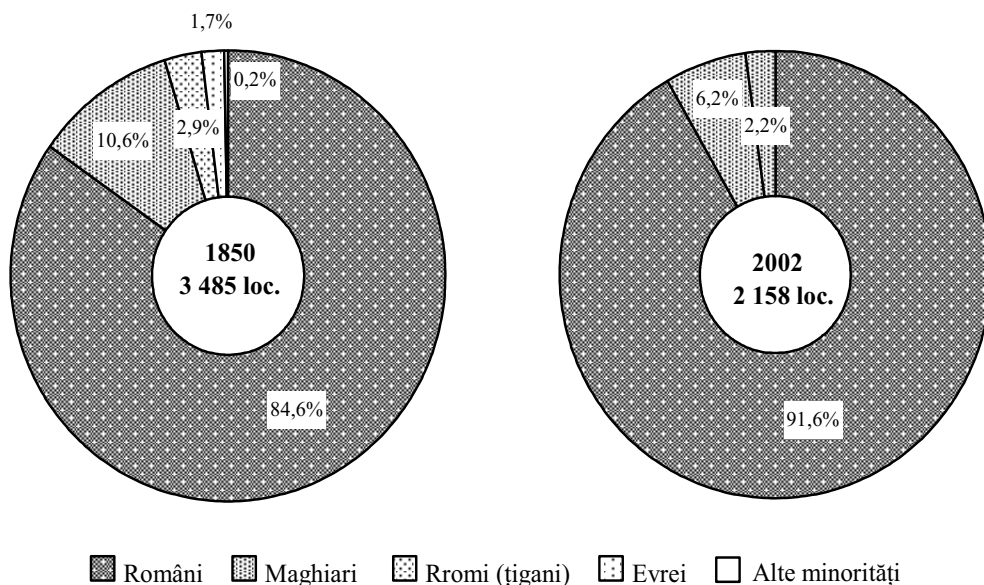

Fig. 3. Structura etnică (națională) a populației comunei Țaga, județul Cluj, la recensămintele din anii 1850 și 2002.

STRUCTURILE (CALITATEA) POPULAȚIEI LOCALITĂȚILOR COMUNEI ȚAGA, JUDEȚUL CLUJ

Cu două excepții (79,5% la Țaga, în anul 1850 și 77,7% la Sântejude, în 2002), populația românească a depășit întotdeauna, în toate localitățile, ponderea de 80%, în unele situații românii deținând chiar peste 90% (Țaga, 95% în anul 2002, Sântejude-Vale, 100% în 2002, Sântioana, 91,9% în anul 1930 și 96% în 2002 și Cesariu, 95,3% în 1850 și 100% în 1930).

Prima dintre minoritățile etnice este cea *maghiară*, care a deținut, pe ansamblul comunei, 11,9% în anul 1850, apoi 10,9% în 1930 și 6,2% în 2002. La nivelul localităților componente, minoritatea maghiară a fost mai bine reprezentată la Năsal, unde frecvența acesteia s-a menținut constantă în întreaga perioadă analizată (15,1% în anul 1850, 17,2% în 1930 și 17% în 2002). În anumite limite și în unele intervale ale perioadei urmărite, minoritatea maghiară a mai depășit puțin ponderea de 10% la Țaga (11,9% în 1850 și 19,3% în 1930) și Sântejude (11,2% în anul 1850, unde s-a menținut apropiată de această valoare procentuală și în perioada următoare).

Structura etnică (națională) a populației localităților actualei comune Țaga, județul Cluj, la momentele de recensământ din anii 1850, 1930 și 2002

Tabelul 4

Localitatea	Anul	Nr. locuitori	Români	%	Maghiari	%	Rromi (țigani)	%	Evrei	%	Alte naționalități	%
Țaga	1850	672	545	81,1	80	11,9	41	6,1	5	0,7	1	0,1
	1930	597	473	79,2	115	19,3	9	1,5	-	-	-	-
	2002	851	808	95,0	42	4,9	-	-	-	-	1	0,1
Ghiolț ¹	1850	403	353	87,6	39	9,7	0	0,0	11	2,7	-	-
	1930	610	534	87,5	41	6,7	11	1,8	23	3,8	1	0,2
	2002	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Năsal	1850	907	730	80,5	137	15,1	29	3,2	8	0,9	3	0,3
	1930	969	791	81,6	167	17,2	6	0,6	5	0,5	0	0,0
	2002	406	337	83,0	69	17,0	-	-	-	-	-	-
Sântioana	1850	484	431	89,0	16	3,3	9	1,9	28	5,8	-	-
	1930	554	509	91,9	32	5,8	-	-	13	2,3	-	-
	2002	581	558	96,0	5	0,9	18	3,1	-	-	-	-
Cesariu ²	1850	215	205	95,3	6	2,8	-	-	-	-	4	1,9
	1930	360	360	100,0	-	-	-	-	-	-	-	-
	2002	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sântejude	1850	804	686	85,3	90	11,2	22	2,7	6	0,7	-	-
	1930	945	821	86,9	86	9,1	35	3,7	3	0,3	-	-
	2002	215	167	77,7	18	8,4	30	14,0	-	-	-	-

Sântejude-Vale ³	1850	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	1930	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	2002	105	105	100,0	-	-	-	-	-	-	-	-

¹ Trecută, în anul 1968, la localitatea Țaga; ² Trecută, în anul 1968, la localitatea Sântioana; ³ Cătun, până în anul 1954, al localității Sântejude.

Minoritatea **romilor** (țigani) n-a ajuns să înregistreze nicicând, pe ansamblul comunei Țaga, frecvența de 3% (2,9% în anul 1850, apoi 1,5% în 1930 și 2,2% în 2002). În ceea ce privește localitățile componente, reprezentarea cea mai evidentă apare la Sântejude (14% din cei 214 locuitori, în anul 2002), apoi la Țaga (6,1% din 672 locuitori, în 1850), Sântejude (3,7% din 945 locuitori, în 1930), Năsal (3,2% din 907 locuitori, 1850) și Sântioana (3,1% din 581 locuitori, în anul 2002), în timp ce la Cesariu și Sântejude-Vale nu sunt marcați în recensămintele analizate.

Pe lângă minoritățile maghiară și romă, o anumită reprezentare în localitățile actualei comune Țaga au avut-o **evreii**, care în anul 1850 dețineau 1,7%, respectiv 58 persoane, din totalul de 3485 locuitori, cu frecvența cea mai ridicată la Sântioana (5,8% din 484 de locuitori), apoi la Ghiolț (2,7% din 403 locuitori), Năsal, Sântejude și Țaga. Numărul acestora s-a redus ulterior, astfel încât în anul 1930 au deținut, la nivelul actualei comune, numai 1,1% (44 persoane din totalul de 4035 locuitori), reprezentarea cea mai evidentă având-o la Ghiolț (3,8%) și Sântioana (2,3%) (tabelul 4).

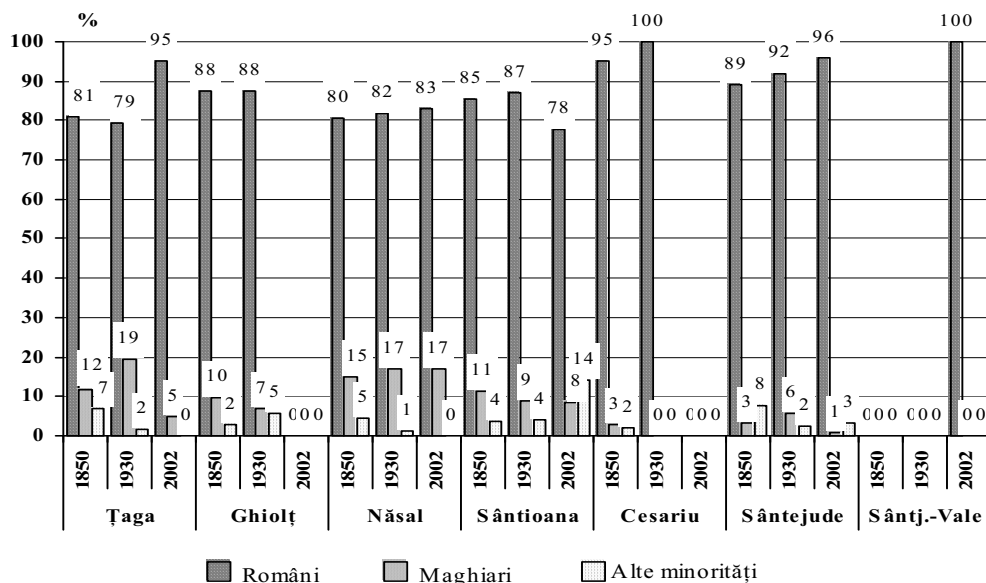

Fig. 4. Structura etnică a populației localităților actualei comune Țaga, județul Cluj, la recensămintele din anii 1850, 1930 și 2002.

Ca urmare a evenimentelor din perioada celui de al Doilea Război Mondial, între acestea înscrindându-se și deportarea evreilor în lagărele de concentrare naziste din Germania, în anul 1944,

acțiune efectuată de către autoritățile horthyste ce au ocupat vremelnic Transilvania de Nord, această minoritate a dispărut din localitățile actualei comune Țaga.

În ceea ce privește categoria **altor minorități**, se constată că acestea au fost total ne semnificative în întreaga perioadă analizată, în anul 1850 numărând doar 8 persoane, la Țaga, Năsal și Cesariu (armeni, ucraineni), apoi în 1930 o persoană la Ghiolț și în 2002 tot o persoană la Țaga.

5. STRUCTURA CONFESIONALĂ (DUPĂ RELIGIE) A POPULAȚIEI

Ultima categorie de structură a populației urmărită în oricare analiză geodemografică a unui anumit teritoriu – cea *confesională* – prezintă două caracteristici esențiale, prima constând în faptul că aceasta este, în mod obișnuit, în relație strânsă cu structura etnică, iar a doua că în perioade mai scurte sau mai lungi de timp, în raport de evoluția social-istorică a Transilvaniei, confesiunile au fost supuse unor transformări mai mult sau mai puțin profunde, cele menționate având un rol destul de semnificativ și în situația localităților comunei Țaga.

Structura confesională (după religie) a populației localităților actualei comune Țaga, județul Cluj, la momentele de recensământ din anii 1850, 1930, 1992 și 2002

Tabelul 5

Localitatea	Anul	Nr. locuitori	Ortodoxă		Greco-catolică		Reformată		Romano-catolică		Izraelită		Alte confesiuni	
				%		%		%		%		%		%
Țaga	1850	672	-	-	550	81,9	108	16,1	9	1,3	5	0,7	-	-
	1930	597	8	1,3	473	79,3	102	17,1	14	2,3	-	-	-	-
	1992	882	787	89,2	37	4,2	43	4,9	-	-	-	-	15	1,7
	2002	851	793	93,3	8	0,9	42	4,9	-	-	-	-	8	0,9
Ghiolț ¹	1850	403	-	-	353	87,6	39	9,7	-	-	11	2,7	-	-
	1930	610	14	2,3	531	87,0	38	6,2	4	0,7	23	3,8	-	-
	1992	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	2002	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Năsal	1850	907	-	-	749	82,5	132	14,6	18	2,0	8	0,9	-	-
	1930	969	1	0,1	794	82,0	154	15,9	14	1,4	5	0,5	1	0,1
	1992	541	421	77,7	23	4,3	93	17,2	3	0,6	-	-	1	0,2
	2002	406	328	80,9	9	2,2	63	15,5	5	1,2	-	-	1	0,2
Sântioana	1850	484	-	-	440	90,9	10	2,1	6	1,2	28	5,8	-	-
	1930	554	3	0,5	505	91,2	30	5,4	1	0,2	13	2,3	2	0,4
	1992	549	536	97,6	7	1,3	-	-	-	-	-	-	6	1,1
	2002	581	553	95,3	2	0,3	4	0,7	2	0,3	-	-	20	3,4
Cesariu ²	1850	215	-	-	205	95,3	6	2,8	4	1,9	-	-	-	-
	1930	360	-	-	360	100	-	-	-	-	-	-	-	-

	1992	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	2002	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sântejude	1850	804	-	-	697	86,7	82	10,2	19	2,4	6	0,7	-	-
	1930	945	3	0,3	845	89,5	90	9,5	4	0,4	3	0,3	-	-
	1992	227	198	87,2	2	0,9	23	10,1	1	0,4	-	-	3	1,3
	2002	215	193	89,8	2	0,9	15	7,0	2	0,9	-	-	3	1,4
Sântejude-Vale ³	1850	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	1930	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	1992	114	96	84,2	17	14,9	-	-	-	-	-	-	-	-
	2002	105	105	100	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

¹ Trecută, în anul 1968, la localitatea Țaga; ² Trecută, în anul 1968, la localitatea Sântioana; ³ Cătun, până în anul 1954, al localității Sântejude.

Fără a proceda la o detaliere a caracteristicilor menționate, este de subliniat că populația românească, întotdeauna absolut majoritară în teritoriul comunei Țaga, a trecut, în condițiile de stăpânire habsburgică, de la confesiunea ortodoxă la cea greco-catolică, situație ce s-a menținut până în anul 1948, când regimul comunist a desființat prin decret această religie, locuitorii tuturor teritoriilor din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș revenind la religia ortodoxă, în majoritate absolută. Cu înlăturarea sistemului social-politic comunist din România (decembrie 1989), a avut loc liberalizarea practicării tuturor cultelor, ca urmare a acestui fapt o parte redusă din populația românească, așa cum se va sublinia în cele ce urmează, revenind la religia greco-catolică.

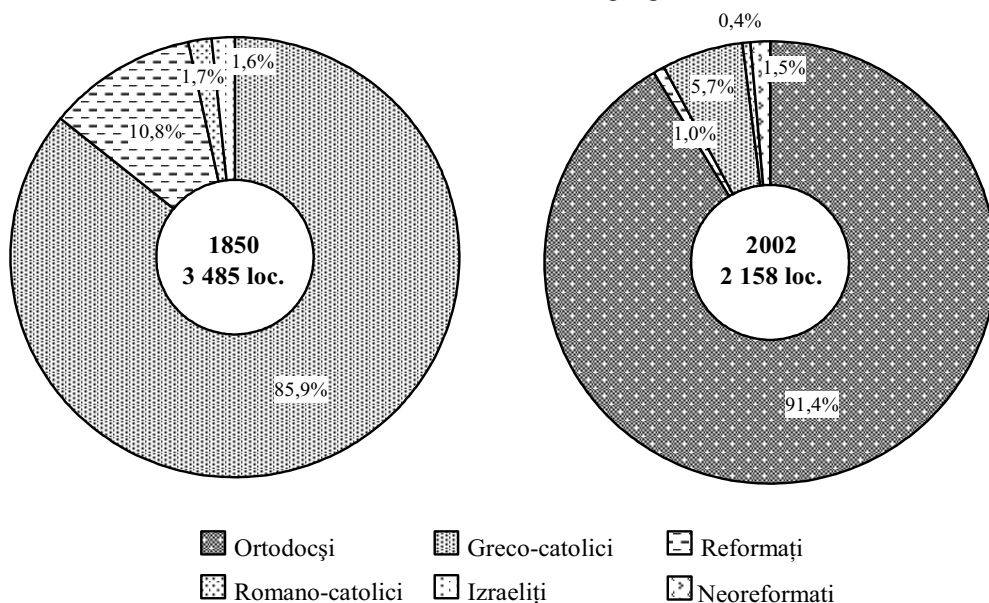

Fig. 5. Structura confesională (pe religii) a populației comunei Țaga, județul Cluj, la recensămintele din anii 1850 și 2002.

În privința celorlalte confesiuni, trebuie menționat că acestea sunt specifice, în general, unor populații ce au ajuns pe teritoriul Transilvaniei în etape diferite. Astfel, populația maghiară, colonizată încă din primele secole ale mileniului al doilea, a sosit în aceste locuri având religie romano-catolică, după care a fost obligată să treacă, în secolul XVI, la confesiunea reformată, menținută în bună parte până astăzi. Secolul XIX a corespuns, în general, cu fixarea în unele localități ale comunei Țaga a un număr redus de evrei (confesiune izraelită), iar cu a doua jumătate a secolului XX au apărut anumite culte neoreformate (baptist, pentecostal, adventist etc.).

Sursele statistice rezultate în urma efectuării unor recensăminte, considerate a fi dintre cele moderne, permit urmărirea modalității de evoluție a confesiunii locuitorilor din teritoriul localităților comunei Țaga într-o condiție de sinteză edificatoare, în această privință fiind avute în vedere cuantificările din anii 1850, 1930, 1992 și 2002, care sunt suficiente pentru evidențierea caracteristicilor esențiale în analiza de față.

Desigur, cunoscută fiind situația că populația din teritoriul localităților urmărite a fost întotdeauna absolut majoritar românească, este firesc să fie abordată, mai întâi, problematica **confesiunii ortodoxe**, care în anul 1850, cunoscută fiind situația menționată anterior, nu a fost prezentă în nici una dintre localitățile actualei comunei Țaga, la următorul moment de recensământ analizat (1930) fiind înregistrate, însă, 29 de persoane din această confesiune (0,7% din cei 3035 de locuitori), la nivelul localităților situația prezentându-se astfel: Ghiolț (14), Țaga (8), Sântioana și Sântejude (câte 3) și Năsal (1).

Începând din anul 1948, prin desființarea confesiunii greco-catolice de către regimul comunist, religia ortodoxă (88,1% la nivelul comunei) a devenit absolut dominantă în toate localitățile comunei Țaga, frecvența acesteia deținând valori procentuale de la 84% (Sântejude-Vale) până la aproape 98% (Sântioana), cu excepția așezării Năsal (77,8%), unde 17,2% revenea confesiunii reformate.

Situația de la ultimul recensământ (2002) n-a condus la modificări evidente față de anul 1992, la nivelul comunei confesiunea ortodoxă întrunind opțiunea a 91,4% din cei 2158 de locuitori, iar în localitățile componente începe de la 80,8% (Năsal) și merge până la 100% (Sântejude-Vale (tabelul 5).

În perioada de la începutul secolului XVIII și până aproape de jumătatea celui de al XX-lea, populația românească a așezărilor din teritoriul analizat a aparținut, de departe dominant, confesiunii **greco-catolice**, frecvența acesteia fiind, în anul 1850, pe ansamblul comunei, de 85,9% (din totalul de 3485 locuitori), la nivelul localităților componente înregistrând ponderi de peste 80% sau chiar de peste 90% la Cesariu și Sântioana, situație care s-a menținut aproximativ în aceiași parametri de frecvență până în anul 1948, când locuitorii localităților avute în vedere au fost trecuți, în condițiile cunoscute ale regimului social-politic de la vremea respectivă, la religia ortodoxă.

La sfârșitul anului 1989, odată cu liberalizarea opțiunilor confesionale în România, un număr redus de persoane a revenit la confesiunea greco-catolică, recensământul populației din 1992 înregistrând, la nivelul comunei, 86 greco-catolici (3,7% din totalul de 2313 locuitori), iar după 10 ani (în 2002) această religie mai având doar 21 de enoriași (1% din 2158 locuitori ai comunei), aceștia fiind prezenți la Năsal (9), Țaga (8), Sântioana și Sântejude (câte 2).

Prezența populației maghiare, cu deosebire la Năsal, a condiționat existența confesiunilor reformată și romano-catolică. În cadrul acestora se remarcă, pe total comună, **confesiunea reformată**, care la nivelul localităților actualei comunei s-a înscris cu 10,8% în

anul 1850, apoi 10,3% în 1930, 6,9% în 1992 și 5,7% în anul 2002. În privința frecvenței în localitățile comunei, confesiunea reformată a înregistrat valorile cele mai ridicate la Năsal (în jur de 15-17% la cele patru momente de prag avute în vedere), Țaga (16-17% în anii 1850 și 1930, după care în 1992 și 2002 a coborât la sub 5%) și Sântejude (în jur de 10% în anii 1850, 1930 și 1992 și 7% în 2002). În ceea ce privește confesiunea *romano-catolică*, se constată că aceasta este total nesemnificativă în teritoriul analizat, la nivelul comunei deținând, în anul 1850, doar 1,6% (56 enoriași) din cei 3485 locuitori, ponderea reducându-se, apoi, la valori procentuale de sub 1% (37 romano-catolici în 1930, apoi 4 în 1992 și 9 în anul 2002).

Perioada de dinaintea celui de al Doilea Război Mondial a corespuns cu prezența în teritoriul analizat a unui număr redus de persoane de *confesiune izraelită*, la nivelul comunei deținând 1,7% în anul 1850 și 1,1% în 1930, reprezentarea cea mai numeroasă fiind înregistrată la Sântioana și Ghiolț (tabelul 5).

Categoriei *alte confesiuni* i-au aparținut, până la mijlocul secolului XX, doar 2 armeano-catolici (Sântioana, 1930) și 1 luteran (Năsal, 1930), după care au fost înregistrați un număr redus de adepți ai *cultelor neoprotestante*: penticostal (14 la Țaga, în 1992 și numai 1 în 2002, apoi 8 la Sântioana, în 2002 și câte 3 la Sântejude, în 1992 și 2002), adventiști de ziua a șaptea (câte 7 la Țaga și Sântioana, în anul 2002) și martorii lui Iehova (5 la Sântioana, în 2002).

BIBLIOGRAFIE

1. Bodocan, V. (2001), *Etnie, confesiune și comportament electoral în Transilvania. Studiu geografic*, Edit. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.
2. Pop, P. Gr. (1975), *Unele aspecte cu privire la populația zonei deluroase Surduc-Dej*, Lucrări Științifice, Seria Geografie, Institutul Pedagogic Oradea, Oradea.
3. Pop, P. Gr. (1995), *The Bobâlna Valley. A Model of Geodemographic Evolution*, Studia UBB, Geographia, XL, 1-2, Cluj-Napoca.
4. Pop, P. Gr. (1998), *Model de involuție rurală. Satul Calna, județul Cluj*, Studia UBB, Geographia, XLIII, 1, Cluj-Napoca.
5. Pop, P. Gr. (2001), *Depresiunea Transilvaniei*, Edit. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.
6. Pop, P. Gr. (2006), (2006), *Două sate din județul Cluj – Mănăstireni și Mănăsturu Românesc – evoluție geodemografică, în perioada 1850-2002*, Studia UBB, Geographia, LI, 2, Cluj-Napoca.
7. Pop, P. Gr. (2007), *Caracteristici geodemografice ale municipiului Dej, în perioada 1850-2002*, Studia UBB, Geographia, LII, 1, Cluj-Napoca.
8. Pop, P. Gr. (2008), *Evoluția și repartiția populației comunei Țaga, județul Cluj, în perioada 1910-2002*, Studia UBB, Geographia, Anul LIII, 1, Cluj-Napoca.

EVOLUȚIA STRUCTURII PE GRUPE DE VÂRSTĂ A POPULAȚIEI DIN BAZINUL SUPERIOR AL CRIȘULUI REPEDE, ÎN PERIOADA 1910-2002

L. NICOARĂ¹

ABSTRACT. – **The Evolution of the Structure on Age Groups of the Population from the Superior Basin of Crișului Repede, within the period 1910-2002.** In accordance with the analysis of the statistical data from censuses, the following evolutional aspects devolve for the period 1910-2002: the decrease of the young population's weight (0-14 years) at less than a half (from 36,3 % to 17,7 %); the continuous increase of the old population ratio (≥ 60 years), over three times (7,6 %, respectively 24,3 %); smaller oscillations of the relative weight of adult population, with an increase until 1966 and then with a slight decrease. Therefore, the value of the report between the extreme age groups (≥ 60 years, respectively 0-19 years) grew more than six times, the population of the studied region having an advanced ageing rate, because of villages' depopulation in the last four decades.

KEYWORDS: Population Age Groups, Superior Basin of Crișului Repede, period 1910-2002

Toponimele de *Izvorul Crișului* și *Vadu Crișului* indică destul de exact și sugestiv extremitățile sectorului superior al Crișului Repede, desfășurat din Depresiunea Huedinului până în Depresiunea Vad-Borod, și care – cu afluenții săi – drenează partea nordică a Munților Apuseni (Masivul Vlădeasa și Munții Pădurea Craiului, respectiv extremitățile sudice ale Munților Meseș și Plopiș).

Cele 13 comune (considerate după organizarea administrativă actuală) includ 57 așezări ruale, la care se adaugă orașul Huedin (fără Bicălatu, ce trece în bazinul Almașului).

De asemenea, localitățile Nadășu (din comuna Izvorul Crișului) și Dealul Negru (comuna Călățele) sunt situate în alte bazine hidrografice (Nadăș, respectiv Someșul Cald), nefiind integrate în acest studiu.

La nivel administrativ superior, aparțin județelor Cluj (opt comune și orașul Huedin) și Bihor (cinci comune), suprafața lor însumând 1 330 km².

Potențialul demografic total, ca fond cantitativ esențial, a suferit oscilații importante pe parcursul secolului al XX-lea, înscrise în procesul logic al tranziției demografice, dar care a fost perturbat de factori social-politici cu impact global: cele două războaie mondiale, instaurarea și dominația regimului comunist, respectiv revenirea la o situație socio-politică de factură democratică.

O creștere consistentă (dar normală pentru etapa a doua a tranziției demografice) are loc între 1910 și 1930, de la 59 150 locuitori, la 63 000. Anul 1966 se înscrie cam cu același potențial demografic (63 400 loc.), pentru ca ulterior să se producă o scădere accentuată, prin exod rural: 52 900 loc. în 1992 și 48 100 loc. în 2002. Singura localitate cu creștere aproape continuă între 1910 și 1992 a fost actualul oraș Huedin (de la 5 200 la 9 460 loc.), perioadă urmată de o stagnare.

Dintre aspectele calitative ale populației, *structura pe grupe de vârstă* (în corelație cu cea pe sexe), manifestă cea mai strânsă interdependență cu indicatorii mișcării naturale

¹ Universitatea „Babeș-Bolyai”, Facultatea de Geografie, 400006, Cluj-Napoca, Romania.

și migratorii, toate având la bază factori socio-economici și politici. La rândul ei, condiționează potențialul de forță de muncă, necesarul de locuri de muncă și de bunuri de consum, necesarul de educație instituționalizată și de servicii sanitare.

Din analiza datelor statistice de la recensămintele din 1910, 1930, 1966, 1992 și 2002 rezultă modificări continue și substanțiale din acest punct de vedere.

**Bazinul superior al Crișului Repede. Structura populației
pe grupe de vârstă, în anii 1910, 1966, 1992 și 2002**

Tabelul 1

Nr. crt.	Comuna	Anii	Populația totală (loc.)	Ponderea grupelor de vârstă (%):		
				0-14 ani	15-59 ani	≥ 60 ani
1	Izvoru Crișului	1910	1 801	31,7	57,9	10,4
		1966	1 867	21,4	63,4	15,2
		1992	1 425	14,6	51,7	33,7
		2002*	1 651	14,1	58,4	27,5
2	Orașul Huedin	1910	5 194	33,5	58,7	7,8
		1966	6 970	22,5	65,9	11,6
		1992	9 460	26,3	61,8	11,9
		2002*	9 439	19,6	65,2	15,2
3	Sâncraiu	1910	2 766	34,2	56,7	9,0
		1966	3 092	22,4	61,4	16,2
		1992	2 053	13,7	53,8	32,5
		2002	1 856	15,0	51,8	33,2
4	Călățele	1910	3 377	36,8	55,1	8,1
		1966	3 551	29,2	55,9	14,9
		1992	2 400	17,2	56,7	26,1
		2002*	2 671	16,3	56,0	27,7
5	Mărgău	1910	5 658	38,3	53,9	7,8
		1966	5 156	31,5	57,2	11,3
		1992	2 112	16,0	53,0	31,0
		2002	1 869	13,8	51,2	35,0
6	Săcuieu	1910	3 404	39,6	51,3	9,1
		1966	2 862	29,6	58,9	11,5
		1992	2 017	22,4	57,5	20,1
		2002	1 641	19,2	54,0	26,7
7	Poieni	1910	7 883	36,4	56,6	7,0
		1966	8 466	26,1	61,0	12,9
		1992	6 423	17,2	58,0	24,8
		2002	5 781	15,4	55,9	28,7
8	Ciucea (+ Negreni)	1910	2 735	39,0	55,7	5,3
		1966	2 668	24,7	61,9	13,4
		1992	2 085	17,5	60,0	22,5
		2002	4 426	15,5	58,1	26,4
9	Negreni (la Ciucea)	1910	3 220	36,7	54,6	8,7
		1966	3 048	22,4	63,3	14,3
		1992	2 678	19,3	58,1	22,6
		2002	-	-	-	-
10	Bulz	1910	2 459	32,2	58,4	9,3
		1966	3 120	22,7	63,3	14,0
		1992	2 851	21,5	58,3	20,2
		2002	2 420	19,4	56,8	23,8

EVOLUȚIA STRUCTURII PE GRUPE DE VÂRSTĂ A POPULAȚIEI DIN BAZINUL SUPERIOR ...

11	Bratca	1910	8 316	33,9	58,5	7,6
		1966	7 587	24,1	62,3	13,6
		1992	6 208	18,0	58,2	23,8
		2002	5 567	17,5	55,3	27,2
12	Șuncuiuș	1910	2 670	35,3	57,6	7,1
		1966	4 583	26,7	64,9	8,4
		1992	4 071	22,8	59,7	17,5
		2002	3 499	20,1	58,1	21,8
13	Vadu Crișului	1910	3 975	37,6	56,4	6,0
		1966	5 130	25,1	63,9	11,0
		1992	4 609	20,2	60,6	19,2
		2002	4 385	19,3	59,0	21,7
14	Borod	1910	5 690	40,0	53,9	6,1
		1966	5 354	27,8	60,9	11,3
		1992	4 539	21,8	56,8	21,4
		2002	4 173	19,4	56,2	24,3
T o t a l		1910	59 148	36,3	56,1	7,6
		1966	63 454	25,6	61,9	12,5
		1992	52 931	20,3	58,4	21,3
		2002*	49 378	17,7	58,0	24,3

* Inclusive populația localităților: *Nadășu* (din comuna Izvorul Crișului), *Bicălatu* (din orașul Huedin) și *Dealul Negru* (din comuna Călățele).

Evoluția structurii populației pe grupe de vârstă, în perioada 1910-2002, relevă următoarele aspecte esențiale:

- scăderea ponderii populației tinere, mai puternic în ultima jumătate de secol;
- creșterea continuă a ponderii populației vârstnice;

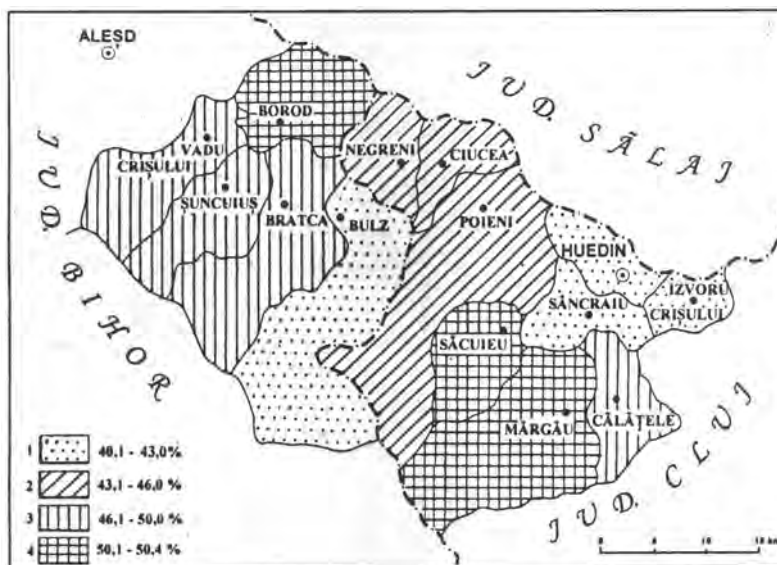

Fig. 1. Bazinul superior al Crișului Repede. Ponderea populației tinere (0-19 ani) în 1930.

- oscilații mai mici ale greutății relative a populației adulte, cu o creștere mai sensibilă până în 1966, și apoi o ușoară scădere.

În consecință, a crescut valoarea raportului dintre grupele de vârstă extreme (≥ 60 ani, respectiv 0-19 ani) și a raportului de dependență.

Populația tânără, între 0-14 ani, s-a redus la mai puțin de jumătate ca pondere în mai puțin de un secol, de la 36,3 % în anul 1910, la 17,7 % în 2002. La începutul perioadei, valorile oscilau între 39-40 % (comunele Borod, Săcuieu, Ciucea) și 32-33 % (Izvorul Crișului, Bulz, Huedin).

Dacă se ia în considerare grupa tânără între 0-19 ani, aceasta are aceeași greutate relativă (foarte ridicată) în anii 1910 și 1930, și anume 46,1 %, aproape egală cu a grupei adulte dintre 20-59 ani. La nivelul comunelor Mărgău, Săcuieu și Borod depășea grupa extinsă între 20-64 ani, cu aproximativ cinci procente, și valoarea de 50 % din totalul populației.

Situația respectivă este caracteristică regiunilor mai slab dezvoltate, aflate în faza a doua a tranziției demografice, cu o natalitate foarte ridicată (în special în perioada anterioară) și mortalitate în scădere moderată.

Bazinul superior al Crișului Repede. Structura populației pe grupe de vârstă, în anii 1930, 1966 și 1992 (varianta a II-a)

Tabel 2

Nr. crt.	Comuna	Anii	Populația totală (loc.)	Ponderea grupelor de vârstă (%)		
				0-19 ani	20-64 ani	≥ 65 ani
1	Izvorul Crișului	1930	1 904	42,5	49,7	7,8
		1966	1 867	27,4	61,7	10,9
		1992	1 425	21,6	55,0	23,4
2	Orașul Huedin	1930	5 401	41,6	52,3	6,1
		1966	6 970	36,3	56,3	7,4
		1992	9 460	34,1	58,0	7,9
3	Sâncraiu	1930	3 007	43,0	50,0	7,0
		1966	3 092	28,0	61,2	10,7
		1992	2 053	21,1	54,8	24,1
4	Călățele	1930	3 817	46,3	47,7	6,0
		1966	3 551	34,7	55,7	9,6
		1992	2 400	24,8	57,8	17,4
5	Mărgău	1930	6 724	50,4	44,7	4,9
		1966	5 156	38,3	54,8	6,9
		1992	2 112	21,5	57,5	21,0
6	Săcuieu	1930	3 235	50,1	44,0	5,9
		1966	2 862	37,7	54,7	7,5
		1992	2 017	29,4	56,4	14,2
7	Poieni	1930	8 652	44,8	49,1	6,1
		1966	8 466	31,8	60,1	8,1
		1992	6 423	23,6	59,3	17,1
8	Ciucea	1930	2 405	45,2	50,6	4,2
		1966	2 668	32,4	59,6	8,0
		1992	2 085	22,8	62,4	14,8

EVOLUȚIA STRUCTURII PE GRUPE DE VÂRSTĂ A POPULAȚIEI DIN BAZINUL SUPERIOR ...

9	Negreni	1930	3 319	43,7	50,4	5,9
		1966	3 048	29,3	61,9	8,8
		1992	2 678	24,8	59,9	15,3
10	Bulz	1930	3 131	40,1	53,5	6,4
		1966	3 120	28,9	62,7	8,4
		1992	2 851	29,0	56,8	14,2
11	Bratca	1930	7 546	46,2	48,9	4,9
		1966	7 587	29,8	61,8	8,4
		1992	6 208	25,6	58,3	16,1
12	Șuncuiuș	1930	3 566	47,1	49,1	3,7
		1966	4 583	33,6	61,4	5,0
		1992	4 071	31,6	57,6	10,8
13	Vadu Crișului	1930	4 021	47,7	48,2	4,1
		1966	5 130	33,7	59,3	7,0
		1992	4 609	28,2	59,2	12,6
14	Borod	1930	6 284	50,4	45,6	4,0
		1966	5 354	34,8	58,7	6,5
		1992	4 539	28,8	57,0	14,2
T o t a l		1930	63 012	46,1	48,5	5,4
		1966	63 454	33,0	59,2	7,8
		1992	52 931	27,5	58,1	14,4

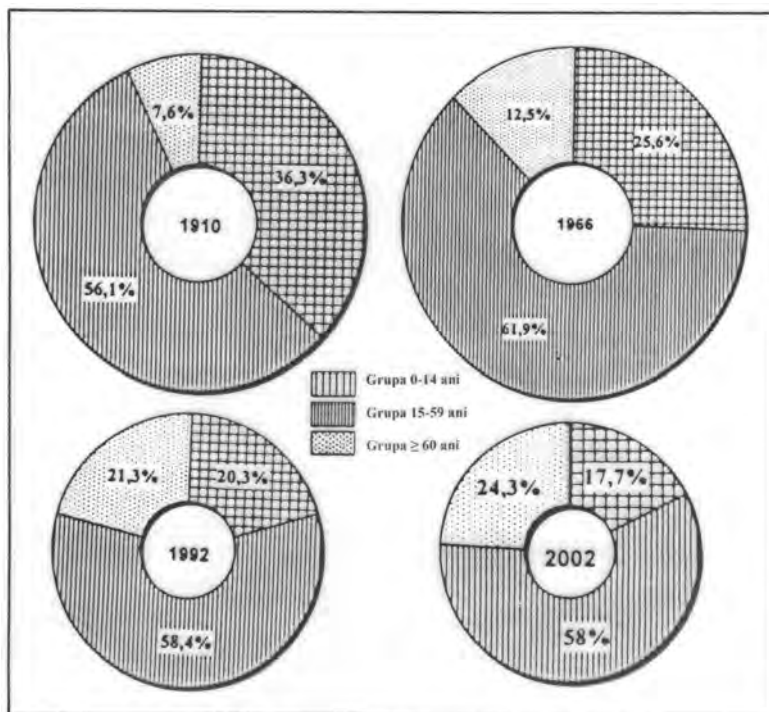

Fig. 2. Bazinul superior al Crișului Repede. Structura pe grupe de vârstă a populației în anii 1910, 1966, 1992 și 2002.

În anii celui de-al doilea război mondial, natalitatea a manifestat o reducere, urmată de o redresare până pe la mijlocul anilor '50. Ulterior se intră într-un proces normal, de scădere lentă a natalității, întrerupt însă în urma decretului privind interzicerea întreruperilor de sarcină la femei (decembrie 1966). Aceste oscilații ale numărului de nașteri se reflectă la nivelul subgrupelor de vârstă de 5 ani, de exemplu în cazul Huedinului, pentru recensământul din 1966, începând cu subgrupa de 25-29 ani și continuând cu cele mai tinere.

Anul 1966 marchează o situație de normalitate, cu pondere de 25,6 % a grupei de 0-14 ani și de 33 % a populației de până la 20 ani. La limita inferioară se plasează comunele Izvorul Crișului și Sâncraiu, iar la cea superioară Mărgău (cu 31,5 % și 38,3 %) și Săcuieu. Valorile sunt mai moderate în comunele bihorene. Accentuarea rolului de centru polarizator subzonal al Huedinului se manifestă prin creșterea populației totale (la 7 000 loc.) și, în cadrul acesteia, a grupei dintre 15-59 ani (66 %).

Politica regimului comunist, de creștere și apoi menținere a unei natalități ridicate, a intrat în contradicție, în mediul rural, cu politica de colectivizare a agriculturii, pe de o parte, și cu cea de industrializare extensivă la orașe, pe de altă parte, aceste procese forțate determinând o migrație definitivă rural – urban, cu consecințe nefaste asupra potențialului demografic și a structurii pe grupe de vârstă și sexe a populației de la sate. Prin amploarea sa, fenomenul de emigrație din nordul Apusenilor poate fi plasat în categoria exodului rural. *Curenții migratorii* s-au orientat, în mod firesc, spre cele două orașe mari – Cluj și Oradea –, reședințe de județe (anterior de regiuni), deci de-a lungul unei axe cu bipolaritate pronunțată. Orașul *Huedin* a acționat ca un centru local de reținere a populației, pentru satele din apropiere (absorbind doar în jur de 2000 persoane).

Pe fondul scăderii progresive a potențialului demografic (cu 15 000 persoane între 1966 și 2003) s-a produs o deteriorare continuă a structurii pe vârste, grupa tânără de până la 15 ani reprezentând 20,3 % în 1992, iar cea de 0-19 ani 27,5 %. Pe fondul îmbătrânirii populației, fenomenul a continuat, grupa între 0-14 ani ajungând la 17,7 % în 2002. Se manifestă o diferențiere destul de însemnată între subzona din Bihor (19 %) și cea din județul Cluj (16,9 %). În unele comune ponderea grupei tinere a scăzut sub 15 % (Mărgău – 13,8 %, Izvorul Crișului – 14,1 %, Sâncraiu).

Grupa vârstnică a înregistrat, în mod evident, o modificare în sens contrar față de cea tânără, ponderea ei crescând de peste trei ori în mai puțin de un secol. Roca este valabilă și pe plan numeric: populația tânără a scăzut de 2,5 ori în valoare absolută, iar cea vârstnică a crescut de 2,7 ori, la nivelul regiunii studiate.

Grupa ≥ 60 ani deținea doar 7,6 % din total în anul 1910 (o cincime față de populația de până la 15 ani), cu variații între 5,3 % (Ciucea) și 10,4 % (Izvorul Crișului).

La recensământul din 1966 ajunge la 12,5 % – jumătate față de grupa de 0 - 14 ani –, iar la cel din 1992 o depășește (21,3 % față de 20,3 %), pentru ca în 2002 să dețină aproape un sfert din totalul populației (24,3 %). În unele comune reprezintă o treime (Sâncraiu, Izvorul Crișului) sau chiar 35 % în Mărgău. În schimb, în orașul Huedin are o pondere substanțial mai redusă decât la nivelul regiunii (15,2 %).

Prin defalcarea grupei vârstnice, se observă o creștere mai rapidă a populației *de și peste 65 ani* față de subgrupa 60-64 ani, între recensămintele din 1966 și 1992, de la 62,4 % la 67,6 % din totalul populației ≥ 60 ani. Grupa ≥ 65 ani avea, în 1992, o pondere substanțial mai ridicată decât media națională: 14,4 % față de 10,7 %.

După modul în care se trasează limitele dintre cele trei grupe mari de vârstă, **grupa adultă** se prezintă în mai multe variante: 15-59 ani; 20-59 ani; 20-64 ani, sau chiar 15-64 ani (foarte rar utilizată).

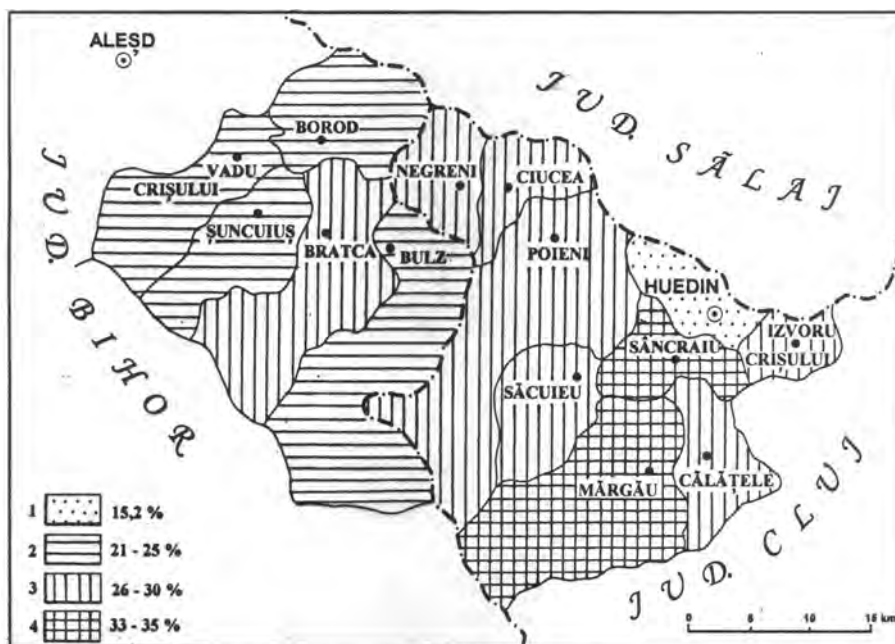

Fig. 3. Bazinul Superior al Crișului Repede. Ponderea populației vârstnice (≥ 60 ani) în 2002.

În toate variantele, ponderea acesteia (dar și valoarea absolută) crește până în 1966, când grupa 15-59 ani deținea 62 % (cu valori de până la 65-66 %, în Huedin și Șuncuiuș).

Reiese că deceniul al șaptelea din secolul XX a constituit intervalul cu maxim potențial de forță de muncă, ulterior acesta înregistrând o diminuare continuă, mai ales sub aspect numeric – de la 39 250 persoane în 1966, la mai puțin de 28 000 persoane în 2002. Greutatea relativă scade mai ușor (la 58 %), pe seama procesului de transmitere treptată (în releu) a modificărilor, de la subgrupele tinere spre cele vârstnice, subgrupele intermediare constituind un tampon, cu schimbări mai atenuate.

Având în vedere creșterea duratei de școlarizare și vârsta medie de pensionare, se poate considera că furnizorul real de forță de muncă este eșantionul 20-59 ani, a cărui pondere a înregistrat următoarele oscilații: 46,3 % în 1910, 54,5 % în 1966 și 51,2 % în 1992.

La nivelul anului 1966, în opt comune grupa respectivă depășește 55 %, iar în unele ajunge la 57-58 % (Șuncuiuș – pe seama dezvoltării industriei extractive, Izvorul Crișului, Bulz).

În schimb, în 1992, ponderile minime se situează la 45-46 % (Izvorul Crișului și Sâncraiu), iar cele maxime la 54 % (Huedin și Ciucea). Doar în orașul Huedin se produce o creștere însemnată, atât la modul relativ, dar mai ales numeric (de la 3 630 la 5 110 persoane). Variațiile spațiale sunt mai mici în sectorul bihorean.

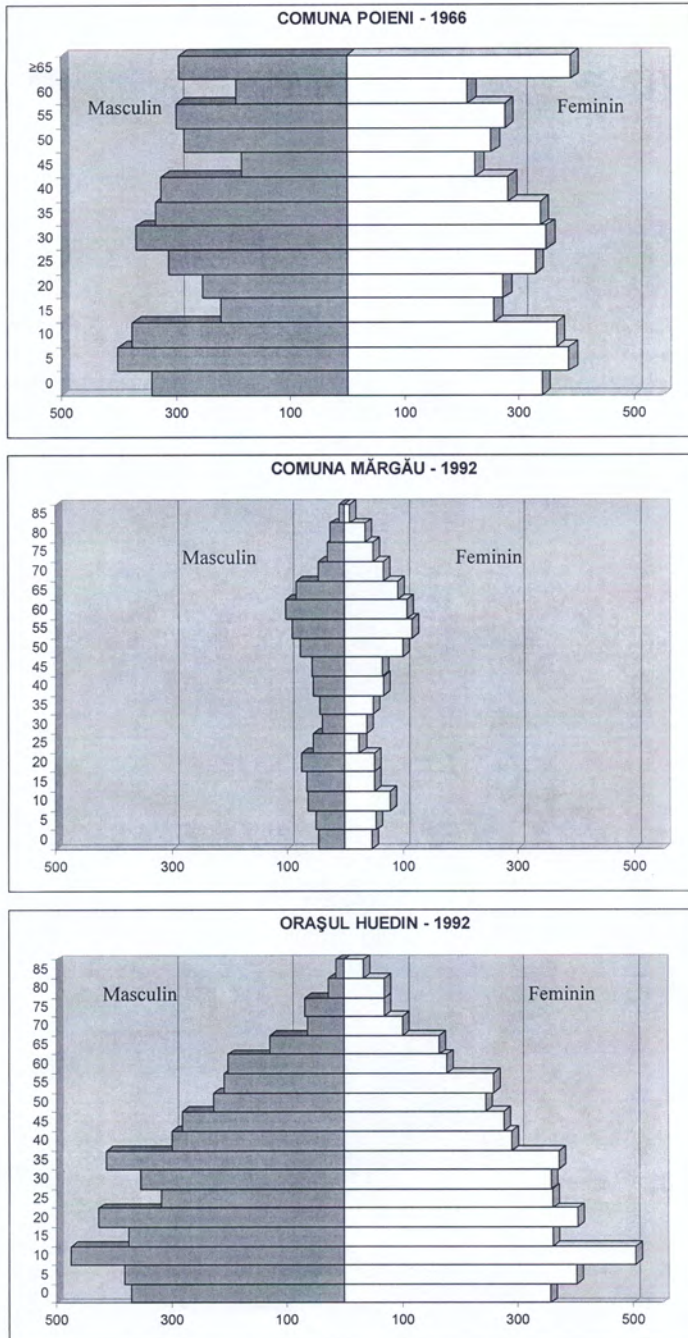

Fig. 4. Structura pe vârste și sexe a populației câtorva localități, în 1966 și 1992.

La nivelul subgrupelor de 5 ani, o importanță deosebită o prezintă cele de tranziție – 15-19 ani și 60-64 ani –, potențiale furnizoare de forță de muncă.

Înregistrările statistice ne permit analiza acestei situații pentru recensămintele din 1966 și 1992. Subgrupa tânără a scăzut mai ales numeric (cu 850 persoane), iar procentual ușor (de la 7,4 la 7,2 %), pe când subgrupa 60-64 ani a crescut cu 650 persoane (pe fondul diminuării populației totale cu 10 500 locuitori), iar relativ, de la 4,7 la 6,9 %.

Scăderea cea mai accentuată a subgrupeii de 15-19 ani s-a produs în *Huedin*, de la 13,8 % la 7,8 %, dar subgrupa 60-64 ani deținea doar 4,0 % în 1992, ceea ce denotă gradul relativ redus de îmbătrânire, condiționat de aflulxul migratoriu din ruralul înconjurător.

Raportul de dependență exprimă teoretic, prin relațiile ponderale dintre grupele de vârstă, raportul dintre populația considerată dependentă și potențialul momentan de forță de muncă:

$$RD = \frac{P_{0-19ani} + P_{\geq 60ani}}{P_{20-59ani}} \times 100(\%)$$

Pe lângă valoarea totală, prin defalcarea termenilor de la numărător, se obține presiunea parțială exercitată de populația tânără, respectiv populația vârstnică, asupra populației adulte, teoretic aptă de muncă. Deși de la recensământul din 2002 nu dispunem de înregistrări statistice pentru subgrupa de 15-19 ani, se poate face o estimare destul de exactă a acesteia (pe baza numărului persoanelor de 5 – 9 ani de la recensământul anterior), rezultând o pondere de 24,7 % a grupei tinere de până la 20 ani.

Evoluția raportului de dependență al populației în bazinul superior al Crișului Repede

Tabel 3

Anii	R.D. total (%)	- din care:	
		Grupa 0-19 ani (%)	Grupa ≥ 60 ani (%)
1910	115,8	99,5	16,3
1966	83,5	60,5	23,0
1992	95,5	53,8	41,5
2002	96,1	48,4	47,7

Se constată o scădere a raportului de dependență total până în 1966 și apoi o creștere, dar cu o evoluție a contribuției celor două grupe de vârstă extreme de tip „foarfecă”, și anume o scădere a presiunii populației tinere la mai puțin de jumătate, respectiv o triplare a presiunii populației vârstnice.

Gradul de îmbătrânire al populației este semnificativ ilustrat de raportul dintre grupele de vârstă extreme:

$$K = \frac{P_{\geq 60ani}}{P_{0-19ani}} \quad (\text{valoarea-prag} = 0,42)$$

Pentru bazinul superior al Crișului Repede se remarcă o creștere puternică, de peste șase ori:

Anii:	1910	1966	1992	2002
K:	0,16	0,38	0,77	0,98

Reiese că populația ≥ 60 ani a ajuns (numeric și procentual) la nivelul grupei de până la 20 ani, fapt reflectat și în valorile defalcate ale raportului de dependență.

O situație diferită de cea generală o are orașul *Huedin*, unde nivelul de îmbătrânire semnificativ mai redus al populației (deși în creștere) este clar reflectat de valorile acestui

raport (0,35 în 1992 și 0,54 în 2002), situate la jumătatea mediei pe regiune, în deceniul 1992-2002. Astfel se explică și scăderea continuă a raportului de dependență, care, dacă în 1910 și 1966 avea valori peste media regiunii, în 1992 și 2002 se situează sensibil sub aceasta (85,2 % și 75,4 %).

În concluzie, pe baza analizei dinamicii raportului dintre grupele mari de vârstă, se observă clar succesiunea celor trei tipuri (modele) de populație: *populația de tip progresiv* (caracteristică pentru anii 1910-1930), *populația de tip staționar* (1966) și *populația de tip regresiv* (după 1992). Situația actuală la nivelul regiunii denotă un grad de îmbătrânire avansat al populației, cu pondere de peste 15 % a grupei ≥ 65 ani.

BIBLIOGRAFIE

1. xxx (1912), *Magyar Statisztikai Közlemenyek. A magyar szent korona országainak 1910, 42 kötet* (Publicații maghiare de statistică, 1910, vol 42).
2. xxx (1938), *Recensământul general al populației României din 29 decembrie 1930*, Institutul Central de Statistică, București.
3. xxx (1968), *Recensământul populației și locuințelor din 15 martie 1966*, Direcția Generală de Statistică, București.
4. xxx (1994), *Recensământul populației și locuințelor, 7 ianuarie 1992*, Institutul Național de Statistică, București.
5. xxx, *Recensământul populației și locuințelor, martie 2002*, Direcțiile Județene de statistică Bihor și Cluj.

THE SOCIAL AND ECONOMICAL STRUCTURE OF THE POPULATION IN THE SOMEȘANĂ PLAIN (THE TRANSYLVANIAN PLAIN)

RAMONA FLAVIA RAȚIU¹

ABSTRACT. – **The Social and Economical Structure of the Population in the Someșană Plain (The Transylvanian Plain).** The analysis of the active population from an economic point of view shows a significant decrease both in absolute and relative values. Thus, if in the year of 1966, from the total of 111.057 inhabitants 66.5% were active, their share decreased to 43.8% and from a total of 77.509 inhabitants in 1992, the share decreased further to 37.4% at the last census. The reduction of the active population was influenced by several factors such as: the numeric evolution of the population in the Someșană Plain, the reduction of the general rate of activity as a result of the modification in the structuring of the population on age groups as well as the increase of urbanization in the bordering units. The decrease in the number of active inhabitants, from an economic point of view, was more significant between 1966- 1992, when all the settlements in the Someșană Plain registered a significant decrease in population. Numerous settlements, especially small ones, lost more than 50% of their active population (Buza Cățun, Sânnicoară, Bungard etc). Between 1922- 2002, simultaneously with the numeric evolution of the population in the unit under analysis, the active population did not register other such significant loss. The structuring of the population on sectors of activity is marked by the agricultural specificity of the region given by the exclusively rural character of the Someșană Plain, by the “plain” denomination referring to its agricultural function and not to its relief, which is hilly. In the periods analyzed (1966-2002) the share of the population working in the secondary sector reached its peak in 1992 (28%) and hit 15% in 2002. The population working in the tertiary sector continuously grew as the services diversified: 7% in 1966, 17% in 1992 and 23% in 2002.

KEYWORDS: Population, Social and Economical Structure, Someșană Plain (The Transylvanian Plain)

The social and economic structure of the population shows the extent to which the population is involved in the economic activity. The number of the working population involved in different economic activities is determined by social and economic factors.

1. THE ACTIVE POPULATION

The active population, seen in development (fig.1), presents different aspects according to the exact social and historical conditions of the periods under analysis.

In 1966, from a total of 111.057 inhabitants registered in the Someșană Plain, the share of the active population was of 66.5%. A massive development of the industry began at national level around 1965, characterized by “... gigantism and extensive development, both from technological and workforce point of view.” (Gr. P. Pop, 1994, p. 8). This resulted in rural exodus, which rapidly grew after 1965. As a result of population migration, especially young and adult population, from rural areas, the remaining population consisted mainly of females and old people. The consequences of this process could not be diminished by the change in the social and political regime nor by the land ownership regulations, therefore at the 1992 census the active population decreased according to the demographic evolution of the unit, having a share of 43.8% from a total of 77.509 inhabitants.

¹ University “Dimitrie Cantemir”, Faculty of Geography, 550445, Târgu Mureș, România.

At the 2002 census the share of the active population, within the total population, was even lower 37.4%.

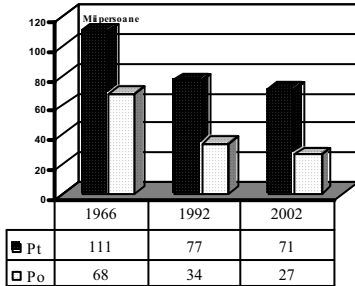

Fig. 1. The Someșană Plain. The Numeric Evolution of the Active Population of between 1966-2002.

The reduction in the share of the active population was influenced by several factors, such as: the numeric evolution of the population in the Someșană Plain, a decrease in the general rate of activity as a result of the modification in the structuring of the population on age groups as well as the increase of urbanization in the neighboring units etc.

Territorially, the evolution of the active population was differentiated because of the different intensity of the migrations determined by the pace of

economic development in the territory.

The analysis of the statistical data, at commune level, shows in most cases a decrease of the active population both as absolute values and as share of the total population. In 1966, at the Someșană Plain level, the share of the active population was of 66.5% and in no administrative and territorial unit was this share lower than 50%. The communes of Branișteea, Matei and Sânmărtin registered values over the average while Cojocna, Cămărașu and Lechința registered the lowest values but not below 52%.

At the 1992 census, the share of the active population was of 43.8% of the total population in the unit and at commune level, it rarely exceeded 50% (Sânmihaiu de Câmpie, Buza and Suatu). The lowest values were registered in the communes of Lechința, Apahida and Mica. The communes which in 1966 had a share of active population over 69% (Branișteea, Matei, Sânmărtin) registered in 1992 values over the average of the unit, yet much more reduced than those of the previous census. The decrease of the active population between 1966-1992 is another proof of the massive population migration in the Someșană Plain, as a result of the industrial development in the towns of the bordering areas.

At the 2002 census, under the well-known conditions of the geo-demographic evolution in the Someșană Plain, the share of the active population dropped to 37.4%. At commune level, there was a slight increase in the localities of the commune of Apahida, which is due to their position as well as to the industrial development of the commune centre. In terms of relative values, an increase in the share of the active population was registered in the communes of Cojocna, Geaca, Sânmărtin, Țaga, Galații Bistriței (over 15%) Bontida, Buza, Cătina, Mintiu Gherlii, Sic, Sânmihaiu de Câmpie, Șieu Odorhei etc. (10-15%).

During the last decades (1966-2002), the rural settlements registered important changes regarding the evolution of the active population (fig. 2).

The reduction in the number of active inhabitants, from an economic point of view, was more significant, between 1966 and 2002, when all the settlements in the Someșană Plain registered an important reduction in the population number. Numerous settlements, especially small ones: Buza Cătun, Sânnicoară (the commune of Chiochiș), Bungard, Sâniacob, (the commune of Lechința), Brăteni, Sălcuța, Stupini (the commune of

Sânmihaiu de Câmpie), Coasta, Tăușeni (the commune of Bonțida), lost more than 50% of their active population. The decrease in the active population was more significant in the commune centers and in the communes with a higher demographic potential.

Between 1992 and 2002, simultaneously with the numeric evolution of the population in the unit under analysis, the active population did not register any other such important loss. When analyzing the statistical data (fig.2), several situations can be identified:

a. *The localities where an increase in the number of the active population was registered* are those where a population increase was registered: the commune of Lechința, Nușeni (communal centers) Chețiu, Bungard, Sângiorzu Nou, Vermeș, Dezmir and Căianu

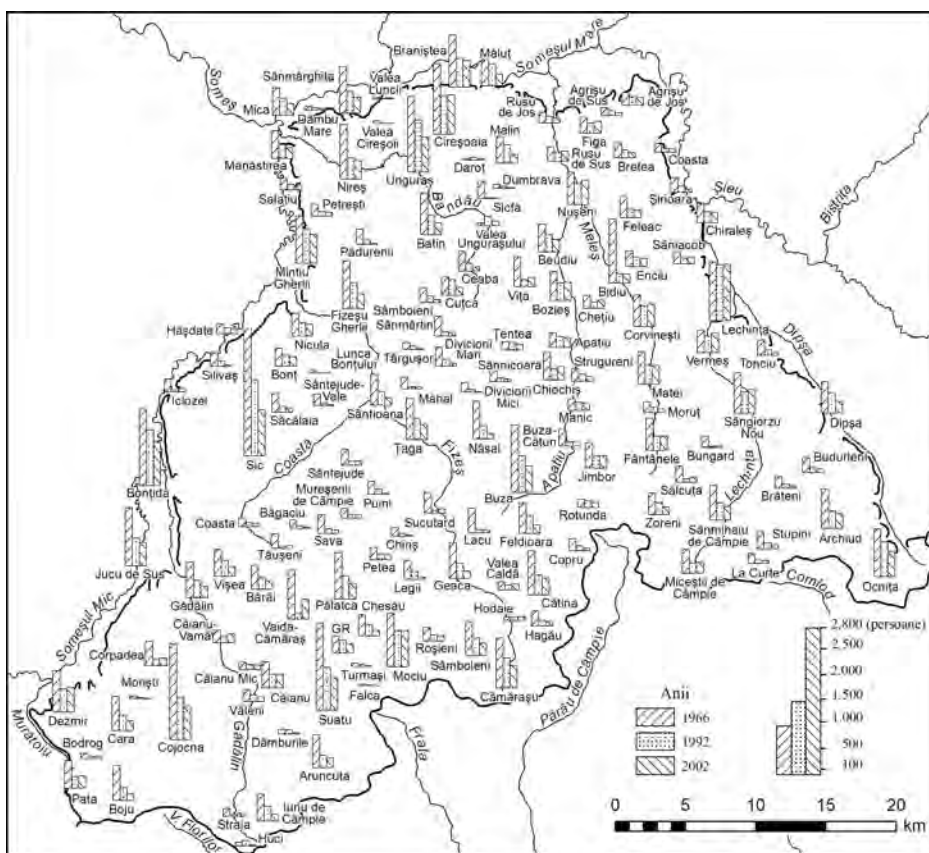

Fig. 2. The Someșană Plain. The Active Population, at Locality Level in 1966, 1992 and 2002.

Vamă, Valea Caldă, or localities where there were changes in the structuring of the population on age groups, given the decrease in the number of inhabitants: Chiochiș, Matei, Miceștii de Câmpie, Mociu (communal centers), Cireșoaia, Vermeș, Corvinești, Fântânele, Corpadea, Pata, Bodrog, Hodaie, Sântejude.

b). *Localities where the annual average pace of active population decrease between 1992-2002 was more rapid than between 1966-1992:* Dișsa, Bonțida, Fizeșu Gherlii, Mica,

Mintiu Gherlii, Sic, Unguraș (communal centers), Beudiu, Malin (the commune of Nușeni), Ocnîța (the commune of comuna Teaca), Feldioara (the commune of Cățina), Iuriu de Câmpie, Huci (the commune of Cojocna), Chesău (the commune of Mociu), Cuța, Sâmboeni (the commune of Sânmărtin), Sântioana (the commune of Țaga) și Valea Ungurașului (the commune of Unguraș). This is due to a general decrease in the number of inhabitants as well as to a numeric increase of the inactive population.

c). Localities where the active population is *still decreasing* (1992-2002) yet at a slower pace than in the period of 1996-2002. This category includes the majority of the localities in the Someșană Plain, given the fact that the pace of the decrease of the total population in these localities between 1992 and 2002 was much more reduced than between 1966 and 1992. Migration towards the urban centers in the bordering units was not very intense in this period, on the contrary, there was migration back to rural areas given the modification of the land ownership regulations as well as a decline of the industrial activity in the towns of the boarding corridors.

2. THE STRUCTURE OF THE ACTIVE POPULATION ON SECTORS OF ACTIVITY

The specificity of the area is agriculture. This is given by the exclusively rural character of the Someșană Plain, by its „field” denomination referring to its agricultural function and not to its relief, which is hilly.

The social and the economic development of the localities in the Someșană Plain, oriented towards the primary sector, can be explained by the uneven relief, the deficit of drinking and industrial water, the difficulty of organizing and maintaining some intensely used communication roads, the rich underground resources (except for methane gas and salt).

At the census in 1966 in the Someșană Plain the share of the population working in agriculture was of 88.1% of the total active population. Industry, which was just starting to develop, held only 4.8% of the active population while only 7.1% worked in the public services sector. In comparison with these values in the same year, at the level of the entire Transylvanian Plain, the share of the active population working in the agricultural sector was of 85% (Mihailescu, 1981). This value compared with the share of the population working in the primary sector in the Someșană Plain shows that the share of the population working in agriculture is higher in the northern sector of the Transylvanian Plain as compared with the Mureșană Plain.

A share of the population working in the primary sector between 70.1-80% was registered in the communes situated in the area of influence of the towns situated in the Someșul Mic corridor: Cojocna, Fizeșu Gherlii, Jucu and Mintiu Gherlii. In the communes: Bonțida, Mociu, Lechința and Miceștii de Câmpie the share of the population working in agriculture was of 80-90%. The share of the population working in agriculture in the communes situated in the middle of the Someșană Plain was of 91%.

As regards the shares of the active population working in industry in the Someșană Plain in 1966, they were much reduced. As compared to the average registered at the level of the entire unit (4.35%), the following communes clearly registered a high share of their active population working in industry: Fizeșu Gherlii, Mica, Mintiu Gherlii, where the share of the population working in industry exceeds 10%.

These values are explained by the fact that the population worked in the industry of the nearby urban centers due to easily accessible roads. The narrow railway crossing the

Someșană Plain in the eastern compartment as well as the national road Cluj-Napoca – Reghin – Târgu-Mureș, crossing the southern compartment greatly contributed to the increase in the share of the population working in the non agricultural sectors in the communes near the access roads.

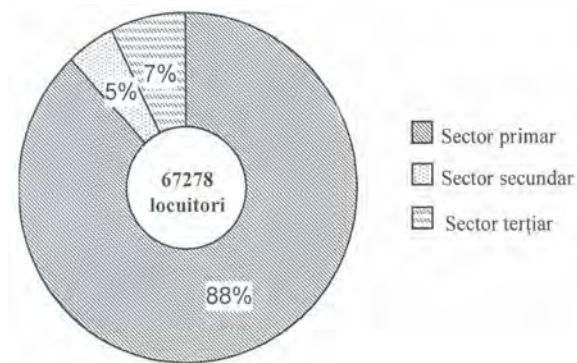

Fig. 3. Someșană Plain. The Structure of the Active Working Population, in 1966.

The population working in the tertiary sector held in 1996 reduced shares in all the communes throughout the Plain. As compared with the average value registered at the level of the entire unit under analysis (7.1%), higher values are registered in the communes situated in the western compartment of the Plain (fig.3) in the communes of Apahida (21%), Mica(19%) and Cojocna (18%), Bonțida, Jucu, Mociu (between 10 and 15%).

At the census in January 1992, the active population in the Someșană Plain was grouped on

national economic branches, as follows: 4.4% of the population working in the primary sector- forest and agricultural activities, fish breeding and hunting; 25% of the population working in the secondary sector – digging industry, manufacturing industry, electricity production and distribution, constructions; 15.4% were working in the public services sector and 5.2% of the total population consisted of people looking for their first working place.

The data from the 1992 census supports the significant demographic change of the rural area in the Someșană Plain. The share of the population working in the primary sector goes down to 55% (in comparison with 98.11% in 1966). On one hand, this is due to the aging of the population and to the young and adult population involvement in non-agricultural activities, and on the other hand to people’s commuting to the towns of Gherla, Dej, Cluj Napoca, Beclean or to the developing of some industrial activities or services in the localities with a more substantial geo demographic and economic potential.

The most important changes where the share of the population working in the primary sector registered much more reduced values than in 1966. The most reduced values in the share of the population working in the primary sector were registered in the communes of Apahida (13.7%), Bonțida (43,2%), Iclod (15%), Mica (29%), Mintiu Gherlii (40%), Fizeșu Gherlii (36,4%), Jucu (45,3%). A remarkable fact is that at the 1966 census, all these communes were registered with a significant share of the population working in agriculture (over 70%).

50-60% is the share of the population working in the primary sector in larger communes situated along the most important axes of communication which cross the plain thus favoring the commuting of the population to the towns from the bordering corridors: Mociu, Căianu, crossed by national road DN16 Apahida-Reghin, Nușeni, Chiochiș crossed by county roads, Miceștii de Câmpie, provided with both county roads and access roads to the railways from Luduș to Bistrița, Branăștea, situated near the Someșul Mic corridor the cities of Dej and Beclean.

Given the share of the population working in the primary sector, the communes situated in the central part of the plain maintain their agricultural function so that the great majority of them have a population working in agriculture (60-80%). The highest values are registered in the communes of Sânmărtin (76,9%) and Sânmihaiu de Câmpie (76,2%), Cătina (75,5%), Buza(74,9%), Pălatca (72,2%), Geaca (70,2%). Shares of over 70% of the active population working in the primary sector are found in 36% of the villages in the Someșană Plain, outlying the towns in the bordering corridors. 39% of the villages from this category are situated in the Fizeșului Plain: Buza, Rotunda, Sâmboleni, Chiriș, Lacu, Legii etc. On the Cojocna Sic Hills 25% of the settlements in this category a lot of them being former hamlets: Huci, Straja, Falca, Roșieni, Turmași, Dâmburile and Sântejude Vale. The least likely to encounter settlements would be on Lechința Hills, where the share of the active population working in agriculture exceeds 70% and the settlements are isolated and situated at distances over 40km from the polarizing urban centers: Brăteni, Sălcuța, Stupini, Zoreni etc. This category also includes the communal center of Pălatca, where 70,2% of the active population worked in the primary sector.

Simultaneously with the reduction in the number of the active people in the Someșană Plain between 1966 and 1992, an important number of the residents from the rural area were involved in non agricultural activities, especially because of their commuting. Only a small part of the active population worked in the primary and tertiary sector in the rural area.

In the Someșană Plain the share of the active population working in the secondary sector grew from 5% in 1966 to 28% in 1992, simultaneously with the industrialization of the towns in the bordering areas.

The highest shares of the active population working in the secondary sector are registered in the communes of Șieu Odorhei (42,7%) and Fizeșu Gherlii (40,1%), followed by Bonțida, Căianu, Sic, Branișteea, with shares between 30 and 40%. The most reduced shares of the population working in this sector (below 10%) are registered in the communes of Teaca and Sânmihaiu de Câmpie.

The rural settlements situated in the influential area of Cluj-Napoca and Gherla in the western part of the field, Dej and Beclean in the northern part, Bistrița in the east, they were all influenced by their own economic development. Localities such as Hășdate, Iclozel situated at the contact area with the Someșul Mic corridor, Mintiu Gherlii and Fizeșu Gherlii, in the north-western compartment of the unit and also Agrișu de Sus and Agrișu de Jos situated at the influential area of the town of Beclean, they were all characterized by a population working in the secondary sector in a proportion of more than 50%.

The most reduced values, fewer than 10%, of the population working in the secondary sector were registered in the isolated areas where the activities in the primary sector remained predominant. In the Fizeșului Plain: Rotunda, Chiriș, Lacu, Legii, Copru, Feldioara, Hagău etc , on the Cojocna Sic Hills: Iuriu de Câmpie, Straja, Roșieni, Turmași, on Lechința Hills, where the settlements are isolated and situated at large distances from the polarizing urban centers: Brăteni, Sălcuța, Stupini, Zoreni. The same category includes Pădureni, Cuța, Sicfa, isolated settlements on the Ungurașului Hills. Some small and isolated areas like Valea Cireșoii, Falca, Daroș, were not reached by industrialization and they are not registered as having an active population working in the secondary sector.

There was a growth of the active population working in the tertiary sector simultaneously with the modernizing tendencies of the society due to the appearance of

new social positions. This occurred in all the localities in the Someșană Plain with the exception of Copru, Straja (an increase in the share of the population working in the primary sector), where there was an increase in the share of the population working in the secondary sector or an increase in the share of those looking for their first working place like in the communal center of Mureșenii de Câmpie.

The highest values of over 30% were registered in 1992 in the localities of Corpadea, Deznir and Pata, which are part of the commune of Apahida (38.1% of the population works in the tertiary sector, the highest value at commune level) as well as in the communal centers of Mica, Mociu and Chiochiș, where the activities within the local services (education, health, commerce, administration) are much more developed, in accordance with the geo demographic potential.

At the 2002 census (fig.4) the data show an increase of the active population working in agriculture from 55% at the census in 1992 to 61,4%. This increase was due to a reduction in the share of the population working in the non-agricultural sectors-industry, from 28% in 1992 to 23% in 2002, public services- 17,2% in 1992 and 15% in 2002. The changes in the structure of the active working population were due to a reduction in the number of working places in industry as well as to a reduced number of commuters.

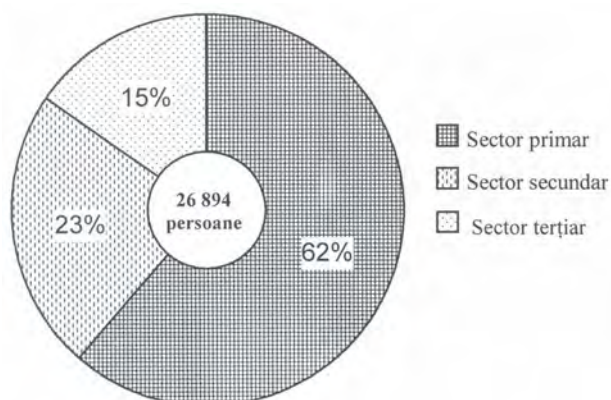

Fig. 4. Someșană Plain. The Structure of the Active Working Population, in 2002.

As compared with the general situation, different aspects were registered at the level of the Someșană Plain.

In most communes there was an increase in the share of population working in the primary sector, especially due to the situation in industry and to changes regarding land ownership. Such an increase was registered at the level of the communes situated both at the contact area with the units from the bordering corridors Apahida, Fizeșu

Gherlii, Braniștea, Lechința, Teaca, as well as in the units within the Plain: Buza, Căianu, Cămărașu, Cătina, Mociu, Pălata, Suatu, Chiochiș, Matei, Micești, Nușeni, Șieu–Odorhei.

More reduced shares of the population working in the primary sector in 2002 as against 1992, were registered in the localities administered by the town of Gherla as well as the communes of Bonțida, Cojocna, Geaca, Jucu, Mintiu Gherlii, Sânmărtin, Sic, Țaga, Unguraș, Galații Bistriței, this is due to their position which favors the daily commuting of the population to work as well as to the development of small industrial units. Relatively constant values in the period under analysis were registered in the communes of Mica and Sânmihaiu de Câmpie where the changes regarding the professional structure of the population were not significant.

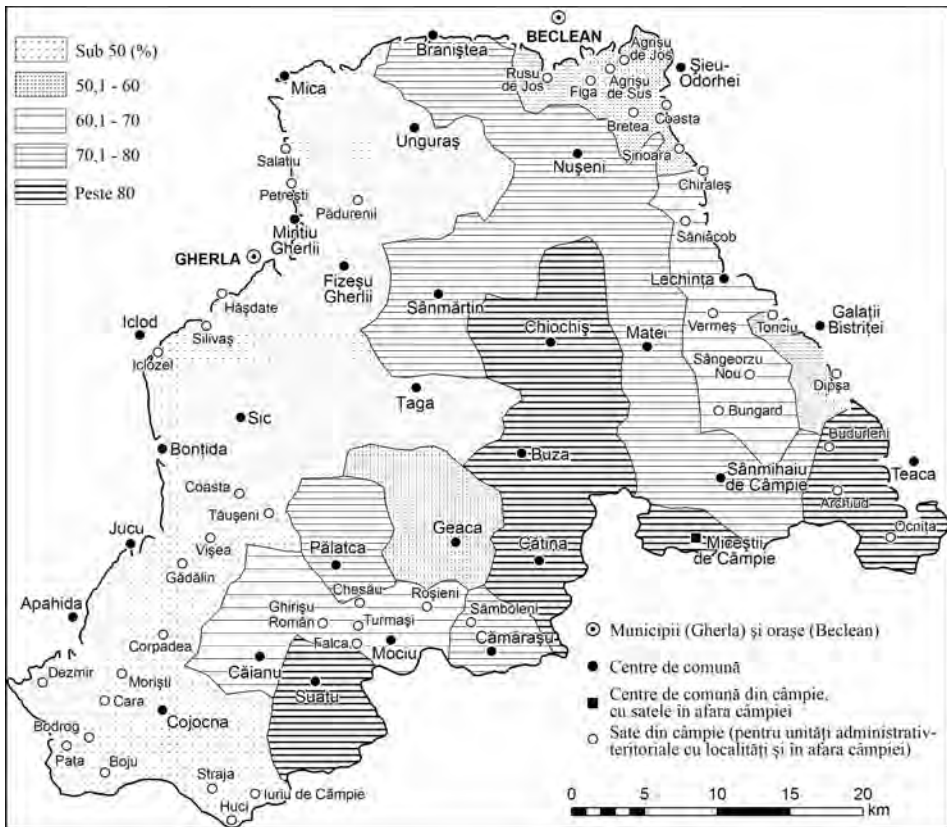

Fig. 5. The Someșană Plain. The Share of the Working Population in the Primary Sector, at Commune level, in 2002.

The highest values in the share of the population working in agriculture (over 80%) are registered in the communes: Buza, Cătina, Chiochiș, Miceștii de Câmpie, in the central area of the Someșană Plain, and in the localities administered by the commune of Teaca, situated in the south-eastern compartment. In the communal center of Miceștii de Câmpie, the largest share of the population working in the primary sector was registered (81,2%) as compared with other communal centers in the Someșană Plain.

Shares between 70% and 80% (fig.5) were registered in the communes situated in the Fizeșului Plain: Cămărașu, Pălatca, Sănmărtin, Matei, in Lechinței Hills – Sănmihaiu de Câmpie, in Ungurașului Hills: Branăștea, Nușeni. This category also includes the communal centers of Matei and Sănmihaiu de Câmpie, situated in the Fizeșului Plain and on the Lechinței Hills, respectively at distances over 35 km as against the polarizing center of Bistrița (36 and 54 km respectively).

Values situated around the registered average at the Someșană Plain level (between 50 and 70%) were characteristic of the communes of Galații Bistriței, Șieu-Odorhei, Lechința, situated in the eastern compartment of the Plain, in the Lechința Hills,

as well as in the communes of Mociu and Geaca in the Fizeșului Plain and in the commune of Căianu, on the Cojocna Hills. This category also comprises the locality of Figa, village administered by the town of Beclean, where the share of the active population working in the primary sector was of 65.8%, as well as the communal centers of Branîștea and Sânmihaiu de Câmpie. The locality of Sânmihaiu de Câmpie is the center of a commune with villages (Brăteni, La Curte, Sălcuța, Stupini and Zoreni) where the share of the active population working in agriculture is over 80%.

The communes where there are more reduced values in the share of the population working in agriculture are situated to the east of the communes which are near the Someșul Mic corridor: Cojocna, Jucu, Sic, Țaga, Fizeșu Gherlii, Unguraș. The population not working in agriculture comprises mostly commuters who work in Cluj-Napoca, Gherla and Dej, according to the transport infrastructure. In some of the communes, industrial activities developed: Țaga, digging (methane gas), dairy, Jucu, food industry (miller's). The commune centers, beside their administrative function, comprise other public services: commerce, education, health, transport, etc.

The lowest shares of the active population working in agriculture, below 30%, are found in the communes from the western compartment of the Someșană Plain, near the Someșul Mic corridor. Apahida (19.2% the lowest value registered at commune level), Mica (29%), Mintiu Gherlii (21,5%). In these communes, many companies with non agricultural profile developed: constructions (Mica, Sânmărghita, Nireș, Mintiu Gherlii), commerce (Corpadea, Dezmir), tailoring (Sânmărghita, Mica).

Simultaneously with the increase in the share of the population working in the primary sector between 1992-2002, there was a decrease in the share of the population involved in industrial and construction activities from 28% to 23% of the total active population.

As compared to the average situation registered at the Someșană Plain level, according to the economic evolution of the communes, different situations occurred.

An increase in the share of the population working in industry and constructions was registered in the suburbs of the towns of Gherla and Beclean as well as in the communes of: Bonțida, Cojocna, Geaca, Mintiu Gherlii, Pălatca, Sic, Țaga, Unguraș, Branîștea, Chiochiș, Lechința, Matei, Miceștii de Câmpie, Nușeni, Șieu Odorhei.

The share of the active population working in the secondary sector was more reduced in 2002 than in 1992 in the following communes: Apahida, Buza, Căianu, Cămărașu, Cătina, Suatu, Mociu, where there was an increase in the share of the population working in the primary sector while in the communes of Jucu, Mica, Sânmărtin, Galații Bistriței, Sânmihaiu de Câmpie, Teaca, there was an increase in the share of the population working in the public service sector.

In the communes of Fizeșu Gherlii and Iclod there weren't any significant variations in the share of the population working in industry and constructions in the period under analysis.

The highest values, over 50%, of the active population working in industry, were registered in 2002 in the suburbs of the town of Gherla and the commune of Mintiu Gherlii, whose localities have a special status given their position (near the town of Gherla, at the contact area with the Someșul Mic corridor, provided with country roads). Another such case is the village of Coasta from the commune of Șieu Odorhei, a small rural settlement with only 65 active people, where the share of the active population working in industry is of 55.4%, which is due to its position near the town of Beclean.

On the other hand, the lowest values of the population working in industry were registered in the communes of Buza (4,7%), Cătina (9%), Suatu (8%), Miceștii de Câmpie (8,7%) and Teaca (10%). These values can be explained by the position of these communes as against the main polarizing urban centers (large distances, inadequate transport infrastructure, less numerous possibilities for commuting) as well as by the significant share of arable land (over 80% of the total surface of the communes). At locality level, small villages stand out (Sălcuța and Stupini in the commune of Sânmihaiu de Câmpie), where the share of the population is less than 5% (3% and respectively, 4%).

In the communes of Lechința (at the contact area with the Șieu-Dișsa corridor, under the town of Bistrița's sphere of influence), Nușeni (near Beclean, provided with county roads), Geaca, Jucu and Unguraș small industrial units developed and the values registered here were around average at the level of the Someșană Plain (20-30%).

In the Someșană Plain, between 1992 and 2002, there were changes regarding the share of the population working in the public service sector, which decreased from 17% in 1992 to 15% in 2002. These changes were the result of the decrease in the number of commuters and they affected not only the people working in industry but also those working in the public service sector.

As compared to the evolution of the active population working in the public service area at the level of the Someșană Plain, territorially the situation differs and depends on the geographical position of the communes within the Plain, the access roads, the distances to the closest town etc. (fig 6). In accordance with the evolution of the values at the level of the whole unit, the share of the population working in the service area has decreased in most of the communes (Buza, Cămărașu, Mociu, Suatu, Țaga, Unguraș, Braniștea, Chiochiș, Lechința, Matei, Miceștii de Câmpie, Nușeni, Sânmihaiu de Câmpie, Șieu Odorhei, Teaca), as well as in the localities administered by the town of Beclean. The most significant decrease was registered in the communes of Miceștii de Câmpie (-8,6%), Lechința (-7,5%), Chiochiș (-7,6%), all situated in Bistrita-Năsăud county, while in the communes of Cluj county the decrease was much lower (-0,9% in Buza -2,1% in Cămărașu) except for the commune of Mociu where it reached -5.1%.

The share of the population working in the public service sector increased in the suburbs of the town of Gherla and in the communes of: Bonțida, Căianu, Cojocna, Fizeșu Gherlii, Geaca, Iclod, Jucu, Mica, Mintiu Gherlii, Sânmărtin, Sic and Galații Bistriței.

The share of the population working in the tertiary sector registered approximately the same values in 2002 (fig.6) as at the previous census in the communes of Apahida, Cătina and Pălatca. The most significant values in this sector were registered in the communes of Apahida (38,4%) and Mica (34%). Higher values (between 20 and 30%) regarding the population working in the service sector were registered in the other communes situated at the contact area with the Someșul Mic corridor: and the communes of Cojocna, being in Cluj-Napoca area of influence, and Unguraș situated in the north-west compartment of the Someșană Plain.

Values lower than 10% of the population working in the service sector was registered in the communes where the activities in the primary sector are clearly predominant (over 70%): Buza, Suatu, Chiochiș, Miceștii de Câmpie, Teaca, Braniștea etc. In this category are also included the localities administered by the commune of Șieu Odorhei, where the share of the population working in agriculture is more reduced (58.3%) and most of the active population works in industry and constructions (33.6%).

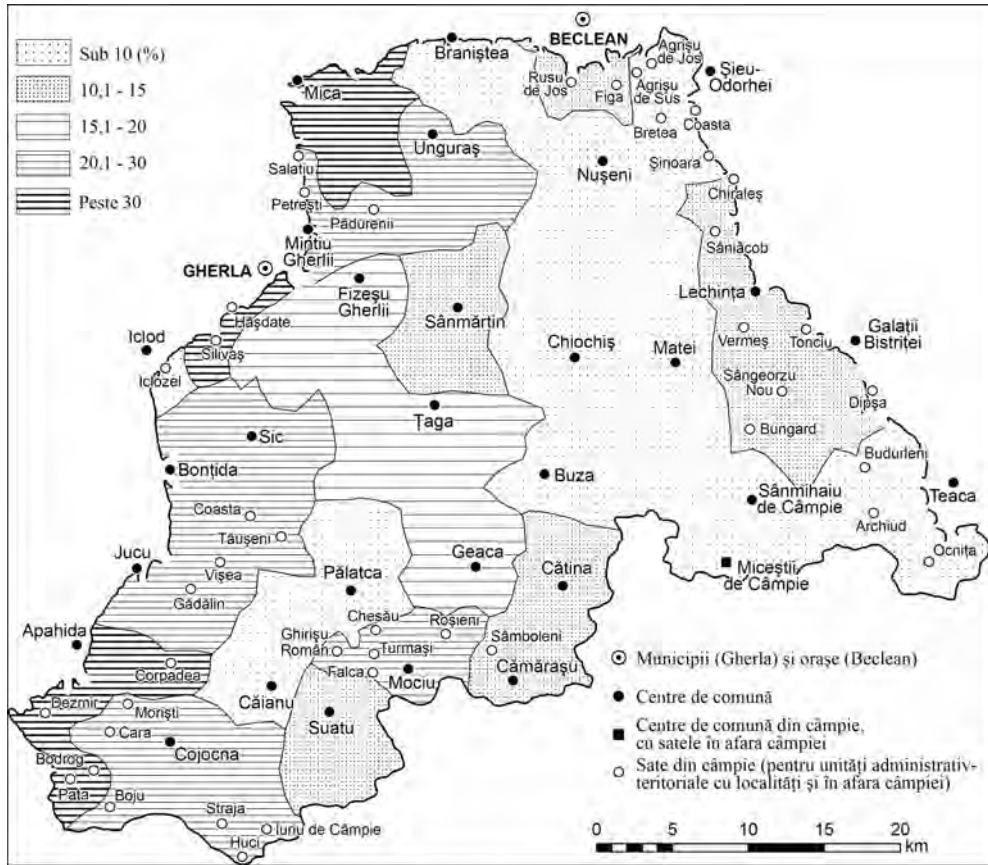

Fig. 6. The Someșană Plain. The Share of the Population Working in the Public Service Sector at Commune Level in 2002.

At locality level, the very small village of Bungard (the commune of Lechința) has 36 active people but none works in the public service sector. Less than 5% of the population working in the public service sector is found in the following settlements: Buza Cătun, Țentea, Sâniacob, Bidiu, Enciu, Moruș, Vița, Brăteni, La Curte, Sălcuța, Bretea, Budurleni, with a reduced demographic potential, under 200 inhabitants. In the locality of Ocnîța, (1133 inhabitants of which 479 are active), situated in the upper basin of the Dipșa river, only 2,9% of the total active population work in the public service sector while most of the population (85.2%) work in the primary sector.

The communes of Căianu, Cămărașu, Lechința, Galații Bistriței, did not register extreme but average values regarding the share of the population in the other sectors, except for the communes of Cătina, Pălatca and Sânmărtin, where the share of the population working in the primary sector is of over 70% while the share of the population working in the secondary sector is reduced (under 15%).

3. CONCLUSIONS

The social and economical structure of the population shows the degree of population participation in the economic activities. In 1966, 66.5% of the 101 057 inhabitants registered in the Someșană Plain were active. The decrease in the number of the economically active inhabitants was more severe between 1966 and 1922, when there were significant reductions in the number of population all over the settlements of the Someșană Plain. At the 2002 population census, under the well-known circumstances of geodemographic evolution in the Someșană Plain, the share of the active population dropped to 37.4%.

Agriculture is the specificity of the area. This explains the exclusively rural character of the Someșană Plain, the “plain” denomination referring to its agricultural function and not to its relief, which is hilly. The social and economical development of the localities in the Someșană Plain, oriented towards the basic sector, can be explained by the specificities of its relief, the drinking and industrial water deficit, the difficulty of organizing and maintaining certain intensively used.

BIBLIOGRAPHY

1. Ianoș, I. (2000), *Sisteme teritoriale o abordare geografică*, Edit. Tehnică, București.
2. Maier, A., Bodocan, V. (1993), *Probleme ale habitatului elementar în România, pe medii și județe*, Studia UBB, Geographia, XXXVIII,1, Cluj-Napoca.
3. Mihail, Maria (1971), *Contribuții la geografia populației din Câmpia Transilvaniei*, Studia UBB, Geographia, 1, Cluj-Napoca.
4. Molnar, E. (1966), *Considerații asupra rețelei de așezări din regiunea Cluj*, Studia UBB, Geographia, 2, Cluj
5. Pop, Gr. P. (1994), *Evoluția structurilor agricole în România, în perioada 1945-1994*, Studia U.B.B., Geographia., XXXIX, 1, Cluj-Napoca.
6. Ramona Rațiu (2007), *Dimensiunea geodemografică a așezărilor din Câmpia Someșană*, Studia U.B.B., Geographia., LII, 1, Cluj-Napoca.
7. * * * (1969), *Recensământul populației și locuințelor din 15 martie 1966, vol. I, Rezultate generale, Populație*, Direcția Centrală de Statistică, București.
8. * * * (1994), *Recensământul populației și locuințelor din 7 ianuarie 1992, Volumul I, Populație – Structura demografică*, Comisia Națională pentru Statistică, București.
9. * * * (2004), *Recensământul populației și locuințelor 18 martie 2002, Volumul I, Populație – Structura demografică*, Institutul Național de Statistică, București.

MARITAL STATUS AND TRENDS OF MARRIAGE BEHAVIOUR IN THE E.U. AND ROMANIA

CS. M. KOVÁCS¹

ABSTRACT. – **Marital Status and Trends of Marriage Behaviour in the E.U. and Romania.** The family system as we know it in Europe is in a deep process of transformation due to a large variety of socio-economic causes. The post-war industrial and sexual revolution lead to important changes in the marrying behaviour, not only in the Western European “free countries”, but also in those of the communist bloc. The more recent period shows that after 1989, the countries of Eastern Europe present an accelerating trend to follow modern or even post-modern patterns of family and marriage, with a very low fertility as the most important symptom. The values and attitudes concerning marriage and family also present a large variety between the regions and countries, according to the differences in religion, culture and socio-economic development.

KEYWORDS: marital status, trends of marriage, Europe Union, Romania

The public opinion in Germany was recently scandalized by the proposal of a CSU² public administration adviser: in her statement Gabriele Pauli affirmed that in the future marriages should be limited for a determined period of seven years, and after that period, if both of the partners agree, the agreement should be reinforced. If they don't do that, the marriage should be automatically dissolved. The 49 year old, twice divorced Pauli has a PhD in political sciences and made this statement as part of her program aiming the presidential chair of the CSU, but unfortunately it backfired on her, causing not only the loss of any chances to be elected, but even her seat in the presidential board of the party (hvg 39/2007).

This case might seem at first glance just a firecracker in the media always looking for political scandal, but if we look more carefully, what we should see is that there is a real issue behind the statement, and that is: *marriage in Europe is no more what it used to be*. This formulation might seem to a lot of people just too radical, but if we think about the changes in post-war European countries, we should also reconsider the role of marriage and family as basic institutions of the society. There are many people who predict – some with despair and some with enthusiasm – the doom of the family system as we know it. The family, it is contended, is breaking down, the victim of moral decay or irresistible social forces. A mass of evidence is cited to support this view: a soaring divorce rate, an increase of illegitimacy, the changing role of the women, the spread of sexual permissiveness, and the many new experimental alternatives to traditional marriage (I. Robertson, 1981).

The problem of marriage and family is of course too complex to be treated in a few pages study. Nevertheless, there are some aspects worth to be presented, especially if we take into consideration the fact that Eastern European countries are catching up with the rest of Europe not only economically, but demographically too. To answer the question “*Is*

¹ „Babeș-Bolyai” University, Faculty of Geography, 400009, Cluj-Napoca, Romania.

² The CSU or Christian-Social Union, former coalition partner of the CDU (Christian-Democratic Union), is the main right-wing party in the land of Bavaria.

there a European marriage pattern after all ?”, a much ampler study should be made, but even in a nutshell, a few basic notions have to be clarified first.

From the social point of view, the family is a relatively permanent group of people related by ancestry, marriage or adoption, who live together and form an economic unit and whose adult members assume responsibility for the young (idem, p.350). This definition points out the main functions of family as a social institution, though these functions have changed significantly in time and differ a lot from one culture to another. The *economic function* is mainly represented by the *production* of values, assets and services (economic resources) by the members of the family (within the household and at work), and by the *consumption* made possible by those. The *reproductive function* concerns the replacement of members from generation to generation. The family provides a stable, institutionalized means through which this replacement takes place. In strong connection with the reproduction is the *regulation of sexual behaviour*; as in most societies the marriage and family system provides the generally accepted framework for sexual life. The *psychological function* consists in providing an intimate atmosphere in which the family members' emotional needs can be satisfied. The *socializing function* is related on the one hand to the ways family members are keeping in touch with other people, on the other hand it concerns the process of educating children, during which the younger members of the family learn about values and norms and acquire patterns of social behaviour. The *social placement* means that the family background is the most significant determinant of our status in society (such as racial or ethnic group, religion, socio-economic status etc.).

There has been a major change in family patterns in Europe over the past two centuries, involving the general collapse of the ancient extended family system and its replacement by the nuclear family. The long process of modernization, ending in a weaker social control of the individuals and of the family itself resulted in a change of attitudes toward marriage, with different motivations and interests of the marrying couples and with much wider choices of partners and about staying together or not. On the other hand, the secularization involved the widespread of civil marriage, which was meant to have a different meaning from the religious ceremony: while the church emphasizes on the sacred and definitive character of the bond between the spouses, civil marriage has a rather formal significance, providing rights and duties for the partners enforced by civil law, with the possibility of divorce. That means *civil marriage is in fact a contract*, signed for an undetermined period, in which the partners agree to respect the terms (i.e. equal rights, mutual respect, material and emotional support, faithfulness etc.), but if one of them does not, the other one can always file for divorce. The high ratio of divorce in most of the European countries shows this kind of long term partnership is problematic for a lot of people, so it's no wonder some are looking for alternative solutions, such as serial monogamy, cohabitation, exchange of partners, “open” marriage, single-parent families, gay-parent families or remaining single.

The high divorce ratio is usually followed by a rather high remarrying ratio too, which shows that people are not afraid of marriage itself, but some of them just can't cope with marriage for life. One of the main demographic differences between pre-industrial and industrial (or post-industrial) societies is the much longer life expectancy. In the traditional, monogamous societies the marriages took in average between 20 and 30 years, just enough to raise a nest of children before one of the spouses died, thus divorce was rare not only for religious reasons, but rather because of rare opportunities. In contemporary societies, life is

much longer, most of the families raise few children and the sources of conflict between partners in an egalitarian society are numerous, not to mention the expectations and temptations provided by a consumer's society. So, more and more couples choose to break up and start a new life. To cite a humorous statement, "the secret of a long life is serial monogamy".

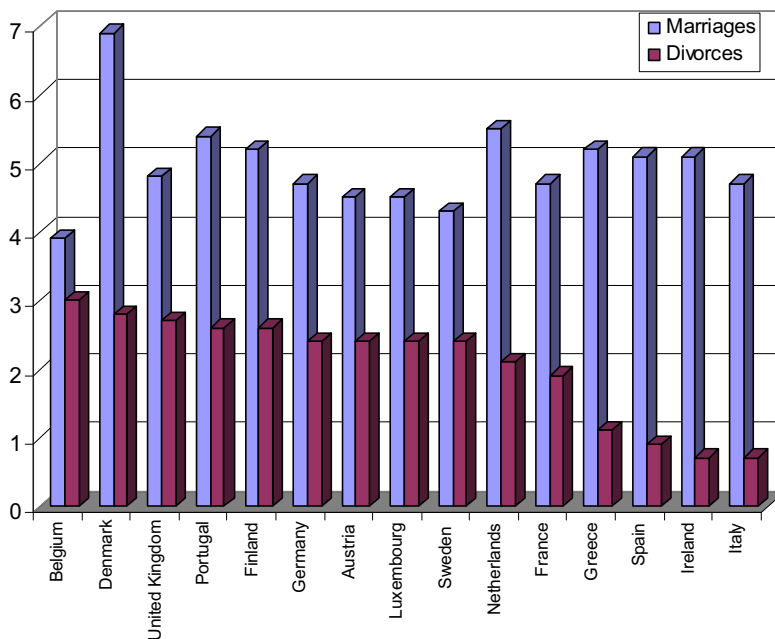

Fig. 1. The crude marriage and crude divorce rates of the E.U. countries in 2002. Source: Eurostat

To illustrate some of the aspects presented before, let us have a look at some data. The main indicators of family statistics are numerous and well known, so here there is just a brief selection.

The *crude marriage rate* (CMR) was in most of the countries between 4‰ and 7‰, with a generally decreasing tendency in the period from 1993 to 2004. The average CMR for the EU15 countries decreased from 5,33‰ to 4,7‰, and from 5,6‰ to 4,8‰ for the EU25 in the same period. The highest (and increasing) values were registered in Cyprus (from 7,2 to 15,0‰), Liechtenstein (6,3-13,2‰), Denmark (6,1-7,2‰) and Romania (5,9-8,3‰)³. The increase of the CMR in Romania can be explained by the higher number of generations born after 1967 (the anti-abortion decree cohorts), who reached the marrying age in the '90-es. The industrialized countries are generally characterized by lower and decreasing values of the crude marriage rate, but the situation in the United States is different from the European countries, with values of the CMR of 9,8‰ in 1990 and 8,4‰

³ Source: Eurostat

in 1999 in the US⁴, which can be explained by a higher ratio of divorce and remarrying than in Europe, where the alternative forms of living together seem to be more popular.

The *mean age at marriage* is one of the most important indicators of the marrying people, because it has a great influence on the reproductive patterns, especially on the fertility. The early marriage, characteristic for the traditional societies, made possible a higher fertility rate, not only because of the natural reproduction patterns (though not so general as it was thought before), but simply by the longer period during which women had the biological opportunity to give birth. In the modern societies couples usually marry later and not because of malthusian reasons (aiming from the beginning a lower fertility), but mostly because of socio-economic reasons: a much longer education period, career reasons or the social problems of the young (lack of jobs or housing problems).

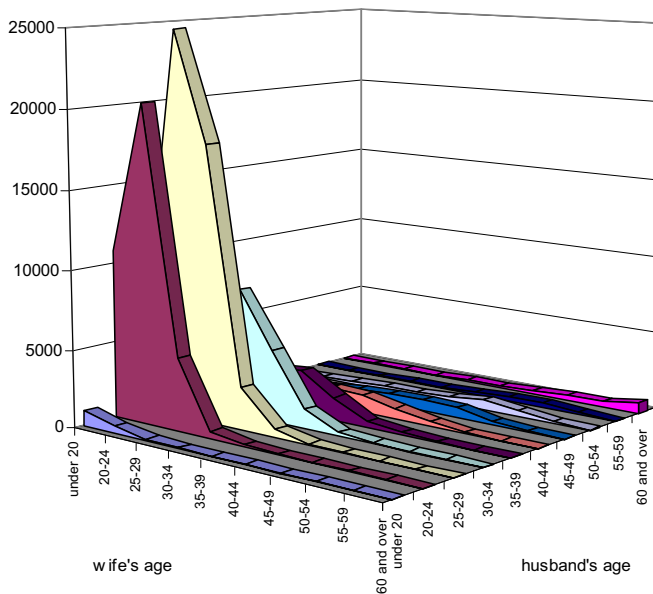

Fig. 2. The age structure of marriage in Romania by sexes, in 2003. Source: National Institute of Statistics, Statistical Yearbook, 2004.

In present Romania, the major part of marriages takes place for both sexes between the age of 20 and 35 (Fig. 2). The *mean age at marriage* is increasing, from 26,3 years old in 1990 to 29,7 years old in 2003 for men, and from 23,7 to 27,2 years old for women in the same period. The *mean age at first marriage* is also increasing, from 25 to 27,7 years old for men and from 22 to 24,4 years old for women in the same period. The reasons for later marriage in Romania are mostly the same as mentioned before: the spectacular development of higher education makes more and more young people to postpone their wedding plans after the end of their studies or even later, because of their low revenues on the first job and career planning. The exploding prices of the dwelling also makes

⁴ Source: U.S. Census Bureau, International Data Base.

impossible for most young couples to buy a house, unless the parents are substantially helping them. On the other hand, the family/career dilemma is becoming more and more obvious in our country too, at least in the urban areas.

The indicators of divorce are showing important differences between Europe and the USA: the *crude divorce rate* (CDR) is twice as high in the US than in the EU and increasing, from 4,2‰ in 1999 to 4,92‰ in 2004 in the US, while the average for the EU was only 2,1‰ in 2004 and even less in the new Eastern European member states. The evolution of the CDR in Romania shows an increasing trend, from 1,4‰ in 1991 to 1,7‰ in 2003⁵, the causes being related to the social problems of the families, a more liberal state policy towards divorce, but also the process of women’s emancipation and the changing mentalities concerning marriage and family.

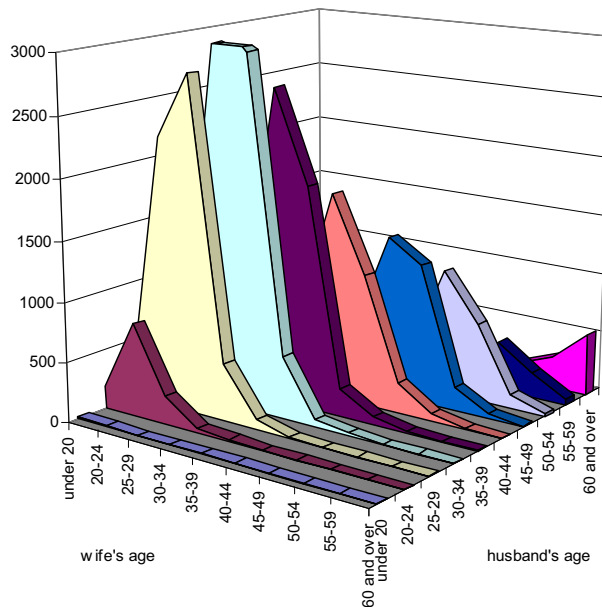

Fig. 3. The age structure of divorce in Romania by sexes, in 2003. Source: National Institute of Statistics, Statistical Yearbook, 2004.

The *total rate of divorce* is the mean number of divorces per marriage in a given year or, as a reciprocal, the average number of marriages ending by divorce. This indicator is the highest in the US, where in average every second marriage is ending by divorce (there were 1,1 million divorces for 2,2 million marriages in 1999), but it is high in the E.U. too, where almost 40% of marriages are ending by divorce. For Romania, the proportion of divorces per marriages increased from 19,2% in 1991 to 25,6% in 2003, meaning that if sixteen years ago almost every fifth marriage ended by divorce, now practically every fourth one does.

⁵ Source: Statistical Yearbook, National Institute of Statistics, Bucharest, 2004

The *mean age at divorce* is obviously higher than that at marriage, the *age structure of divorce by sexes* for Romania in 2003 (Fig. 3) showing also a more homogeneous distribution by age categories: most of divorces occur between the age of 25 and 35 for both sexes, then this number is slowly decreasing with the age.

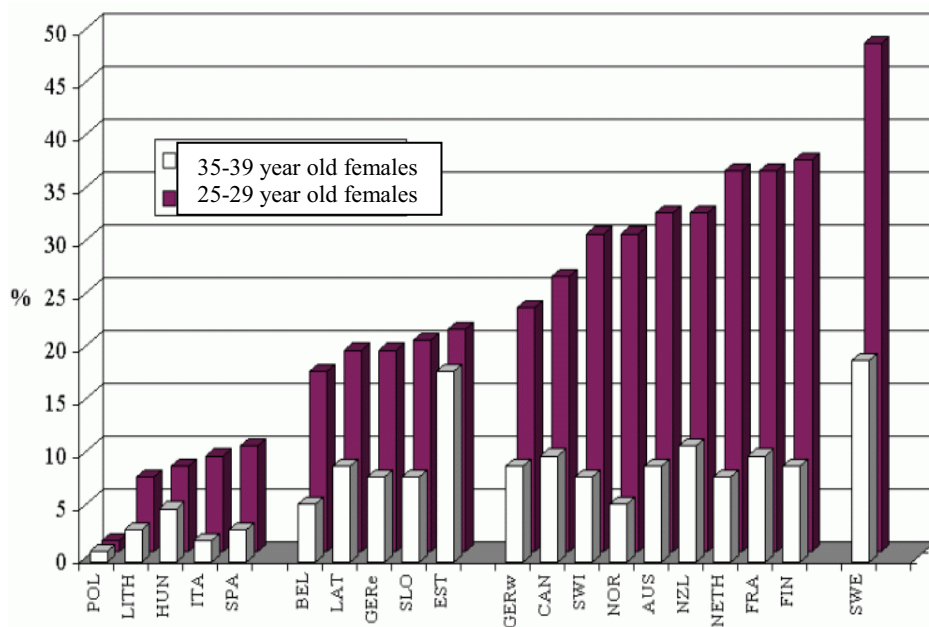

Fig. 4. The proportion of cohabitation in European and OECD countries. Source: European Council, cited by S. Molnár, E., Pongrácz, T. (1999).

The *mean marriage duration at divorce* by calendar year is obtained by adding the series of divorce rates by duration of marriage for the calendar year under consideration, and by calculating the mean of this sum. The present values of this indicator don't show significant differences in the European countries, but they are generally higher than a generation ago in the western, central and northern countries, while in the Mediterranean area they are lower.

The *cohabitation* (unmarried couples living in the same household) is a more and more frequent phenomenon in most of the European countries, though there are significant differences according to the age categories and between the countries too (Fig. 4). For the younger age category, the proportion of cohabitation in 1999 was above 25% for most of the northern and western European countries, the highest in Sweden (47%) and the lowest in Poland (1%). For the female population between 35-39 years old this proportion is much lower (usually less than 10%), showing that cohabitation is more characteristic for the young population, often as temporary solution before marriage.

The *increase of illegitimacy* (the widening number of extramarital births) is partly connected with the previous phenomenon, i.e. unmarried couples giving birth to children, but also by single women who are not married, give birth and raise their children without a

husband or partner. The *proportion of illegitimate births* (Fig. 5) in the European countries shows an important increase from 1980 to 1994 and significant differences between the regions of Europe: the highest values were registered in the northern, mostly protestant countries (Sweden, Norway, East Germany and Estonia), while the lowest were more characteristic for the predominantly catholic countries of Southern Europe (Italy, Spain), Poland and Lithuania, Switzerland and Belgium.

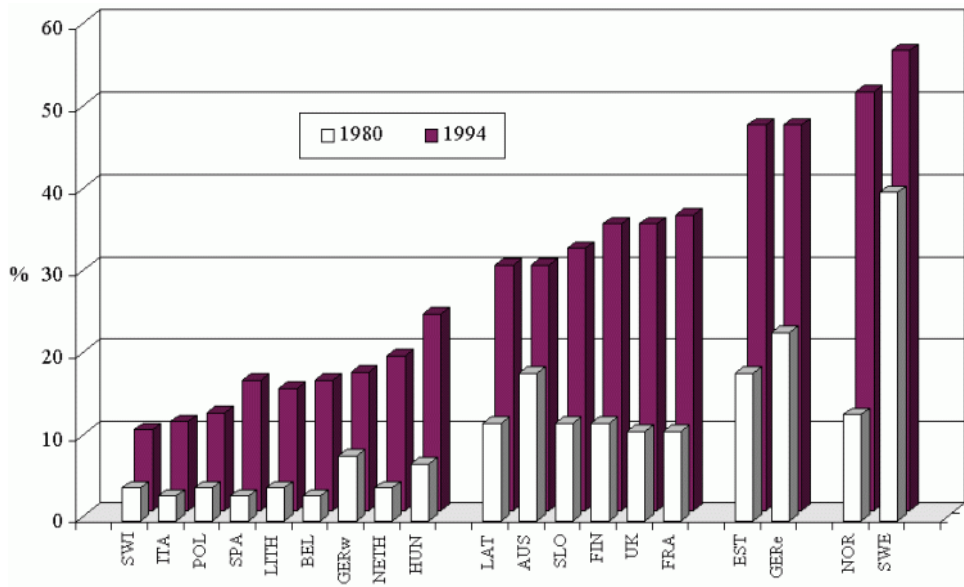

Fig. 5. The proportion of extramarital (illegitimate) births in the European countries, in 1980 and 1994. Source: European Council cited by S. Molnár, E., Pongrácz, T. (1999).

The data concerning marriage, divorce, cohabitation and illegitimacy show important differences for the European countries especially if compared to those of the previous decades. This is a certain result of the major socio-economic transformations European countries went through the last decades, showing a general trend toward more liberal values and attitudes concerning marriage and reproduction. On the other hand, the analysis of the indicators for family and marriage behaviour doesn't sustain the previous statements about a major crisis of the European family as an institution, showing a rather stabilizing trend in the last two decades, after the sexual revolution of the 60's and 70's. The differences between the countries and regions of Europe are not only the consequences of the different level of economic development, but also the results of cultural diversity. The different role of traditions, religion on the one side, urbanization, modernization and liberalism on the other are not just simple symptoms of the historical periods of social development, but some essential characteristics, determined by what we generally define as the cultural variety of Europe.

BIBLIOGRAPHY

1. Kiernan, P., Land, W., Lewis, P. (1998), *Lone Motherhood in the 20th Century Britain*, Oxford University Press.
2. Kovács, Cs.M. (2006), *Általános népességföldrajz* (Geografia generală a populației), Ed. Presa Universitară Clujeană.
3. Robertson, I. (1981), *Sociology*, Second Edition, Worth Publishers Inc., New York.
4. S. Molnár, E., Pongrácz, T. (1999), *Házasságon kívüli szülések Európában és Magyarországon a kilencvenes években* (Nașteri extramaritale în Europa și în Ungaria în anii '90), O.T.K.A., Budapest.
4. Trebici, V. (1975), *Mică enciclopedie de demografie*, Edit. Științifică și Enciclopedică, București.
5. *** (2007) *hvg* (Heti Világgazdaság/World Economy Weekly), no. 39, Budapest.
6. *** (2004), *Statistical Yearbook*, National Institute of Statistics, Bucharest.

EMIGRATION CHARACTERISTICS IN THE SUB-CARPATHIANS BETWEEN THE OLT AND JIU VALLEYS – PREMISES IN SUSTAINABLE DEVELOPMENT

SIMONA MĂLĂESCU¹

ABSTRACT. – This exploratory study has as aim to sketch the volume and to emphasise the main characteristics of the emigrational phenomenon in the Sub-carpathians between Olt valley and Jiu valley. The pilot study based on semi-structured interviews revealed a first set of variables relevant to the volume and the characteristics of emigrational phenomenon in study here for the area in discussion. Based on those we selected the administrative units included in this study: three small towns with their subcomponents, five rural administrative units and several component localities of the cities – municipal towns – a more complex problematic to asses due to the size of the phenomenon and the resources that we have at our disposal in such a research. Qualitative data were added from other mostly rural localities. To reach a more profound perspective on the factors involved in the entrepreneurial decision after a period of working abroad, we used the case study. Besides quantitative data we used also data revealed by the semi-structured and in depth interviews we have conducted on the research field.

We revealed the potential variables that underpin the phenomenon of definitive emigration in this case, their spatial variability and the impact on the rural economic and social development of those spaces in future - that can make an excellent base for a more focused study to verify those elements. We think that such an investigating study previous to project a study to investigate such complex matters was needed and on a single one it cannot do both.

KEYWORDS: emigration population, characteristics, Subcarpathien, Olt and Jiu Valleys

1. EMERGENCE

Unlike other regions of the country, the Sub-carpathians between the Olt and the Jiu rivers didn't have a previous rooted cult of international emigration that could be defined along the ages, maybe due to the more permitting historical circumstances, but also to the fact that especially in this northern part of Oltenia, with free villages and favorable natural conditions, family fortune was limited only by the capacity of working of a family, more than other limitations. An exception to this, during the last half of XX century, can be the definitive clandestine emigration (the classical illustrative expressions used for the emigration forms: "*the remaining there*" when making travel trips especially of the population with advanced studies, or "*fleeing to the serbians*" and eventually "*fleeing to Germany*"). That is a characteristic of the period with shortage and lack of personal liberty specific to the Communist period.

After 1989 the international emigration in this Sub-carpathian region had two major components, each of them having a specific coming out.

1. *The definitive emigration to European states* (France, Germany, Great Britain) – the oldest, this being a characteristic of the high educated people, who come either from urban or suburban areas (in the component locality Drăgoieni almost 80% of the people left during 1990 - 2007 are represented by definitive emigrated people and especially with trans-oceanic

¹ „Babeș-Bolyai” University, Faculty of Geography, 400006 Cluj-Napoca, Romania.

destinations). This almost constant component over this period represents the continuation at a higher level of the emigration in the Communist period stimulated by the slow rhythm of local development and of the social and politic reforms in Romania, by the dissatisfactions at the professional level of the high qualified people.

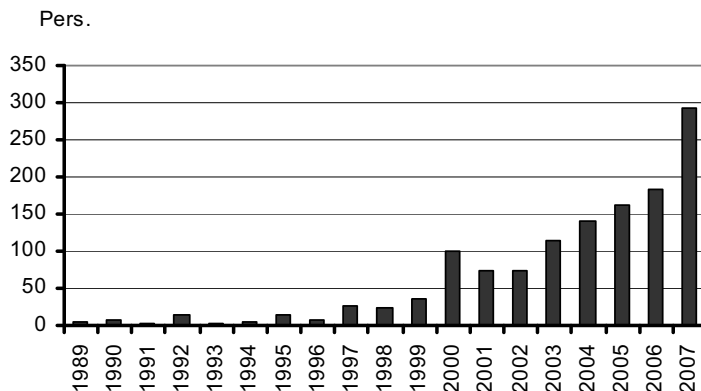
2. *The periodic emigration for work* - having two main destinations in the period 1990 -1997: the states of the former RSFI and (then) Germany. The first destination was only a natural continuation of the traveling for the cross-border commerce for goods that were difficult to find in the Communist period for most of the people. The most venturesome of this kind of trade, due to the ‘competition’, had to go farther and farther on the territory of those states thus realizing stable relationships with the population over there (accommodation, small trade affairs) and becoming aware of the economic realities and the need of manpower. Even the uncertain circumstances during the war didn’t stop the ones who knew how to manage to avoid the conflict areas. For the first five years after 1989 rarely those who wanted to work abroad ventured to the west or to the south farther than the former Yugoslavian states.

In both situations the travels were done to gather financial resources, the permanent stays being extremely rare and related to the second destination, by making a family together with German citizens.

Definitely, for the studied area, the pioneers of the seasonal international emigration for work were the ones who were dealing with small trading or those who were dealing with selling the goods acquired from foreign countries, due to a better knowledge of the specific realities and to a better orientation within these.

2. EVOLUTION

After 1997 other destinations appeared on the mental maps of the inhabitants of this region (Italy, Austria, Greece, Belgium, France, etc.) but we must emphasize the fact that until 2001 (fig. 1) the emigration for work of this area, unlike Maramureş or Oaş, was a pioneer activity limited exclusively to the most venturesome and young people, they representing later the “bridge heads” for the others.

The phenomenon grew due to the people left on the base of a work contract (who were going “for something sure” for the first time, eventually learning to manage by themselves and then taking with them other members of their family).

Fig. 1. The evolution in number of the persons involved in the international emigration phenomenon within the studied localities (1990-2007).

The emigration phenomenon was more rapidly begun in the villages with rrom population than in the homogenous ones (Valea Cheii – Păușești-Măglași, Tetila – Curtișoara, Bengești – Bengești-Ciocadia) and in advance with 3-5 years, probably by means of the ethnic nets.

In the villages with mixed communities, the two communities *developed independently* regarding the phenomenon evolution, as to the migration phenomenon, they didn't influence each other nor in the temporal dimension or the destination. For example, the preference of the Rrom population from Chiciora and Valea Cheii (Păușești-Măglași) - for RUMB and Ireland is almost exhaustive unlike the Romanian population who doesn't exclude the United Kingdom as a definite destination, it follows the general pattern of the Sub-Carpathians area – with first destinations such as Spain and Italy in different proportions – and have a destination spectrum much larger than the Rrom population noticed in almost all the places under study.

The longitudinal analysis permitted the observation of the emigration in the urban and suburban areas (Preajba, Drăgoieni), verifying the condition of being open to migration, directly proportional with the reverse of the distance to an urban center. In the more industrialized areas (Bumbești-Jiu and Berbești) the migration was done in two more emphasized phases in point of time. The first stage, could be considered *the constrained stage*, started because of the disponibilities, beginning with 1998 – 1999, and which was composed by the people who were economically constrained but also capable of taking the risk, and the second stage, the stage stimulated by the relaxation of the international circulation (*the stimulated stage*) begun in the year 2001 - formed by the ones who didn't take the risk in the first stage and were supported by the presence and the contacts established by the first in the destination countries. The two stages can be distinguished because they are separated by a quite reduced migration period of time, unlike Berbești where the migration has a more homogeneous character between 1999 and 2004.

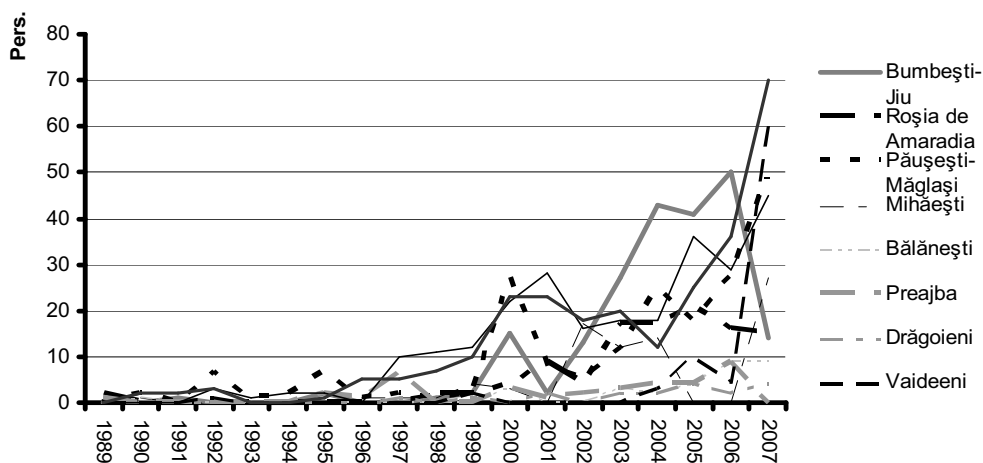

Fig. 2. Differentiated aspects of the international migration dynamics for work in the transition period, in several localities which are representative in this point, for the Sub-Carpathians between the Olt and the Jiu valleys.

The period of accentuated migration which came after 2001 is characterized by an acceleration period until 2004, and a second one beginning with 2006.

The temporary departures finished by definitive migrations are older (1999 - 2000, after the first raw of availabilities - almost 7000 persons in Sadu plant case and the most accentuated reorganization period of a mine unity - the Berbești case - 46% of the working people were available in the first stage). These departures are more frequent in the urban areas, and especially in the urban areas forcefully industrialized (Bumbești-Jiu, Berbești) and have a more differentiated causality. These ones intervene either: (more frequently) in the case of huge difficulties encountered in assuring a stable source of income for the family after a few leavings, difficulties of starting a self affair, unsuccessful entrepreneur experiences in the country, situations of economic pause of the origin town (Bumbești-Jiu example) and the need of self-development and confirmation of one's values abroad, the death of all the other members of the family and estrangement from friends (in most cases those ones being left of the country, too), or the situations in which the element of relation with the town being absent there is also no motivation of coming back to a town which is familiar in the same way as the one in which one earns his living (the case of the people came from other regions of the country attracted by Sadu plant).

There cannot be done an estimation of the effect that the adhering to the European community had, noticing the way in which the departures for work were contracted, from the data there results that the number of those left with a legal work contract in 2007 grew, too (the case of Roșia de Amaradia) comparing to the previous years, so the assignment of the growth must be carefully weighed.

In some places the emigration began earlier than the one for work, prior to the massive availabilities having a permanent and transoceanic character: in Horezu and Vaideeni it began earlier than in the neighboring places, Păușești – Măglași, and the urban component localities (Drăgoieni, Preajba Mare). In other places it was exclusively the result of the availabilities and it hasn't turned into a permanent one, yet (Tetila – Bumbești-Jiu).

The *rate of temporary emigration (Ret)* (Sandu, 2004), applied to the situation of the units under study, in April 2007, was of 40,37 ‰ for Bumbești-Jiu, Păușești Maglași - 60,14‰, Bălănești - 17,61‰, Mihăiești - 17,31‰, Roșia de Amaradia 30,25 ‰. This growth can also be estimated tentatively, if there is the report to the data calculated on the basis of the census in 2002 where the two counties were registered with values under 10‰ (Sandu, D., 2004, p. 182).

For the Roma communities *Ret* is much higher: Pișteștii din Deal (Scoarța) – 400 ‰, Bengești (Bengești –Ciocadia) 200 ‰, Tetila (Bumbești-Jiu), Polovragi (Polovragi) - 100‰, Valea Cheii (Păușești-Măglași) - 60,14 ‰.

The values of the *rate of prevalence* of the migration, on the basis of our observations are much higher but they weren't a target in our research.

3. CHARACTERISTICS

The pilot study based on semi-structured interviews revealed a first set of variables relevant to the volume and the characteristics of emigrational phenomenon in study here for the area in discussion. Based on those we selected the administrative units included in this study: three small towns with their subcomponents, five rural administrative units and several urban component localities. We have in mind to choose different administrative units considering their functional aspect before 1989, their sustainable development potential and the distance from the county administrative centre. Therefore we choose

Bumbești-Jiu – almost monoindustrial, centered on industrial processing, Berbești – almost monoindustrial centered on the extractive industry, Horezu – mixt and with a better situation regarding the future of durable development. The rural units choused where: Bălănești, Roșia de Amaradia (Gorj), and Păușești-Măglași, Mihăiești, Vaideeni (Vâlcea), to which we added some components of the counties administrative centers in order to investigate the dimension of the phenomenon here, in lack of resources to fully investigate the aspects in the two towns – that naturally also gives one of the study limits. Qualitative data were gathered from a larger number of localities not included in the final phase of the study. We also used the statistics on emigration for the roma communities of other seven rural and urban units besides those mentioned earlier.

In the quantitative assessments we focused on the volume, the dynamics, the definitive component of the phenomenon, the destination country, age, gender, the level of education, marital status and children involvement in the emigrational phenomenon. To reach a more profound perspective on the factors involved in the entrepreneurial decision after a period of working abroad we used the case study.

In the case of the Sub-carpathians between the Olt and the Jiu rivers, the emigrational behavior is not an unitary one, either from the structure point of view, the destination, the way of leaving, or the permanent feature. But a few generalizations can be done there, the main characteristics of the international emigration in the Sub-carpathians between the Olt and the Jiu rivers being represented by:

- The fact that rural sub-carpathian society under study is less inclined to regard the emigration otherwise than a finite period of time, for satisfying some urgent material needs, most of the times followed by the return to the community to retake the normal living, either followed by the migration to the two big urban centers, hence the integral rural communities which excluded the possibility of a permanent departure (Tetila and Glodeni - Gorj, Gura - Valcea) but there are also places that a large segment moves (Burlani – Prigoria and Râmești - Horezu case).

There must be noticed that these situations are more often encountered in the rural areas in *the rural limit behind* so the hypothesis of the variation of the degree of predisposition to emigration versus fixation of the financial resources in the locality, with the distance to a referent urban center over 30 000 inhabitants must be verified.

- For the urban population, especially affected by the availabilities, and with reduced possibilities of re-employment or re-qualification of the people over 45 year-old or the retirements at 45 year-old (due to the nature of work), the segment of age 45-65 is as well represented among the population that migrates for work as the one of 25-45 year-old, especially in the case of women. Sometimes it seems that the adaptation to the work conditions abroad and the demand of manpower is more accentuated and better supported by women. Subjectively speaking, as it is obvious in the interviews taken, this disproportion is seen and denounced by the people involved as bigger than our data.

- The phenomenon of definitive international migration was permanent and continuum, having an almost exclusively legal character and characterizing in an overwhelming majority, the population with high education, as well as from the urban and from the rural centers. The permanent international migration of the high educated people has a transoceanic character (80% of the destinations are SUA and Canada) the rest is represented of states as the European states (France, U. K., Ireland, Germany, and Austria), as well as Australia and less frequent New Zealand.

If in the case of people with medium education established in the European countries (in case of lack of individual data on the intention of perspectives, we have defined, for pragmatical purpose, *established* as either by owing a house in that country or by total alienation of properties had in Romania) such as Spain, Italy, Portugal or Germany, some modifications of the economic status determinate returns to the origin country after longer periods of time (if the modifications are positive they return to exploit the symbolic capital). In the case of the transoceanic migration of the population with a high education the returns are really an exception, the loss of human capital in this case of the area in view are permanent.

- The ratio of population with higher education in the international migration for work is under 5 % for the rural migration and reaches 50 % in the definitive migration case, especially in urban and suburban areas.

- The ratio of implication of both members of a marital couple in the migration for work reaches a maximum of 24 % on administrative unit level on the units in the study here.

- The gender structure of the migrant flow reveals the light predominance of females in the age segment below 20 year-old and in segment of 50 and more, due to the high demands of cleaning-caring services. Between 25-30 year-old the difference between the two sexes is maximizing in favor of the masculine (even if the feminine participation here reaches the peak of a bimodal distribution), reaching its maximum on the interval between 30-34 years old (probably because of the child-under-7 care providing stage of life). Afterwards female participation on emigrational flow increases again in the 35-39 years old segment, decreasing continuously to the older stage of life. Masculine participation increases severely starting with the 20-25 segment, with a maximum on 25-29 years old and slowly decreases at older ages.

The main destinations and the weight of each on each locality are showed in fig. 3. On a more refined analysis, besides the general preference for notorious destinations (as the cities from Northern Italy) we distinguish some preferential flows established between some localities on the study area and usually small size settlements (but not exclusively) from the destination country, where we find small „communities” of migrants coming from the same village at home - with a great importance in easing the burden and the psychological effect of alienation. For example: Tătărani - Mihăești and Reus – Spain (“If you go to Reus, you find all the Tătărani you will register as missing here (e. g. in Romania), only children and older people are left home”, I. V., migrant for work in Spain, age 34), Berbești and Foggia – Italy („Foggia – a small Berbești”, I. C., migrant for work in Italy, age 24), some neighborhoods of Rome as a privileged destinations for the migrants from Horezu etc.

The area of the Sub-carpadians between the Olt and the Jiu rivers verifies in the temporal typologysing in stages (Sandu, 2004) the affiliation to the third stage, the one of the leavings from the homogeneous villages in point of religion and ethnic without an experience of migration within the country, in a few situations combining the condition of the experience of internal migration (in the urban areas) having in view some migration stages that led to the formation of some towns such as Bumbesti-Jiu (only in the first stage there were 700 people from Bucharest). This typologising, and especially this explanatory circumstances of a certain temporal inertias comparing to some other regions of the country, in the process of migration seems to be the most accurate one for the studied area, unlike the hypothesis previously issued: “*working abroad and starting a business are seen as possible solutions in The Jiu Valley ... although there is the possibility that the people in Gorj county to want less than those from other regions to take some risks*” (Larionescu et al., 1999, p. 43).

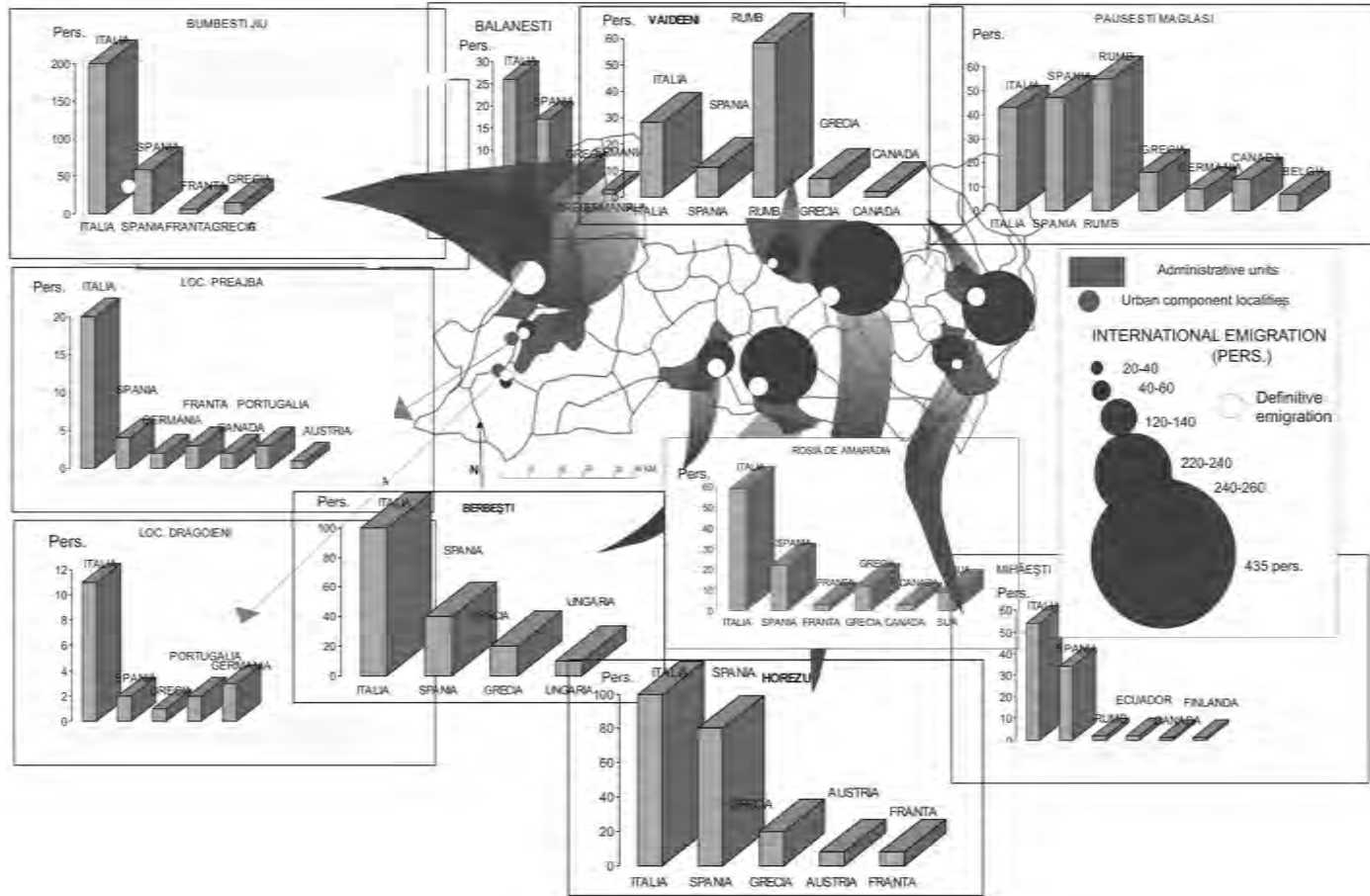

Fig 3. Aspects related to the structure and the volume of the definitive and for work migration in several chosen administrative units.

4. IMPLICATIONS

Although there were noticed accentuated variations of the migrational behavior between the localities under study and there having in view the exploratory character of the investigations on a limited sample of units, we can make a few generalizations. These let us consider that at least at the beginning of the first period of development of the migration for work, the rural, subcarpathian society was less tempted to think of emigration in other way than a “necessary evil”, a finite period of time for satisfying some personal material needs, followed by the return to the community to retake the usual life. For this reason, there are still rural communities involved in migration which excluded the turning of the migration for work into a permanent one.

This fact, as well as the destination of the acquired capital can represent a local particularity resulted from the general tendency of the local people, it can also be a dependent variable of the phenomenon duration, of the distance from an important urban centre, of the power of development of the locality, reason for which, a study dedicated entirely to the research of this phenomenon both at a spatial and a longitudinal level could offer the necessary elements to create a local and regional policy of fixation and development of the human resources. This study and the case studies on which it is based is limited to only show the discrepancies and release dynamic hypothesis or show possible variables in this dynamics, that are crucial for the ulterior development of the area in itself.

At the opposed side there are the villages where the volume of the international migration is higher and the expression of the stability and of the development - the investment of the acquired capital in the own homes or the building of new ones - is almost inexistent, the permanent leaving to one of the centers in the county on the base of this capital being preferred. It may be possible to be a characteristic only of the rural spaces, at the limit between the gravitation area of the two counties centers, or those in the south of the studied area.

If in the case of the monoindustrial towns formed by population to some extent attracted there from different regions of the country during the period 1965-1985, there isn't much left to be done, the phenomenon must be well observed as the economic and social dynamics of these regions has a determining role in the next 10 years to differentiate between depopulation and rural development.

In these situations the perception of the main tendency and especially of the way of self and family development has an important role (when we investigated the causality for which the savings by working abroad of capital are not reflected at least in modifying the aspect and endowment of the houses some relevant answers came out): *“Half of them don't come back. What for? They buy something there... In my family, my brother and my cousin took their families with them”* (about the emigrants for work in Râmesteți - Horezu, F. V., age 42); *“There can't be noticed anything in the village because everybody saves money to go to the cities”* about Burlani village – Prigoria, I. C., seasonal worker in Greece for 4 years, age 21).

As the quantification of the visible investment of the acquired capital abroad in the modification of the urbanistic aspect and of the interior and exterior endowment of the houses would be the subject of the investigation in this case we limited to a subjective global estimation resulted from the information gathered in the research places. In some cases the renewal of the houses aspect is obvious (Chiciora - Păușești-Maglași, Tătărani, Măgura, Ruget, Buleta - Mihăești, Tetila, Curtișoara, Bumbesteți-Jiu, Preajba – Târgu Jiu).

There can be noticed that in point of the permanent character and of the destination of the acquired capital, the localities in the studied area combines a less homogeneous behavior than those in other studied regions (Bârsana – Maramureș (see Ilieș and Hotea, 2003), for example).

The impact of the international migration for work on the emitting areas consists of modifications that can lead either to poverty or to development. In the first case they cause the adjusting of the reports on demographic and economic dependence; the modification of the structure at levels of ages and of the total rate of fertility and natality, lack of manpower, the modification of the level of education and professional training, demographic ageing. In the second case it leads to the growth of the specialization and qualification, distortions of the salaries and of the degree of fragmentation of the manpower market, modification of the unemployment rate and structure, capital transfer and spent resources, in the originating area, the growth of the living conditions, the degree of extension of the informal economy, less budget expenses. On the subjective level, appear other perceived possible consequences of the emigrational phenomenon and difficult to verify because of their delicate and complex nature: the perception of the negative impact on marriages leading to an accelerated separation and to the implication in the artificial growth number of divorces (reveled by the interviewees in Horezu, the component localities of Berbești, and Roșia de Amaradia) and the increasement of the average age of getting married due to the fact that young men have to work for several years abroad in order to accumulate the capital to build a home and get married afterwards (Tetila – Bumbești-Jiu).

4. TENDENCIES

From the field information and the previous researches, joining together the data about the development (Mălăescu, 2007) and the data about the emigration in the studied Sub-carpathian area, the emigrational phenomenon at different levels (but, compared to other regions of the country this is in a primary stage) we could distinguish in the evolution of the migration phenomenon in relation with the impact upon the development in the first phase (phase 1) the following:

- areas with a more reduced human and economic capital “not open” to the international migration (Ret below 10 ‰) and which remain as such (in the 2nd phase, too) – the rural localities that are farther from an important urban center, the ones in the east of the back rural of the two county centers;

- areas with human and economic high capital “not open” to the international emigration (Ret below 10 ‰), and which remain as such (also in the 2nd phase), some localities with pastoral tradition where the emigration begins shyly and slowly;

- areas with modest economic and social capital where the emigration begins and it is sustained (Ret 40-70 ‰) - the areas supported previously by the industrial activity.

From the individual perspective after the beginning of the emigration for a few years or a few “leavings”, there are satisfied material needs or basic urbanistic endowments, of the capital increases symbolically by visible improvements in the house, but not compulsory. Beyond that phase we think we witness a critical point of the individual or familial dynamics (if summed up, due to the simultaneity, it becomes a critical point of the community dynamics) and it is very sensible to the economic and social context. It is the point when, after the above mentioned period, there is a search for a permanent source of income in those localities of origin, and for a new standard of life, superior to the one before the migration, and somehow similar to the one from abroad. Taking into account these variables (“*two years ago I wouldn't have come to Romania to start a business because of the information I received from the country*”, S. P., age 35, entrepreneur,

working for 9 years in Italy) in some cases there is the decision of returning to the origin place. That in some cases there may result in an entrepreneur work - those localities, taking into consideration the modifications above mentioned, (as for the impact, simplifying very much), being able to develop towards areas with high human and economic capital. If not, there are the ones where, for different reasons, there is the option for emigration or migration towards a town where to be able to self improve, so the tendency is for an economic and human more reduced potential, continuum emigration and accentuated ruralisation.

The case studies proved that especially for those who want to start their own business the context and the active market are crucial (*“is bad enough when you come here to start a business ... and you come across obstacles ... it is easier to start something abroad... You simply begin something (e. g. in Romania) and there they come to you with all kind of controls, and so on ... if there come 10 persons from the same control team they tell you ten different things ... In Italy there is corruption too, but they don't cut your feet ... they (e. g. the control team members) don't think that if they don't let you work in peace you simply go back ? (e. g. to Italy)”*), S. P., age 35, pizza place owner, Păușești-Măglași – after 9 years worked in Italy; *“I have started a business in Madrid in 48 hours and I don't think I will manage all my life to transfer it in my country“*, teacher (and IT engineer - family business owners), 35 year-old, from Bumbăști-Jiu - after the bureaucratic experience she had in 2006, when she wanted to transfer in Romania the business begun in Madrid.

As a conclusion, even after a systematic study there is obvious that both the projects and the policy for local development must in a real and not in a formal way, take into account the characteristics and the human potential in the area. One of the indicators of the evolution/involution of a place on the whole, is the emigration for work, there probably being a critical point of the received reality in the decision for permanent migration/entrepreneurial work, perception that can be influenced by solutions such as a possible positive discrimination (idea that under different forms is taken as a possible solution by other authors also, see Sandu, 2004) in the different stages of the development of a business or of an investment, either *“an installation support”* for those who spent a time abroad rigorously normatively represented.

REFERENCES

1. Ilieș, M., Hotea, M. (2003), *The international migration for work. Case study of Bârsana-Maramureș (Romania)*, Poland and Romania before enlargement of European Union and NATO, pp. 76-79, Warsaw.
2. Larionescu, Maria, Rughiniș, Cosima, Rădulescu, S. (1999), *Cu ochii minerului. Reforma mineritului în România*, Ed. Gnosis, București
3. Mălăescu, Simona (2007), *The Rural of the Subcarpathians between Jiu Valley and Cerna Valley. Spatial Qualitative Demographical Aspects Involved in Development*, Rural Space and Local Development, (Ed. V. Surd, V. Zotic), Presa Universitară Clujeană, Cluj Napoca, pp. 303-308.
4. Sandu, D. (2004), *Cultură și experiență de migrație în satele României*, Sociologie Românească, II, Nr. 3, Polirom, Iași

THE CONTRADICTIONARY EVOLUTION OF THE POST-WAR TOURISM IN ROMANIA AND THE NEGATIVE IMPACT FROM THE PERIOD OF TRANSITION

N. CIANGĂ¹

ABSTRACT. – **The Contradictory Evolution of the Post-War Tourism in Romania and the Negative Impact from the Period of Transition.** This study realizes a documented analysis on Romanian tourism in the post-war period. The most important social-economic and political moments that had direct effects on tourism, generally characterized by inconsistency, are brought into discussion. Therefore, the lack of the phenomenon of tourism is observed until 1948, followed by a fundamental change of property and the beginning of mass trade unionist tourism, using the old material basis of tourism taken over by the state, through nationalization. The achievements in the touristic field of Romania are then pointed out, those from the period of significant economical growth, of social-political relaxation and opening toward the West. The general regress from the ninth decade of the past century, had major repercussions after 1989, and tourism was among the most affected fields, found in the difficult transition toward the market economy and the integration in the ensemble of the European Union.

KEYWORDS: contradictory evolution, post-war tourism in Romania, negative impact, period of transition

This includes the entire lapse of time from after 1945 down to our days. The period during 1945-1948 is one of a total regress, in the post-war social-economic and specific political conditions. It is characterized through the preservation of the material basis in a state of precarious conservation. There is an even more reduced requirement for it, as a result of the return of the social-economic life, of the great unrest and transformation in that particular period and of the set up of some social-economic and political relations imposed from outside the country. The direct effect is the catastrophic decreasing of the standard of living, the rising of inflation, all these against the background of unfavorable natural conditions (the drought during 1946-1947). The year of 1948 represents a crucial moment in the social-economic life. The nationalization of the means of production takes place, therefore of the touristic material basis as well. This is taken over by the state and transferred to some organizations with a social character in order to be used, as the unions or the Ministry of Work. The effect of this situation is catastrophic, for the tens of small resorts, the domestic propriety or of some local communities which, in several years, are to self-dissolve. As the result of this fact, some of these have already disappeared for good, (Breb-Maramureș, Corund-Harghita, Zizin-Brașov, etc.) Others have begun to restore themselves hardly after 15 years, alongside the sudden change that took place after 1965.

One special effect against the general background of impoverishment is however represented by the involvement of the state in favoring some disfavored social strata, which are granted with facilities of a material character in order to have access to some resorts. The apparition of a so-called period of “unionist” tourism can be observed when mass tourism begins to individualize itself.

1. „Babeș-Bolyai” University, Faculty of Geography, 400006, Cluj-Napoca, Romania.

In the following period, until 1960, a stagnation of the economical situation was manifested. It was also manifested in the endowments destined to tourism. However, remediation is beginning to be seen in this situation. One of these tendencies is the coming into being of Poiana Braşov resort, determined by the Students' Sports Competition that is taking place during the winter season.

After 1960, against the general background of the economical development and of the open relationship to the West, the investments in the area of the Romanian coastline are begun. These are focused upon Mamaia, Eforie and Mangalia resorts. After 1965, the efforts are focused upon Eforie Nord resort. The action of arrangement of the coastline is displaced, after 1968, to the southern part of the Romanian coastline, in Mangalia area, where Olimp, Neptun, Jupiter, Cap Aurora, Venus, Saturn resorts were edified. In the same period, two other resorts are being analyzed and are destined to the youth population. These are Năvodari, for the schoolchildren population, and Costineşti, for the students.

Until 1965 and partly after this year, the efforts of realizing arrangements in the field of tourism were focused upon the coastline of the Black Sea. After 1965, a diversification is observed, in the context of the extension of these and other categories of touristic objectives and of other regions of the country. Firstly, the traditional spa resorts and the balneary and climatic ones, situated in the mountain areas are endowed with hotelier and hotelier- balneary units, a large part being equivalent with the first degree of comfort (corresponding nowadays to the one of 2 stars). As a result of this tendency, the largest part of the well-known balneary touristic resorts are endowed with units and complexes of hotelier units as: Vatra Dornei, Sângeorz-Băi, Băile Tuşnad, Slănic Moldova, Covasna, Băile Herculane, Geoagiu-Băi, Moneasa, Băile-Felix, 1 Mai, respectively Sinaia, Predeal, Buşteni, Păltiniş, and Semenic Complex. Great investment was done in the case of two spa resorts. Many hotels were built, and these clearly dominate the resorts, both under the typological aspect and as involvement in the physiognomic ensemble. It is about Covasna resort, typical representative of the Carpathian balneary tourism, developed effectively in this period, and about Poiana Braşov, that became the most important climatic mountainous resort in the Carpathians, and which through other arrangements (destined to the winter sports), has probably become the only competitive one, as compared to other similar resorts from Europe. As a result of this tendency, the development of some other new resorts is noticed, smaller in dimension, that are able to valorize the mineral and thermal waters: Amara and Sărat Lake situated in Câmpia Română, Călacea, Timiş, 1 Mai and Marghita, în Bihor County, Boghiş and Bizaşa, in Sălaj County, Ocna Şugatag situated in Maramureş etc.

During the same time, some new climacteric mountain resorts are built up, like Borşa, Durău, Izvorul Mureşului, Pârâu Rece and smaller complexes of resorts like Mogoşa-Şuitor, Piatra Fântânele, Bălea Lac, Soveja, Rânca (Parâng Mountains), Straja (Vulcan Mountains), Băişoara (Apuseni Mountains) that will be considered as nucleuses for the future climacteric mountain resorts and for the winter sports.

A factor of impact with the touristic activity, is formed by the hydro energetic complexes, especially those from the mountainous regions, which created, through barrages and lakes of accumulation, a diversification of the mountainous scenery, and not only of that but also of the hillside and plain areas.

In the case of arrangements of a greater proportion, after the end of the work, the arrangements that have remained at the building site, were possible, in some cases, to be adapted and transformed into touristic complexes and resorts. It is the case of the touristic complex called Beliş-Fântânele, situated on the Someşul Cald River or the case of Voineasa resort situated on the Lotru River. The majority of the regions where there are lakes of

accumulation in the Carpathians have more or less complex touristic arrangements. These are Călinești-Oaș, Izvoru Muntelui, Poiana Uzului, Mâneci-Ungureni, Vidraru, situated on Argeș River; the lakes situated on Olt River, from the district of Turnu-Roșu-Cozia gorge, the lakes situated on Sebeș River; Văliug and Trei Ape, in Banat Mountains, Leșu, on Iada River (affluent of Crișul Repede River). And in perspective, it is probable that the most ample and complex touristic arrangement of a lake of accumulation that will ever be realized, will be the one on the Romanian lakeside of Porțile de Fier Lake situated on the Danube.

After 1965, an extensive program of endowment of the most cities with hotel units was initiated as well. The capital city of the country is to be noticed, in this sense, where in this period the only hotel that belonged to an international hotelier chain, the Intercontinental, was built. These kinds of hotels were built in cities that had over 100 000 residents. Practically, all the cities that had over 25.000 inhabitants have a larger or a smaller hotelier unit that was built in this period.

Under the aspect of the diversity of the touristic arrangements, new ways of accommodation are developed, connected to the great arterial roads of international importance, as well as in the closeness of the important resources and cities. These two, the camping and the motel, as new units of accommodation are closely connected to the proliferation of the motorcar transport, characterized by a great mobility and favored by the modernization at country scale (asphalting) of the main road routes, especially of the trans-Carpathian ones. The trans-Carpathian routes connect historical provinces and allow the crossing of the mountain region to the main areas of touristic polarization. The road sections situated at a high altitude are to be noticed, among these. Some were initiated in the interwar period. One of these roads is Transalpina, and connects Novaci and Sebeș localities, over Parâng Mountains, through Urdele mountain pass. The most important is Transfăgărășan that connects Transilvania Depression to the southern part of the country, across Făgăraș, at 2000 m altitude. To these the main "girdle mountain roads" can be added, that shorten the distances to some destinations and are to be noticed in the picturesque regions. Some of these are: the road between Durău and Izvoru Muntelui, in Ceahlău, the road between Chiril, in the Bistrița basin and Câmpulung Moldovenesc, in the Moldova basin, crossing Rarău, the road between Râșnov and Poiana Brașov, that allows the access to this and to other destinations, the road that connects Beiuș Depression to Stâna de Vale resort.

After 1960, a new stage and a new modality of access to the mountain region are to be noticed as well, alongside the building of the mechanical means of transportation (by cable). The first objective of this kind – a ski lift – was accomplished in 1942 between Văliug and Semenic. After 1965, these were built in many other mountainous massifs and connected to different resorts. Many other mechanical means of transportation were placed especially in Bucegi, Bai Mountains, Postăvaru, Făgăraș, but also in the northern part of the country, in Rodna, Gutâi, Călimani Mountains, Bărgău, Ceahlău, etc.

On the organizational level, some innovations were recorded, under the institutional aspect and under the connection with the functioning of the system that for a certain period had a positive effect. Therefore, in 1955, N.T.O. Carpathians is re-established, which will contribute in great measure to the introduction and knowledge of the touristic potential and its arrangement in the European circuit. Likewise, in 1971, the Ministry of Tourism is founded, and its task was to apply a unitary conception regarding the arrangement of the touristic regions and the involvement in the individualization, the typology, the dimensioning and setting of the touristic units and of the components that are of greater proportions, as are the resorts. This entire ensemble turned tourism into a real economic branch.

During 1980-1990, a continuous process of degradation of the social-economic life of the country was strongly manifested. This was reflected in the material basis of tourism, which does not continue its expansion, and the existent one records a continuous phenomenon of degradation. This tendency becomes more pronounced after 1990 as well.

After 1990, the entire Romanian society was profoundly marked, in all its compartments, by the evolution of the social-economic and political conditions, characterized by a pronounced tendency of free falling. This phase had many aspects similar to that which took place immediately after 1948 – but in a reversed sense – and had an impact on tourism. Its effects are clearly visible in all domains, with some effects that are often contradictory (Ciangă N., 1998).

The basis of accommodation was affected in the aspect of quantity, of quality, and from the typological point of view. It decreased drastically the capacity of utilizable classical accommodation, especially because of the physical and moral wearing constantly manifested since before 1990, especially in the case of villas – houses of rest and of treatment (whose utilizable capacity decreased with 70,8 %) and the chalets (minus 68,0 %). These two categories of accommodation specific to the balneary touristic resorts and to the strictly speaking mountainous region are the older ones, and in the greatest part, they do not correspond to the modern standards. Their reintroduction in the circuit, through modernization and re-adaptation, involves costs that are often greater than in the case of building new endowments on old locations. There are resorts in which the category of accommodation, the villa, has stopped its activity for a short period of time (Sângeorz Băi) or has drastically reduced it (Borsec). The same tendency was manifested by the other categories of accommodation, but with a more attenuate decrease.

In the same time, some positive tendencies were manifested as well, even though only modestly: the coming into being of new forms of accommodation, as the bungalows; the development of some basis of accommodation of motel type, integrated to some modern petrol stations who also have service included; the coming into being of some forms of accommodation specific to rural tourism (as those found in Bran-Moeciu, Bucovina areas or in Maramureş Depression); the building in great number of secondary residences. On the other side, the renovation of some units of hotels, with tradition, as part of the basis of accommodation situated in the great urban centers and in the consecrated balneary touristic resorts (e.g. Braşov, Sinaia) is to be noticed.

In spite of experiencing an acute lack of funds, a complex program was started concerning the modernization and integration of the main road system of our country with the European highway network. Other positive tendencies might be considered those part of the railway transportation. These are the import, the autochthonous production of train cars, as well as the introduction of intercity type trains.

Touristic flow is a specific sensor of the modern tendencies of tourism. Therefore, the internal touristic flow has drastically diminished. The international issuing tourism has developed, especially during 1990-1992, so that later this to maintain itself to a reasonable quota, indisputably highly superior to the one until 1990 and even in the conditions of restriction of visa imposed by the E.U. countries. Comparatively to this, a moderate raise of international receiving tourism toward Romania was recorded, where the main contribution was that of the neighbouring countries, between the western-European countries, especially Germany and, traditionally, Israel (destined especially to Covasna).

Legislative initiatives regarding privatization, initiatives with an organizational character, initiatives of investment. The beginning of privatization is materialized by the apparition of small private enterprises with a touristic profile. The process was initiated

beginning with 1990, through Law nr. 54 /1990 regarding the organization and progress of some economical activities founded on free initiative. However, a law of tourism has not been elaborated yet. A model for this could be the law of Tourism from 1936, a very modern law for those times that could serve, as a foundation, to the necessary adaptations and putting up to date, needed for the modern conditions of internal and international tourism.

Until the apparition of an all-embracing law, other laws partially involved with tourism have been promulgated, as it is the one regarding the development of rural tourism in the mountain region, with precise foresights on the development of private units of tourism, depending on the quality and on the diversity of the offered services. The domestic units of tourism will benefit from facilities and exemption from taxes, taxes on profit, for a 20 year period of time, then from concession rights, for 49 years, for lands that can be arranged for touristic purposes, in the mountain region, at over 1200 m.

Some precise regulations regarding the regime of construction, in balneary touristic resorts (regardless the type of affiliation), are in course of being introduced. These will exclude the apparition of the phenomenon of chaotic development, as it happened until now in many situations. Private firms of tourism that mediate trips or vacations have come into being as well.

In present there are disputes regarding the statute of functioning of health resorts, between the Ministry of Tourism and the Ministry of Health. The last one chooses for these resorts to have a strictly balneary profile, without realizing the dysfunctions (especially in the extra season), that would unfold from the imposing of an exclusively mono-functional profile. The most viable solution would be the orientation toward the multiple functionalities of the resorts that would imprint to them viability and functional continuity for the entire length of the year. In these conditions, programs of scientific research, of touristic arrangement and turning into account, were launched, in a differentiated regime of protection of the biosphere reservation (Pietrosul Rodnei), in consonance with the Law of the rural mountain tourism. In 1992, the restoration of some urban sites and historical objectives of great resonance (like churches – Saxon and peasant fortresses), has been also started, with external financial aid, especially from Germany. The activities of restoration in Sibiu and especially in Sighișoara are to be noticed in this sense. Many of the fortified fortresses were also restored. The fortress-church from Biertan is one of these locations that have been completely changed. This location has become the place where the Saxons from all over are meeting each September.

The penetration of the *foreign capital* is still insignificant compared to the necessities of this important sector. Tens of mix societies, of joint ventures type, are still functioning today, having their residence in Romania, but their contribution of foreign capital has not passed over 500 million EURO. The lack of interest of the foreign firms, especially of the international concerns that own the great international chains of hotels (except the Marriott chain, and more recently, Hilton), has multiple motivations of legislative-simulative nature and those that guarantee the investments.

With all these unfavorable conditions and against the general background of the proclamation of the Law of Tourism, some new tendencies are to be noticed. Even if they present imperfections and dysfunctions, they allow the apparition and the proliferation of new forms of tourism, on the background of the edification of new types of touristic arrangements. The great privatization had its period of maximum impact after the year of 2000. Most of it, it ended during 2003-2004 when almost the entire patrimony of hotelier tourism was privatized on the level of resorts and cities, often on units. Both the autochthonous and foreign capital was involved in this project.

Consequently, the private initiative imposes itself more and more, in the case of the edification of the *villas destined for holidays – secondary residences*. Although in most cases those who are affiliated do not respect the dispositions connected to the plans of local and regional arrangements, this type of arrangement has rapidly proliferated and it turned its orientation toward the regions that have a great touristic attraction, especially in the mountainous region, and as part of this the balneary touristic resorts, the adjacent lakes of accumulation and not lastly the rural locations with a natural potential.

Another significant aspect is represented by the development of the rural tourism, through the mediation of the domestic homesteads, recorded in a circuit owned by the associations with a A.N.T.R.E.C. type profile, O.V.R. or of some associations at a local level. A number of a few thousand households have become part of this movement. They have received certificates of approval of results and the majority of them offer a package of services more or less diversified, perfectible. These have been included in catalogues of information, so there is a frequent possibility of getting into touch with them and negotiating contracts through the mediation of autochthonous or foreign touristic societies. This type of tourism has proliferated especially in the mountainous region, in the rural locations unaffected until 1990 by the socialization of the agriculture (the un-co-operativized regions). These are locations that were not left by the inhabitants in favour of the cities, the structures of population are favorable (the young and adult population represents a high weight) and the category of people with initiative in this field is imposed. The main part of the households that are integrated in rural tourism are found in the mountainous region. They reach a number of a few tenths in a locality and often accumulate over 100 places/ locality: in Maramureș county, Vadu Izei, Bârsana, Ieud, Săliște de Sus localities; in Bistrița Năsăud County, Lunca Ilvei, Colibița, Rodna localities; in Suceava County, Vama locality; in Neamț County, Văratec and Vânători-Neamț localities; in Harghita County, Praid locality; in Covasna County, Balványioș, Covasna, Malnaș localities; in Brașov County, Bran, Sâmbăta, Moeciu localities; in Argeș County, Rucăr and Dragoslavele localities; in Sibiu County, Sibiel and Gura Râului localities; in Alba County, Remetea, Arieșeni, Gârda, Albac localities; in Cluj County, Beliș-Fântânele, Băișoara, Sâncrai-Bologa localities, etc.

The processes of transformation have a profound character in tourism and are continually slowed down by random factors of diverse nature. The general diminution of the economic activity has determined a drastic diminution of the style of living (with the threatening apparition of the phenomenon of unemployment), for the main part of the population and so, a diminution of the power of buying. A continuous degradation of the quality of the services in tourism and the diminution of the components of the service packages ha **The Contradictory Evolution of the Post-War Tourism in Romania and the Negative Impact from the Period of Transition** ve also been noticed. In these conditions, the anomalous raise of the prices, especially those of accommodation, causes a shock.

The adhesion of Romania to E.U. on the 1st of January 2007, gave a new impulse to the realization and application of a strategy of development of tourism on a medium and long term and of transposition of the laws of economy of market. To all these, the programs that will access the European funds are added.

REFERENCES

1. Ciangă, N. (1997), *Turismul din Carpații Orientali. Studiu de Geografie Umană*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.
2. Ciangă, N. (2007), *România. Geografia turismului*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.
3. x x x (1984), *Geografia României, II, Geografia umană și economică*, Edit. Academiei R.S. România, București.

ALIANȚE, ASOCIERI, FUZIUNI, FORME DE CONCENTRARE A CAPITALULUI ȘI ACTIVITĂȚILOR DIN SECTORUL TURISTIC

AL. PĂCURAR¹

ABSTRACT. – **Alliances, Associations, Fusions, Forms of Capital's Concentration and of Activities from the Touristic Sector.** As a component part of the world economy, the touristic sector knows a series of alliances, fusions and associations, in order to respond better to the requirements of a market that knows an accelerated expansion and maturation. For better responding to the customers in this competing world, the air companies, tour-operators and hotel owners are associating in judicial-commercial entities of capital's concentration, which offer the possibility to profit by the experience of every associative segment. As a result, several big touroperators, hotel or air companies reached to dominate the international touristic market.

KEYWORDS: alliances, associations, fusions, capital's concentration, activities from the touristic sector

În contextul actual al mondializării, sectorul turistic nu rămâne în afara tendințelor actuale, acelea a concentrării activității și a capitalului, a alianțelor între parteneri cu activități complementare pentru a face față mai bine concurenței acerbe din domeniu.

Această concentrare se manifestă mai ales în sectoarele cele mai nevralgice ale turismului: în transportul aerian, în distribuția ofertei și în toate formele de cazare, la toate nivelurile: local, regional, național și internațional.

În această lume, tot mai globalizată, „experiența turistică” a fiecărui partener este benefică în formarea alianțelor intersectoriale, pentru a oferi turiștilor serviciile și produsele dorite, în care raportul calitate-preț să fie cât mai just. Este suficient numai ca să amintim tendințele actuale induse de tehnologie care influențează comportamentul consumatorilor, a celui *e-consumator*, cum este numit mai nou consumatorul în mediul de afaceri.

Dezvoltarea comunicațiilor rapide și a tehnologiei informațiilor, dezvoltarea economică a țărilor în curs de dezvoltare, ca și schimbările politice, sunt factori care au contribuit la apariția și dezvoltarea pieței globale.

Pentru a răspunde mai bine concurenței, statele, ca și companiile, se asociază pe o piață din ce în ce mai liberalizată. Dacă *țările se asociază în mari ansambluri economice, (ALENA, UE, APEC Mercosur etc.) companiile se află într-un vast proces de fuziuni și achiziții internaționale.*

Astfel, primul pol economic major este cel nord-american, unde statele s-au asociat în ALENA (acordul de liber-schimb nord-american), care deja s-a extins și în America de Sud, vizându-se formarea unei mari piețe de liber-schimb americane cu peste 800 milioane locuitori, potențiali consumatori.

Europa s-a organizat într-o vastă piață UE cu 27 de state membre, unde de asemenea sunt împărtășite viziunea liberală de dezvoltare economică.

¹ Universitatea „Babeș-Bolyai”, Facultatea de Geografie, 400006, Cluj-Napoca, Romania.

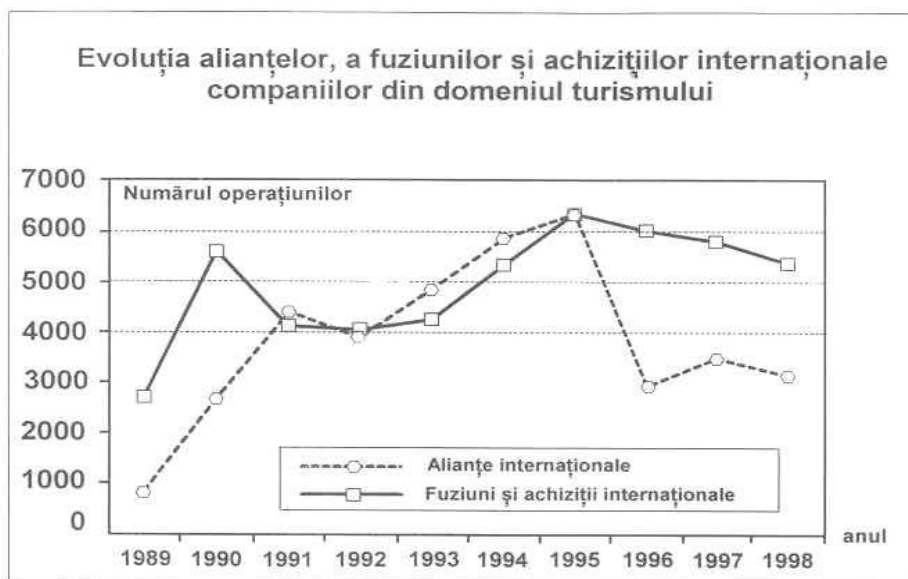
În Asia, efortul de deschidere a piețelor se pune în practică în cadrul cooperării economice Asia-Pacific-APEC, în curs de formare, cu economii emergente dintre cele mai dinamice.

La nivelul companiilor, fuziunile și achizițiile constituie practici din ce în ce mai frecvente prin care, prin aceste regrupări, ele să se poziționeze mai bine pe eșichierul economic mondial.

Fuziunile (F) și achizițiile (A) internaționale sunt „regrupări realizate între companii din diferite țări, prin care o companie preia controlul totalității activității unei alte companii, formându-se o singură entitate, ca urmare a acestei tranzacții. În general F-A creează o valoare adăugată (VA) prin efectul sinergiei, iar reușita fuziunii derivă din integrarea rapidă a strategiilor, echipelor, produselor și mijloacelor de producție ale celor două companii” (Archambault, M., *op. cit.*, pp. 1-5).

Unul din principalele motive de F-A este acela de întărire a prezenței noii companii rezultate pe piață, fiecare partener compensând punctele slabe prin atu-urile celuilalt – capital, tehnologie, personal.

Prin urmare, în această fază a mondializării economiei, alianțele și F-A internaționale sunt foarte frecvente (Fig. 1).

Sursa: Archambault, M., 2002, *op. cit.*, p. 3.

Fenomenul concentrării se observă și în domeniul turismului, în mod pregnant și generalizat, începând cu anii 1990. Vom exemplifica cu trei domenii, cele mai sensibile ale turismului, care transportă, orientează (direcționează) fluxurile turistice și cazează turiștii, cu accent pe cele două piețe importante pentru turismul internațional: Europa și America de Nord.

1. SECTORUL TRANSPORTULUI AERIAN

În Europa și America de Nord a avut loc o liberalizare a transportului aerian, adică serviciile de transport aerian sunt reglementate prin acorduri bilaterale între state, acorduri numite „de cer deschis”. Ele definesc în detaliu orașele deservite de transportul aerian, numărul transportatorilor, frecvența zborurilor, capacitatea pe circuite și tarifele. În unele cazuri, aceste acorduri sunt foarte restrictive, iar concurența este reglementată, pe când în altele, contextul mai permisiv permite transportatorilor din diferite state să stabilească legături proprii, să aibă o mai mare marjă de manevră.

În acest context s-a format o rețea impresionantă de rute aeriene și puncte nodale în transportul aerian, adevărate plăci turnante în această rețea. *Localizarea geografică favorabilă* este elementul determinant în alegerea și în formarea unei plăci turnante, urmată de *mărimea pieței* pe care o deservește.

Alianțele din transportul aerian vizează înțelegerile de cooperare între doi sau mai mulți transportatori aerieni. Ele pot fi categorisite în funcție de natura și de nivelul de angajare al partenerilor, în *alianțe fără participare* și în *alianțe cu participare* (Archambault, M., 2002, *op. cit.*, pp. 10-20).

La rândul lor, *alianțele fără participare* pot fi: *de împărțire a rutelor* și *de aranjamente comerciale* (acorduri de marketing, de promovare, de fuziune a programelor de fidelizare, uniformizarea serviciilor, coordonarea orarelor de zbor și a transporturilor).

Alianțele cu participare înseamnă o participare echitabilă a membrilor, un nivel mai mare de angajare reciprocă. Aceasta conduce la activități comune în stabilirea prețurilor, la standardizarea echipamentelor, serviciilor și furniturilor, la implementarea și dezvoltarea unui brand comun, participarea comună la venituri și cheltuieli.

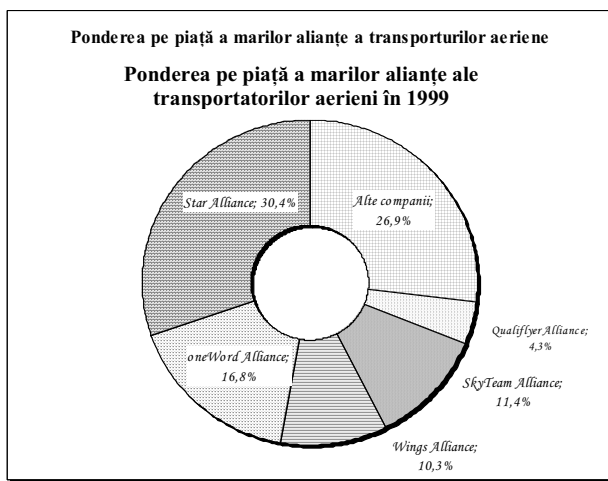
Alianțele moderne au debutat cu împărțirea rutelor, a destinațiilor a două sau mai multe companii. Aceasta înseamnă că transportatorii aerieni, prin acorduri bilaterale, s-au înțeles asupra facilitării legăturilor (corespondenței) pasagerilor între rutele lor, în aeroporturi, printr-un bilet combinat, al cărui preț este mai mic, comparativ cu două bilete cumpărate separat.

În prezent, forma de alianță este *împărțirea codurilor*, care reprezintă 70 % din alianțele companiilor aeriene. Ea se definește ca „o înțelegere comercială între doi transportatori care își mențin independența unul față de altul, dar fiecare dintre ei cumpără un pachet de locuri din zborul celuilalt, pentru ca apoi să-l vândă ca și cum i-ar aparține. Aceasta permite transportatorilor aliați să-și extindă rețeaua rutelor fără investiții foarte mari, când ar fi fost nevoiți să cumpere noi avioane pentru deservirea acelor legături”.

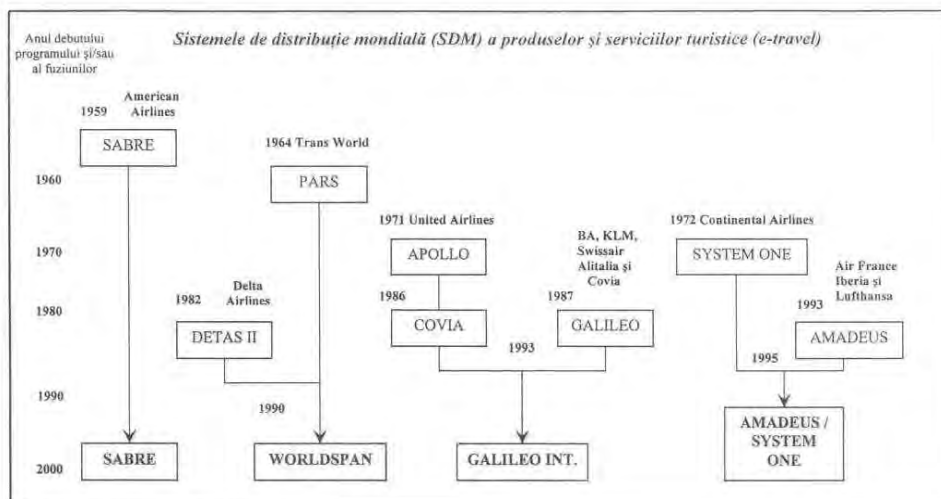
În ultimul timp s-au făcut alianțe și cu alte servicii: de cargo, de catering, cu serviciile de la sol de întreținere, de formare profesională, închirieri auto, cu hotelieri, groșiști, companii feroviare, transportatori navali, companii de credit și servicii financiare (Master Card, Citibank). Spre exemplu, United Airlines (SUA) și Lufthansa (Germania) sunt la originea legăturilor cu căile ferate. Astfel, Star Alliance este într-un parteneriat cu SNCF franceză pentru a drena pasagerii feroviari spre Paris, pentru legăturile aeriene de acolo.

Din cele expuse mai sus se poate deduce că obiectivul principal al alianțelor este acela ca companiile să-și consolideze și să-și extindă prezența pe piață, oferind pasagerilor zboruri „fără rupturi” spre un număr cât mai mare de destinații. Este știut faptul că diversitatea destinațiilor și mai ales atunci când se combină cu programe de fidelizare, atrag clientela. Pe plan mondial ființează cinci mari alianțe internaționale: OneWorld Alliance, Star Alliance, Sky Team Alliance, Qualiflyer și Wings. Împreună, ele dețin 60 % din traficul aerian mondial (Fig. 2, tabel 1).

Împreună cu marii turoperatori, transportatorii aerieni au conceput și pus la punct, au introdus și au dezvoltat sisteme de distribuire electronică a serviciilor și produselor lor; au luat naștere sistemele de distribuție mondială – SDM, care concentrează distribuirea produselor turistice. Ca urmare a numeroase fuziuni și achiziții, în prezent funcționează patru sisteme majore: Sabre (SUA), Galileo (Europa), Amadeus (Europa), World Span (SUA), Fig. 3.

Sursa: Archambault, M., coord., 2002, *Le tourisme à l'heure des alliances, des fusions et des acquisitions*, OMT, Madrid, p. 15.

Sursa: O'Connor, P., citat de Archambault, M., 2002, *op. cit.*, p. 32.

Primul SDM a fost *Sabre Holding Corporation*, înființat în 1996, având ca obiect principal de activitate comerțul cu voiaje. Compania a deschis agenția virtuală de voiaj *Travelocity.com*, azi cea mai importantă, în care deține 70 % din acțiuni.

Ea se extinde în 2000, achiziționând *Getthere.com*, un turoperator specializat în călătoriile de afaceri și apoi compania *Gradient Solutions Inc.*, cu profil de cazare. Prin urmare, ea s-a extins pe toate segmentele importante ale turismului, având peste 700 sit-uri de web.

Caracteristicile principalelor cinci alianțe ale transportatorilor aerieni, în 2001

Tabelul 1

Numele și anul fondării	Membrii	Numărul destinațiilor deservite (în 2000)	Numărul pasagerilor / an (milioane), în 2000	Cifra de afaceri în 1999 (miliarde USD)
Star Alliance (mai 1997)	Air Canada, Air New Zealand, ANA, Ansett Australia, Austrian Airlines, British Midland, Landa Air, Lufthansa, Mexicana, SAS, Singapore Airlines, Thai Airways, Tyrolean Airways, United Airlines, Varig	894	317,6	82,2
One World Alliance (februarie 1999)	Aer Lingus, American Airlines, British Airways, Cathay Pacific, Finnair, Iberia, Lanchile, Quantas	565	209,0	51,0
Wing Alliance (1993)	KLM, Northwest, Continental	480	n.d.	26,7
Qualiflyer Alliance (martie 1998)	Air Europe, Air Lib, Air Littoral, TAP Air Portugal, Crossair, LOT Polish Airlines, PGA Portugal Airlines, Sabena, Swissair, Turkish Airlines, Volare Airlines	332	peste 53,0	17,5
Sky Team Alliance (iunie 2000)	Air France, Aeromexico, Delta Airlines, Korean Air, CSA Czech Airlines, Alitalia	472	177	30,4

Sursa: Archambault, M., coord., 2002, *Le tourisme à l'heure des alliances, des fusions et des acquisitions*, OMT, Madrid, p. 13.

SDM *Amadeus Global Travel Distribution* este o companie europeană controlată de companiile aeriene Iberia (18,28 %), Lufthansa (18,28 %), Air France (23,26 %), care se extinde în continentul nord-american. În 1997, ea a pus în serviciu propria agenție de rezervare automată, apoi treptat s-a extins prin achiziții (Vocation.com, Onetravel etc.) în alte segmente ca gestiunea rezervărilor în călătoriile profesionale și de afaceri, comerțul electronic cu produse turistice (e-travel) ș.a.

Compania europeană *Galileo Internațional* a fost, după expresia lui Michel Archambault, „mai ezitantă în lansarea în rețeaua Internet”. Strategia sa constă mai ales în concentrarea pe activitatea sa principală, ca și în cercetarea și dezvoltarea mijloacelor informatice de rezervare pentru agențiile de voiaj. Și ea s-a extins prin achiziții, cum a fost cea din 2000, când a cumpărat compania TRIP.com, specializată pe turismul de afaceri.

WorldSpan este o companie americană axată mai ales pe funcția de suport a agențiilor de voiaj; Expedia și Travelprice.com sunt principalii săi clienți.

2. CONCENTRĂRILE DIN SECTORUL TUROPERATORILOR, AL DISTRIBUȚIEI

În acest sector al activității turistice se poate cel mai bine observa dominația marilor conglomerate care au rezultat în urma deselor extinderi, fuziuni, achiziții, în cadrul acestei politici generale din industria turistică, aceea a integrării, pe verticală și pe orizontală și a concentrării.

Primii zece turoperatori mondiali, în fapt niște conglomerate, cu o mulțime de specializări și de oferte, pe care îi nominalizează catedra de turism a Universității din Montréal pentru anul 2000, sunt următorii (Tabel 2).

Marii turoperatori din anul 2000

Tabelul 2

Ran- gul	Turoperatorul	Sediul social	Cifra de afaceri (miliarde USD)	Pondere serviciilor de turism, din totalul afacerii (în %)	Cifra de afaceri din activități turistice (miliarde USD)
1	Groupe Carlson	SUA	31,4	-	-
2	American Express	SUA	22,1	79	17,4
3	Japan Travel Bureau	Japonia	14,0	100	14,0
4	Preussag	Germania	19,2	48	9,3
5	Airtours	Marea Britanie	6,5	100	6,5
6	Groupe Accor	Franța	6,6	94	6,2
7	C&N Touristic	Germania	4,2	100	4,2
8	Rewe (Touristik)	Germania	35,5	10	3,7
9	First Choice	Marea Britanie	2,7	100	2,7
10	Groupe Kuoni	Elveția	2,5	100	2,5

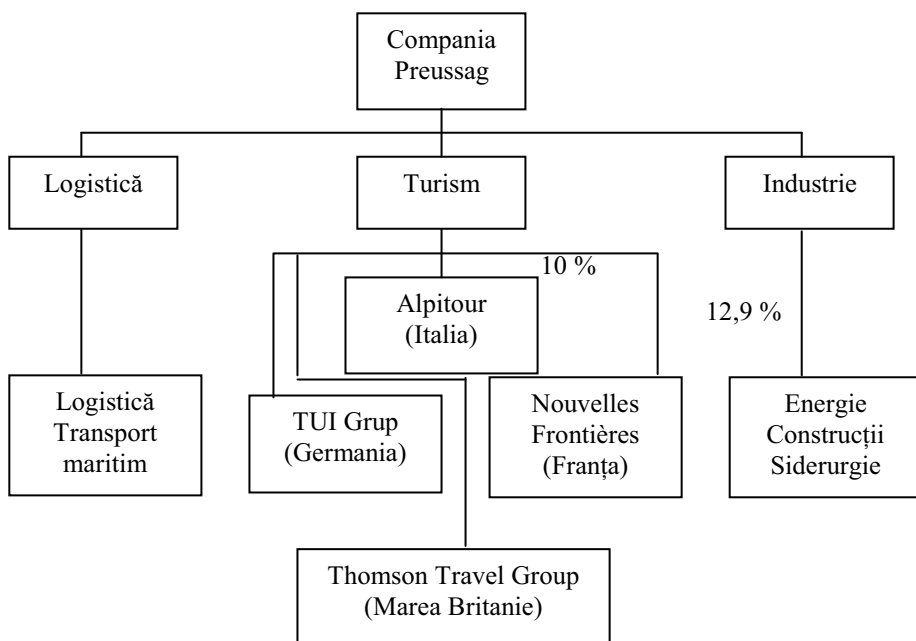
Sursa: Catedra de turism, Université du Québec à Montréal, citat de Archambault, M., coord., 2002, *Le tourisme à l'heure des alliances, des fusions et des acquisitions*, OMT, Madrid, p. 21.

Profilul succint al celor mai importanți turoperatori ai momentului, conform datelor prezentate de Michel Archambault (2002, *op. cit.*, pp. 21-29) este următorul:

Preussag este un turoperator german care a intrat pe piața turistică numai în 1997. El este liderul european în domeniu, după ce compania a făcut o întoarcere de 180⁰, renunțând la activitățile sale din domeniul construcțiilor navale și a exploatărilor miniere. Compania a cumpărat TO german TUI în 1997, apoi pe TO britanici Thomas Cook și Carlson U.K. în 1998, iar în 2000 pe cel mai mare TO britanic Thomson Travel, ca și 6 % din capitalul TO francez Nouvelles Frontières, extins apoi la 32 % în 2002. Expansiunea sa a continuat în 2001, prin achiziționarea celui mai important TO austriac GTT, iar în Spania, prin achiziționarea lanțului hotelier RIU și a TO Viajes Marsans.

Prin urmare, turismul reprezintă peste jumătate din cifra de afaceri a companiei Preussag.

Structura companiei Preussag și brandurile sale sunt următoarele: (Archambault, M., coord., 2002, *op. cit.*, pp. 124-125).

În concluzie, Preussag înseamnă:

→ un conglomerat de peste 500 companii printre care TUI, Thomson Travel, Nouvelles Frontières;

→ cifră de afaceri de peste 19,2 miliarde USD;

→ creșteri ridicate ale veniturilor din turism (cu peste 50 %, în 1999);

→ 90 avioane, 3600 agenții de voiaj în 13 țări, 75 de branduri de voiajiști generaliști și specializați, 21 agenții receptive, 250 hoteluri cu aproximativ 115 000 paturi;

→ peste 80 000 angajați.

AL. PĂCURAR

TO german *Condor & Neckermann Touristic AG* este un conglomerat dezvoltat de Karstadt Quelle în 1998, prin fuziunea cu TO NUR și cu transportatorul aerian Condor Flugdienst GmbH. Ulterior, s-a extins prin alte achiziții în Franța (Aquatour, Albatros, Havas Tourisme), în Marea Britanie (Thomas Cook), ș.a.

Prin urmare, Condor & Neckermann Touristic AG, prescurtat C&N, înseamnă:

→ o cifră de afaceri de peste 4 miliarde USD;

→ peste 10 milioane clienți;

→ o flotă aeriană de 46 avioane, cu peste 8,1 milioane de pasageri;

→ o rețea de 2 191 agenții de voiaj în Europa sub brandurile Neckermann, Holiday Land, Havas Voyages, LHCC, Karstadt/Hertie, Reise Quelle etc.;

→ 55 de hoteluri și cluburi (Iberostar, Aldiana ș.a.), cu 31 199 de paturi;

→ peste 11 000 angajați.

Principalele branduri ale companiei Preussag

Tabelul 3

Grupul	Turoperato- rul	Agenții de voiaj	Agenții receptive	Transporta- tori aerieni	Lanțul hotelier
TUI	TUI Schöne Ferien, 1-2-Fly airtours, Wolters Reisen, L'tur	TUI Group, VTB-VAB Reizen, TUI Travel Centers	Ultramar Express, Milltours, TUI Hellas, Travel Partner Bulgaria, Tantar, Travco	Hapag-Lloyd Flug	Riu, Grecotel, Iberotel, Grupotel, Dorfhotel, Robinson, Swiss Inn, Nordotel, Anfi del Mar
Thomson Travel	Thomson Holidays, Skytours Club, Freestyle Just, Budget Travel, Fritidresor Group, Portland Direct	Lunn Poly, Budget Travel, Agences de voyages régionales, Centres d'appels		Britannia Airways	
Nouvelles Frontières	Nouvelles Frontières	Nouvelles Frontières	Nouvelles Frontières	Aerolyon, Corsair	Hôtels – clubs Paladien

Japan Travel Bureau (JTB) a fost fondat în 1912, este unul din cei mai mari TO mondiali, cu o cifră de afaceri (CA) de peste 14 miliarde USD. Activitatea sa principală o constituie organizarea de voiaje în Japonia, de toate tipurile (cultural, afaceri, congrese etc.) pentru care are peste 750 birouri turistice în 24 de țări. Are în jur de 3 milioane de clienți și 14 500 de angajați.

Grupul american Carlson, unul din cei mai mari TO mondiali are servicii pentru două tipuri de clientelă: *corporativă*, pentru care propune seturi de servicii integrate și *turistică*. Cifra sa de afaceri depășește 31 miliarde USD, are peste 1200 agenții de voiaj în toată lumea, 5 nave de croazieră și o rețea de 716 hoteluri cu 129 344 camere.

Cu sediul la Köln, *TO german Rewe* este de asemenea un conglomerat care a pornit de la un lanț de supermagazine, formându-și propria filială de turism, *Rewe Touristik*, în 1999. În anul 2000 a achiziționat alți TO germani, în principal pe *DER* și *LTU*.

Grupul francez ACCOR este unul din cei mai mari TO mondiali, structura conglomeratului pe tipuri de activitate fiind următoarea: 68 % hotelărie; agenții de voiaj, restaurare, cazinouri, servicii la bordul TGV-urilor – 26 %; servicii corporative – 6 %. Din cifra sa totală de afaceri de 6,6 miliarde USD, 6,2 miliarde se derulează în sectorul turistic.

Este unul din liderii mondiali din hotelărie, cu 3488 de hoteluri cu 389437 de camere. Grupul mai gestionează 13 cazinouri și are 140 000 laboratori în 140 de țări.

Grupul britanic Airtours este specializat în formula „totul inclus”, fiind unul din liderii mondiali în domeniu, cu o structură integrată pe verticală, dar și pe orizontală, fiind foarte extins geografic. Are o politică agresivă de achiziții și participații, acestea fiind multiple – la *SUN*, la *TO german FTL*, *Costa-Paquet*, *Hotetur* ș.a. Cifra sa de afaceri este de circa 6,5 miliarde USD, la peste 29 000 de salariați. Posedă o flotilă de 52 avioane, 4 nave de croazieră și 132 de hoteluri.

Marii TO americani în anul 1999

Tabelul 4

Rangul	TO	Cifra de afaceri (miliarde USD)
1	Amex	13,7
2	Carlson Wagonlit Travel	11,0
3	World Travel	4,3
4	Rosenbluth Int.	4,2
5	Navigant	3,3
6	Maritz Travel	1,74
7	Liberty Travel	1,39
8	Sato Travel	1,2
9	Travelocity.com	1,2
10	Expedia	0,832

Sursa: Archambault, M., coord., 2002, *op. cit.* p. 26.

TO britanic First Choice Holidays a fost fondat în 1973 și ocupă locul trei în ierarhia britanică și cinci în Europa. Structura sa integrată pe verticală se axează pe turismul intern și internațional, distribuție și transport aerian. S-a extins prin achiziții în Franța, Italia și Spania, piețele sale prioritare. Are colaborări cu grupul spaniol Barcelo, mai ales pe hotelărie și cu compania de croaziere maritime Royal Carribean Cruisers. În anul 2000, cifra sa de afaceri a fost de 2,7 miliarde USD, în peste 650 puncte de vânzare. Posedă o flotilă de 28 de avioane și un volum de pasageri transportați în 2000, de 6,6 milioane.

Grupul elvețian Kuoni își menține poziția de mare TO european, cu toate că și-a vândut unele participații pe care le deținea. El este axat pe turismul de agrement, de afaceri și receptiv, având peste 7 700 de angajați în 20 de țări, la o cifră de afaceri de 2,5 miliarde USD. În SUA, cei mai mari TO sunt următorii (vezi tabelul 4):

**Principalii turoperatori canadieni și evoluția
punctelor lor de vânzare între 1996-2000**

Tabelul 5

TO (rezultat al regrupărilor)	Puncte de vânzare		
	1996	1998	2000
Gem Travel	754	841	-*
Giants Travel	790	756	800
Thomas Cook	280	300	120
Uniglobe	226	230	152
Travel Plus	210	210	-*
Travel T - COM	205	205	201
Consultour	200	200	200
Carlson Wagonlit	148	200	295
CAA	135	141	129
INTRA	121	135	-*

*TO este absorbită de alte companii

Sursa: Archambault, M., coord., 2002, *op. cit.*, p. 28

Piața americană a TO este diferită de cea europeană, în sensul că TO americani sunt mai puțin integrați pe verticală decât cei europeni, cu câteva excepții, ca de exemplu Carlson. Ea este dominată de transportatorii aerieni, care și-au creat mari corporații de distribuție, acordând o atenție mare asupra celei electronice; spre exemplu, au distribuitori de produse și servicii turistice, deci TO exclusiv electronici, ca Travelocity.com și Expedia.

TO canadieni se caracterizează printr-un volum mare al veniturilor (40 %) obținut de pe piața internă, adică din turismul intern. Cei mai mari TO sunt Transat A.T., cu o strategie de integrare pe verticală, respectiv agenții de voiaj, transport aerian, gestiune hotelieră. Astfel, are propria flotilă de 22 avioane cu 90 de destinații din 27 de țări, cu 3,5 milioane de pasageri transportați în 2000.

Pe piața canadiană, în cursul deceniului 1990-1999 s-au înregistrat cele mai multe fuziuni, absorbții și achiziții, deci este o clară tendință spre concentrarea activității (tabelul 5).

În Asia-Pacific, cu excepția semnificativă a Japoniei, rețeaua de distribuție – TO și agenții de voiaj – este foarte stufoasă, fragmentată. Acolo există circa 20 000 agenții de voiaj, din care 9000 agreate de IATA. Prin urmare, deocamdată nici nu se poate vorbi de concentrare pe această piață (tabelul 6).

**Evoluția numărului de agenții de voiaj
între 1995-1999 în principalele țări asiatice**

Tabelul 6

Țara	Numărul agențiilor de voiaj		
	1995	1997	1999
Australia	1628	2322	2247
China	11	110	2136
Coreea de Sud	437	500	397
Hong Kong	294	253	242
India	967	1367	711
Indonezia	230	322	332
Japonia	734	812	792
Malaezia	516	727	679
Noua Zeelandă	648	795	649
Filipine	202	213	217
Singapore	180	201	200
Taiwan	210	279	261
Thailanda	275	364	391
Total	6332	8265	9254

Sursa: Archambault, M., coord., 2002, *op. cit.*, p. 29

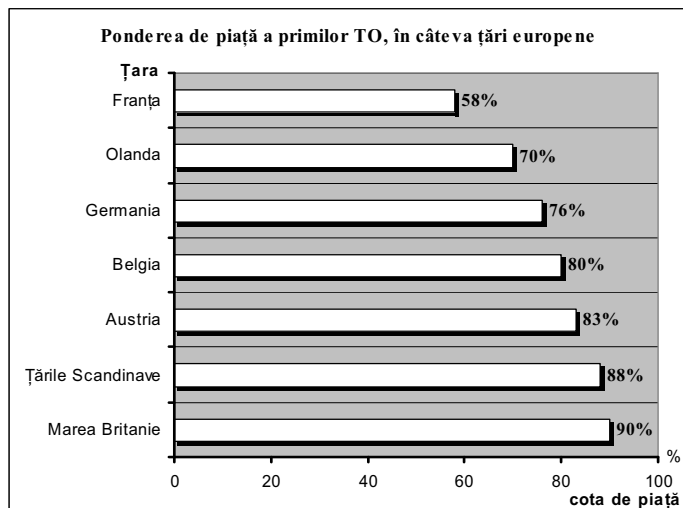
După cum se poate vedea, la nivel global, există tendința (mai puțin, deocamdată, în Asia) de concentrare a rețelelor de distribuție, ca răspuns al concurenței și al eforturilor permanente, continue, de rentabilizare. Integrarea pe verticală este „un imperativ de rentabilitate” (Archambault, M., coord., 2002, *op. cit.*, p. 33), căci grosiștii se mulțumesc cu marje de profit care oscilează între 1 – 5 % pentru o cifră de afaceri mare.

Piața mondială a turoperatorilor puternic integrați este controlată de conglomeratele germane și britanice, după cum s-a văzut înainte, iar cursa achizițiilor, fuzionărilor, în viziunea experților OMT, se va accentua.

În urma acestor concentrări se nasc companii puternice care domină piața (Fig. 4).

Se mai poate observa, mai ales în spațiul nord-american, că companiile aeriene s-au lansat puternic pe piața distribuției de voiaje forfetare și a comerțului electronic (e-commerce), fie că este vorba de produse și servicii turistice, sau de altă natură, mai ales al biletelor de călătorie aeriană. Au luat astfel naștere *agenții turistice virtuale* ca Orbitz, Hotwire sau Opodo.

Marile lanțuri hoteliere ca Accor, Hilton sau Forte s-au asociat în vederea dezvoltării rezervării camerelor, grație sistemelor Amedeus, Galileo și Sabre, pe care le utilizează transportatorii aerieni.

Sursa: Archambault, M., coord., 2002, *op. cit.*, p. 35

3. SECTORUL INFRASTRUCTURII DE CAZARE

În contextul evocat deja mai înainte, al globalizării piețelor, sectorul infrastructurii de cazare a cunoscut o creștere susținută, astfel că, pentru 2001, OMT estima la 17,1 milioane camere capacitatea mondială de cazare. Europa cu 36 % și America cu 35 %, concentrează cele mai importante capacități de cazare. Dacă acolo piața este oarecum saturată, Asia de Sud și Asia-Pacific înregistrează cele mai susținute ritmuri anuale de creștere a capacităților de cazare.

În unele perioade ale anului, punctual pe glob, există locuri – Amsterdam, Barcelona, Seul, Sao Paulo ș.a., unde cererea depășește oferta.

Asupra formelor juridice sub care funcționează sectorul hotelier în general, acestea sunt foarte diverse: în proprietate, în locație, în gestiune, în franciză sau grupate în scop comercial etc. Ca forme de gestiune, unele companii încredințează gestionarea hotelurilor lor unei alte companii, altele își administrează ele însele hotelurile, altele, pe lângă gestionarea propriilor hoteluri, mai gestionează capacități de cazare care nu le aparțin, altele dețin participații, majoritare sau nu, în capacități de cazare, altele își vând franciza unor hoteluri etc. Una din cele mai noi forme de dezvoltare a capacităților de cazare este Real Estate Investment Trust (REIT), mai ales în spațiul american, care domină acest sector turistic.

REIT este o societate pe acțiuni care permite investitorilor să facă plasamente imobiliare, în cazul nostru în capacități turistice de cazare. Acest model, care cunoaște un succes deosebit în SUA, s-a extins în Canada (Royal Hotels & Resorts, CHIP Hospitality, Legacy Hotels), în Japonia (J-REIT), Australia (Australian LPT).

În acest sector al capacităților de cazare, grupurile hoteliere americane domină piața mondială: 8 din primele 10 companii sunt americane și mai mult de jumătate între primele 50. SUA este urmată de Marea Britanie cu șapte mari companii în domeniu și de Spania și Japonia, fiecare cu câte patru mari companii.

Liderul mondial al grupurilor hoteliere în 2000, în funcție de o serie de criterii**Tabelul 7**

Criteriul ales	Compania	Unitatea de măsură
Număr de camere	Cendant Corp.	541 313 camere
Număr de hoteluri	Cendant Corp.	6 455 hoteluri
Aria de răspândire	Bass Hotels & Resorts	100 țări
Principalul francizor	Cendant Corp.	6455 hoteluri în franciză
Principalul gestionar	Mariott International	806 hoteluri în exploatare
Principalul brand	Best Western	307 737 camere
Principala asociație comercială	UTELL / Pegasus Solutions	1 139 708 camere

Sursa: Archambault, M., coord., 2002, *op. cit.*, p. 51

În Europa, cele mai mari companii în domeniu sunt Bass, Accor și Sol Meliá. O clasificare este riscantă, căci intervin o multitudine de factori ca numărul de hoteluri, numărul de camere, răspândirea (diseminarea) geografică, gestiunea, franciza, brandul etc. Astfel, poziția de lider mondial în anul 2000, în funcție de diferite criterii, era următoarea (tabelul 7).

Ca și în transporturile aeriene sau în domeniul distribuției, și în domeniul infrastructurii de cazare se manifestă o mare efervescență legată de *fenomenul de concentrare* prin absorbție – achiziție, fuziuni etc. Din această perspectivă, cele mai active sub raport tranzacțional în Europa au fost companiile din Marea Britanie, Franța și Spania.

La toate nivelurile, respectiv pe marile piețe, sinonime cu vastele ansambluri geografice, la nivel regional și apoi al fiecărei țări (național), se remarcă tendința de concentrare. Ea este cea mai avansată *pe piața nord-americană*. Pentru SUA, reprezentativ este grupul Cendant, liderul mondial cu 6455 hoteluri și 541 313 camere; pentru Canada este grupul Canadian Pacific H & R cu 71 hoteluri, cu 30 100 camere care îi conferă poziția 27 pe scena mondială; în Mexic, Grupo Posadas Management gestionează 63 hoteluri cu 12 569 camere, locul 63 mondial.

Pentru regiunea caraibiană a Americii de Sud, gradul de concentrare este încă timid, dar fenomenul se face simțit odată cu dezvoltarea pieței regionale – Mercosur, a turismului intern și a celui intraregional. Cel mai numeros efectiv de camere îl gestionează compania cubaneză Cubanacan SA, cu 10 859 camere, în 46 de hoteluri, poziția 77 mondial. Ea este urmată de compania Super Club din Jamaica cu 3990 camere în 14 hoteluri. Un loc onorabil ocupă și Viva Resorts din Republica Dominicană care, în cele șase hoteluri, are o capacitate de cazare de 2096 camere.

În statele din continentul african, cu o economie în general slab dezvoltată, cu un turism intern și intraregional cvasiinexistent, cu dese conflicte și cu condiții de igienă foarte precare, gradul de concentrare a hotelurilor, cu excepția Republicii Africa de Sud, este aproape nul. Compania Sourhern Sun din Africa de Sud gestionează 81 de hoteluri cu 13 483 de camere.

Principalul grup hotelier din țări ale regiunii Asia-Pacific în 2000

Tabelul 8

Țara	Grupul hotelier	Număr de camere	Număr de hoteluri
Japonia	Prince Hotels	26 674	71
China	Shangri – La H & R	19 202	37
India	Taj Hotels, Resorts & Palaces	7 784	62
Singapore	Meritus H & R	6 303	14
Australia	Rydges Hotel Group	5 960	32
Thailanda	Dusit Thani Company	5 133	20
Malaezia	Hotel Equatorial Group	3 883	9
Coreea de Sud	Hotel Lotte Company	3 419	5
Indonezia	Sahid Group of Hotels	2 800	17
Noua Zeelandă	Stamford H & R	2 472	11

Sursa: Archambault, M., coord., 2002, *op. cit.*, p. 57

În regiunea Orientului Mijlociu la începutul anilor 2000 s-au înregistrat cele mai mari creșteri anuale ale capacităților de cazare, de 7,2 %, mai ales datorită Dubaiului, care este angrenat în vaste lucrări în domeniu. Pe lângă marile branduri americane, europene și asiatică, care se dezvoltă acolo (Bass, Accor, Starwood și Marriott) se observă în paralel creșterea concentrării unor grupuri hoteliere locale. Astfel, liderul local este grupul sirian Cham Palaces & Hotels care are 18 hoteluri cu numărul total de 4200 camere, urmează grupul tunisian Abou Nawas Hotels cu 4195 camere în 18 hoteluri și grupul israelian Dan Hotels Corp. cu 3300 camere în 12 hoteluri. În Emiratele Arabe Unite s-a constituit grupul Rotana Hotels cu 2551 camere în 15 hoteluri, iar în Egipt liderul local este Orascom Hotel Holding, cu numai 2097 camere în 9 hoteluri.

Pe piața regiunii Asia-Pacific, unde numai 25 % din hoteluri funcționează sub un brand, posibilitățile de dezvoltare sunt imense, în ciuda unui nivel de impozitare ridicat, a fragilității instituțiilor bancare și a unei instabilități politice. Grupurile hoteliere regionale ca Asia Pacific, Mandarin Oriental Hotel Group și Shangri-La au o cotă de piață redusă, iar giganții internaționali – Bass Accor, Marriott și Starwood – au cote încă reduse, de 8 – 12%.

Dacă luăm în calcul ritmul dezvoltării economice în țări ca India, Coreea, China, al unor viitoare evenimente majore, ca Olimpiada din 2008, sau Expoziția mondială din 2012 din Shanghai, ca și dezvoltarea în continuare a turismului în Thailanda, Cambodgia, Indonezia, Filipine ș.a., atunci proiecțiile pentru orizontul anilor 2020 nu pot fi decât optimiste și în domeniul infrastructurii de cazare. Pe piața regională asiatică s-au constituit unele grupuri hoteliere care sunt în dezvoltare (tabelul 8).

4. PIAȚA HOTELIERĂ DIN EUROPA

După opinia lui Michel Archambault, aceasta rămâne „stabilă și solidă, cu multe lichidități care-i permite să-și acopere cheltuielile și datoriile” (*op. cit.*, p. 56).

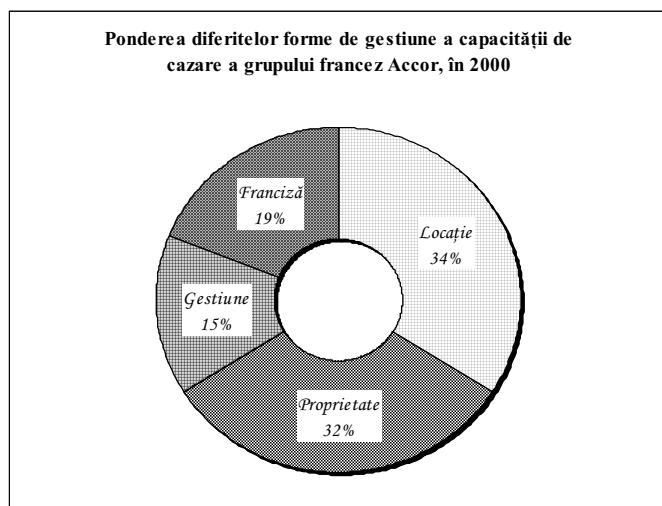
Unele mari grupuri hoteliere, privind către piața din estul continentului și Rusia, adoptă „strategia de placă turnantă” și de «hube-and-spoke», dezvoltată de transportatorii aerieni” (M. Archambault, *op. cit.*, p. 56).

În acest domeniu, concentrarea este foarte puternică pe piața europeană, nouă grupuri hoteliere dețin 71,6 % din oferta de cazare a regiunii. Interesante sunt structura și forma de gestiune ale marilor grupuri. Vom exemplifica cu grupul francez Accor, al doilea ca importanță în Europa. Forma de gestiune a hotelurilor sale este următoarea (Fig. 5)

Interesantă este și structura grupului hotelier Accor, prezentată de același autor. Fuziunile sunt frecvente pe această piață atât de dinamică. Principalele grupuri hoteliere din țările europene sunt prezentate în tabelul următor (tabelul 9).

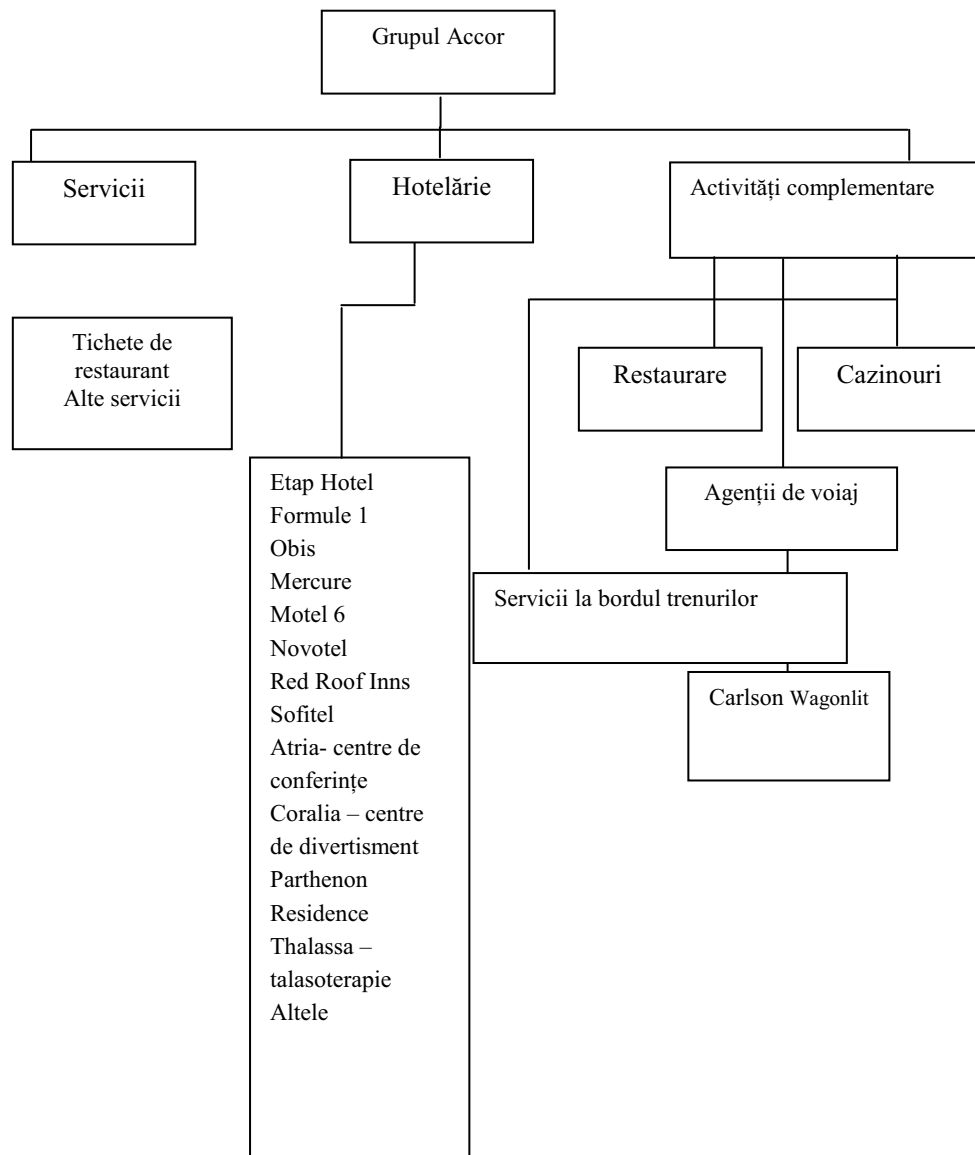
Din cele expuse se poate concluziona că în domeniul hotelier cuvântul de ordine este asocierea, concentrarea, fuziunile. Archambault enumeră printre factorii de reușită în domeniu, următorii:

- strategia asocierilor comerciale pentru a face față mai bine concurenței marilor lanțuri hoteliere, căci este din ce în ce mai dificilă activitatea în acest mediu concurențial;
- dezvoltarea, la început, a unor parteneriate locale, prezentarea unor oferte atractive și reprezentative mediului local;
- fiecare partener al alianței trebuie să contribuie la dezvoltarea ei prin aportul propriei experiențe și cu forțele mărite prin alianțe, să adopte planuri de dezvoltare într-un cadru de stabilitate al alianței;
- încrederea între partenerii de alianță este foarte importantă, alături de o integrare cât mai accentuată la nivelul coordonării și al resurselor.

Sursa: Archambault, M., coord., 2002, *op. cit.*, p. 131.

Concentrarea care are loc în industria turistică și pe care am analizat-o în principalele sectoare ale sale (transport aerian, distribuție și cazare), determină o serie de fenomene. Astfel:

Principalele grupuri hoteliere din țări și regiuni europene, în anul 2000

Tabelul 9

Țara	Grupul hotelier	Număr de camere	Număr de hoteluri
Marea Britanie	Bass	490 531	3096
Franța	Accor	389 437	3488
Spania	Sol Meliá	82 656	338
Germania	TUI Group	49 801	204
Suedia	Scandic Hotels AB	26 459	154
Polonia	Orbis Company	10 200	56
Norvegia	Rica Hotels	9 700	81
Elveția	Mövenpick H & R	7 415	36
Italia	Jolly Hotels	6 874	50
Ungaria	Danubius Hotel and Spa	6 440	42
Irlanda	Jury Doyle Hotels Group	6 389	33
Finlanda	Restel	6 085	39
Scotia	Macdonald Hotels	5 731	77
Cipru	Louis Organization	4 976	26
Malta	Corinthia Hotels Int.	4 859	24
Portugalia	Pestana (GP) Hotels	4395	23
Austria	Austria Trend H & R	3567	26
Danemarca	Helnan Int. Hotels A / S	2 680	13
Turcia	Dedeman A.S.	2 311	13

Sursa: Archambault, M., coord., 2002, *op. cit.*, p. 56

În sectorul transportului aerian:

- intrarea într-o franciză a noilor transportori cu unul de marcă, aceasta fiind o primă condiție de dezvoltare;
- dezvoltarea transportului aerian low-cost pe piețele regionale, care concurează pe marii transportatori. Printre companiile low-cost cităm: Westjet Airlines (Canada), Southwest, JetBlue și AirTran (SUA), EasyJet, Wizz Air, CityBird și Ryanair (Europa);
- asocierea companiilor aeriene în cooperative, care conduce la costuri mai reduse de exploatare. Forța acestora rezidă din mărirea capitalului și a expertizei lor, împărțindu-și riscurile, astfel că membrii săi se pot dezvolta și structura pentru a face față mai bine concurenței;
- împărțirea sau partajarea traseelor prin înțelegeri reciproce între companii cu trasee de obicei complementare. Spre exemplu, compania australiană Qantas Airways este într-o astfel de asociere cu Canadian International pe relația Australia-Canada: compania Qantas duce pasagerii până în Honolulu, de unde îi preia Canadian până la Vancouver;
- punerea în operă a unor programe de fidelizare a pasagerilor, pentru atragerea și păstrarea călătorilor, mai ales în turismul de afaceri.

În sectorul distribuției, al TO, întrucât concentrarea în acest sector turistic are deja consecințe asupra companiilor din domeniu, a determinat:

- strategii noi ale companiilor independente pentru exploatarea segmentelor slabe ale marilor conglomerate, respectiv a nișelor de piață, a turismului personalizat;
- ca urmare a acestui fapt, companiile locale manifestă tendința de a se alia pentru a-și îmbogăți oferta, spre exemplu circuitele tematice, turismul de aventură, turismul gastronomic ș.a.;

În sectorul hotelăriei, al infrastructurii de cazare în general, deoarece în acest sector se pune cel mai acut problema rentabilității prin gradul de ocupare al camerelor, ca urmare a fenomenului de concentrare s-au produs importante mutații, astfel:

- asocierea hotelurilor independente la brandul marilor lanțuri, fapt ce le-a adus o serie de avantaje ca: putere de atracție mai mare datorită imaginii de marcă și a notorietății lanțului, forță mai mare de marketing, asigurarea unei calități a serviciilor, deprinderea unui know-how specific lanțului, gestiune superioară și facilități de creditare;
- concurența a condus la crearea de nișe specifice, de un individualism și personalizare pronunțate – hotel-boutique, case de vacanță, case de retragere pentru vârsta a III-a;
- asocierea voluntară pentru o mai bună exploatare comercială prin care se mărește oferta, însă hotelurile intrate în asociație își păstrează autonomia de gestiune, contractele fiind scurte și flexibile, cu obiective ce variază de la produse tematice ca „Hôtelerie Champêtre”, la facilități de distribuire ca „Pegasus”, sau pentru dezvoltarea unei imagini de marcă cum ar fi „Relais & Châteaux”, așa cum sesizează Michel Archambault (2002, *op. cit.*, pp. 63-80).

Dacă toate acestea prezentate mai sus se petrec la nivelul companiilor, fie ele mici sau mari, naționale sau internaționale, dezvoltarea turismului internațional nu poate lăsa indiferent statele care au conștientizat demult importanța sa ca posibilitate de dezvoltare economică și socială.

Întrucât ele posedă instrumentele macroeconomice, în cadrul politicilor de dezvoltare a turismului, statele, conform opiniei lui Michel Archambault (2002, *op. cit.*, pp. 63-112), sunt mai puternic angrenate în:

- alegerea destinațiilor și a strategiilor optime de dezvoltare;
- includerea turismului în acorduri internaționale de tip comercial sau mai profunde, largi, ca ALENA, Mercosur, UE, APEC, OMT, GATT. Punerea în operă a unui cont specific pentru turism – TSA, un instrument de măsură esențial pentru uniformizarea procedurilor statistice care trebuie să fie coerente și comparabile pentru evaluarea uniformă și corectă a impactului sectorului turistic în economiile naționale și internațională;
- dezvoltarea unui nou și modern cadru legislativ, pentru deschiderea frontierelor și încurajarea alianțelor dintre companii. Statele, în acest context contemporan al mondializării, trebuie să favorizeze *acordurile de cer deschis, privatizarea transportatorilor naționali, alianțele comerciale pe diferite piețe, dezvoltarea parteneriatelor locale și eliminarea barierelor intraregionale, încurajarea formării parteneriatelor dintre guvern și industria privată pentru dezvoltarea infrastructurii, sprijinirea dezvoltării durabile sub sloganul actual de „echilibru și armonie”, dezvoltarea industriei locale de profil turistic prin încurajarea creerii de IMM-uri, creșterea atractivității destinațiilor* prin politici mai ales fiscale, *încurajarea folosirii noilor tehnologii de comunicație* prin educația tinerei generații, și în acest context, *promovarea și dezvoltarea „infomedia”, specializarea macro-turistică a țării* și, în sfârșit, participarea la *formarea unui nou tip de consumator*.

5. CONSECINȚELE ASUPRA TURISMULUI INTERNAȚIONAL A MONDIALIZĂRII ECONOMIEI ȘI A CONCENTRĂRIILOR – PRIN FUZIUNI, ACHIZIȚII – DIN INDUSTRIA TURISTICĂ

După cum arată Michel Archambault (2002, *op. cit.* pp. 74-87) discuția se poate purta asupra mai multor aspecte, depinde de punctul de vedere ales. Astfel, „economistul alege oportunitățile de dezvoltare, în timp ce etnologul consideră turismul o amenințare la cultura locală”.

Țările din emisfera nordică, mai de timpuriu industrializate, și unde a apărut fenomenul turistic mai devreme, sunt la originea celor mai multe și puternice companii din domeniu. După ce s-au dezvoltat pe piețele naționale, companiile caută, în acest efort de rentabilizare la maximum a activității lor, să se extindă pe noi piețe prin achiziții, fuziuni, luând astfel naștere concentrări masive, adică conglomerate, companii mari, puternic integrate pe verticală și pe orizontală.

Consecințele asupra turismului internațional sunt diverse, astfel:

- odată cu dezvoltarea transporturilor în general, și a celui aerian, în special, are loc „emergența unor noi destinații” care, la început selective prin preț, „se democratizează treptat”, după unii autori sub forma unor „unde concentrice” în care importanți sunt factorii distanță-timp și distanță-preț;

- odată cu apariția și dezvoltarea unor noi centre turistice, chiar a unor regiuni turistice, are loc o lărgire a paletei (ofertei) destinațiilor și apariția unor noi centre de dezvoltare economico-socială, știut fiind faptul că, într-o dezvoltare durabilă, activitatea turistică poate fi o activitate economică pionieră, precursoră a populării și a dezvoltării economico-sociale. Spre exemplu, o dovadă de cum poate turismul sau una din activitățile sale să contribuie la dezvoltare, este cel al aeroportului din Viena. Situat la frontiera dintre estul și vestul Europei, aeroportul capitalei austriece, înainte aproape necunoscut, a devenit un pol major, model, în traficul est-vest, cu venituri în economia locală ce ajung la aproape 700 milioane USD. Din punct de vedere social a creat 10 500 locuri de muncă directe și 9 800 indirecte, raportul dintre locurile de muncă / pasageri fiind de 2 200 locuri de muncă / 1 milion de pasageri;

- odată cu dezvoltarea turismului și implementarea pe piețele locale a marilor lanțuri hoteliere care au o expertiză avansată, acestea participă în mod constructiv la lărgirea ofertelor prin promovarea și exploatarea mai bună a potențialului local. Apoi, datorită efectului multiplicator, ele contribuie la apariția a numeroase IMM-uri, cărora le transferă o parte din serviciile lor. Astfel, se formează și o clasă antreprenorială locală modernă și o forță de muncă performantă;

- implementarea unei mari companii turistice are o incidență directă asupra forței de muncă locală: noi locuri de muncă, formarea personalului, expertiză performantă, calificarea personalului, toate cu efecte pozitive asupra pieței muncii;

- implementarea unei mari companii turistice are consecințe importante asupra pieței locale căci „rupe legăturile intermediare și favorizează accesul la o rețea de distribuție puternică” a ofertanților locali. Cum? Prin avansul lor tehnologic, multitudinea canalelor de distribuție, dezvoltarea comunicațiilor, deschiderea spre proprii săi clienți fideli.

În mod cert există și reversul medaliei, adică pe lângă factorii incontestabili de progres, dezvoltare și bunăstare, se pot produce și fenomene negative, printre care cităm:

- în general, în mediile economice mai fragile (fragilitate care se datorează precarității resurselor, a unui mediu economic, social, politic sau financiar instabil, a unei conjuncturi externe defavorabile – conflicte, crize ș.a.), pot avea loc fenomene negative: fuga capitalurilor, profitul care este rapid repatriat. Când nu există legături economice cu regiunea, la retragerea investitorilor, la încetarea activității, consecințele pot fi dezastruoase;

- o presiune crescută asupra cadrului natural, social și cultural. În goana după profit, acolo unde autoritatea statului este redusă, companiile pot produce daune mediului, fie printr-o supraîncărcare cu turiști, fie ignorând protecția mediului. Dezvoltarea turismului trebuie să se facă ținând cont de specificul local; de altfel, turiștii contemporani sunt foarte sensibili atât la protecția mediului, cât și la valorile culturale identitare.

BIBLIOGRAFIE

1. Archambault, M., coord., (2002), *Le tourisme à l'heure des alliances, des fusions et des acquisitions*, OMT, Madrid.
2. Lanquar, R. (1991), *Les parcs de loisirs*, Edit. PUF, Paris.
3. Lanquar, R. (1995), *Le tourisme international*, Edit. PUF, Paris.
4. Merlin, P. (2001), *Tourisme et aménagement*, Edit. La Documentation française, Paris.
5. Păcurar, A. (2004), *Geografia turismului internațional*, Edit. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca..
6. xxx. (2003), *Aperçu sur le tourisme mondial*, OMT, Madrid.
7. xxx. (2002), *Tourisme: horizon 2020*, OMT, Madrid.

IMPORTANȚA TRANSPORTURILOR AERIENE ÎN DEZVOLTAREA TURISMULUI DIN ROMANIA DUPĂ 1990

V. BODOCAN¹

ABSTRACT. – **The Importance of Air Transport in the Development of Romanian Tourism Industry after 1990.** Air transport became one of the main factors for tourism development in Romania, mostly after the liberalization started a few years before joining the European Union. Competition between traditional and low-cost carriers or among them has greatly contributed to a restructuring of flows and hierarchies within Romanian air transport and new business models are developed as concerns inbound and outbound tourism. Origins and destinations have been diversified and positive evolution characterizes seaside and cultural tourism and individual travel, mostly on charter and low-cost flights.

KEYWORDS: importance of air transport, development of Romanian tourism, after 1990

1. Transporturile aeriene și dezvoltarea regională

Industria turistică constituie una dintre cele mai dinamice activități economice ce se desfășoară, la nivelul întregului mapamond și care implică o bună parte din populația mondială. Industria turistică cuprinde 70 de milioane de angajați în toată lumea și presupune cheltuieli globale de peste 3000 miliarde USA în turism și o contribuție directă de 3,8% la PNB mondial. Perspectivele de creștere sunt de asemenea pozitive atât în ceea ce privește locurile de muncă (85 de milioane în 2014), cât și în ceea ce privește investițiile și cheltuielile.

Acest volum imens de activități, care deține un rol esențial în structurarea spațiului geografic și în organizarea specifică a teritoriului, inclusiv a regiunilor turistice, este în cea mai mare măsură dependent de transport, iar dezvoltarea în continuare este influențată în mod direct de evoluția modurilor și mijloacelor de transport. Aceasta se datorează faptului că orice mijloc de transport servește într-o mai mică sau mai mare măsură necesitatea de deplasare în scop turistic, cele auto fiind dominante în special în interiorul multor state sau continente. Dacă transporturile rutiere dețin încă supremația în cadrul turismului intern, cele aeriene au început să constituie modul principal de transport internațional, acestea înregistrând în ultimii ani cele mai mari rate de creștere la nivel mondial. Dintre toate modurile de transport, cele aeriene oferă singura rețea globală integrată de transport acoperind toate regiunile globului.

Datorită dezvoltării fără precedent a industriei turistice în ultimele două decenii, odată cu sfârșitul războiului rece, volumul sosirilor internaționale a crescut pentru toate modurile de transport, însă evoluția înregistrată în cazul transporturilor aeriene a fost net superioară în comparație cu transporturile terestre sau fluvio-maritime. Astfel, conform datelor înregistrate de Organizația Mondială a Turismului, creșterea transporturilor aeriene în intervalul 2004-1990 a fost de aproape 95%, față de 65% a transporturilor maritime, 64% a transporturilor auto și 34% a celor feroviare. La nivelul anului 2004, 44,3% din sosirile internaționale se realizau pe cale rutieră, 43,2% pe cea aeriană, 7,3% pe cale maritimă și 4,8% pe cea feroviară. Având în vedere ritmurile de creștere ale transporturilor aeriene din

¹ Universitatea "Babeș-Bolyai", Facultatea de Geografie, Clinicilor 5-7, 400006 Cluj-Napoca.

ultimii ani (cu excepția perioadei 2001-2003, perioadă de descreștere și stagnare datorită terorismului mondial și a epidemiilor) și de diminuare a ponderii celorlalte moduri de transport, putem afirma faptul că, în prezent, aproape jumătate din turismul internațional se bazează pe transporturile aeriene (comparativ cu 35% în anul 1989). Un singur exemplu vine să confirme cele afirmate mai sus: compania germană Air Berlin, a treia companie din Europa din categoria celor cu costuri reduse, efectua 140 de zboruri săptămânale, în anul 2001, de pe 12 aeroporturi germane înspre Palma de Majorca. În anul 2007, numărul acestora a ajuns la 360 de zboruri săptămânale înspre aceeași destinație, conform informațiilor oferite de această companie care operează servicii aeriene pe 97 rute în spațiul european.

Transportul aerian joacă astfel un rol important în determinarea volumului și diversității formelor de turism și constituie principalul factor care a impulsionat expansiunea și multiplicarea destinațiilor turistice. Acest fenomen a luat amploare odată cu apariția companiilor cu costuri reduse ("low-cost") ce operează de pe multe aeroporturi regionale și locale din Europa și de pe celelalte continente și nu doar de pe marile hub-uri ale transportului aerian mondial, de regulă capitale ale statelor sau orașe importante ale sistemului mondial. În aceste condiții, economia multor regiuni și orașe depinde în mare măsură de gradul de dezvoltare al transporturilor aeriene și al infrastructurii de transport, deoarece turismul internațional se realizează aproape exclusiv tranzitând aeroporturile din apropierea punctelor de atracție turistică. În Japonia și Taiwan, turismul internațional se realizează numai prin transporturi aeriene, iar în Australia, Filipine și Republica Dominicană peste 90% din turiști utilizează aeroporturile ca puncte de plecare și de sosire, în timp ce în Cipru și India valorile sunt de peste 80% (Bieger & Wittmer, 2006).

Impactul economic al transporturilor aeriene asupra industriei turistice este remarcabil, la nivel mondial peste 15 milioane de locuri de muncă fiind create în turismul dependent de acest mod de transport. Dintre acestea, 6,7 milioane de locuri de muncă sunt susținute direct de turiștii sosiți prin aeroporturi iar 5,7 milioane de locuri de muncă sunt create indirect, în activități ce susțin industria turistică (sursa: OMT).

De asemenea, impactul economic derivă și din aplicarea taxelor pentru pasageri și pentru operatori, transportul aerian fiind singurul mod de transport care plătește, în mod generalizat, atât taxa de utilizare a infrastructurii, cât și taxe către bugetele locale sau naționale. Dacă taxele aplicate transportatorilor rutieri sau maritimi se face în mod selectiv, doar pe anumite căi și infrastructuri aferente (autostrăzi, tuneluri, poduri, ferry-boat-uri, porturi), cele aplicate transportatorilor aerieni acoperă în totalitate cheltuielile impuse de organismele de reglementare și de control a traficului aerian și de autoritățile aeroportuare, prin taxe diferențiate în funcție de timpii de decolare și aterizare (slot-uri), de volumul traficului și de tipul de aeronavă. Pasagerilor le sunt impuse de asemenea taxe de aeroport, care în foarte multe situații depășesc costurile efective de zbor (asemănător aeronavelor, costurile sunt mai ridicate la sol decât în aer) în special în cazul marilor hub-uri ale alianțelor globale de transport aerian. În acest mod, transporturile aeriene sunt în cele mai multe state autofinanțate, spre deosebire de cele rutiere și mai ales feroviare care sunt deseori subvenționate.

În Europa, transporturile aeriene au generat 4,1 milioane locuri de muncă și 275 miliarde dolari ca și contribuție la produsul brut european, contribuind la dezvoltarea regională, la sporirea bugetelor locale și în mod explicit la evoluția pozitivă a călătoriilor în scop turistic (Konecnik, 2002).

2. Transporturile aeriene și dezvoltarea turismului în România

În România, transporturile aeriene de pasageri au avut o evoluție mai puțin spectaculoasă comparativ cu cea înregistrată la nivel european, traversând perioade de stagnare și chiar de regres, datorită unor factori multipli precum slaba dezvoltare a infrastructurii și percepția României ca “destinație nesigură”.

Față de situația existentă înainte de 1989, dezvoltarea a avut loc pe relația outbound și mai puțin pe cea inbound, nevoia de călătorie a românilor peste granițele țării fiind mult superioară cererii de servicii turistice în interiorul țării. Poziția României în clasamentele organizațiilor internaționale ca și atractivitate turistică a scăzut accelerat înainte și după 1989 dacă ne raportăm la anul 1970, când țara noastră ocupa locul 15 în lume (în urma Ungariei, Cehoslovaciei sau Bulgariei). Pentru comparație, în anul 1979, traficul de pasageri înregistrat pe Aeroportul Internațional Mihail Kogălniceanu din apropierea Constanței a fost de 778 776 de persoane (conform datelor publicate de administrația aeroportului), volum care nu a fost atins de nici un alt aeroport intern (cu excepția celui de la Otopeni) până în anul 2004. Afluxul internațional de turiști a continuat să fie redus în comparație cu statele din jur, iar modul dominant de transport a rămas cel rutier, intrările aparținând turiștilor din statele vecine, mai ales din Republica Moldova și Ungaria. În aceste condiții, în care și cererea pentru zboruri interne a fost redusă, iar pentru cele internaționale relativ modestă, o serie de aeroporturi locale au fost închise, singurele care au rămas profitabile în tot acest timp fiind cele de la Timișoara și Cluj-Napoca, inclusiv după eliminarea subvențiilor din transportul aerian intern. Încercările câtorva noi companii aeriene de a face concurență companiilor tradiționale s-au soldat în cea mai mare parte din cazuri cu eșecuri: Dac Air, Banat Air, Angel Airlines, Grivco, LAR, Jaro international, toate și-au încetat activitatea după câțiva ani.

Pe lângă renunțarea la rutele interne neprofitabile, companiei naționale i-a fost impusă și abandonarea curselor lung-curier, “pentru a reduce pierderile” și a se concentra pe o piață regională de transport aerian. Astfel, destinații tradiționale precum New York, Chicago sau Montreal înspre vest și Moscova, Beijing sau Bangkok înspre est au fost abandonate, iar fluxurile de călători de pe aceste relații au fost preluate de companiile naționale străine care operau deja în România sau care urmau să intre pe această piață. În acest sens, compania națională de transport aerian Tarom a încheiat o serie de acorduri de tip code-share specializate geografic, pentru a acoperi piețe precum Orientul Mijlociu și Asia de Sud (prin Emirates Airlines), Europa Centrală și de Est (prin Austrian Airlines), America de Nord (prin Air France/KLM) etc. Chiar dacă obiectivul a fost activitatea pe o piață regională (Europa și parțial, Orientul Mijlociu), au existat numeroase destinații europene care nu au fost deservite (Scandinavia, Irlanda, statele caucaziene și foste sovietice) și care ulterior au fost acoperite de companii din statele respective (Air Lingus, Finnair).

Începând cu primii ani ai noului mileniu, începe procesul de liberalizare a traficului aerian după lunga perioadă de monopol a companiei Tarom, atât pe cursele interne, cât și pe unele destinații externe. Acest proces a început mult mai devreme în Europa, prima acțiune vizând acceptarea companiilor ce operau zboruri de tip charter (Forsyth, 2006). În interiorul Uniunii Europene liberalizarea a avut loc treptat, prin adoptarea succesivă a unor pachete de legi în anii 1987, 1990, 1993 și 1997.

În România acest proces a început cu „descentralizarea” traficului aerian înspre aeroporturile locale, prin alocarea unor servicii de transport internațional aeroporturilor din provincie (Timișoara, Cluj-Napoca, Sibiu) de către compania națională și prin apariția

primelor zboruri externe regulate ale altor companii (cu capital privat) din România spre destinații neconcurențiale (Veg Air în 1999 pe relația Cluj-Napoca – Treviso). Ulterior, începând cu anul 2004, au apărut primele companii de tip „low-cost” (Volareweb, Blue Air), liberalizarea având loc în acest caz, la nivelul tarifelor, libertățile de zbor uzitate de acestea fiind a treia și a patra, deci servicii aeriene între țările de origine și România (companiile italiene Volareweb pe relația Timișoara-Veneția și Myair pe relația București-Roma etc). Legislația României înainte de aderare nu a permis liberalizarea reală a transporturilor, astfel încât marile companii low-cost din Europa nu au deschis operațiuni în țara noastră până în anul 2007.

Liberalizarea din 2007 a avut printre cele mai pozitive efecte, multiplicarea și diversificarea originilor și destinațiilor în special datorită creșterii „traficului etnic”, avantajos atât pentru companiile „low-cost” cât și pentru cele tradiționale (Madrid, Barcelona, Roma, Milano etc), fapt ce a impus și restructurarea aeroporturilor locale, unele dintre ele devenind atractive doar pentru traficul internațional. Creșterea traficului a urmat un trend asemănător creșterii economice și a creșterii puterii de cumpărare, a liberei circulații în Uniunea Europeană și a creșterii emigrației externe. Adoptarea legislației Uniunii Europene în ceea ce privește politica de „open skies” a determinat pe de o parte, multiplicarea destinațiilor companiilor existente, în alte state decât țările de origine (libertatea șapte) și pe de altă parte, apariția pe piața din România a marilor companii „low-cost”: Wizzair și Sky Europe, cele mai mari din Europa Centrală și de Est și ulterior, EasyJet și Ryanair, primele două companii de acest tip din Europa și printre cele mai mari din lume. Alături de aceste realizări în dezvoltarea transporturilor aeriene și implicit a turismului internațional, au avut loc și eșecuri, mai precis încetarea operațiunilor din motive financiare sau de reglementare a traficului, a unor companii care operau din București sau din provincie: Volareweb, Air Madrid și Club Air.

3. Perspective de dezvoltare ale companiilor aeriene și a infrastructurii de transport

Compania națională de transport aerian Tarom va trebui să facă față unei concurențe crescânde atât din partea unor companii tradiționale cât mai ales din partea celor cu costuri reduse, acestea câștigând din ce în ce mai mult teren în ciuda reclamei negative care se face acestui tip de serviciu aerian. Concurența va conduce, în mod inevitabil, la creșterea competitivității în ceea ce privește destinațiile și tarifele. Asocierea la una dintre alianțele mondiale (Skyteam sau Star Alliance) este deocamdată incertă, în ciuda negocierilor avansate care au avut loc între Tarom și Skyteam, iar tergiversarea în luarea unei decizii va dezavantaja compania pe termen lung, având în vedere faptul că celelalte companii din Europa Centrală și de Est (LOT, CSA, Malev, Aeroflot) au fost incluse în aceste asociații strategice de mari transportatori aerieni ce acoperă aproape întreaga suprafață a globului.

Alături de companiile „low-cost”, câteva din marile companii europene (Lufthansa, Air France-KLM, Austrian Airlines, British Airways, Alitalia, CSA, Malev) au intrat și vor penetra în continuare în provincie (Cluj-Napoca, Timișoara, Sibiu, Iași, Constanța, Tg. Mureș, Baia Mare) fie direct, fie prin acorduri de tip code-share. Această evoluție va avea un impact pozitiv asupra turismului internațional, în special asupra celui lung-curier, majoritatea călătoriilor inter-continentale realizându-se prin marile hub-uri ale acestor companii: Munchen, Paris, Viena, Milano, Praga, Budapesta etc. De asemenea, „găurile” externe lăsate de Tarom vor fi acoperite prin intrarea directă pe piața românească a

companiilor americane și asiatice (Delta, Emirates, Qatar Airways), iar cele interne vor fi acoperite în parte de Carpatair (prin hub-ul de la Timișoara), cea mai mare companie regională din centrul Europei și de cele cu costuri reduse (Wizzair).

Cursele charter și „low-cost” spre destinații turistice vor cunoaște ritmuri de dezvoltare importante, atât înspre România (spre Constanța în sezonul estival, prin mari companii de tip leisure-travel: LTU și Condor) cât și dinspre țara noastră spre destinații deja „tradiționale” turistului român: Tunisia, Malta, Spania, Cipru (prin companii românești sau străine ca Tunisair, Air Malta, Aegean Airlines etc). Transportul aerian low-cost va continua dezvoltarea explozivă începută în 2007, prin intrarea de noi competitori și mai ales prin creșterea numărului de aeroporturi interne care vor oferi astfel de servicii (Craiova, Iași, Suceava) și prin diversificarea ofertei externe spre mari orașe europene și destinații turistice din Spania, Croația, Cipru, Grecia sau Turcia.

Este posibilă o nouă ierarhizare a aeroporturilor din România odată cu penetrarea companiilor „low-cost” și stabilirea de baze operaționale mai puțin aglomerate în provincie. Din aceleași cauze este posibilă reactivarea unor aeroporturi fără trafic intern avantajos din punct de vedere economic (Tulcea, Caransebeș). În paralel se vor dezvolta hub-uri regionale pentru companii tradiționale și regionale (Cluj-Napoca, Timișoara, Iași), bazate pe potențialul demografic al pieței (fiecare cu peste 2 milioane de pasageri potențiali din aria de influență), pe turismul de afaceri dar și pe cel etnic, fără a egala însă poziția Bucureștiului. Spre deosebire de Germania sau Italia, România nu poate susține deocamdată două hub-uri majore. Aeroporturile situate în apropierea graniței, Timișoara, Iași și București vor putea să atragă în continuare pasageri din statele vecine. Oportunități de dezvoltare vor avea și aeroporturile incluse în rețeaua TEN-T (Trans-European Transport Networks), ca puncte de conectare regională.

Se vor construi noi aeroporturi și altele vor fi propuse pentru construcție de către autoritățile locale (Brașov, Brăila-Galați, Alba Iulia-Deva, Râmnicu Vâlcea) având în vedere gradul redus de conectivitate a unor regiuni din România la transportul aerian și posibilitatea valorificării potențialului turistic al regiunilor apropiate. Existența unui aeroport diversificat constituie în prezent o condiție esențială pentru o eventuală investiție majoră în regiune. De asemenea, este posibilă strămutarea operațiunilor de pe unele aeroporturi spre noi infrastructuri construite la o distanță mai mare de centrele urbane datorită congestiei vechilor aeroporturi și datorită poluării implicate de un trafic intens.

4. Concluzii. Perspectivele dezvoltării turismului românesc în raport cu transporturile aeriene

Transporturile aeriene vor avea un rol cât se poate de important (alături de contextul politic și legislativ, de nivelul investițiilor și calitatea serviciilor și de promovarea potențialului natural și antropoc) în dezvoltarea turismului, atât intern cât și internațional, relația dintre acestea fiind una de intercondiționare și reciprocitate. Dezvoltarea industriei turistice depinde de progresele înregistrate în industria aviatică și în transporturi aeriene. Cel mai mare impact asupra industriei turistice românești, prin diversificarea formelor și tipurilor de turism, îl vor avea companiile low-cost și charter. Sosirile internaționale vor cunoaște o dinamică pozitivă și implicit încasările de pe urma acestora, cele mai practicate tipuri de turism fiind cel cultural, de business și estival.

Transporturile aeriene în România vor intra în competiție cu transporturile feroviare și rutiere pe rute lungi (între capitală și litoral și marile orașe din vest și din nord)

pentru o categorie de turiști mult mai largă, având în vedere tarifele practicate, iar pe rutele europene, acestea vor deveni dominante în raport cu transportatorii rutieri. Competitivitatea va crește și între companii aeriene, în ceea ce privește tarifele și destinațiile. Gradul încă redus de penetrare a companiilor low-cost prezintă oportunități de dezvoltare atât pentru companiile mici, cât și pentru cele mari, având ca prim efect multiplicarea originilor deplasărilor turistice și realizarea de parteneriate public-privat prin care autoritățile locale împreună cu actorii principali din industria turistică vor încerca modernizarea și extinderea infrastructurilor existente și chiar construcția de noi aeroporturi.

Turismul litoral va continua creșterea importantă din ultimii ani prin sporirea ofertei de destinații în regiuni apropiate (Marea Neagră și bazinul mediteranean) și în cele depărtate (insulele din Caraibe, din Oceanul Indian și Asia de Sud-Est etc), realizate prin curse charter și low-cost. Evoluții pozitive vor înregistra turismul individual și cel de „masă”, datorită accesibilității sporite pentru cei cu venituri medii și posibilității de a cheltui mai mult la destinație decât până la destinație. În acest sens, segmentul „citybreaks” va crește substanțial, pentru un turism cultural de scurtă durată (organizat de regulă individual, prin rezervări online) în capitalele tradiționale europene (Roma, Paris, Madrid, Londra, Barcelona, Viena, Budapesta etc), diminuând totodată caracterul sezonier al activităților turistice.

BIBLIOGRAFIE

1. Bieger, Th., Wittmer, A. (2006), *Air Transport and Tourism – Perspectives and challenges for destinations, airlines and governments*, în *Journal of Air Transport Management*, No. 12, Elsevier.
2. Cabrini, L. (2005), *Tourism in the World. A Vision for the Future*, 2nd Congress of Tourism, World Tourism organization, Estoril.
3. Forsyth, P. (2006), *Tourism Benefits and Aviation Policy*, în *Journal of Air Transport Management*, no. 12, Elsevier.
4. Konecnik, Maya (2002), *A Review of Air Transport and Tourism in Europe: The Past, Present and Future*, in Keller, P. and Biegger, Th. (eds) Aiest 52nd Congress, Vol. 44, St. Gall.
5. Pop, Gr. P. (1984), *Romania. Geografia Circulației*, Editura Științifică și Enciclopedică, București.

ROLUL TURISMULUI RURAL ÎN DEZVOLTAREA TERITORIALĂ A ȚĂRII MARAMUREȘULUI (III)

ȘT. DEZSI¹

ABSTRACT. – **The Role of Rural Tourism in the Territorial Development of Maramureșului Land (III).** The synthesizing of the information regarding the actual stage of the touristic phenomenon from Maramureșului Country, corroborated with the results of the estimations and the hierarchy of the attractive resources of the region (achieved in the first two parts of this material) has permitted the analysis of the differences between the existent touristic potential and the degree of capitalization, as well as the outlining of some strong points, necessary for choosing the most adequate strategies for exploiting the resources and the opportunities on the market or to correct the weak points, taking into consideration the existing limits.

The detailed analysis of the structural and typological characteristics of the attractive resources, respectively of the concrete modalities of their manifestation (pointed out by the types and the forms of tourism practiced and practicable) and of their evolutionary tendencies also permitted the tracing of the objectives and of the prior tar components of the strategy for rural tourism development within the region. For this purpose, the general principles were established, which are the basis for the elaboration of this strategy and, concomitantly, the major objectives whose consequent application will facilitate the turning into account of the important touristic resources in the frame of an efficient, harmonious and functional touristic strategy of development and arrangement.

KEYWORDS: rural tourism, territorial development, Maramureș Land, analysis of structural and typological characteristics

Sintetizarea informațiilor existente asupra fenomenului turistic din Țara Maramureșului, coroborate cu rezultatelor estimărilor și ierarhizărilor reurselor atractive ale regiunii (care au constituit obiectul primelor două părți ale acestui material) permite nu doar analiza diferențelor dintre potențialul turistic existent și gradul de valorificare, ci și conturarea unor puncte tari, oportune pentru alegerea strategiilor celor mai adecvate care să exploateze resursele și oportunitățile de pe piață sau să corecteze punctele slabe luând în calcul limitele existente (vezi și Șt. Dezsi și N. Ciangă, 2004, J. Benedek și Șt. Dezsi, 2006).

Astfel, *punctele tari* identificate derivă din:

- prezența unui complex de factori morfologici cu valoare atractivă deosebită din punct de vedere peisagistic, foarte variați morfologic și altitudinal;
- existența unor zăcăminte hidrominerale cu o paletă hidrochimică variată și cu valoare curativă certă, aparținând la două mari categorii: lacurile antropo-saline (apele clorurosodice) din arealul depresionar al Țării Maramureșului (Ocna Șugatag și Coștiui) și cele legate de aureola mofetică Oaș-Gutâi-Toroioaga;
- valoarea peisagistică și științifică a multor dintre componentele morfohidrografice, la care se adaugă și învelișul fito- și zoogeografic etajat în altitudine și grupând diferite componente endemice sau relice;

¹ „Babeș-Bolyai” University, Faculty of Geography, 400006 Cluj-Napoca, Romania.

- prezența unui vast domeniu forestier și a unei rețele hidrografice care oferă cu multiple oportunități de vânătoare și pescuit sportiv;
- existența unui important domeniu schiabil potențial, garantat de prezența zăpezii la altitudini joase (1000-1500 m) circa 4-5 luni pe an, ceea ce favorizează, alături de prezența pantelor cu lungimi, înclinări și expoziții favorabile, practicarea în bune condiții a sporturilor de iarnă;
- prezența municipiului Sighetu Marmației care polarizează edificiile, funcțiile și instituțiile culturale ale regiunii;
- conservarea unei originale culturi materiale și spirituale, Țara Maramureșului fiind unul dintre puținele regiuni ale României unde aceasta s-a păstrat într-o formă apropiată de cea originală până astăzi, regăsită în: organizarea gospodăriei rurale, portul popular „moroșenesc”, prelucrarea materialelor textile, jococăritul pe baza prelucrării pieilor de oaie, morăritul tradițional cu mori de apă, bisericile din lemn, mobilierul, obiceiurile și datinilor populare din această zonă, precum și câteva obiective turistice cu puternică rezonanță istorică;
- prezența unei rețele de căi de comunicații relativ diversificate, care asigură un grad acceptabil de accesibilitate (chiar și în zona montană);
- conceperea și promovarea pe piața internă și externă a unei imagini turistice bazate pe produse turistice originale, deja consacrate (în primul rând obiceiurile și tradițiile moroșenești, precum și arhitectura laică și religioasă tradițională din lemn).

Pe de altă parte, principalele *puncte slabe* ale turismului maramureșean au la bază următoarele aspecte:

- repartiția spațială inegală a resurselor turistice din punct de vedere al structurii, volumului, valorii și posibilităților de valorificare turistică;
- amenajare deficitară a zonei montane din punct de vedere al bazelor de cazare, al părților destinate sporturilor de iarnă și slaba dotare cu mijloace de transport pe cablu, dublate de performanțe tehnice reduse ale celor existente și necorelarea acestora (din punct de vedere al lungimii și al capacității orare de transport) cu capacitatea de cazare existentă;
- inexistența unor evaluări exacte asupra domeniului schiabil potențial, însă altitudinile moderate ale Munților Maramureș și Gutâi, precum și caracteristicile morfologice ale reliefului nu permit amenajarea unor părți la nivelul standardelor internaționale (ca lungime, în primul rând);
- uzura fizică și morală a unei ponderi însemnate din bazele turistice (de cazare, tratament și agrement-divertisment) îndeosebi din zona montană, dublată de ponderea redusă a unităților de cazare și alimentație de confort superior;
- dezvoltarea insuficientă și starea precară a infrastructurii rutiere, de comunicații și turistice existente la nivelul întregii regiuni, ponderea ridicată a drumurilor nemodernizate, coroborate cu lipsa accesului pe cale ferată în compartimentul central-vestic al regiunii. Toate acestea conduc la restrângerea gradului de accesibilitate între diversele areale/compartimente ale regiunii, precum și între Țara Maramureșului și regiunile limitrofe, determinând nu doar limitarea accesului spre numeroase obiective și zone turistice și o relativă izolare a unor localități situate în zone mai greu accesibile sau care funcționează ca

puncte terminus pentru căile de acces, precum și o diminuare a capacității de trafic și o scădere a capacității portante a structurii drumurilor existente;

- lipsa iluminatului public, a marcajelor și inscripționărilor de pe drumurile publice;
- echipare tehnico-edilitară la nivel minimal pe ansamblul regiunii datorită lipsei sau ponderii limitate a racordării la rețeaua de alimentare cu gaze naturale, a gradului de echipare redus cu rețele de alimentare cu apă și de canalizare, lipsei stațiilor de stocare, tratare și distribuție a apei, dar și a celor de epurare a apei menajere sau a foselor septice pentru majoritatea absolută a localităților rurale etc.;

- lipsa unui sistem informațional unitar, adaptat cerințelor moderne de susținere a activităților turistice, pe fondul unui acces încă limitat la tehnologia modernă de informare și comunicație (internet, telefonie mobilă);

- paleta redusă a produselor turistice specifice regiunii promovate pe piețele turistice atât interne, cât și externe, în condițiile unui dinamism extrem de accentuat și de eterogen în ceea ce privește necesitățile, exigențele și motivațiile cererii turistice;

- grad de informare turistică limitat pentru mulți promotori ai turismului;

- lipsa unei concepții unitare și coerente de amenajare turistică la nivelul zonei montane în ceea ce privește arealele naturale care necesită statut de protecție, în vederea asigurării unei duble funcționalități a acestora: protectivă și turistică;

- proliferarea inițiativelor de dezvoltare ad-hoc în domeniului turismului rural (fără respectarea principiului integrării arhitectonice armonioase în ansamblul construit local, meniu și amenajări interioare standardizate, fără respectarea tradiției local-regionale etc.), completat cu o exploatare inadecvată a resurselor turistice;

- sezonality accentuată (solicitare intensă în perioada sărbătorilor de iarnă și de Paște, precum și în sezonul de vară, respectiv accesare minimă în perioada ianuarie-mai și octombrie-decembrie) care determină pierderea aportului economic al cererii rămase nesatisfăcute și înregistrarea unor coeficienți minimi ai indicatorului nopți-cazare realizate;

- stare precară a multor monumente istorice și arhitectonice, coroborată cu lipsa fondurilor necesare restaurării lor insuficienta valorificare a resurselor etnofolclorice și culturale existente;

- lipsa sau competențele limitate (manageriale, comunicaționale etc.) ale locuitorilor din mediul rural în privința mecanismelor de funcționare ale unei activități de acest tip;

- receptivitatea redusă sau chiar reticența majorității locuitorilor din spațiul rural față de practicarea turismului rural, coroborat cu interesul limitat sau chiar lipsa de implicare a unora dintre administrațiile publice locale față de fenomenul turistic;

- capacitate redusă de adaptare la noile condiții economice concurențiale;

- lipsa unei politici coerente de punere în valoare a resurselor existente și a insuficiența acțiunilor de promovare turistică.

Cunoașterea detaliată a caracteristicilor structurale și tipologice ale resurselor atractive, respectiv a modalităților concrete de manifestare (tipuri și forme de turism) și a tendințelor lor evolutive oferă posibilitatea trasării *obiectivelor și componentelor prioritare ale strategiei de dezvoltare a turismului rural în cadrul Țării Maramureșului.*

Astfel, *principiile generale* care stau la baza elaborării acestei strategii trebuie să aibă în vedere:

- valorificarea optimă a potențialului atractiv (etnografic și natural), prin reabilitarea, modernizarea și reorganizarea funcțională bazei materiale turistice existente, în paralel cu edificarea de noi baze turistice în raport cu cererea turistică existentă și potențială, estimată în urma unor studii riguroase de prospectare a pieței turistice;

- creșterea competitivității ofertei turistice existente și diversificarea tipologică, structurală și funcțională a acesteia, având ca scop constituirea unei oferte turistice competitive atât pe piața turistică internă, cât și la nivel internațional;

- creșterea gradului de ocupare a capacităților existente și a eficienței economice a turismului;

- reconstrucția ecologică, protecția mediului, combaterea factorilor de poluare, conservarea și protecția prin turism a resurselor naturale sau antropice specifice fiecărei zone turistice în parte afectate de turismul neorganizat sau de alte forme de exploatare economică sau socială;

- cooperarea activă interjudețeană și interregională în vederea elaborării unor acțiuni conjugate având ca scop promovarea unor acțiuni eficiente de atragere a turismului în aceste zone.

Pentru ca importanțele resurse turistice existente în regiunii în studiu să poată fi puse în valoare în cadrul unei strategii de dezvoltare turistică armonioasă și responsabilă, trebuie vizate câteva obiective majore (vezi și Șt. Dezsi și N. Ciangă, 2004, J. Benedek și Șt. Dezsi, 2006):

1. *Modernizarea căilor de acces* spre principalele areale sau obiective turistice prin reabilitarea, extinderea și diversificarea infrastructurii de comunicație feroviare și rutiere, cu tronsoane diferențiate ca rang și importanță (internațională, națională, regională și locală). În plus, pentru ca activitățile turistice să marcheze un reviriment și să se înscrie pe o curbă ascendentă este absolut necesară asigurarea cu prioritate a accesibilității la principalele zone sau obiective de interes turistic.

Această acțiune ar trebui să preceadă celelalte investiții din domeniul turismului, principalele trasee de acces sau de legătură dintre localitățile cu potențial turistic care ar urma să fie modernizate fiind următoarele:

- DJ 185 care asigură legătura între Valea Izei și Valea Vișeuului între localitățile Bârsana și Petrova, în lungime de cca. 10 km;
- DJ 183 dintre Baia Mare și Sighetu Marmației, pe sectorul cuprins între stațiunea Izvoare și localitatea Săpânța, în lungime de cca. 35 km;
- drumul forestier dintre Izvoare și Gutâi, pe un sector de cca. 15 km;
- DC 10 între localitățile Rona de Jos și Coștiui, în lungime de cca. 3 km; Moisei – Izvorul Albastru al Izei – 6 km (drum forestier);
- Moisei – Mănăstirea Moisei – 6 km (drum forestier);
- DJ 183 – care asigură legătura între stațiunea Izvoare și Săpânța (pe văile Runcului, Brazilor și Săpânței) – cca 30 km etc.

Pentru facilitarea accesibilității în aceste areale este necesară, de asemenea, subtraversarea pe cca. 6 km. (pe traseul D.N. 18), în dreptul Munților Gutâi, în vederea asigurării unei legături rapide între Baia Mare și Țara Maramureșului, dublarea căii ferate

pe traseul Borșa-Moisei-Vișeu de Sus și realizarea unui helipunct în stațiunea Borșa pentru asigurarea legăturii aeriene directe cu aeroporturile din Baia Mare și Suceava.

Tronsoanele menționate duc spre sau fac legătura între obiective sau zone turistice cu o mare atractivitate turistică, facilitând accesul spre principalele obiective turistice și spre majoritatea destinațiilor incluse în diverse pachete de oferte turistice. Parcurgerea lor va oferi posibilitatea cunoașterii unor aspecte inedite ale culturii materiale și spirituale, precum și monumente ale naturii de interes național și local-regional. De asemenea, modernizarea acestora oferă posibilitatea realizării unor circuite/trasee turistice funcționale de durată scurtă (1-2 zile) sau medie (3-4 zile), adresabile în primul rând formei de turism itinerant cu valențe culturale, care să includă vizitarea monumentelor cultural-istorice cu un grad de atractivitate turistică ridicat.

2. *Dezvoltarea infrastructurii generale și cu specific turistic, atragerea de noi localități și pensiuni în circuitul turistic, modernizarea și adaptarea funcțională a bazelor de cazare, a unităților de agrement-divertisment existente în paralel cu edificarea unor noi.*

În această direcție se înscriu inițiativele privind atragerea de noi localități și pensiuni turistice în rețelele de profil existente (ANTREC, OVR) sau nou constituite (MTMM), materializate nu doar prin creșterea numărului de localități posesoare de pensiuni turistice omologate și integrate în circuitul turistic, ci și printr-o creștere considerabilă a bazei de cazare în cadrul pensiunilor turistice și agroturistice (care a ajuns la 224 locații punând la dispoziția turiștilor 1853 locuri de cazare), obiectivele și realizările diverselor programe inițiate și derulate în vederea conservării și revitalizării arhitecturii, meșteșugurilor și obiceiurilor tradiționale (vezi programele inițiate de Asociația Valea Verde – muzeu viu, Asociația MTMM, Pro Vișeu, CHF etc., circuitele artizanilor, ale muzicienilor) etc.

Pe viitor derularea activităților de turism rural ar trebui să se realizeze în cadrul unui program de parteneriat integrator coordonat de un “centru de comandă” strategic la nivel regional, în măsură să asigure “punerea în rețea” a tuturor actorilor și a locațiilor implicate sau implicabile (direct sau indirect) în acest domeniu, prin gruparea și organizarea pe termen lung a tuturor rețelelor turistice, asociațiilor locale și a pensiunilor independente într-o asociație comună similară celei deja inițiate deja după modelul intercomunalităților din Franța.

Pe lângă aspectele deja menționate, una din preocupările permanente ale acestui organism de coordonare trebuie să fie crearea unei baze de date computerizate permanent actualizate, care să fie pusă la dispoziția factorilor de decizie, a agenților de turism specializați, dar și masei de turiști existenți sau potențiali, precum și realizarea unei publicități moderne și eficiente prin mijloacele mass media, editarea și difuzarea în teritoriu a unor pliante, broșuri, ghiduri și monografiile turistice ale zonelor cu potențial turistic, care să vizeze integrarea “satelor turistice” menționate într-un sistem turistic funcțional și unitar de dezvoltare și exploatare.

3. *Diversificarea și creșterea calității serviciilor generale și auxiliare în vederea valorificării integrale a potențialului atractiv al fiecărui teritoriu prin promovarea formelor de turism și activităților aferente specifice ofertei turistice prezente sau posibil a fi realizată prin amenajări specifice: turism recreativ montan (pietonal, alpinism, sporturi de iarnă, sporturi nautice), turism balnear, turism cinegetic, turism piscicol, turism științific specializat,*

de hobby și de vizitare (arealele naturale protejate, monumentele istorice, religioase, atelierele meșteșugărești specializate etc.), turismului de drumeție, odihnă și agrement (plimbări prin pădure, echitație, cinematografe și teatre în aer liber, programe culturale etc.) etc.

În paralel, trebuie extinse la toate localitățile integrate în circuitul turistic acțiunile inițiate deja într-o serie de localități (ex. Vadu Izei) direcționate pe diversificarea serviciilor suplimentare puse la dispoziția turiștilor, care să acopere o gamă cât mai diversă de opțiuni și necesități recreative, culturalizante sau curative în vederea nu doar a atragerii unui volum mai ridicat de turiști, ci și a satisfacerii complete și complexe a unei cereri în continuă diversificare.

Turismul recreativ montan găsește un teren propice de afirmare cu precădere în perimetrul compartimentului montan circumdepresionar, traseele turistice din cadrul acestora având ca puncte de plecare o serie de localități de la baza lor: Moisei sau Borșa pentru Munții Rodna, stațiunea Izvoare și satele de pe Valea Marei pentru Munții Igniș, localitățile de pe Valea Vișeuului și afluenții săi pentru Munții Maramureșului, satele Budești Glod, Poienile Izei și Botiza pentru Munții Văratec, respectiv localitățile situate pe valea superioară a Izei pentru Munții Țibleșului etc.

În zona montană există, de asemenea, condiții favorabile afirmării *turismului recreativ hibernal* bazat pe valorificarea zăpezii, singurele locații destinate practicării sporturilor de iarnă fiind reprezentate deocamdată de Borșa și Izvoare, pentru ca în proximitatea sud-vestică a Țării Maramureșului să poată fi accesate și amenajările specifice recente realizate în perimetrul orașului Cavnic.

Valorificarea integrală a resurselor turistice climatice montane prin intermediul sporturilor de iarnă impune edificarea unei baze tehnico-materiale turistice adecvate, care să includă noi amenajări de pârtii, baze de cazare, alimentație publică, agrement-divertisment și transport pe cablu, respectiv modernizarea și remodelarea funcțională a celor existente.

Având în vedere posibilitățile multiple de practicare a turismului existente pe latura nordică a Munților Rodnei (turism montan cu practicarea drumețiilor, alpinism și sporturi de iarnă, turism de odihnă și recreere, turism balnear, turism de tranzit, turism științific), pe de o parte și necesitatea revitalizării activităților turistice și ridicarea la statutul de stațiune de nivel național și chiar internațional a *complexului turistic Borșa* – principalul pol turistic al zonei, care să includă cu prioritate:

- amenajarea unor dotări la standarde internaționale, care să includă, alături de schi, și practicarea altor sporturi de iarnă. Pantele schiabile au o diferență de cca. 1000 m, oferă întreaga gamă de grade de dificultate, inclusiv o trambulină naturală și o pârtie de dimensiuni olimpice;

- amenajarea unor pârtii de schi (cu teleschi) în Poiana Știol, posibilități existând și pe alți versanți cu expunere nordică din Munții Rodnei care nu sunt incluși în zonele protejate aparținând rezervațiilor Poiana Runcu Știolului (1611 m), Pasul Prislop (1416 m), Vf. Puzdrele (2189 m), Vf. Galațiului (2048 m), Vf. Laptelui (2112 m), Vf. Gărgălau (2158 m) etc.;

- construirea unei baze de tratament moderne și performante;

- realizarea unor structuri pentru dezvoltarea activităților turistice din timpul sezonului de vară (alpinism, drumeții, ciclism montan, raliuri automobilistice, planorism, parapante, vânătoare, pescuit etc);

- realizarea unui centru cultural modern multifuncțional unde să poată fi organizate festivaluri folclorice, teatrale, reuniuni științifice, conferințe etc;

- dezvoltarea unor infrastructuri de transport pe cablu, alimentare cu apă, telecomunicație etc;

- dezvoltarea industriei și a activităților complementare și compatibile cu activitățile turistice: reactivarea industriei artizanale și a meșteșugurilor locale tradiționale, valorificarea apelor minerale, prelucrarea artistică a lemnului, fabricarea produselor agrozootehnice specifice zonei și distribuirea în rețeaua de unități agroturistice din zonă etc;

- pentru turismul de drumeție montană în Munții Rodnei, la o solicitare peste medie, se impune a fi realizată și marcată o rețea de trasee de creastă, interfluvii secundare și în lungul văilor afluate ale Vișeuului și Someșului Mare, de peste 200 km. Legat de această formă de turism este necesară reconstruirea pe vechiul amplasament a cabanei Puzdrele, reabilitarea la parametri anteriori a cabanei I.M. Borșa din apropierea primei și construirea unei cabane în apropierea lacului glaciar Lala.

De asemenea, dezvoltarea *stațiunii Izvoare* trebuie să se axeze pe valorificarea resurselor atractive existente în perimetrul său prin stimularea:

- *turismului recreativ montan*, sporturi de iarnă, existând în prezent, atât pârtii de schi pentru avansați și începători, cât și mijloace de transport pe cablu și a drumețiilor montane în Munții Gutâi;

- *turismului de odihnă și recreere* datorită resurselor climatice și hidrologice prezente aici, principalii beneficiari fiind populația centrelor urbane din proximitate;

- *turismului balnear*, datorită resurselor hidrominerale din proximitate, stațiunea devenind o căutată bază de tratament bioenergetic, deosebit de căutată de către practicanții medicinei complementare.

Astfel, obținerea statutului de “stațiune turistică de interes național” presupune realizarea următoarelor acțiuni prioritare:

- edificarea unei infrastructuri turistice performante (extinderea și diversificarea mijloacelor de transport pe cablu existente, telecomunicații, diverse utilități);

- realizarea unor noi capacități de cazare (edificarea unui hotel cu 175-200 de locuri, cu grad de confort superior) și extinderea și modernizarea celor existente;

- dezvoltarea și diversificarea amenajărilor turistice existente și a activităților turistice din timpul sezonului de vară;

- realizarea pârtiei de schi “Igniș-Boriște” (în Munții Igniș) și a unui patinoar artificial;

- încurajarea construirii reședințelor secundare în perimetrul stațiunii sau în arealul limitrof, însă doar în contextul elaborării unui P.U.Z. care să se integreze armonios în politicile de dezvoltare locală și regională și cu respectarea strictă a normelor de protecția mediului înconjurător;

- dezvoltarea industriilor compatibile și complementare turismului în vederea diversificării ofertei de programe turistice, inclusiv prin dezvoltarea agrementului și divertismentului.

Practicat sub formă de cură externă la Baia Borșa, Ocna Șugatag, Dănești, Coștiui și Cărbunari, respectiv cură internă (prin intermediul unor amenajări rudimentare) la Crăciunești și Săpânța, *turismul balnear* ar putea găsi condiții de dezvoltare în viitor prin valorificarea variatelor tipuri hidrominerale prezente în perimetrul mai multor localități maramureșene. Astfel, exploatarea apelor clorurate sodice concentrate de la Ocna Șugatag și Coștiui, se poate extinde prin valorificarea apelor minerale.

Având în vedere faptul că stațiunile mici și mijlocii reprezintă structuri turistice mult mai flexibile, care permit o exploatare eficientă dar rațională a acviferelor minerale, un obiectiv prioritar al politicilor de dezvoltare turistică l-ar putea constitui constituie reabilitarea, extinderea și corelarea la exigențele actuale, în paralel cu diversificarea profilului funcțional al *stațiunilor balneare mici* care posedă surse hidrominerale valoroase (Baia Borșa, Ocna Șugatag, Coștiui), respectiv cu *stimularea dezvoltării de noi stațiuni* axate pe valorificarea (prin captarea și exploatarea curativă) izvoarelor minerale (Crăciunești și Săpânța).

Intervențiile prioritare reclamate de acest deziderat ar trebui să vizeze, printre altele, modernizarea căilor de acces, delimitarea exactă a arealelor turistice, efectuarea unor studii complexe hidrogeologice și farmacodinamice în vederea stabilirii exacte a calităților terapeutice ale apelor minerale, edificarea unei baze de cazare (în special de tip vilă și pensiune familială) și alimentație moderne și funcționale; construirea bazelor de tratament cu proceduri de cură complexe; realizarea unei oferte recreative complementare (terenuri de sport, circuite recreaționale în împrejurimi etc.).

În acest context, turismul balnear derulat în cadrul Complexului Borșa va putea fi extins în arealul Baia Borșa – Valea Colbu prin recaptarea surselor hidrominerale (exploatate în perioada interbelică) și valorificarea acestora în cadrul unei microstațiuni moderne.

Turismul cinegetic se poate desfășura cu precădere în arealele montane, unde întinsele suprafețe forestiere adăpostesc o serie de specii faunistice de interes cinegetic, regiunea grupând numeroase fonduri de vânătoare. Pentru derularea sa optimă este necesară amenajarea unor parcuri de vânătoare specializate, care impun o strictă monitorizare a acestei activități.

Având în vedere că această formă de turism este destinată unui segment redus de populație (cu venituri superioare și exigente în ceea ce privește respectarea unor condiții de confort), este necesară edificarea sau modernizarea unor baze specifice turismului cinegetic (cabanele de vânătoare), măsuri care trebuie să se extindă și asupra formării unui personal silvic specializat de însoțire.

Următoarea perioadă va trebui să marcheze direcționarea turismului cinegetic către acțiuni de observare și cunoaștere a faunei și a unor biotopuri specifice, pe baza organizării unor trasee recreative combinate (auto și pietonale).

Turismul piscicol dispune de condiții de practicare doar în cadrul câtorva suprafețe lacustre naturale (Vinderel, Iezer-Pietrosu, Știol-Pietrosu) și amenajate antropice (Săpânța), însă poate fi practicat, alături de acestea și în lungul principalelor rețele hidrografice (îndeosebi pe râurile Iza, Mara, Vaser și a principalilor afluenți ai acestora, mai ales din zona montană). În acest caz, gospodăriile rurale intrate în rețeaua de turism rural se pot implica direct în vederea cazării turiștilor și asigurării altor servicii solicitate de aceștia.

Turismul științific specializat (inclusiv didactic educativ) și de vizitare (agrement) este favorizat de existența a numeroase areale naturale cu statut de rezervație care protejează o serie de elemente de floră și faună rare, endemice și/sau relict, cele mai importante fiind: Pietrosul Rodnei, Izvorul Albastru al Izei etc. Turismul științific și de vizitare poate fi stimulat și prin conturarea unor circuite tematice, precum:

- *circuitul bisericilor din lemn*, care să includă – alături de acestea - valorificarea bogatului fond etnografic, meșteșugurile, precum și Cimitirului Vesel de la Săpânta, unicat mondial;

- *circuitul mănăstirilor din Țara Maramureșului*, care poate fi extins prin includerea unor edificii laice similare din regiunile învecinate (Țara Lăpușului și Depresiunea Baia Mare);

- *circuitul minelor* prin amenajarea pentru vizitarea în condiții de siguranță a unor galerii de mină dezafectate din zonele miniere de tradiție din Țara Maramureșului și regiunile învecinate (Borșa, Băiuț, Baia Mare, Borșa, Cavnic);

Turismul de congrese și reuniuni ocazionat de desfășurarea unor manifestări tradiționale sau științifice (congrese, conferințe, simpozioane etc.) ar putea găsi centrul în municipiul Sighetu Marmăției și în stațiunea Borșa locații favorabile, stimularea presupunând edificarea unor centre moderne polifuncționale capabile să găzduiască astfel de evenimente.

Turismul de drumeție, odihnă și agrement găsește condiții propice de afirmare cu precădere în zona periurbană a municipiului Sighetu Marmăției, precum și pe văile Izei, Marei și Vișeuului și în suprafețele forestiere care le însoțesc. Intervențiile specifice vizează amenajarea turistică modernă și complexă a zonei periurbane prin extinderea gradului de echipare turistică, precum și prin reabilitarea, adaptarea și modernizarea funcțională a celor existente.

În condițiile în care principalele posibilități de valorificare a potențialului turistic al regiunii au fost prefigurate, subliniem faptul că – în virtutea patrimoniului natural și antropocentric și a valorii sale atractive ridicate, coroborate cu posibilitatea conceperii unui produs turistic original – principala direcție de dezvoltare a turismului din regiunea analizată este și rămâne *turismul rural*.

Având în vedere nivelul actual de dezvoltare a sectorului turistic și condițiile specifice Țării Maramureșului dezvoltarea și consolidarea acestei forme de turism presupune în primul rând crearea unei imagini autentice a spațiului rural maramureșean, însoțit de serie de măsuri generale și specifice bazate pe coordonatele creionate în cadrul prezentului material.

BIBLIOGRAFIE

1. Benedek, J. (2003), *Rolul turismului rural în dezvoltarea teritorială a microregiunii Huedin*, Studia Univ. Babeș-Bolyai, Geographia, XLVIII, 1, Cluj-Napoca.
2. Benedek, J., Dezsi, Șt. (2000) *Turismul rural în România – între deziderat și realitate (II)*, Studia Univ. Babeș-Bolyai, Geographia, 2, Cluj-Napoca.
3. Benedek, J., Dezsi, Șt. (2003), *Basic Features of the Rural Tourism in Romania*, in Wuerzburger Geographische Manuskripte, Heft 63, Wuerzburg.
4. Benedek, J., Dezsi, Șt. (2006), *Analiza socio-teritorială a turismului rural din România din perspectiva dezvoltării regionale și locale*, Edit. Presa Universitară Clujeană.

5. Cocean, P., Dezsi, Șt. (2001), *Prospectare și geoinformare turistică*, Edit. Presa Universitară Clujeană.
6. Dezsi, Șt. (1999), *Patrimoniul cultural-istoric al județului Maramureș – repartitia teritorială și principalele aspecte privind protejarea, conservarea și posibilitățile de valorificare turistică (I)*, Ref. și Com. de Geografie, VI, GEIS, Deva.
7. Dezsi, Șt. (2000), *Patrimoniul cultural-istoric al județului Maramureș – repartitia teritorială și principalele aspecte privind protecția, conservarea și posibilitățile de valorificare turistică (II)*, Ref. și Com. de Geografie, VII, GEIS, Deva.
8. Dezsi, Șt. (2007), *Rolul turismului rural în dezvoltarea teritorială a Țării Maramureșului (II)*, Studia Universitatis Babeș- Bolyai, seria Geographia, LII, 2, Cluj-Napoca.
9. Dezsi, Șt. (2007), *Rolul turismului rural în dezvoltarea teritorială a Țării Maramureșului (I)*, Studia Universitatis Babeș- Bolyai, seria Geographia, LII, 1, Cluj-Napoca.
10. Dezsi, Șt., Bădărău, Al.S., Maier, A. (1999), *The Natural Protected Areas from Maramureș County - The Impact of Touristic Activities and Principles of Developing Sustainable*, în *Analele Universității din Oradea*, seria Geografie, tom IX, Edit. Universității din Oradea.
11. Dezsi, Șt., Ciangă, N. (2004), *Coordonatele majore ale strategiei de dezvoltare turistică a județului Maramureș – puncte de vedere*, *Analele Univ. Oradea*, seria Geografie, XIV, Edit. Universității din Oradea.
12. Petrea, Rodica (2004), *Turism rural în Munții Apuseni*, Edit. Universității, Oradea.
13. Petrea, Rodica, Petrea, D. (2000), *Turism rural*, Edit. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.
14. Tacu, Al. P., Glăvan, V. (coord.) (1999), *Turismul rural românesc. Actualitate și perspectivă*, Edit. Pan Europe, Iași.

FORMELE DE TURISM DETERMINATE DE APELE CURGĂTOARE ȘI ACTIVITĂȚILE ASOCIATE

R. BĂȚINAȘ¹, V. SOROCOVSCHI¹

ABSTRACT. – **Tourism Patterns Determined by Rivers and Associated Activities.** In the first part of the paper we define the concept of touristic potential, the types and tourism patterns. Also, we underline the main aspects regarding the touristic potential determined by the rivers: landscaping (the morphology of the rivers and valleys, river mouths types), recreation, pleasure and scientific. In the final part of the paper the touristical patterns determined by the rivers have been classified depending on the specific of the associated activities (nautical sports, fishing activities, fluvial cruises, bathing and scientific and pleasure expeditions), depending on the duration and after their accessibility.

KEYWORDS: tourism patterns, touristic potential, concerning by rivers, associated activities

1. CONSIDERAȚII GENERALE

În geografia turismului se folosesc mai multe noțiuni prin care se caută punerea în evidență a trăsăturilor unui spațiu, care poate constitui o atracție turistică. Există o mare diversitate de opinii și controverse în ce privește definirea noțiunii de potențial turistic.

P. Cocean, Gh. Vlăsceanu și B. Negoescu (2002, p. 27) menționează că, ”într-o accepție generală, potențialul turistic include elementele cadrului natural și pe cele antropice, care prezintă o serie de posibilități de valorificare prin turism sau o anumită funcționalitate pentru turism”. I. Muntele și C. Iațu (2003, p. 64) definesc potențialul turistic ca o “sumă a unor condiții obiective, naturale sau sociale, dar și subiective, ce țin de motivații și necesități aflate într-o continuă dinamică”. N. Ciangă (2002, p.34), definește potențialul turistic ca “...totalitatea factorilor de atracție ce aparțin cadrului natural și antropic valorificați prin intermediul amenajărilor turistice și care generează fluxuri turistice cu arii de proveniență interne sau internaționale”.

În paralel cu noțiunile de potențial turistic și resursă turistică se utilizează și termenul de fond turistic, prin care se înțelege totalitatea resurselor naturale, social-culturale și istorice de valorificare turistică, ce alcătuiesc baza ofertei potențiale a unui teritoriu (C. Swizewski și colaboratorii, 1981). Oferta turistică este o noțiune practică care se referă la un potențial sau resursă deja amenajată, transformată în produs turistic.

Deși în literatura de specialitate există numeroase încercări de tipizare a activității turistice (C. Swijewski, D. Oancea, 1977, Aurelia Susan, 1980, I. Velcea, Al. Ungureanu, 1993, S. Neaguț și colab., 2001, P. Cocean și colab., 2002, I. Muntele, C. Iațu, 2003 etc.), totuși se remarcă o ambiguitate în ceea ce privește diferențierea între tipurile și formele de turism.

P. Cocean și colab. (2002) disting patru tipuri principale de turism (de recreare și agrement, de îngrijire a sănătății sau curativ, cultural și polivalent. Formele de turism au fost definite în “funcție de diferite criterii sau factori ce își pun pecetea asupra individualizării și desfășurării fenomenului turistic la scara detaliilor sale”.

¹ Universitatea “Babeș-Bolyai”, Facultatea de Geografie, 400006, Cluj-Napoca, Romania.

I. Muntele și C. Iașu (2003) diferențiază tipurile de turism în funcție de mai multe criterii: temporal, localizării și motivației, agregativ și geografic .

Datorită funcțiilor multiple pe care le îndeplinește în actul turistic, prin caracteristicile calitative, precum și prin diversele modalități de existență, resursele de apă pot genera diferite tipuri și forme de turism. Prezența unor resurse de apă sau forme generate de acestea contribuie la dezvoltarea unor forme de turism.

2. FORME DE TURISM DETERMINATE DE APELE CURGĂTOARE ȘI ACTIVITĂȚILE ASOCIATE

Resursele de apă ale râurilor oferă un potențial turistic ridicat, susținut de varietatea posibilităților de utilizare a acestei resurse, dar și a gradului facil de integrare în oferta turistică a unui teritoriu. Se pot distinge mai multe forme de turism determinate de apele curgătoare cărora li se asociază o serie de activități specifice (tabelul 1).

Tipuri și forme de turism determinate de apele curgătoare și activitățile asociate

Tabelul 1

Tipul de Turism	Forma de turism	Activități asociate
Recreare și agrement	Sportiv, piscicol, croazieră fluvială	<i>Sporturi nautice:</i> Canoeing, kayaking, rafting, canyoning, hydrospeed, river-surfing, etc. <i>Pescuit sportiv:</i> staționar și dinamic <i>Navigație de:</i> agrement și sportivă
Curativ	Balnear și de refacere a organismului	<i>Balneație cu scopuri:</i> curative, recreative sau sportive
Polivalent	Profesional	<i>Expediții de cercetare</i> <i>Vizitarea unor obiective specifice</i>

2. 1. Forme de turism și activități asociate tipului de recreare și de agrement

Formele de turism asociate acestui tip sunt destul de variate și generează multiple activități legate de sporturile nautice, de pescuit sportiv și de navigație.

Sporturile nautice desfășurate pe râuri sunt derulate atât în porțiunile de pantă mare, din zona superioară a cursurilor de apă, cât și pe sectoarele inferioare cu viteze de curgere mică. O primă categorie de sporturi nautice sunt cele tradiționale (canoe, caiac). A doua categorie cunoscută sub numele de *whitewater sports* (*sporturi de ape înspumate*) presupune o bună pregătire fizică, deoarece condițiile morfo-hidro-dinamice ale resursei de apă impun limitări ale participării unei mase largi de potențiali practicanți ai sporturilor nautice. În ultima perioadă sporturile nautice s-au diversificat foarte mult, incluzând numeroase tipuri: rafting-ul, kayaking-ul, canyoning-ul, hydrospeed-ul, river-surfing-ul, etc.

Canoeing-ul este un sport nautic practicat cu ajutorul unei ambarcațiuni numite canoe, utilizată de un număr relativ mare de turiști și sportivi. În funcție de cele două categorii de beneficiari, ambarcațiunea utilizată poate să aibă diferite forme și mijloace de propulsie (padele simple sau duble). Canoea este o ambarcațiune dezvoltată de-a lungul timpului, având origini la nivelul triburilor de indieni nord-americani, fiind de altfel principalul mod de transport pe distanțe lungi al populației băștinașe. Această formă de transport s-a dezvoltat și în alte zone, cum ar fi bazinul Amazonului, respectiv insulele

Polineziei. Astfel, ambarcațiunea era construită prin scobirea unui trunchi de copac până la obținerea unei forme hidrodinamice. Ulterior ele au fost înlocuite cu mijloace de deplasare moderne, astfel că în prezent ele au rămas doar ca mijloace de recreare și sportive. De altfel, la nivel mondial s-a instituit o federație internațională de canoe (ICF) care supervizează pe plan sportiv desfășurarea unor competiții de diferite ranguri (campionate mondiale, continentale, olimpice). Se pot aminti mai multe probe sportive de canoe: sprint, slalom, maraton, canoe-polo, canoe-sailing. La nivel național, acest sport a fost promovat cu deosebire în cadrul Jocurilor Olimpice, unde sportivii români au avut rezultate meritorii de-a lungul timpului. Cele mai cunoscute locații de practicare sunt: Lacul Snagov, Delta Dunării, cursul Mureșului (zona orașului Târgu Mureș). La nivel mondial sunt cunoscute următoarele destinații pentru canoeing: Londra (Tamisa) unde anual se desfășoară o competiție de tradiție între două universități de prestigiu (Oxford și Cambridge), SUA (Missouri, Colorado, Kenai), Tanzania (Lacul Manyara), Canada (Alberta, Bow River), Croația, Austria și Bulgaria.

Kayaking-ul se practică pe ape repezi, de regulă, râuri, dar și pe mare sau lacuri, folosindu-se o ambarcațiune specială, numită *caiac* sau *kayak*. Conform dicționarului explicativ acest termen definește o ambarcațiune de sport, ascuțită la ambele capete, cu suprafața de alunecare netedă sau în clinuri și care este condusă cu una sau două padele.

Caiacul tradițional, era construit din piele de focă, puse peste cadre de lemn sau oase de animale, fiind mijlocul de deplasare specific eschimoșilor. Ulterior, s-a trecut la materiale mai robuste, respectiv fibră de sticlă și kevlar (un material compozit foarte ușor, rezistent la șoc și la coroziune, neinflamabil, care nu permite propagarea fisurilor și amortizează vibrațiile). Astăzi, cele mai frecvente materiale folosite pentru caiace sunt materialele plastice care sunt mai flexibile și totodată foarte durabile.

Caiacul se deosebește de canoe prin faptul că are un cockpit închis, în timp ce ambarcațiunea de tip canoe are cockpitul deschis. O altă diferențiere este dată de modul în care sportivul stă în ambarcațiune. Caiacistul stă pe fundul ambarcațiunii cu picioarele extinse în față, în timp ce canoistii stau fie pe o bancă înălțată fie îngenunchează cu sprijin pe fundul ambarcațiunii. În funcție de scopul în care sunt folosite, sunt delimitate cinci tipuri de caiace: whitewater (ape înspumate), de surf; de expediție; de tură lejeră (light-touring) și de recreare generală. De la această primă diferențiere se pot decela și subclase ca de exemplu caiace de pescuit, dotate cu mijloace și echipamente specifice, care se pot include în tipul de recreare generală. Cele mai multe caiace sunt ambarcațiuni de o singură persoană, însă pot să apară și configurații de tip tandem sau chiar mai mult. Kayaking-ul de tip whitewater se împarte în creek kayaking și rodeo kayaking. Prima categorie se referă la parcurgerea unor sectoare de râuri de munte, pe distanțe relativ mari (zeci și chiar sute de km). A doua categorie se desfășoară pe porțiuni reduse, cu o dinamică foarte activă, definită de turbioane și sectoare învolburate, care sunt depășite cu dificultate de sportivi, presupunând o tehnică adecvată, fiind mai degrabă asociat acrobațiilor acvatice cu ambarcațiuni.

Kayaking-ul de tură presupune adâncimi de peste 30 cm și sectoare de râu cu lățime de minim 2-3 m.

În România, cele mai utilizate sectoare de practicare a kayaking-ului sunt situate pe Crișul Pietros, Crișul Repede, cursul superior al Arieșului, valea Repedei (Maramureș), Cerna, Bistrița și defileul Mureșului (Toplița - Deda).

La nivel mondial cele mai bune destinații pentru practicarea kayaking-ului de râu se întâlnesc în Noua Zeelandă (Lea), Canada (Ottawa), SUA (Columbia, Kern și Snake), Spania (Galego), Franța (Dordogne), Thailanda (Khlung Sok) etc.

Rafting-ul este un sport ce presupune coborârea unor sectoare de râuri rezezi de munte, cu bărci pneumatice, în echipe de două sau mai multe persoane. Pe lângă ambarcațiune și vâsle (padele), practicantii acestui sport trebuie să își asigure un echipament de protecție adecvat care să îi protejeze de eventualele pericole: vestă flotabilă, costum de neopren și cască. Traseele de rafting sunt alese pe sectoarele de râu cu debite suficiente, care să permită flotabilitatea ambarcațiunii, viteze mari de curgere și pantă mare. În funcție de parametri amintiți mai sus, râurile pot să prezinte diverse grade de dificultate, în acest sens fiind delimitate șase clase (tabelul 2). În literatura de specialitate aceste clase apar notate cu prefixul "WW" ("whitewaters"), pornind de la WW1 până la WW6.

**Clase și grade de dificultate a sectoarelor de râu utilizate pentru rafting
(după ACA Canyon Rating System, 2000)**

Tabelul 2

Clasa	Grad de dificultate	Caracteristici ale sectorului de râu
I	Ușor	Viteza apei nu este mare, cu valuri mici, fără obstacole și ușor de navigat
II	Novice	Dinamica apei este rapidă dar se formează canale de navigare ușor de remarcat și fără grad de periculozitate ridicat. Ocazional este nevoie de manevre speciale, dar rocile și vârtejurile pot fi evitate de sportivii cu antrenament.
III	Intermediar	Viteza de curgere este mare, valurile sunt neregulate și se formează vârtejuri ce determină balansarea bărcii. Curenții subacvatici sunt destul de puternici
IV	Avansat	Curgerea apei este rapidă, valurile sunt puternice și se lovesc cu forță de stânci. În funcție de morfologia albiei pot exista alternanțe de zone înguste sau abrupte, unde viteza este mare, cu vârtejuri puternice și zone de apă liniștită, dar adâncă.
V	Expert	Viteza de curgere este destul de mare, cu numeroase obstacole. Valurile sunt puternice și vârtejurile pot fi cu greu ocolite; cei care navighează pe un astfel de sector trebuie să facă o analiză inițială a traseelor ce pot fi navigate, luând în considerare cele mai facile traiectorii.
VI	Extrem de greu de navigat	Viteza de curgere este foarte mare și albia prezintă o rugozitate foarte avansată. Râurile din această categorie au fost rareori navigate și gradul de periculozitate este foarte ridicat.

În România rafting-ul se poate practica pe râurile cu debite relativ mari, îndeosebi în sectorul superior (Bistrița Aurie, Jiu, Mureș, Someș, Crișuri, Nera, Cerna, Arieș, etc.). Dintre râurile din țara noastră, Bistrița Aurie este considerat unul dintre cele mai favorabile pentru practicarea rafting-ului întrucât are grade de dificultate care permit efectuarea acestui sport atât pentru agrement turistic pentru începători, cât și pentru profesioniști. Cele mai interesante trasee se întâlnesc în sectoarele Vatra Dornei – Chiril și Toancele. Gradul de dificultate este, în general, de ordinul II, dar poate urca în cazul unior creșteri de debit până la ordinul IV. Cele mai dificile porțiuni sunt Cheile Zugreni și Toancele.

Alte locații favorabile pentru practicarea rafting-ului le prezintă Cheile Nerei din Munții Banatului și Defileul Jiului între Livezeni și Bumbești-Jiu. Cel din urmă sector este cu siguranță unul dintre cele mai rapide și tehnice circuite de rafting din România, cu variații mari de nivel, schimbări bruște de direcție, ruperi de pantă și valuri înalte.

La nivel mondial cele mai bune destinații de practicare a rafting-ului (conform Best River Adventure Association) sunt, în ordine descrescătoare a punctajului de evaluare, râurile: Ottawa (Ontario, Canada), Arkansas (Colorado, SUA), Salmon (Idaho, SUA), Rogue (Oregon, SUA), Zambezi (Zimbabwe și Zambia, Africa), fluviul Gange (India), Rio Futaleufu (Chile), Colorado (Arizona, SUA), North Johnstone (Queensland, Australia), Zanskar (Ladakh, India), Karnali (Nepal) etc.

Canyoning-ul este un sport care combină mai multe activități extreme (cățărare, rapel, înot, mers și sărituri) în vederea parcurgerii unui sector de chei sau canion. Ca și în cazul rafting-ului acest sport presupune utilizarea unui echipament adecvat compus din: îmbrăcăminte izotermă (costum de neopren), cască de protecție, încălțăminte aderentă, ham, vestă de salvare. În combinație cu tehnicile de alpinism, sunt necesare accesoriile specifice: cordelină, carabiniere, blocoatare, pitoni de amarare.

Grade de dificultate ale sectoarelor de râu în canyoning după morfologia terenului și posibilitățile de utilizare a cordelinei (după ACA Canyon Rating System, 2000)

Tabelul 3

Tip de canyoning	Clase de dificultate	Descrierea sectorului și a condițiilor de parcurgere a acestuia
Canyon Hiking	1	Sectorul de râu este ușor de parcurs; nu este necesară coarda de alpinism; pot apărea situații în care este necesară asigurarea.
Basic Canyoneering	2	Sectorul de râu are porțiuni cu pantă mare, aproape de vertical, ceea ce necesită sprijinul mâinilor în abordarea sectorului; Este utilă prezența cordelinei în tranzitul unor porțiuni mai dificile.
Intermediate Canyoneering	3	Sectorul de râu are un grad ridicat de dificultate, în care se utilizează frecvent coborârile de tip rapel. Utilizarea cordelinei este absolut necesară, fiind de asemenea utilizate corzi fixe. Parțial se poate impune și prezența unei persoane de susținere pentru depășirea unor obstacole.
Advanced Canyoneering	4	Traseul poate să fie descris de oricare din combinațiile care urmează: dificultăți mari în înaintare, cu cățărări și coborâri libere sau asigurate; sectoare de rapel multiple cu utilizarea unor prize naturale de ancorare; tehnici de alpinism avansate susținute de un echipament complex.

În evaluarea gradelor de dificultate întâlnite în canyoning este operabil sistemul de clasificare realizat de Asociația Americană de Canyoning (ACA Canyon Rating System), care presupune un format de bază ce include două semne: primul, numeric, se referă la descrierea terenului și utilizarea cordelinei (tabelul 3); al doilea semn este un caracter ce reprezintă descrierea condițiilor ce țin de volumul de apă și viteza curentului (tabelul 4).

De asemenea, valori adiționale pot fi adăugate pentru descrierea riscului și a timpului necesar parcurgerii sectorului de canion-cheie. Evaluările realizate sunt cumulative, astfel că o coborâre de clasa III va necesita abilitățile descrise în cadrul acestei clase, dar și cele de la clasele inferioare (clasa I și II).

Grade de dificultate ale sectoarelor de râu în canyoning după volumul și viteza apei (după ACA Canyon Rating System, 2000)

Tabelul 4

Grad de dificultate	Descrierea sectorului și a condițiilor de parcurgere a acestuia
A	Sectorul de râu este sec, sau cu debit de apă foarte redus; Apa, dacă este prezentă în albie poate fi ocolită sau/și este foarte puțin adâncă; Nu este necesară purtarea unui costum de protecție (neopren).
B	Sectorul de râu are de obicei apă în volume reduse, cu viteze reduse de curgere, cu tronsoane de liniștire; în unele situații pot să apară și sectoare cu apă adâncă, ce pot presupune chiar înotul; Costumul de neopren poate fi impus de temperatura aerului și a apei.
C	Sectorul de râu are un volum important de apă, caracterizat de curenți puternici; se remarcă prezența cascadelor, în alternanță cu mici lacuri de marmită care pot fi depășite prin înot. Costumul de neopren este obligatoriu.

În funcție de condițiile hidrologice ale curentului de apă (volumul de apă tranzitat și viteza de deplasare a apei) se pot diferenția trei tipuri principale expuse în tabelul 4. Nivelul apei în orice sector de chei sau canion poate avea oscilații importante de la un an la altul, de la sezon la sezon și chiar de la o zi la alta. Chiar dacă sectorul respectiv a fost catalogat într-o anumită clasă, volumul și viteza apei pot să fie mai mari decât descrierea inițială, astfel că sectorul va impune un grad mai mare de dificultate pentru cei care doresc să îl parcurgă.

Tipologiei menționate se pot adăuga informații cu privire la gradul de risc la care sunt expuși cei care desfășoară acest sport, delimitându-se două categorii: una cu risc minor și alta de risc major (tabelul 5).

Prezența indicivelor R și X sugerează faptul, că sectorul de canion implică un grad mai mare de risc decât cel mediu. Lipsa acestor indici, nu presupune însă faptul că respectivul sector este lipsit de risc. Toate sectoarele de râu pretabile acestui sport presupun un anumit risc de parcurgere. Factorii de risc includ o serie de parametri specifici: numărul și frecvența rapelurilor, lungimea sectorului de rapel, disponibilitățile de ancorare, de găsimă a traseului ideal, prezența obstacolelor, potențialul de inundare la viituri, posibilitățile de părăsire a traseului pe parcurs sau a punctelor emerse, temperatura apei, durata unor posibile imersiuni în sectoare adânci, dificultatea de evacuare sau salvare din traseu.

Un alt factor complementar este timpul alocat pentru parcurgerea unor sectoare de râu. Astfel au fost delimitate șase grade, cuprinse în trei clase de durată ce exprimă progresiv durata posibilă a unei coborâri în canyoning (tabelul 6).

Grade de dificultate ale sectoarelor de râu în canyoning după gravitatea riscului de parcurgere a traseului (după ACA Canyon Rating System, 2000)

Tabelul 5

Grad de dificultate	Factori de risc și condițiile de parcurgere a traseului
R (riscant)	Unul sau mai mulți factori de risc pot să complice parcurgerea traseului. Acesta presupune solide tehnice de alpinism și nu este recomandat începătorilor.
X (extrem)	Multipli factori de risc, complică parcurgerea traseului. Erorile apărute în traseu pot să conducă la rănirea gravă sau chiar moarte. Coborârea poate fi realizată doar de experți în canyoning.

Duratele de timp au fost calculate pentru grupuri de 6 persoane sau mai puțin. Grupurile mai mari sau cele cu experiență mai redusă vor avea nevoie de o durată de timp mai mare.

**Clase de durată în parcurgerea sectoarelor de râu în canyoning
(după ACA Canyon Rating System, 2000)**

Tabelul 6

Clasa de durată	Gradul	Durata în timp a traseului
Jumătate de zi	I	Scurtă. De obicei necesită câteva ore.
	II	În mod normal necesită o jumătate de zi
O zi întreagă	III	În mod normal aproape toată ziua
	IV	O zi întreagă. Plecare devreme în traseu
Zile multiple	V	O zi și jumătate
	VI	Două sau mai multe zile

Pentru exemplificarea modului de cuantificare a gradului de dificultate a unui sector de râu în canyoning, pot fi utilizate aprecieri singulare (ex: Clasa 2 – se referă la condițiile de teren, sau Clasa B – se referă la volumul și viteza apei, sau Gradul IV – se referă la timpul alocat activității). De asemenea, pot fi utilizate și indici combinați care oferă o imagine completă asupra sectorului respectiv (ex: 3B R IV – ceea ce definește un sector de râu din clasa a treia de apreciere a morfologiei terenului, clasa B de apreciere a caracteristicilor apei, riscului ridicat ce definește acest sector, respectiv duratei de timp de gradul IV).

În România cele mai frecvente locații de practicare a canyoning-ului se întâlnesc în sectoarele de chei și de defilee ale unor râuri din Carpații Meridionali (cheile Butii, Corcoaiei, Gropului, Oltețului, Dâmboviței și defileul Jiului), Carpații Occidentali (cheile Nerei, Râmețului, Sighiștelului), din Podișul Mehedinți (cheile Topolniței) etc.

La nivel mondial cele mai bune destinații turistice asociate canyoning-ului se găsesc în numeroase țări din Europa (Portugalia, Spania, Franța, Italia, Elveția, Germania, Austria, Croația), America de Nord (Canada, Mexic, Statele Unite), în Australia, în Noua Zeelandă, în Asia (Turcia, Japonia, Israel), precum și într-o serie de insule (Creta, Reunion) și în America Centrală (Costa Rica).

Hydrospeed-ul este un sport extrem practicat pe râurile repezi de munte, în care depășirea sectoarelor de râu se face printr-o ambarcațiune numită *river boogie*, din material plastic sau fibră de sticlă / kevlar. În Statele Unite acest sport se numește *riverboarding*, în timp ce în Noua Zeelandă este numit *whitewater sledging*. Originea acestui sport se leagă de anii 1970, primele coborâri asociate acestei denumiri fiind realizate în Franța. Datorită posibilităților reduse de cârmuire a ambarcațiunii, sectoarele de râu favorabile acestui sport trebuie să fie definite de viteze de curgere mari, debit bogat și lipsite de stânci sau obstacole mari. Desigur, pentru protecția practicanților se impune utilizarea unor echipamente specifice care asigură desfășurarea în condiții de siguranță a acestei activități. La noi acest sport este în fază incipientă, având adepți foarte puțini. Pe plan mondial cele mai cunoscute locații sunt în Noua Zeelandă (Queenstown, Wanaka, Rotorua), SUA (Kern River, Truckee River), Spania (Llavorsi-Girona), Franța (Thonon-les-Bains – Haute Savoie), Italia (Valle d’Aosta, Val di Sole, Fiume Noce), Slovenia (Soča), Spania (Moleta), Elveția (Saraine, cursul superior al Rinului).

River-surfing este un sport relativ recent, desprins din surfingul de mare, adaptat la condițiile de râu, fluviu, unde este prezentă o dinamică naturală sau artificială, ce creează valuri statice sau valuri mareice. Prima menționare a acestui sport datează din anul 1955, când un temerar a parcurs o distanță de 1,5 mile pe valurile mareice de pe râul Severn (Anglia). Surfingul de râu pe valuri statice se desfășoară în Germania (München), Statele Unite (Jackson Hole, Wyoming), Canada (Montreal, Skookumchuck Narrows), Noua Zeelandă (Kawarau River), dar și în Africa pe fluviul Zambezi. Mult mai spectaculos este însă river-surfingul practicat pe fluviile pe care se formează valuri mareice. Cele mai cunoscute locații sunt Amazonul și fluviul Severn. Pe Amazon, valul mareic este cunoscut sub numele de *pororoca*, ce poate atinge înălțimi de până la 4 m și poate pătrunde în interiorul continentului pe distanțe mari. Valul mareic de pe Severn atrage mulți sportivi, ce au ca scop atingerea unei distanțe cât mai mari de parcurgere pe râu. Pentru dezvoltarea acestui sport au fost amenajate și locații unde sunt produse în mod artificial valuri pentru surfing (New Jersey, USA).

Într-o fază incipientă se derulează și alte sporturi, specifice mai degrabă unităților acvatice cu suprafață mare (lacuri, mări, oceane). Astfel, putem menționa windsurfing-ul și kitesurfing-ul desfășurat pe unele cursuri de apă de mare ampolare (Columbia River, Hood River, Oregon, SUA).

Pescuitul reprezintă a doua categorie de activități derulate în cadrul tipului de turism de recreare și agrement. Acesta se poate practica staționar (de pe malul apei) sau dinamic prin intermediul unor ambarcațiuni ușoare. Turiștii care aleg acest mod de destindere, caută de obicei arii riverane liniștite, în zone relativ izolate de tumultul marilor aglomerări urbane. Evident că și în acest caz, varietatea destinației aleasă pentru pescuit, este impusă de speciile piscicole vizate, mijloacele disponibile (echipament, ustensile, ambarcațiune), durata sejurului, distanța față de locul de origine, etc. În trecut această activitate era considerată un mijloc de existență, (chiar și în prezent existând populații dependente de pescuit), ulterior ea devenind un mod de relaxare. La nivel național pescuitul de râu ca și cel de lac, are foarte mulți adepți, desfășurându-se pe o scară foarte largă, pe multe din râurile cu faună piscicolă. Cele mai cunoscute arii de pescuit pe râu, sunt definite de marile artere hidrografice ale țării: Dunăre, Olt, Mureș, Siret, Someș, Crișuri, Argeș, Bistrița, Prut. Uneori această activitate poate avea și forme negative, determinate de practici non-ecologice de braconaj ce conduc la reducerea fondului piscicol. La nivel mondial cele mai bune destinații pentru pescuitul pe râu, sunt asociate și cu alte elemente de susținere (peisaj, infrastructură, echipamente, ustensile) care completează această activitate de destindere. Astfel, sunt căutate destinații care oferă posibilitatea capturării unor specii de dimensiuni mari, sau cu valoare ecologică ridicată: Canada (păstrăv și somon), Scoția, Costa Rica, SUA, Rusia (Kamceatka), Noua Zeelandă, Anglia, Argentina (Patagonia).

Navigația de agrement reprezintă a treia categorie de activități desfășurate în cadrul tipului de turism de agrement și recreare. Aceasta se poate practica cu ambarcațiuni variate, pe diverse distanțe în interiorul unui areal urban, de-a lungul unor sectoare de chei, defilee, canioane sau pe cursurile amenajate ale unor râuri și fluvii.

Mijloacele de navigație utilizate de turiști sunt în general de dimensiuni mai mari decât în cazul activităților sportive nautice descrise anterior, fiind dotate cu mijloace moderne de propulsie, amenajări interioare care pot atinge valori ridicate, similare unor stabilimente hoteliere superioare. De la șalupe și iahturi până la vapoare de croazieră de cursă lungă, gama disponibilă este foarte variată în funcție de opțiunile turiștilor.

Distanțele de derulare a acestor activități de agrement pot fi de la câteva sute de metri la câteva zeci și chiar sute de km, de-a lungul unor artere hidrografice majore. Principalele obiective avute în derularea acestei activități este legată de admirarea unor spații urbane tranzitate de un curs de apă navigabil, sau a unor sectoare pitorești, de-a lungul unui fluviu.

Navigația de agrement desfășurată la nivelul spațiilor urbane a putut fi realizată odată cu amenajarea sectoarelor de râu ce tranzitează orașele și punerea în valoare a unor obiective arhitectonice riverane. La nivel național, sunt foarte puține locațiile care ar putea asigura în viitor o posibilă valorificare în acest sens. Cele mai favorabile râuri din țara noastră sunt: Dâmbovița (București), Bega (Timișoara), Crișul Repede (Oradea), Someș (Satu Mare), Dunărea (Brăila, Galați, Tulcea) etc.

La nivel mondial exemplele sunt foarte numeroase, fiind cu precădere apanajul vechiului continent, unde arhitectura veche a generat obiective impunătoare, care pot fi admirate de pe cursul râurilor ce străbat aceste orașe. Cele mai cunoscute destinații sunt: Parisul, cu renumitele sale ambarcațiuni – *bateaux mouche* – care circulă pe Sena în zona centrală a capitalei franceze; Londra, pe fluviul Tamisa, cu ambarcațiuni moderne de tip catamaran, ce împrumută denumirea franceză de *bateaux*; Amsterdam, capitala Olandei cu păienjenishul de canale care îl definesc în literatura geografică ca *Veneția nordului*; Budapesta, cu o arhitectură urbană generoasă, situată în vecinătatea malurilor Dunării; Viena pe, Dunăre; Cracovia. Pe lângă exemplele menționate, mai putem adăuga și alte destinații urbane care beneficiază de o astfel de infrastructură de agrement: Melbourne, Brisbane (Australia), Minneapolis, New Orleans, Memphis (SUA), Singapore, New York, Moscova, St. Petersburg etc.

Navigația de agrement în cadrul unor sectoare spectaculoase de chei, defilee, canioane și fiorduri se derulează cu precădere pe râuri și fluvii mari. Cele mai cunoscute destinații sunt: fluviul Colorado (Marele Canion), fluviul Niagara (sectorul Cascada Niagara – lacul Ontario), fluviul Dunărea (Cazanele Mari și Mici), fluviul Columbia etc. Această formă de turism se realizează și pe sectoare de râu mai puțin spectaculoase din punct de vedere al morfologiei țărmurilor (cu obiective turistice importante de-a lungul lor), sub forma croazierelor cu durată pluri-diurnă: valea Rinului (între Köln și Frankfurt), valea Dunării (Viena - Budapesta), valea Nilului (între Aswan și Luxor), fluviul Yangtze (China), fluviul Volga și canale asociate (între Moscova și St. Petersburg), fluviul Amazon pe diverse sectoare, fluviul Rhone (între Lyon și Viviers).

2. 2. Forme de turism și activități asociate tipului curativ

În cadrul tipului curativ, principala formă de turism este cea balneară și de refacere a organismului. Activitățile derulate se referă la balneatie în sectoare de râu cu particularități morfo-dinamice propice: adâncime relativ mare, maluri accesibile, cu înclinare mică, cu o rugozitate redusă a albiei râului și cu o dinamică relativ calmă (lipsa curenților sau a repezișurilor). Această activitate se realizează cu precădere la distanță mică și medie față de locul de rezidență, fiind mai degrabă apanajul unui forme de turism neorganizat, ce nu presupune dotări, echipamente și mijloace de utilizare. La nivel național, derularea acestei activități este larg răspândită, fiind realizată cu precădere în sezonul de vară, în imediata vecinătate a ariilor locuite și mai puțin în arii izolate.

Balneția se practică cu diferite scopuri: curative, recreative sau sportive. La nivelul cursurilor de apă acest tip de turism este mai puțin dezvoltat. Totuși pe o scară foarte largă, se practică balneția în scopuri recreative și sportive, atât în arii amenajate, cât

și în arii naturale, care prezintă o morfologie de mal și albie favorabilă. Desfășurarea acestor activități se realizează de obicei pe perioade scurte (câteva ore), fiind practicate cu precădere în sezonul cald, pentru revigorarea organismului și reducerea efectelor caniculei din lunile de vară.

2. 3. *Forme de turism și activități asociate tipului polivalent*

Al treilea tip de turism, cel polivalent, are forme de manifestare specifice (profesional și științific). Cele mai întâlnite activități asociate se referă la expedițiile de cercetare și cele profesionale în ariile deltaice și estuare, unde obiectivele turistice sunt completate de o faună și o floră specifică. Astfel, Delta Dunării se constituie într-o destinație turistică unică la nivel național, prin complexitatea peisajului ce o definește. La nivel mondial, destinații similare, cu utilizare turistică sunt asociate deltelor fluviilor Nil, Mississippi, Gange, Pad, dar și la gurile de vărsare ale unor fluvii ce prezintă estuare: Tamisa, Sena, Rin, Sf. Laurențiu etc (Cristureanu și colaboratorii, 1999).

Pe lângă destinațiile menționate mai sus, putem aminti cele asociate cu vizitarea unor sectoare spectaculoase, mai ales la nivelul profilului longitudinal, marcate în teritoriu prin prezența cascadei, rezezișurilor, cataractelor sau pragurilor transversale. Tipologia și caracteristicile acestor elemente cu amplitudini diferite se constituie în obiective turistice singulare care atrag ulterior dezvoltarea serviciilor turistice și a infrastructurii de acces.

În alegerea destinațiilor care au ca și obiectiv, vizitarea unor cascade, se poate face o analiză ce are în vedere mai multe criterii: poziția în teritoriu, caracteristicile morfometrice ale căderii de apă (înălțime, lățime), debit, tip, morfologie, infrastructură de acces și obiective conexe. Astfel, în funcție de poziția în teritoriu, putem să delimităm o serie de tipuri distincte: cascade situate la granița dintre două țări, care beneficiază în acest fel de un potențial de atracție mai ridicat. Cel mai elocvent exemplu îl reprezintă cascada Niagara, situată la granița dintre Statele Unite și Canada, pe cursul fluviului omonim ce leagă lacurile Erie și Ontario. Compusă din trei căderi de apă (Cascada Americană, Vălul Miresei și Cascada Potcoavei - Canada), ea se află în ierarhia cascadei cu cea mai largă extindere pe lățime și cu cel mai mare debit de apă tranzitat. Alte destinații similare sunt: Cascada Victoria (situată pe fluviul Zambezi, la granița dintre Zimbabwe și Zambia), Cascada Iguacu (situată pe fluviul omonim, la granița dintre Brazilia și Argentina), Cascada Rusumo (situată pe râul Kagera-afluent al Nilului, la granița dintre Rwanda și Tanzania). Dacă luăm în considerare caracteristicile morfometrice ale căderilor de apă, cele mai reprezentative sunt cascadele: Angel (cea mai înaltă din lume – 979 m, în sud-estul Venezuelei, pe un afluent al râului Carrao), aflată într-o regiune greu accesibilă; Norvegiei (Vinnufossen, 860 m; Baläifossen, 850 m), opera ghețarilor care au modelat teritoriul acestor țări; Yosemite (Yosemite Falls, 739 m) din Statele Unite, din parcul cu același nume etc. Dacă luăm în considerare criteriul lățimii căderii de apă, pe primul loc se află Cascada Iguacu ce are o desfășurare a frontului de cădere de peste 3,3 km, urmată de Cascada Victoria cu 1,7 km lățime.

În funcție de volumul de apă tranzitat cele mai mari cascade sunt situate pe fluviul Congo în Africa (Cascada Inga și Livingstone, cu peste 25 000 m³/s), sau cascadele de pe fluviul Parana din Brazilia (Guaira și Urubupunga cu peste 2500 m³/s).

În funcție de morfologia căderii, reprezentată de numărul de trepte, pantă și marmitaj, cele mai spectaculoase căderi de apă sunt în Slovenia în parcul național Plitvice, ce grupează un sistem carstic complex la care se adaugă 16 lacuri și zeci de cascade cu forme și mărimi diverse.

La nivel național, în topul celor mai vizitate căderi de apă sunt: Cascada Bâlea (Munții Făgăraș – accesibilă de pe Transfăgărașan), Cascada Cailor (Munții Rodnei – din vecinătatea complexului turistic Borșa), Cascada Putnei, Cascada Urlătoarea (de lângă Bușteni, la poalele Bucegilor), Cascada Duruitoarea (Munții Ceahlău), Cascada Răchițele (Munții Vlădeasa), Cascada Șapte Scări (Munții Piatra Mare), etc. Lângă multe dintre aceste cascade au apărut elemente de infrastructură turistică (cabane, pensiuni), care asigură servicii complexe turiștilor.

BIBLIOGRAFIE

1. Căndea, Melinda, Simon, Tamara (2006), *Potențialul turistic al României*, Edit. Universității din București.
2. Ciangă, N., (2002), *România: Geografia turismului*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.
3. Cocean, P. (1997), *Geografia turismului românesc*, Edit. Focul Viu, Cluj-Napoca.
4. Cocean, P., Dezsi, Șt. (2001), *Prospectare și geoinformare turistică*, Edit. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.
5. Cocean, P., Vlăsceanu, Gh., Negoescu, B. (2002), *Geografia Generală a Turismului*, Edit. Meteor Press, București.
6. Cristureanu, Cristiana, Neacșu, N., Băltărețu, Andreea (1999), *Turism internațional*, Edit. Oscar Print, București.
7. Dinu, Mihaela (2005), *Geografia turismului*, Ediția a III-a, Edit. Didactică și Pedagogică, București.
8. Dinu, Mihaela, Petan, Ioana (2005), *Geografia turismului în România: teme pentru seminar, excursia tematică*, Edit. Universitară București.
9. Erdeli, G., Istrate, I. (1996), *Potențialul turistic al României*, Edit. Universității, București.
10. Glăvan, V. (1995), *Geografia turismului în România*, Edit. Fundației “România de Măine”, București.
11. Glăvan, V. (2000), *Turismul în România*, Edit. Economică, București.
12. Glăvan, V. (2000), *Resurse turistice pe Terra*, Edit. Economică, București.
13. Ielenicz, M., Comănescu, Laura (2006), *România. Potențial turistic*, Edit. Universității, București.
14. Lozato-Giotart, J.-P. (1991), *Geographie du tourisme*, Masson, Paris.
15. Mac, I. (1992), *Geografie turistică*, Curs litografiat, Sibiu.
16. Muntele, I. (2000), *Geografia turismului*, Edit. Universității, “Al. I. Cuza”, Iași.
17. Muntele, I., Iațu, C. (2003), *Geografia Turismului. Concepte, metode și forme de manifestare spațio-temporale*. Edit. Sedcom Libris, Iași.
18. Neacșu, N. (2000), *Turismul și dezvoltarea durabilă*, Edit. Expert, București.
19. Negru, R., Vodă, M. (2005), *Evaluarea resurselor turistice din perspectiva dezvoltării durabile*, Edit. Risoprint, Cluj-Napoca.
20. Neaguț, S., Vlăsceanu, Gh., Negoescu, B., (2001), *Geografie economică mondială*, Edit. ASE, București.
21. Neaguț, S., (2003), *Geografia turismului*, Edit. Meteor Press, București.

22. Păcuraru, Al.(1999), *Geografia turismului internațional*, Edit. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.
23. Postelnicu, Gh. (1997), *Introducere în teoria și practica turismului*, Edit. Dacia, Cluj-Napoca.
24. Sorocovschi, V. (2004), *Hidrologia uscatului*, Edit. Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca.
25. Susan, Aurelia (1980), *Geografia turismului*, Curs litografiat, Cluj-Napoca.
26. Swiezewski, C., Oancea, D., (1977), *Geografia turismului*, Partea I, Iași.
27. Swiezewski, C., Oancea, D. (1981), *Geografia turismului*, Iași.
28. Velcea, I., Ungureanu, Al., (1993), *Geografia economică a lumii contemporane*, Casa de Editură și Presă Șansa, București.
29. <http://www.xtrem.ro/articole/211/gradele-de-dificultate-ale-unui-rau.html>
30. <http://www.xtrem.ro/blog/48/raftingul-pe-rauri-repezi-este-o-vacanta-extremă-pentru-oricine.html>
31. <http://www.canyoneering.net/content/index.php?categoryid=23>
32. <http://www.best-river-adventures.com>

INFLUENȚA SISTEMELOR URBANE ASUPRA BILANȚULUI CANTITATIV ȘI A CALITĂȚII APEI ÎN CULOARUL MUREȘULUI DINTRE REGHIN ȘI CONFLUENȚA CU ARIEȘUL

H. -V. CONȚIU¹

ABSTRACT. – **The Influence of the Urban Systems over the Quantitative Balance and the Quality of the Water in Mureș Valley between Reghin and the Confluence with Aries River.** The dynamics of urbanization in Mureș valley between Reghin and the confluence with Aries River, expressed through the general positive trend registered in the numeric evolution of population and through the continue evolution of the urban surfaces (associated with rhythms supported by functional development), is constituted as a modifying factor of the initial balance of water, quantitative and qualitative. The high concentration of population from urban zones (of these, Tg. Mureș has, by far, the largest polarizing valences) have repercussions over the matter and energy and imply: scenery changes, modifications in the water, sediment, chemical reactive and microorganisms flux, as well as an increase in heat emission. Also, all of these changes have consequences over urban ecosystems, and especially over the waters that transit or stagnate on urban surfaces.

KEYWORDS: urban systems, quantitative balance, quality of water, Mureș Valley, Reghin - with Arieș River

Dinamica urbanizării în culoarul Mureșului dintre Reghin și confluența cu Arieșul, exprimată prin trendul general pozitiv înregistrat în evoluția numerică a populației și prin continua evoluție a vetrelor urbane (coroborate cu ritmuri susținute de dezvoltare funcțională), se constituie ca *factor modificator* al bilanțului inițial al apei, atât cantitativ cât și calitativ.

1. INFLUENȚA SISTEMELOR URBANE ASUPRA BILANȚULUI CANTITATIV

Odată cu trendul pozitiv de dezvoltare urbană, cu dezvoltarea și diversificarea ramurilor industriale, precum și cu emanciparea populației, care a renunțat treptat sau brusc la sursele locale de aprovizionare (alimentare) cu apă (fântâni, cursuri de apă, acumulări locale), consumul de apă a crescut de la an la an, obligând rețeaua de distribuție la o redimensionare adecvată iar uzinele de apă la o producție corespunzătoare, în scopul satisfacerii necesarului general, mai ales că solicitărilor urbane li s-au alăturat și cele din mediul rural. Această situație a avut parte de o derulare exponențială până în anii '90 când, în condițiile momentelor importante de prag politic și socio-economic, valoarea generală a consumului de apă a început să scadă. Din complexul cauzal, precizăm: restructurarea economică și inadaptabilitatea industriei mureșene (românești) la noile condiții (toate marile unități industriale, cu grad mare de absorbție, atât a forței de muncă cât și a apei, au înregistrat diminuări considerabile a producției sau au fost închise: Fabrica de bere Reghin – în mare parte desființată –, Fabricile de zahăr de la Luduș –

¹ Colegiul Național „Alexandru Papiu Ilarian”, 540072, Târgu Mureș, România.

funcționează temporar – și Târgu Mureș – desființată –, Combinatul chimic Azomureș – singura macrounită funcțională din sistemele analizate, în prezent cu probleme de diminuare a producției –, Fabrica de conserve Târgu Mureș – desființată – etc.), contorizările private, raționalizarea consumului, creșterea gradului de sărăcire (mai ales în cazul populației disponibilizate) care a determinat dese debranșări de la sistemul de alimentare din cauza imposibilității de plată și revenirea la sursele clasice de alimentare ce apă (fântâni), creșterea continuă a tarifelor ș. a. În aceste condiții, în ultimii ani, după 2000, valoarea consumului, chiar la marii consumatori, scăzând considerabil, modificările de bilanț cantitativ sunt neglijabile; în plus, datorită existenței și altor surse de alimentare (precipitații), la evacuare se pot înregistra chiar valori ușor mai mari (vezi fig.).

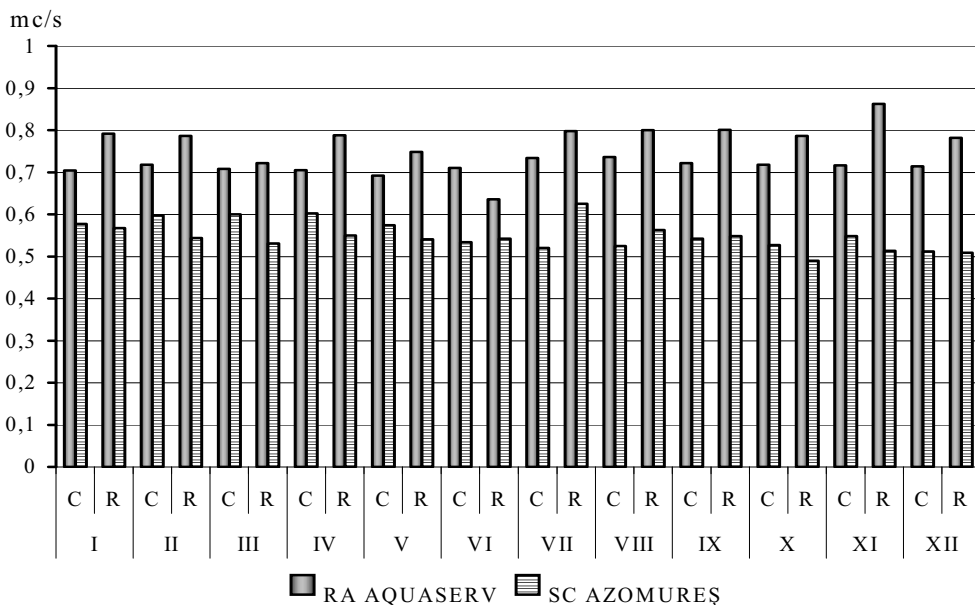

Fig. 1. Evoluția debitelor medii lunare captate (c) și restituite (r) la principalii consumatori de apă din municipiul Târgu Mureș pe perioada 2001-2004.

Se observă din analiza principalilor consumatori de apă monitorizați din sistemul de alimentare a municipiului Târgu Mureș, care sunt RA AQUASERV SA (care este furnizorul de servicii de apă și canal) și SC AZOMUREȘ SA, că diferența dintre debitele captate și cele restituite este foarte mică, apărând chiar un plus la restituție mai ales în primul caz, dat de celelalte intrări în sistem (precipitații). Se deduce astfel faptul că cele două unități principale de consum nu introduc serioase modificări cantitative de bilanț, diferențele fiind infime (ecartul de diferență nu depășește 0,250 mc/zi, valoare infimă care nu pune problema modificărilor de bilanț cantitativ).

Reconstituirea debitelor naturale pentru reliefaea regimului natural de scurgere în secțiunea Ungheni-Luduș exprimă aceeași valoare redusă a consumului de apă a folosințelor în sectorul analizat (vezi figurile de mai jos) raportată la debitul râului Mureș. Se observă că valorile maxime urmăresc determinările climatice, întâlnindu-se în lunile de primăvară (martie-aprilie), când are loc suprapunerea ploilor peste topirea zăpezilor, iar cele minime în timpul verii (când precipitațiile sunt reduse și evaporația ridicată) și iernii (când o mare parte din resursele de apă sunt stocate sub formă solidă).

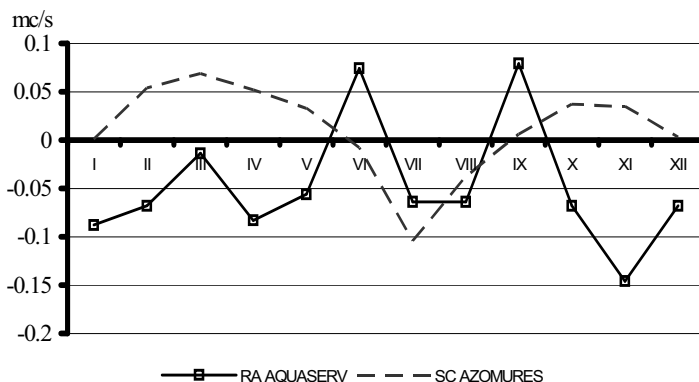

Fig. 2. Evoluția diferențelor dintre debitele medii lunare captate și restituite la principalii consumatori de apă din municipiul Târgu Mureș pe perioada 2001-2004.

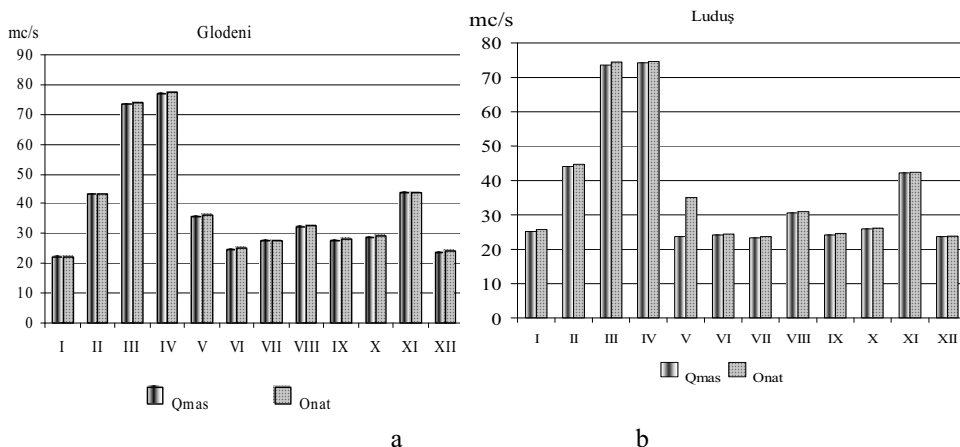

Fig. 3. Evoluția debitelor medii lunare măsurate și reconstituite amonte (a) și aval (b) de municipiul Târgu Mureș, pe perioada 2001-2004.

De asemenea, în cazul diferențelor dintre debitele naturale (reconstituite) (Qnat.) și cele măsurate (Qmăs.), exprimate prin $\sum\Delta Q$ (suma folosințelor), se remarcă valorile mai mari în aval, la Luduș, fapt justificat de creșterea numărului de folosințe. Așadar, din toate cele prezentate, se poate concluziona faptul că nu se poate vorbi de modificări majore ale bilanțului cantitativ al apei în sistemele urbane studiate, ponderea consumatorilor din debitul total fiind extrem de mică.

2. INFLUENȚA SISTEMELOR URBANE ASUPRA CALITĂȚII APEI

În ceea ce privește a doua problemă, cea a modificărilor induse de zonele urbane asupra calității apei, V. A Stănescu (1995), analizând particularitățile specifice ale proceselor de poluare a apei în zonele urbane, se identifică trei mari grupe. Prima ar fi aceea că se disting două tipuri de surse de poluare: *surse punctuale*, reprezentate de debușee de ape uzate industriale, și *surse nepunctuale*, cu un rol foarte important în poluarea emisarului, rezultând din antrenarea de către apele pluviale a materialelor poluante (chimice și bacteriologice) de pe suprafețe urbane întinse, cu caracteristici variate din perspectiva capacității de poluare.

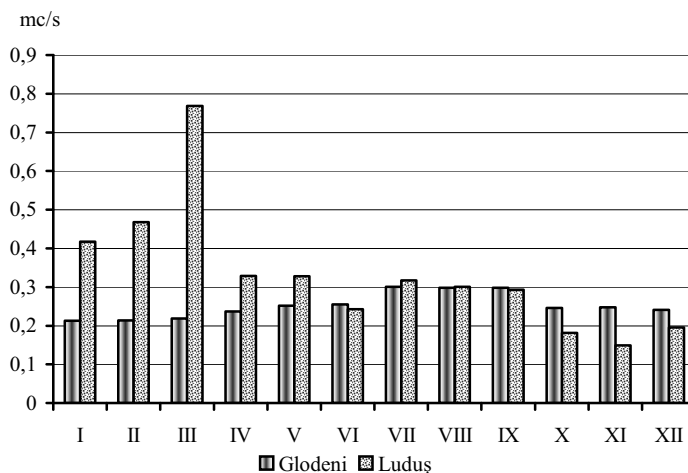

Fig. 4. Repartiția valorilor medii lunare a sumei folosințelor calculate la stația hidrometrică Luduș pe perioada 2001-2004.

Aportul de poluanți determinat de aceste tipuri de surse are un caracter intermitent dat de producerea aleatoare a episoadelor pluviale. A doua este reprezentată de marea varietate a parametrilor chimici de calitate, specifică unor activități industriale complexe, precum și de cantitatea mare de ape uzate menajere însoțită de o și mai mare cantitate de variate deșeuri. O a treia grupă este marcată de efectele severe ale poluării bacteriologice, pe suprafețe urbane caracterizate printr-o aglomerare semnificativă de populație. Toate acestea, conchide autorul mai sus menționat (în deplină consonanță cu realitatea), determină ca fiind necesare proceduri de

prelevare, analiză și prelucrare a datelor privind parametri de calitate ai apei. Astfel, „prelevarea probelor în vederea determinării parametrilor de calitate implică o frecvență ridicată de eșantioane, dat fiind în special aportul important al surselor nepunctuale și în mod deosebit intermitența acestora. De asemenea, prelevarea și analiza implică proceduri complicate și de mare volum care rezultă din marea diversitate a parametrilor chimici și bacteriologici” (ibidem, p. 83). În aceste condiții, afirmând încă o dată fragilitatea acestui sistem de recoltare a datelor necesare în arealul studiat, ca de altfel și dificultatea de comunicare a lor în vederea studiilor de specialitate de către cei în cauză, am încercat, mai jos, o analiză obiectivă în funcție de datele care ne-au fost puse la dispoziție.

Trebuie să precizăm și faptul că cele două tipuri de sisteme de evacuare (canalizare) a apei de pe suprafețele urbane (este vorba de ape uzate menajere, industriale și de spălare a străzilor, precum și de apele rezultate din căderea ploilor și/sau topirea zăpezilor) prezintă unele dezavantaje cu rol determinant în stabilirea calității apei emisarului. Astfel, în cazul sistemelor separative de canalizare, care evacuează separat apele uzate și cele pluviale, unul dintre dezavantaje este acela al poluării frecvente a emisarului de apele provenite chiar din ploi relativ mici (neexistând o politică total adecvată de evacuare, depozitare și/sau tratare a deșeurilor și murdăriilor orașelor); apele pluviale sunt conduse, de exemplu la Luduș, Târgu Mureș și Reghin necontrolat, direct în râul Mureș. În cazul sistemelor unitare (sau mixte), în care apele uzate și pluviale sunt colectate și evacuate în emisar împreună, printr-o rețea unică, dezavantajul constă în imposibilitatea stațiilor de epurare de a face față printr-o tratare corespunzătoare în cazul ploilor semnificative, datorită debitelor mari, apa fiind încărcată cu material poluant provenit din spălarea orașelor.

În ceea ce privește râul Mureș, în ansamblu, pe tronsonul *aval Reghin - Chețani* calitatea apei s-a încadrat în limitele categoriei a-II-a de calitate. Pe acest tronson, în funcție de indicatorii ce au determinat încadrarea, s-au distins două sectoare: primul, de la *Reghin la Târgu Mureș*, unde încadrarea s-a datorat doar indicatorilor toxici și speciali (fenoli), și al doilea, de la *Târgu Mureș la Chețani*, în care calitatea apei s-a datorat atât încadrării la regimul de oxigen cât și la grupa „toxice și speciale”. Pe tronsonul *aval Târgu Mureș - Chețani* are loc o modificare semnificativă a regimului hidrologic asociată cu o intensificare a poluării mediului acvatic datorită surselor urbane și industriale riverane. Condițiile ecologice schimbate în cursul anului 2002 nu au avut ca efect diminuarea majoră a indicelui de curățenie relativă ci una moderată, de numai 3-4%, față de tronsonul din amonte. Valoarea lui a variat între 78-81%, cu minima anuală la Ungheni și Chețani și minima sezonieră de 70% la Chețani, în luna mai. Așadar, tronsonul cel mai afectat de compușii azotului și fosforului este situat în aval de Târgu Mureș. Acest tronson a fost monitorizat și în cadrul fluxului rapid de date, la nivelul secțiunilor de supraveghere aval de Târgu Mureș și Cipău, pe acest tronson aflându-se două surse importante de alimentare cu apă, la Cipău (pentru Iernut) și Luduș.

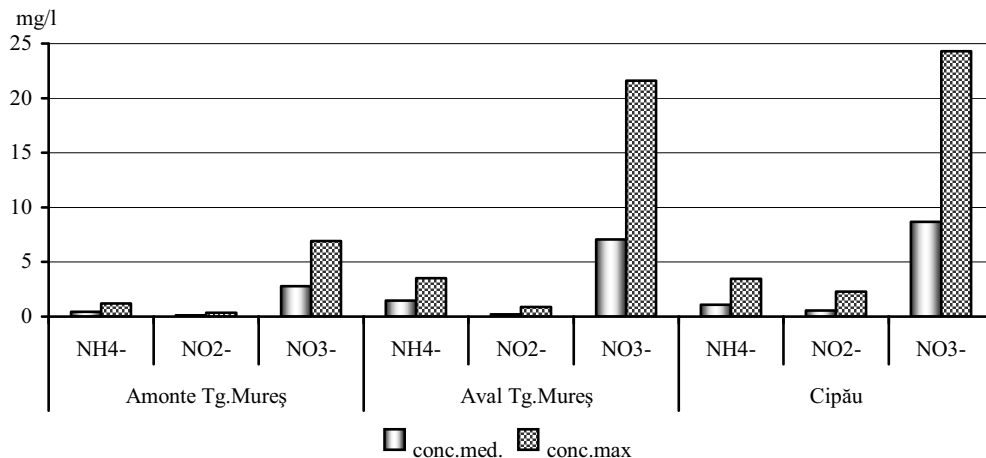

Fig. 5. Repartiția concentrațiilor medii ale indicatorilor amoniu, azoțiți și azotați în secțiunea Ungheni - Cipău pentru anul 2002 (sursa: RA AQUASERV SA Târgu Mureș).

Studiul *regimului de nutrienți* a reliefat faptul că, la această grupă de indicatori, în anul 2002, râul Mureș s-a încadrat pe toată lungimea lui în limitele categoriei I de calitate, inclusiv pe tronsonul aval Târgu Mureș - confluența cu râul Arieș, tronson supus unei presiuni din partea SC AZOMUREȘ SA și RA AQUASERV Târgu Mureș. Pe acest tronson, amoniul la Ungheni și Cipău și fosforul la Ungheni, Cipău și Chețani, au realizat concentrații medii anuale ce au depășit limita categoriei I de calitate fără să afecteze încadrarea globală.

Prin apele uzate de la SC AZOMUREȘ SA au fost evacuate și aproximativ 525,5 t/an de uree, ceea ce a determinat o concentrație estimată de aproximativ 0,44 mg/dm³ în râul Mureș. Ureea este asimilată și ca atare de plante dar se și descompune prin hidroliză în amoniu, contribuind la creșterea concentrației în râu a acestui indicator. Ureea este nocivă și în procesul tehnologic de producere a aburului de la Termocentrala de la Iernut, unde prin descompunere, la temperaturile și presiunile mari din cazanele de aburi, mărește alcalinitatea mediului.

Din cele prezentate reiese faptul că concentrațiile medii anuale la nivelul secțiunilor de pe tronsonul Glodeni - Cipău pentru indicatorii: amoniu, azoțiți și azotați sunt relativ apropiate; de asemenea, față de anii precedenți concentrațiile indicatorului fosfor au fost mai scăzute iar cele două surse majore de poluare din Târgu Mureș au contribuit în proporții diferite la poluarea râului Mureș. În cazul municipiului Târgu Mureș, variația debitului, existența unor localități (Municipiul Reghin) și a unor unități zootehnice (S.C. TESTSUN S.A. Gornești), a haznalelor din gospodăriile particulare, adăparea animalelor ș.a., ce determină deversarea unor substanțe poluante în râu amonte de captarea apei brute, au ca rezultat încadrarea acesteia în categoria a II-a de calitate (în perioadele cu precipitații

abundente în amonte, datorită spălării suprafețelor agricole, turbiditatea apei crește cantitatea substanțelor organice, fenolii depășind limitele admise). În ceea ce privește calitatea apei în aval, în cazul sistemului de alimentare cu apă al orașului Iernut, se poate preciza faptul că în general, apa râului Mureș corespunde scopului întrebuintat, cu corecțiile ce se impun pentru eliminarea impurităților și a materiilor organice, suspensii și argile, care se găsesc chiar și în apa limpede.

În loc de concluzii. Luată per ansamblu, urbanizarea provoacă creșterea cererii de energie și materii prime și produce poluare și deșeuri. Toate activitățile cheie ale orașelor moderne – transporturile, alimentarea cu apă și electricitate, încălzirea, furnizarea de servicii, producția, tratarea deșeurilor, etc. – se înscriu în această schemă. Concentrările ridicate de populație din zonele urbane (dintre acestea, cele mai largi valențe polarizatoare le are, detașat, orașul Târgu Mureș) au repercusiuni asupra fluxului de materie și energie și implică: transformări ale peisajului, modificări ale fluxului de apă, de sedimente, de reactivi chimici și microorganisme, precum și o creștere a emisiei de căldură. Toate aceste schimbări au, la rândul lor, consecințe asupra ecosistemelor urbane, și în special asupra apelor care tranzitează sau stagnează pe suprafețe urbane.

BIBLIOGRAFIE

1. Conțiu, H.-V. (2007), *Culoarul Mureșului dintre Reghin și confluența cu Arieșul. Studiu de hidrologie urbană*, Edit. Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca.
2. Ianculescu, O., Ionescu, Gh. (2002), *Alimentări cu apă*, Editura Matrix Rom, București.
3. Maksimović, Č., Tejada-Guibert, J.A., Roche, P.-A. (2001), *Les nouvelles frontières de la gestion urbaine de l'eau. Impasse ou espoir?*, Presses de l'école nationale des Ponts et chaussées, Paris.
4. Negulescu, M. (1987), *Epurarea apelor uzate industriale*, Ed Tehnică, București.
5. Sorocovschi, V., Conțiu, H.V. (2001), *Aspecte de hidrologie urbană în municipiul Târgu-Mureș*, în *Analele Universității „Dimitrie Cantemir” Târgu-Mureș*, Secțiunea Geografie, Târgu-Mureș.
6. Stănescu, V. Al (1995), *Hidrologie urbană*, Program Tempus “Sciences de l'eau et environment”, Editura Didactică și Pedagogică, București.
7. Valiron, F. (1999), *Gestion des eaux, Côté et prix de l'alimentation en eau et de l'assainissement*, Presses de l'ENPC.
8. Velod, J. P., Persaud, R. J. (1993), *Wastewater Conveyance and Treatment*, in *Davis' Handbook of Hydraulics*, ed. V. J. Zipparro and H. Hansen, McGraw-Hill, New York, NY.
9. *** (1900-2003), *Date furnizate de R.A. AQUASERV Târgu-Mureș*.
10. *** (1973-2003), *Date furnizate de R.A.G.C.L. Reghin*.
11. *** (1973-2003), *Date furnizate de Uzina de apă Reghin*.

H. -V. CONȚIU

12. *** (1995-2003), *Date furnizate de SPGC Iernut*
13. *** (1988-2003), *Date furnizate de R.A.G.C.L. Luduș.*
14. *** STAS 4706-88, *Ape de suprafață. Categori și condiții tehnice de calitate.*
15. *** (2003), *Reabilitarea sistemelor de alimentare cu apă din județul Mureș. Studiu de fezabilitate, proiect nr.722/2003, elaborat de SC RAPIDPROIECT SRL, Târgu Mureș.*
16. *** (2004), *Raport anual AQUASERV, Târgu-Mureș*
17. *** (2004), *revista AQUAfocus, VI/3, editată de RA AQUASERV, Târgu-Mureș.*
18. *** (2003), *revista AQUAfocus, V/1, editată de RA AQUASERV, Târgu-Mureș.*

NIVELURI DE ORGANIZARE NATURALĂ A SPAȚIULUI LA BORDURA MUNȚILOR APUSENI CU DEPRESIUNEA TRANSILVANIEI

ALINA MUREȘAN¹

ABSTRACT. – **Levels of Spatial Natural Organization at the Contact between Apuseni Mountains and the Transylvanian Depression.** The vertical organization of space at the contact between Apuseni Mountains and the Transylvanian Depression starts from the fundamental element of this territory – the morphology. The leveled distribution of landforms, along with the specific differentiation of climatic, biogeographic and soil elements, facilitated the shaping of three large levels of spatial natural organization: the high level (800-900 m), which is almost exclusively grazing land, the intermediate level (550-650 m), of the basins and suspended valley corridors (the first settlement level of the contact area), and the low, valley level (450-550 m), which is the main settlement level.

KEYWORDS: spatial levels, natural organization, contact between Apuseni Mountains and the Transylvanian Depression, vertical organization of space

Studiul geografic asupra organizării spațiului trebuie să își orienteze analiza spre cele două dimensiuni principale ale acestuia. În dimensiune orizontală, geograful încearcă să repereze extensiunea, natura și calitatea diferitelor entități energetice și materiale, modul de aranjare și gradul de articulare a acestora în arealul aflat în studiu. El suprapune acest demers analitic peste cel desfășurat pe verticală, unde pune în evidență straturi, niveluri de organizare și raporturile de dominanță dintre acestea.

Bordura Munții Apuseni - Depresiunea Transilvaniei se definește atât geologic (contactul dintre formațiunile sedimentare ale cuverturii și rocile mai dure ale subasmentului), cât și geomorfologic (dezvoltarea unui relief tipic de bordură cu cueste, depresiuni subsecvente, peneplene exhumate). Pornind de la aceste noțiuni de geologie și geomorfologie, termenul de bordură a căpătat un sens geografic mai larg, cuprinzând teritoriile care au luat naștere la contactul, la "întâlnirea" a două unități geostructurale majore, cum ar fi un masiv muntos și un bazin sedimentar. Acesta este sensul atribuit noțiunii de "bordură", suprapunându-se, în fapt, unității marginale vestice a Depresiunii Transilvaniei, formată din culoare, depresiuni și dealuri piemontane, așa cum este amintită în diferite lucrări de geografie regională.

Organizarea verticală a spațiului la bordura Munților Apuseni cu Depresiunea Transilvaniei, urmărită în sectorul sudic al Dealurilor Feleacului și al depresiunilor de contact adiacente (Iara-Hășdate) (ce constituie una din unitățile geospațiale majore ale bordurii mai sus amintite), pornește de la elementul fundamental al acestui teritoriu - relieful. Disponerea în trepte a ansamblurilor morfologice, ca rezultat al acțiunii marilor cicluri de eroziune și a factorului tectonic, începând dinspre munte spre Depresiunea Transilvaniei, a facilitat conturarea a trei mari nivele de organizare naturală a spațiului (fig. 1.). Caracteristicile climatice și biogeografice, strâns legate de desfășurarea reliefului pe verticală, urmează această dispunere în trepte, prezentând diferențieri de la un nivel la altul.

¹ "Babeș-Bolyai" University, Faculty of Geography, 400006 Cluj-Napoca, Romania

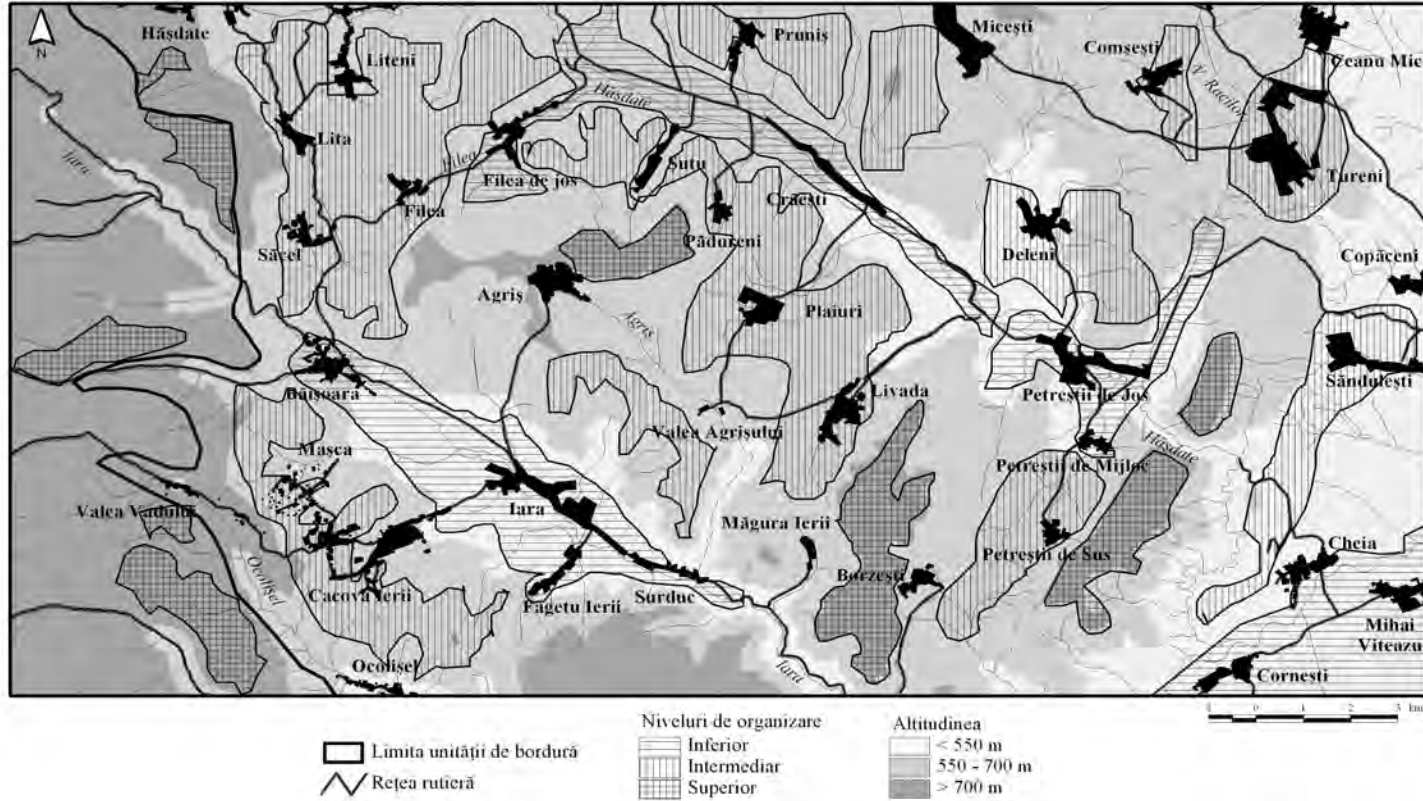

Fig. 1. Niveluri de organizare naturală a spațiului geografic.

Nivelul superior este acela care, *grosso modo*, fixează și limita spre munte, fiind, de altfel, dominat de nivelul montan, al munceilor (1000-1200 metri). Situat altitudinal aproximativ între 800-900 metri, acesta se identifică sub forma unor interfluvii ușor nivelate ce își găsesc corespondența spre est în nivelele similare din Dealurile Feleacului, Culmea Petrindului și Culmea Sănduleștilor. Deși geologic are trăsături care îl atașează spațiului montan (formațiuni sedimentare senoniene, calcare și ofiolite mezozoice și chiar șisturi cristaline), acesta este, prin trăsăturile sale morfologice și de utilizare antropică, **primul nivel de bordură**.

Celelalte caracteristici fizico-geografice poartă amprenta reliefului. Topoclimatul este specific munților joși, cu temperaturi medii anuale situate sub 7°C și precipitații ce depășesc anual 700-800 mm.

Sub o vegetație formată din pajiști naturale și, pe alocuri, din păduri de amestec fâgete-gorunete, sunt răspândite, dintre solurile zonale, cambisolurile (cu o largă dezvoltare a districambosolurilor, dar apar și eutricambosoluri). O desfășurare destul de extinsă o au rendzinele, formate pe un substrat calcaros (calcare, marne), iar intrazonal, pe versanții expuși eroziunii, apar erodosoluri.

Este un nivel aproape exclusiv pastoral, pajiștile naturale fiind elementul cvasi-caracteristic.

Nivelul intermediar, al bazinetelor și culoarelor de vale suspendate, se dispune, fiind fragmentat de eroziune, între 550 și 650 de metri și în mod excepțional mai sus. Caracterul suspendat al acestuia este pus în evidență și de gâtuirile sub formă de chei (Cheile Băișorii, Cheile Turzii), în spatele cărora se desfășoară o serie de culoare de vale și bazinete de obârșie ce alternează cu interfluvii joase fără o orientare anume.

Climatul este unul de dealuri, având valori medii anuale ale temperaturii de 7-8°C și cantități de precipitații cuprinse între 700-800 mm anual. Pădurile de quercinee, cu specii de amestec (carpen, jugastru etc.), apar doar în petice restrânse, mult mai răspândite fiind pajiștile cu asociații de *Poa nemoralis*. Solurile dominante sunt luvisolurile (preluposoluri și luvosoluri tipice, acestea din urmă ocupând suprafețe însemnate), la care se adaugă eutricambosolurile din clasa cambisolurilor. Apariții insulare, la periferia estică a Dealurilor Feleacului, au cernoziomurile cambice și argice.

Acest etaj intermediar este domeniul primului nivel de așezări al bordurii, care se dispun în interiorul unui spațiu agricol ușor extensiv. Așezările umane dezvoltate pe acest nivel (Deleni, Livada, Plaiuri, Pădureni, Pruniș, Săcel etc.) ocupă mai ales bazinetele de obârșie ale unor tributari, unele dintre ele luând naștere prin "roirea" populației aflate în așezările de pe nivelul inferior (Petreștii de Sus, Filea de Sus etc.).

Nivelul inferior, de vale (450-550 m), ocupă văile largi, uneori cu aspect de depresiuni alungite, ce se desfășoară de-a lungul principalelor ape curgătoare: Iara, Hășdate etc.

Din punct de vedere climatic, acest nivel prezintă ușoare diferențieri de la un areal la altul. Topoclimatul depresiunilor submontane se caracterizează prin temperaturi scăzute (media anuală 6-8°C), dar această valoare crește în direcție estică, ajungând la 8-9°C în valea Hășdate. Precipitațiile medii anuale sunt mai însemnate la contactul cu muntele (700-800 mm) și scad cantitativ pe măsura îndepărtării de acesta (600-700 mm în partea sudică a Dealurilor Feleacului). Acestui nivel îi sunt specifice inversiunile termice, cu extreme negative iarna (-31°C la Iara) și pozitive vara (36°C la Iara și în Depresiunea Hășdate).

Pădurile de quercinee au fost înlocuite pe suprafețe vaste de pajiști și culturi în care domină asociațiile de *Agrostis tenuis* și *Festuca valesiaca*.

Tipurile de soluri specifice acestui nivel au permis o largă desfășurare a terenurilor arabile. Două categorii domină învelișul pedologic: la nivelul luncii cele mai răspândite sunt aluviosolurile, intrazonal apărând gleiosoluri; la nivelul teraselor și parțial al versanților o mare extensiune au luvisolurile (preluvosoluri, dar mai ales luvosoluri tipice și albice).

Așezările, dispuse uneori de-a lungul rețelei hidrografice (Iara, Crăești, Petrești de Jos, Filea de Jos etc.), se asociază terenurilor agricole, în special arabile, conferind acestui etaj calitatea de *nivel de habitat principal*.

BIBLIOGRAFIE

1. Driga, B, Ianoș, I. (1986), *Contribuții metodologice privind organizarea spațiului geografic*, SCGGG, Seria Geografie, XXXIII, București.
2. Pop, Gr. P. (2001), *Depresiunea Transilvaniei*, Edit. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.
3. Pop, Gr. P., Benedek, J. (1997), *Sisteme și modele de așezări rurale în Depresiunea Transilvaniei*, Studia UBB, Geographia, 1-2, Cluj-Napoca.
4. Popa, N. (1993), *Aspecte privind spațiul geografic și organizarea acestuia*, Geographica Timisiensis, 2, Timișoara.

THE SALT LAKES FROM OCNA DEJULUI. ASPECTS REGARDING THE EVOLUTION OF LACUSTRINE BASINS

M. ALEXE¹, IRINA ALEXE²

ABSTRACT. – The salt Lakes from Ocna Dejului. Aspects Regarding the Evolution of Lacustrine Basins. To be able to surprise all the transformations that have occurred in the morphology and morphometry of the lacustrine depressions, we resorted to topobathymetrical surveys. After that we have compared the new data with the oldest ones. The numerical evolution of these lakes depended on natural and anthropic influence. Nowadays, from the 14 lakes pointed out in 1969 by T. Pânzaru (grouped in two sectors) there are only two remained, one with salt water (Lake Cabdic) and the other one with fresh water (Lake Mina Mare).

KEYWORDS: salt lakes, Ocna Dejului, Cluj County, evolution of lacustrine basins

1. GENERAL PRESENTATION

The salt deposits are located on the territory of ex Ocna Dejului County, a residential district of Dej municipium in present days. This area has been studied in many stages by using drillings, in a number of 53. Tectonically, the salt deposit is situated at the edge of two areas: the North-West area characterized by monocline layers and the central part with twisted strata, orientated NNE-SSV, and in the middle being the “core” of salt.

The Ocna Dejului brachyanticline, 5 km long, represents the Western limit of the diapiric folds, covering the territory between Codorului and Nima Valley. The salt horizon has lenticular form, with a maximum thickness of 156 m in the central part and a few meters in the marginal areas (12 m).

The salt bed has a uniform inclination of 5-8° to the South-East, while the upper part has irregularities because of the semiplastic rocks. There have been identified three areas of salt agglomeration in this deposit: one in the northern part, in the area of the current exploitation, 130 m thick; the second one in the southern part of Săcădaș locality, 156 m thick; the third in the west, in the Bicaștău area, 98 m thick (Stoica, Gherasie, 1981).

From a macroscopic point of view, the salt from Ocna Dejului presents an alternation of white and dark grey salt layers, with marl and thin layers of gritstone impurities. The striped aspect of salt is explained by the seasonal variation of temperature and precipitation. Thus, the high temperatures and the low quantities of rain in summer determined the accumulation of pure salt. However, in winter, because of the great amount of rain, the alluvia transported by rivers and torrents determined the appearance of grey layers and barren materials (marl, clays, gritstones).

From a hydrologic point of view, the salt deposit is situated in the Basin of Someș River, traversed by three rivulets flowing from west to east: Codor rivulet in the north, Ocnei rivulet in the middle and Săcădaș rivulet.

¹ „Babeș-Bolyai” University, Faculty of Geography, 400006, Cluj-Napoca, Romania.

² „Ioan Bob” School, Cluj-Napoca, Romania.

2. EVOLUTIVE FEATURES OF THE SALT LAKES IN THE OCNA DEJULUI LACUSTRINE COMPLEX

The salt exploitation began at Ocna Dejului with the roman period, as a proof being some archeologic discoveries (copper roman coins and the altar). These exploitations have been placed at the northern limit of the salt deposit, on Cabdic Hill. Because of the presence of salt near the surface, the romans used surface excavations, 3-6 m wide and 10-20 m deep. Later the system was changed into “bell mines” exploitations.

In this area there are seven exploitation points, traces of the ex roman mines and a section of 50 m of the road used by the romans to transport the salt. Between 1200-1300 began the exploitation of salt in the Pârâul Ocnei region, situated in the eastern part of the settlement, as a result of the reduced thickness of salt layer on the Cabdic Hill; this kind of activity is maintained nowadays too.

We can observe that the numerical evolution of these lakes depended on the natural and anthropic influence. Nowadays, from the 14 lakes pointed out by T. Pânzaru in 1969 (grouped in two sectors) there are only two remained, one with salt water (Lake Cabdic), in the area of Codor Valley, and the other one with fresh water (Lake Mina Mare), occupying the south-eastern part of the district, in the perimeter of the Valea Sărată exploitation.

The continuation of the extractions and expansion of the exploitations have led to the complete filling of Lakes Ștefan and Iosif (fig. 1).

Fig. 1. Ex Lake Ștefan (a) and Lake Iosif (b).

The old writings say about the existence of a basin used a bathing place during summer from the 19th century (1886). With all the improvements, at the beginning of the 60's, this placed continued to function for a short period of time. The swimming pool was placed in the proximity of Lake Iosif, a salt-water supplier. But because the technological line of loading and transporting the salt headed towards the lake, they had to fill the lake with materials and so the swimming pool could not be used anymore for touristic purpose.

The piscine is still found but it cannot be used anymore by tourists, because of the lack of salt-water supply and the pool is situated on the territory of salt exploitation, near the railway, which ensures the transportation of salt.

Fig. 2. Caving between Ciciri and 23 August mines, Ocna Dejului.

Also, the anthropic influence is responsible for the producing, in time, of sliding-cave-in processes. In 1998, as a result of the collapse of an exploitation chamber between ex mines 23 August and Ciciri, we can observe a “crater”, being 200 m wide and 30-35 m deep (Irimuş, 2006). This crater has a great surface, evolving from 16618 m² in January 1998 to 23500 m² in May 1999 (Surdeanu, Mac, 2002) and can be considered the foundation of a new lake (fig. 2).

The evolution of lacustrine basins has been studied in details by comparing the two topobathymetric surveys done in 1969 and 2004.

Lake Cabdic (named by the natives Lake Toroc), situated on the hill with the same name, took birth as a result of the collapse of an old “bell” mine in August 1926 (fig. 3).

Even if the slopes are not so high, the south-western one is affected by active landslides, which determined the increasing of the basin bed with over 2 m.

Though the decreasing of depths and maintenance of the wideness in the well area (137,5 m² in 1969 and 154,8 m² in 2004), the volume of the lake increased to over 3000 m³ (table 1). This was caused by the spatial extension of the basin, but the breadth remained unchanged during this period of time.

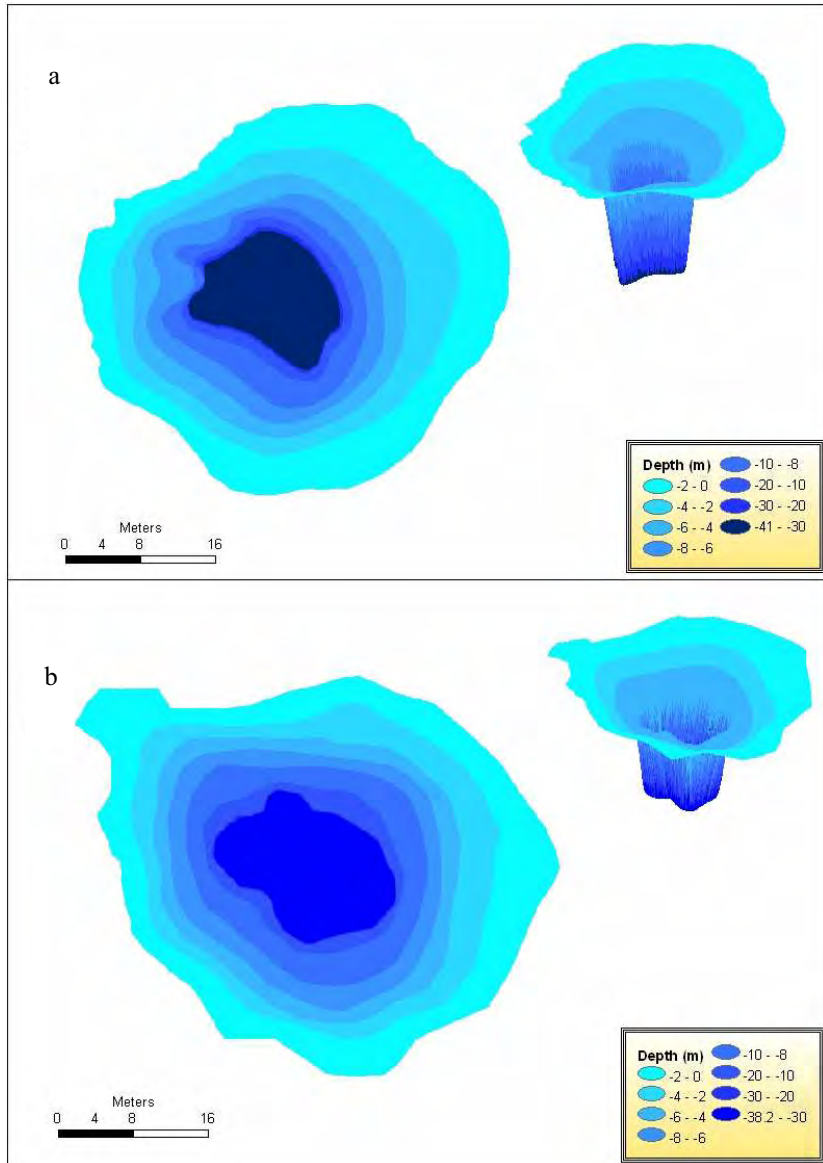

Fig. 3. Dynamics of Lake Cabdic cuvet
a – 1969 (after T. Pânzaru, 1970), b – 2004.

To the north, Lake Cabdic flows through an impermanent emissary to an ex lake (nr. 3) being in the last stage of filling up. At the same time, the other nine lacustrine units from this sector are in the same evolution stage, their cuvet being almost flat and invaded by reed, carex and rush.

The current aspect of *Lake Mina Mare* (a.k.a. Lake Mare) does not betray its anthropic origin. But we cannot know if it has been through the phase of "salt lake", but it is known that in 1883, after 110 years from the shutting of the mine, the mill received fresh water from this lake. Although it gained in surface, the cuvet remains circular, and the medium slope is under one (fig. 4).

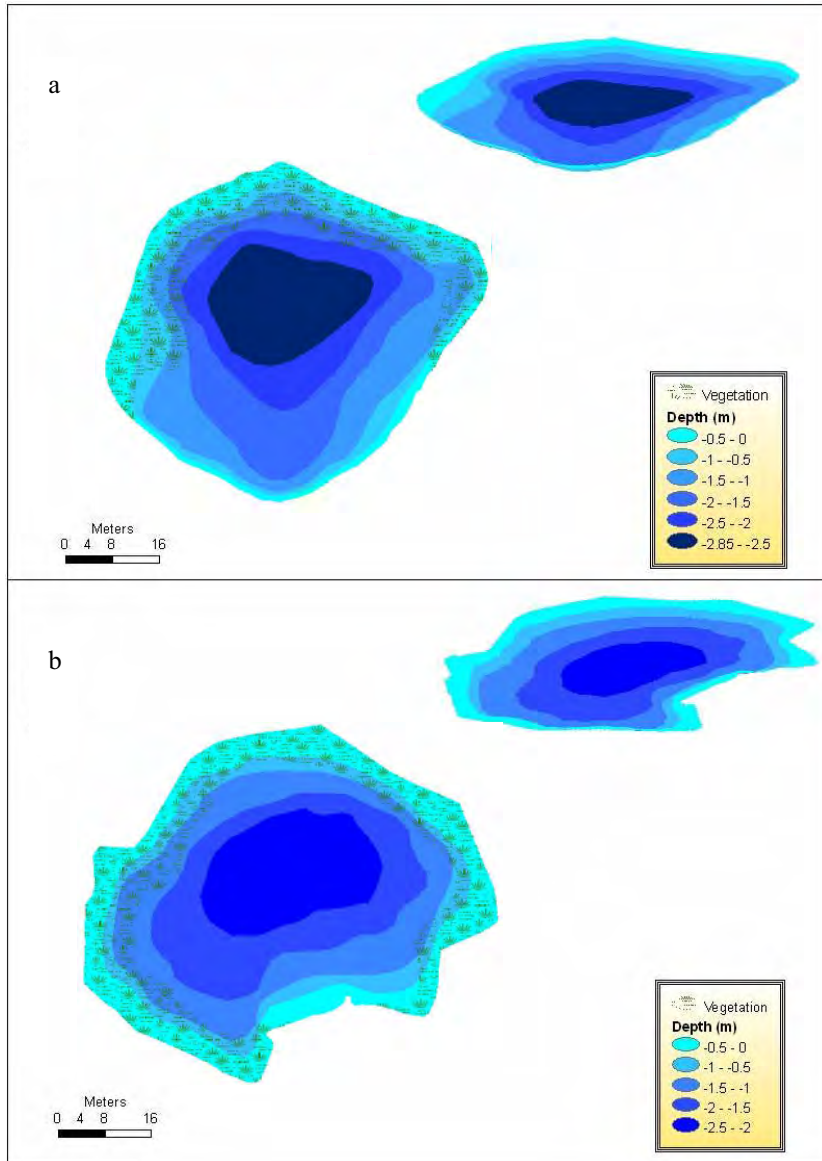

Fig. 4. Dynamics of Lake Mare cuvet
a – 1969 (after T. Pânzaru, 1970), b – 2004.

Morphometric elements of the lakes from Ocna Dejului**Table 1**

Morphometric elements/lake	Cabdic		Mina Mare	
	1969	2004	1969	2004
Perimeter (m)	132,0	154,0	189,0	240,9
Surface (m ²)	1350,0	1524,8	2715,0	3468,1
Maximum deepness (m)	41,0	38,2	2,85	2,5
Absolute deepness (m)	-	-	275,08	275,50
Average deepness (m)	7,67	8,85	1,58	1,21
Longness (m)	45,0	53,9	69,3	78,2
Maximum breadth (m)	42,0	42,1	57,5	65,1
Average breadth (m)	30,0	28,3	39,35	44,35
Big axis (m)	45,0	53,9	69,25	78,2
Small axis (m)	42,0	42,1	57,5	65,1
Water-but coefficient	1,02	1,11	1,02	1,15
Volume (m ³)	10359,2	13499,5	4281,9	4204,6

Taking into consideration the studies done by Pânzaru in 1969, we can observe that the morphometric elements of the lake have changed in time (table 1), except the maximum depth which reduced its size.

All in all the surface covered by reed has increased, from approximately 33 % to 40 % nowadays.

CONCLUSIONS

There has to be made a distinction between the evolution of natural and anthroposaline lakes, on one hand, and of those where exploitations stopped or are still active, on the other hand.

The genesis and dynamics of the lacustrine units from Ocna Dejului has been and still remains under anthropic influence and of course under natural processes.

Although his purpose was totally different, the human factor has had a great influence in the appearance of lakes, but also in the disappearance of them, by brutal influences, which lead to the filling-up of them. From the total number of lakes recorded in the past, all the four charstosaline units were clogged, except for two anthroposaline salt lakes, one being on the way to have fresh water.

BIBLIOGRAPHY

1. Gâştescu, P. (1971), *Lacurile din România. Limnologie regională*, Edit. Academiei, Bucureşti.
2. Irimuş, I.A. (2006), *Hazarde şi riscuri asociate proceselor geomorfologice în aria cutelor diapire din Depresiunea Transilvaniei*, Edit. Casa Cărţii de Ştiinţă, Cluj-Napoca.
3. Pânzaru, T. (1970), *Lacurile de la Ocna Dejului (aspecte morfologice şi morfometrice)*, Colocviul naţional de limnologie fizică, Bucureşti.
4. Stoica, C., Gherasie, I. (1981), *Sarea şi sărurile de potasiu şi magneziu din România*, Edit. Tehnică, Bucureşti.
5. Surdeanu, V., Mac, I. (2002), *Environmental effects of the anthropic activity upon the diapiric structures of the Transylvania Tableland*, Documentation of Mountain Disasters, Edit. Ars Docendi, Bucureşti.

LIMITELE DEZVOLTĂRII DURABILE

P. COCEAN¹, MARINELA RĂDUȚĂ²

ABSTRACT. – **The Limits of the Sustainable Development.** As a newly appeared desideratum in the regional phenomenology, the sustainable development has in its structure a series of elements that consolidate its content and significations: natural resources preservation, environment protection and conservation, territorial cohesion, economic affirmation, social harmony. However, less attention has been paid to the limits of the sustainable development, as in the case of the cumulative effects upon the environment, resource exhaustion, regional disparities, social differences, demographical convulsions, economic voluntarism, analyzed and exemplified in the present paper. They act as inertial thresholds and, in the case of the amplification of their influence, even as obstacles that can attenuate or even block the process of sustainable development.

KEYWORDS: sustainable development, limits, regional phenomenology, protection and conservation

Ca orice concept nou, dezvoltarea durabilă se află în faza conturării propriei încărcături de semnificații când investigatorii din diverse domenii (geografic, economic, social, politic, strategic, juridic, tehnologic sau environmental – fig. 1) participă cu sârg la definirea și fixarea sa într-o matrice cât mai convingătoare.

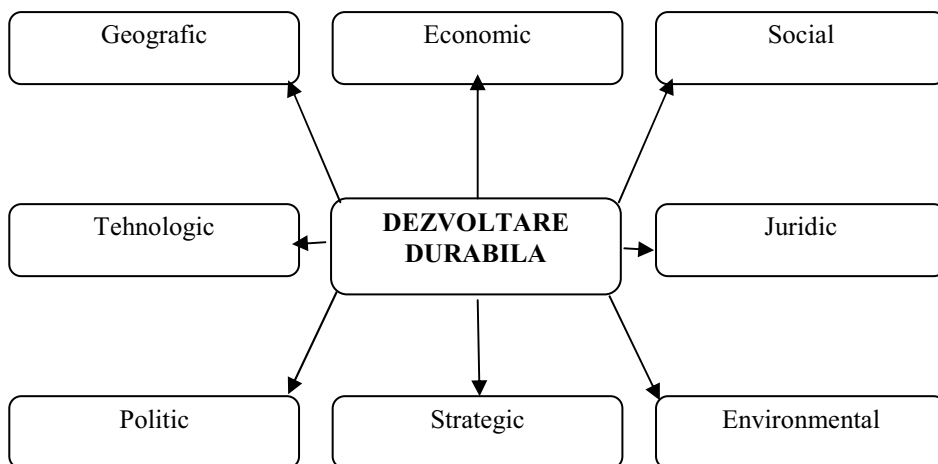

Fig. 1. Semnificațiile sintagmei „dezvoltare durabilă”.

¹ Universitatea Babeș-Bolyai, Facultatea de Geografie, Clinicilor 5-7, 400006, Cluj Napoca, Romania.

² Școala Generală Bucova, Județul Caraș-Severin.

Polivalența semnificațiilor atribuite astăzi sintagmei menționate generează însă dificultăți metodologice, de abordare, existând tendința generalizării unor ipostaze (spre exemplu cea economică sau socială) în detrimentul celorlalte cu rezultate dintre cele mai păguboase derivate din frustrarea imaginii globale, integratoare, de anumite trăsături și, evident, conotații, datorate domeniilor pe nedrept omise.

De aceea, considerăm că noțiunea de *dezvoltare durabilă* trebuie privită, înțeleasă și, mai ales, vehiculată și utilizată, ca un agregat indestructibil de fenomene, procese și norme specifice, unice în dinamica și interrelaționarea lor spațială.

Constatăm însă că în etapa actuală predomină, cum este și firesc până la un anumit punct, dată fiind noutatea demersului, tinerețea sa, proiecția pozitivă, optimistă, asupra fenomenului, când este sondat cu predilecție orizontul lucrativ și pragmatic al acestuia neglijându-se „cealaltă față”, dialectic existentă. Ne referim la conotațiile sale negative induse de o serie de fenomene și procese care apar și se afirmă concomitent cu caracteristicile favorabile acesteia. Multe dintre acestea intervin sub forma unor obstacole sau praguri menite a atenua ritmurile și direcțiile dezvoltării iar în unele situații de-a le bloca sau reorienta. De aici deja incipientele rețineri și tot mai frecvențele recursuri la metodă, materializate în atenuarea entuziasmului debordabil inițial și precauțiile generalizării fără reticență.

Un prim și major set de întrebări debutează cu interogația *cât de durabilă poate fi dezvoltarea durabilă?* și continuă cu altele de genul *care sunt limitele afirmării ei și cum pot fi surmontate ele etc.*

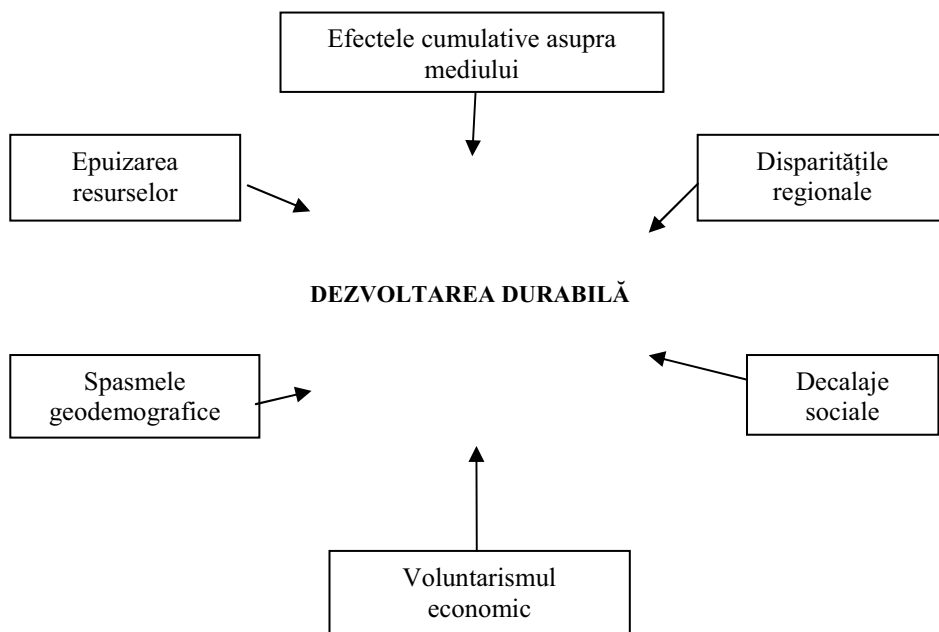

Fig. 2. Limitele dezvoltării durabile.

Din modelul alăturat (Fig. 2) observăm că atributul *durabil* al dezvoltării poate intra în contradicție cu el însuși, până la negarea de sine, datorită posibilității afirmării vizibile dar mai ales insidioase a unor fenomene care pot efemeriza procesul de dezvoltare. Ele se instaurează astfel în veritabile *limite* ce trebuie cunoscute și avute permanent în vedere printr-o monitorizare și controlare adecvată, în vederea reducerii influenței lor negative. Aceste fenomene sunt: efectele cumulative asupra mediului, epuizarea resurselor, disparitățile regionale, decalajele sociale, spasmele demografice și voluntarismul economic.

Epuzarea resurselor se instaurează într-o veritabilă limită a dezvoltării durabile oricât de armonios ar fi ea proiectată în plan teritorial și temporal. Un anumit tip de industrie, centrat pe o resursă care fizic este în extincție poate bulversa întregul lanț trofic al ramurii respective prin eliminarea unei verigi indispensabile bunei sale funcționări. Nu trebuie uitate aspectele premergătoare epuzării propriu-zise transpuse în creșterea continuă a prețurilor până la nivelul în care produsul în sine devine nerentabil sau cele colaterale resimțite acut la nivel social (șomaj, reconversii profesionale) sau de mediu (reconstrucții ecologice costisitoare).

În acest context, amplificarea și diversificarea consumului de energie bazată pe combustibilii fosili pune în calea dezvoltării probleme dificile cum ar fi accesul nemijlocit la resurse energetice (intervenția vectorului politic și strategic în domeniu este adesea sesizabilă), menținerea prețurilor la un nivel suportabil, reducerea impactului asupra mediului etc.

Reducerea continuă a suprafeței terenurilor agricole fertile prin expansiunea infrastructurilor tehnice, a vetrei așezărilor, proliferarea turismului, degradarea solurilor ridică mari obstacole în calea afirmării unei dezvoltări durabile în condițiile creșterii alerte a populației globului și a cerințelor alimentare ale acesteia. Se știe că structurarea și optimizarea naturală a resursei pedologice se realizează într-un timp îndelungat, ca urmare intervenția antropică în sensul optimizării funcțiilor sale productive reclamă adesea utilizarea unor vectori ce intră în contradicție cu environmentul. În consecință, strategia unei dezvoltări agricole durabile nu poate fi imaginată decât înafara presiunii antropice crescânde asupra fondului pedogeografic.

Efectele cumulative asupra mediului sunt rezultanta acumulării în timp, oricât de exigente ar fi măsurile de protecție și conservare, a unor vectori distructivi, mulți dintre ei cu acțiune întârziată, camuflată asupra diverselor componente ale ecosistemului. Acumularea azotaților și nitraților în sol și în pânzele freatice, ca urmare a practicării agriculturii intensive, bazată pe îngrășăminte chimice – fenomen justificat adesea prin nevoia de alimente pentru o populație a globului în creștere -, a CO² în atmosferă ca urmare a arderilor de combustibilii fosili în industrie, încălzirea locuințelor sau transporturi, apariția ploilor acide ca urmare a emanațiilor industriale cu diverse substanțe toxice pentru vegetație sunt doar câteva exemple dintr-un lung șir al impactelor negative asupra mediului. Ce culminează, în chiar etapa de față, cu fenomenele încălzirii globale, expresie de necontestat tocmai a efectelor cumulative care s-au manifestat timp de secole și s-au amplificat până la ruperea echilibrului dinamicii atmosferei globului în ultimele decenii.

Apariția acestor efecte pune în calea dezvoltării durabile o serie de probleme cum ar fi: impredictibilitatea schimbărilor environmentale ce trebuie monitorizate și controlate, reziliența (adaptarea) la noile coordonate ale realității factice, înlăturarea efectelor negative directe asupra economicului și socialului, cu costuri din ce în ce mai mari, etc.

Disparitățile regionale apar, invariabil, în orice sistem teritorial animat logistic de competiție și concurență. Principiul avantajului comparativ intervine ca o condiție sine qua non a reușitei, determinând apariția acelor teritorii care câștigă dar și a teritoriilor care pierd (Violette Rey, 1994). Nodurile, axele, joncțiunile se suprapun spațiilor efervescente, cu o dinamică economică, socială și infrastructurală efervescentă în timp ce periferiile, fâșiile tampon,

teritoriile de tip non man land se situează la polul opus. Reacția imediată la nivelul structurii sistemului este disparitatea ce devine cu atât mai contrastantă cu cât decalajele de dezvoltare între diferitele areale geografice cresc. Decalajele se transformă astfel în bariere ce frânează dezvoltarea durabilă, impunând replieri și strategii de contrapondere, de eliminare sau atenuare. Efortul pentru înlăturarea decalajelor își deduce costurile din potențialul dezvoltării de ansamblu, căreia îi încetinesc ritmul și, nu în puține cazuri, pot chiar să o reorienteze.

Spasmele geodemografice direct implicate în cuantificarea celei mai prețioase resurse a momentului, care este resursa umană, pot determina oscilații majore la nivelul acesteia, dar și a celui mai important consumator terestru. Îmbătrânirea populației Europei din ultimele decenii sau reducerea stocului demografic al multor țări ale continentului, între care și România, sunt fenomene care generează dificultăți în proiectarea unui anumit trend al dezvoltării (întrebarea *prin cine și pentru cine* fiind tot mai auzită). Componenta de acțiune și interacțiune a sistemului teritorial fiind nevalgică susținerea unei dezvoltări armonioase devine și ea discutabilă, chiar în condițiile asigurării forței de muncă prin imigrare (fenomen ce necesită costuri ridicate reclamate de adaptare, integrare socială și culturală – exemplul românilor emigrați în Italia sau Spania fiind elocvent în acest sens).

Etapa post-tranziție geodemografică atinsă de numeroase țări dezvoltate se dovedește mult mai complexă în aspectele și efectele sale decât s-a preconizat, deficitul de forță de muncă al economiilor lor fiind doar unul, și cel mai vizibil, dintre multe altele.

Decalajele sociale au la origine condiționări multiple: genetice, economice, mentale. Ele proliferază în societățile liberale, în care câștigătorul ia totul și se atenuază în cele cu un capitalism temperat. Impactul negativ asupra dezvoltării durabile al decalajelor sociale rezidă în tensiunile generate la nivelul societății, în tributul permanent, dedus și el din potențialul de dezvoltare, reclamat de rezolvarea crizelor apărute acolo unde contrastele sunt majore. Polarizarea socială și mai ales pauperizarea claselor de jos sunt factori majori de instabilitate, de menținere a unui mediu ostil neprielnic afirmării plenare, economico-socială.

Voluntarismul economic apare ca limită certă a dezvoltării durabile prin ritmurile prea înalte necorelate cu necesitățile reale ale societății, cu prioritățile acesteia. Supraproducțiile, în toate domeniile, au generat crize cu efecte adesea catastrofale asupra unor ramuri economice întregi, inflația de specialiști, și ea necorelată cu necesitățile pieței muncii, din anumite sectoare ale învățământului a generat „șomeri de lux” sau brain drain. Falimentul nu trebuie privit doar ca o pierdere suferită de un anumit întreprinzător privat, ci la nivelul unei întregi societăți care plătește scump, în final, astfel de experimente. Pentru evitarea acțiunilor voluntare planificarea riguroasă, bazată pe principiile marketingului modern trebuie să însoțească, fără a se transforma într-un scop în sine, orice inițiativă din domeniul respectiv.

BIBLIOGRAFIE

1. Benedek, J. (2000), *Amenajarea teritoriului și dezvoltarea regională*, Edit. Presa Universitar Clujeană, Cluj Napoca.
2. Cocean, P. (2004), *Plan de Amenajare a Teritoriului Regiunii de Nord-Vest. Coordonate majore*, Presa Universitară Clujeană, Cluj Napoca.
3. Cocean, P. (2005), *Geografie Regională*, Edit. Presa Universitar Clujeană, Cluj Napoca.
4. Cocean, P., Vartanoff, Adriana (2007), *Synthetical Approach to the Romanian Tisa Basin*, Romanian Review of Regional Studies, III, 1.

IDENTITATEA REGIONALĂ A ȚĂRII NĂSĂUDULUI

OANA-RAMONA ILOVAN¹

ABSTRACT. – **Regional Identity in the Land of Năsăud**². In this study we discussed the features of territorial identity in the Land of Năsăud only for the third spatial hypostasis of this region, from both a chronological and a spatial perspective. History, geography, sociology, and psychology studies facilitated an interdisciplinary approach that was justified if we took into account what we wanted to verify and to demonstrate. Because the process of establishing the limits of the Land of Năsăud was a difficult one from the beginning, having in view the varied situations brought up by numerous books and articles, as well as people's perceptions upon the space they considered as their own and that belonging to their neighbours, we decided to begin a more demanding approach, and this proved to be both efficient and relevant. We drew the conclusion that people's pride was a normal feeling of attaching value to the place and region where they were born. The Năsăud Military Border District and their cultural tradition came to explain local and regional pride.

KEYWORDS: features of territorial identity, Land of Năsăud, chronological and spatial perspective, Năsăud military border district

Limitele Țării Năsăudului, date de specificitatea spațiului mental năsăudean, au fost trasate prin validarea ipotezei: criteriul mental este definitoriu în delimitarea Țării Năsăudului și a tuturor entităților regionale de acest tip (Cocan, 2002, Ilovan, 2007). „Țările” sunt măci de identitate teritorială, creând un cadru favorabil identificării unor entități funcționale, în acțiunea de amenajare teritorială și de dezvoltare regională. Acestea prezintă o structură duală, din perspectivă temporală: sunt statice, prin păstrarea unor atribute de maximă rezonanță în individualizarea lor prin specificitate, și sunt dinamice, prin metamorfoza continuă la nivelul extensiunii spațiale, uneori în expansiune pe baza principiului difuziei spațiale a elementelor de unicitate (Dauphiné, A., 1979 citat de Pendea, F., 2003, p. 20-21) și a factorului uman care adaugă valențe noi, dovezi ale excelenței sale, și le decantează pe cele vechi, adaptându-le permanent întru oferirea de răspuns nevoilor sale economice, sociale și spirituale.

1. IDENTITATEA TERITORIALĂ NĂSĂUDEANĂ–SPECIFIC ETNOGRAFIC ȘI CONDIȚIONĂRI ISTORICE. METODOLOGIE

Delimitarea Țării Năsăudului după criteriul mental, definit de P. Cocan ca „teritoriul pe care o comunitate, dar și un individ aparținând acesteia, îl integrează în scara proprie de valori existențiale. [...] Perceperea și trăirea spațiului menționat (l'espace percu, l'espace vecu), sunt extrem de intense și reprezintă mijloacele delimitării sale în raport cu alte spații” (2002, p. 55), ne-a determinat să identificăm trăsăturile imaginii autoasumate a locuitorilor regiunii în primul rând și să găsim caracteristicile dimensiunii subiective a identității date de această imagine de sine. Identitatea năsăudeană are o latură evident subiectivă (este dificilă măsurarea sentimentului de apartenență la o comunitate și a imaginii pe care fiecare o are despre sine în raport cu trăsăturile comunității, pe care tot el sau ea le identifică), iar existența unei laturi obiective a acestei identități este discutabilă.

¹ *Facultatea de Geografie, Universitatea Babeș-Bolyai, Str. Clinicilor 5-7, 400006, Cluj-Napoca, Cluj.*

² O variantă în limba engleză a acestei lucrări va fi publicată în Revista Română de Geografie Politică.

Identitatea năsăudeană a fost creată prin conlucrarea mai multor factori (fizico-geografici, economici, sociali, administrativi etc.), însă măsurarea aportului exact al fiecăruia dintre aceștia este imposibilă. Singurele indicii (pe lângă analiza discursului din textele scrise de năsăudeni) pot fi oferite printr-o analiză calitativă a percepției localnicilor și, atunci, discutăm despre identitate autoasumată și creată de aceștia, nu despre una măsurabilă și evidentă prin aportul unor criterii obiective de analiză (Hobsbawm, 1997).

Indiferent de subiectivitatea sau obiectivitatea trăsăturilor care formează identitatea năsăudeană, bibliografia scrisă și răspunsurile la două chestionare confirmă și argumentează existența acestei identități. Năsăudenii și-au format o *comunitate imaginată* (Anderson, 2000), motiv pentru care „năsăudenitatea” este o identitate construită și nu una naturală, este una creată și nu „dată”. Anderson a lansat această formulă – „*comunitate imaginată*” – cu trimitere la identitatea națională, nu la cea regională. O națiune nu este același lucru cu o cu o solidaritate locală sau cu una regională, însă această extrapolare este posibilă și pertinentă având în vedere mecanismele similare de formare a identității. Această idee se regăsește și în literatura geografică românească, cu o diferențiere între spațiul mental al unui stat sau al unei provincii istorice și spațiul mental de tip etnografic, ce caracterizează entitățile de tip „țară”: „Spațiile mentale etnografice includ teritoriul umanizat de o populație cu aceleași tradiții, obiceiuri, port popular etc. O populație creatoare de o veritabilă cultură rurală, cu tente de mare specificitate în comparație cu cea a grupurilor umane învecinate” [...] „Spațiul etnografic este, în toate, un spațiu trăit (l'espace vécu) în vreme ce spațiul provincial este mai degrabă un spațiu imaginat” (Cocean, 2002, p. 58, p. 59).

Studii asupra spațiilor mentale provinciale, precum și asupra celor etnografice, există și în România, atât cărți, cât și articole, multe aparținând celor cu o formație istorică, dar și geografilor (Mitu, 1997, 2006, Mungiu-Pippidi, 1999, Cocean, 2002, 2004-2005, Cocean, Boțan, 2005, Cocean, Ilovan, 2005, Ilieș, 2005, Onofreiu, 2006, Ilovan, 2007), însă nu există un studiu dedicat în exclusivitate unui spațiu mental etnografic, cu atât mai puțin unul în care identitatea regională să fie descifrată cu ajutorul celor care se revendică de la spațiul respectiv.

Precizăm că discutăm de trei ipostaze diferite ale Țării Năsăudului din punct de vedere spațial, întrucât limitele fizico-geografice ale acesteia se modifică frapant, chiar dacă se păstrează același nucleu de așezări: cele din vechea Vallis Rodnensis. Această existență a trei „țări” din perspectiva trasării limitelor este confirmată direct de unul dintre repondenții noștri pentru chestionarul 1. Alte răspunsuri, însă, doar sugerează această interpretare. Ceea ce au în comun toate cele trei „țări”/ipostaze este una dintre caracteristicile cele mai des invocate de năsăudeni și de cei care îi cunosc: statutul de oameni liberi al locuitorilor. Cele trei ipostaze ale Țării Năsăudului sunt următoarele Țara Năsăudului înainte de militarizare (secolul XIII-1764 – figura 1), Districtul Grăniceresc Năsăudean (1764-1851 – figura 2) și Țara Năsăudului actuală (figura 3).

Pentru a identifica și pentru a înțelege nuanțele utilizate în imaginea de sine a năsăudenilor este semnificativ felul în care aceștia se autopercep și sunt văzuți de ceilalți, nu „adevărul istoric”. De aceea, faptele nu sunt argumentele incontestabile în trasarea limitelor Țării Năsăudului după criteriul mental. Semnificativă este interpretarea acestora.

IDENTITATEA REGIONALĂ A ȚĂRII NĂSAUDULUI

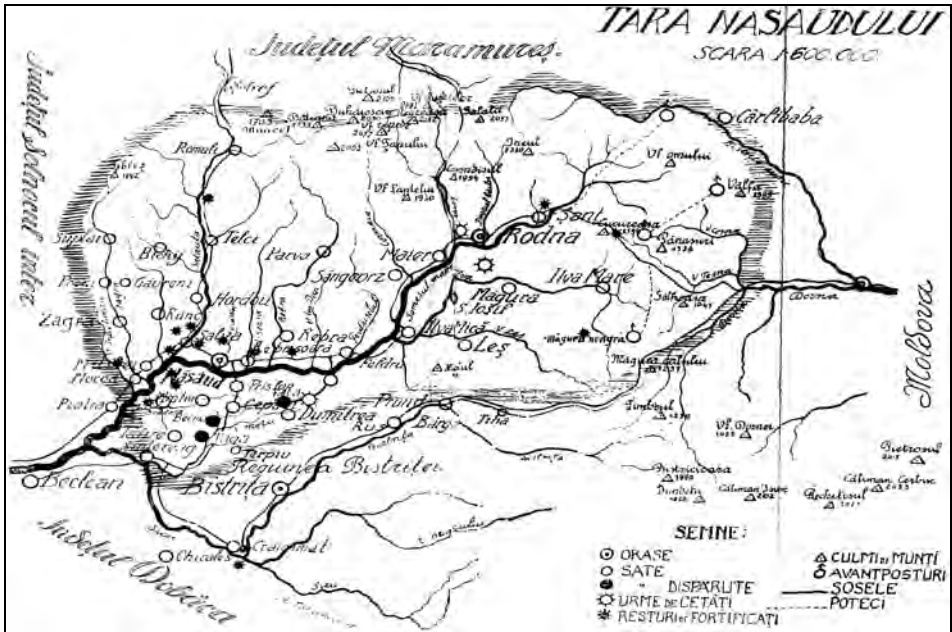

Fig. 1. „Țara Năsăudului înainte de instituirea regimentului de grăniceri” (Marțian, 1933, p. 49).

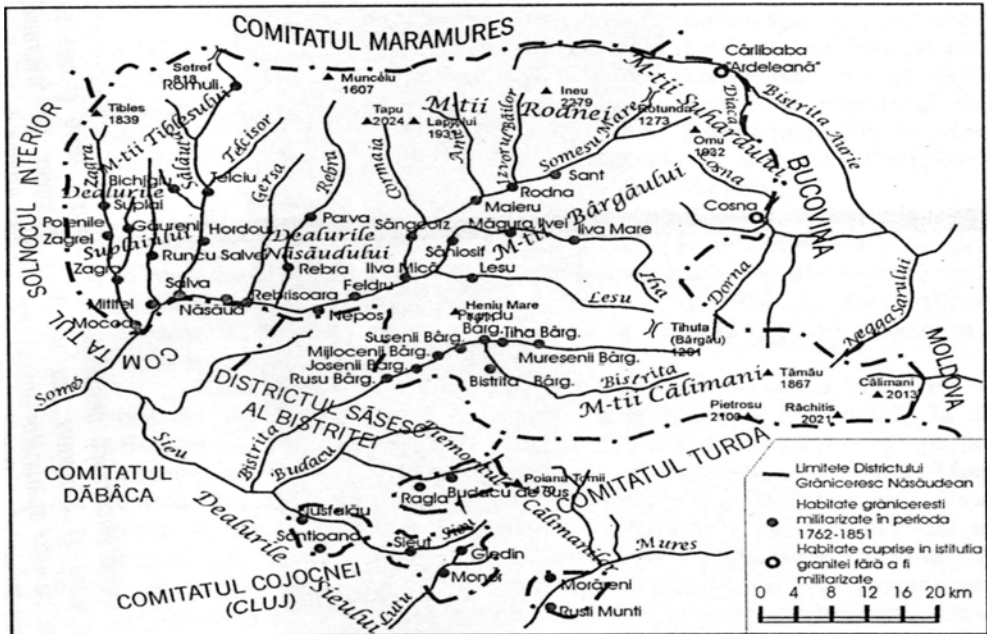

Fig. 2. Districtul Grăniceresc Năsăudean (Mureșianu, 2000, p. 35).

După criteriul istoric, aceste limite ar cuprinde tot teritoriul vechiului Regiment II de graniță sau doar comunele din Vallis Rodnensis. În acest studiu, discutăm trăsăturile identității teritoriale năsăudene referindu-ne doar la cea de-a treia ipostază a Țării Năsăudului, din perspectivă cronologică și spațială. Studiul de istorie, geografie, sociologie, psihologie facilitează o abordare interdisciplinară ce este justificată raportat la ceea ce se dorește verificat și demonstrat.

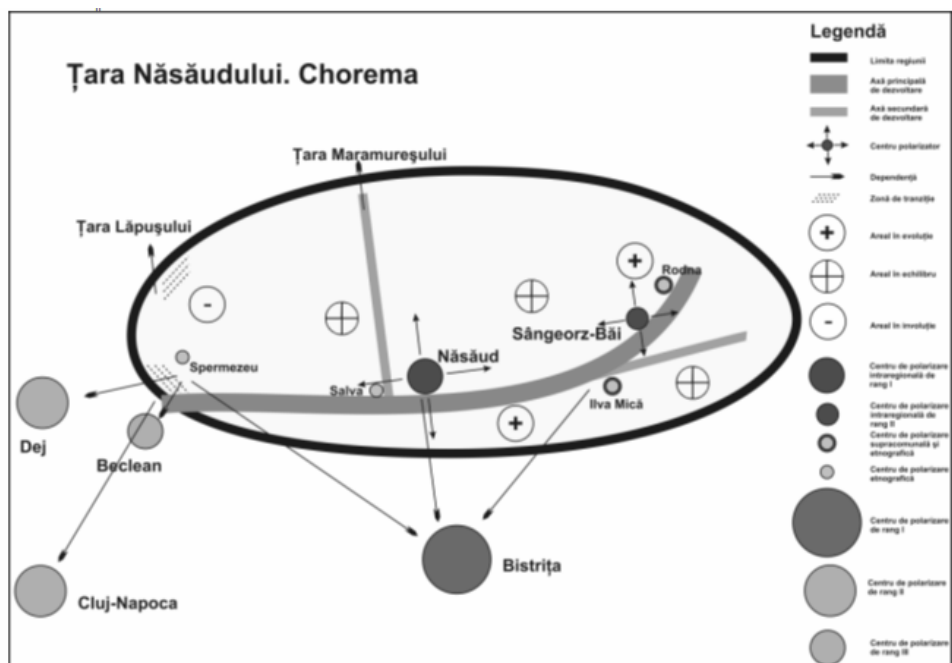

Fig. 3. Țara Năsăudului. Chorema.

Întrucât stabilirea limitelor regiunii năsăudene s-a dovedit, încă de la început, mai dificilă, având în vedere diversele variante înscrise atât în lucrări de specialitate, cât și în mentalul, în percepțiile locuitorilor asupra spațiului propriu și al celor pe care îl considerau al vecinilor, am hotărât să întreprindem un demers mai puțin facil, însă, care a fost eficient și relevant.

Lecturile anterioare, din timpul cercetării bibliografiei (vastă pentru regiunea năsăudeană și la fel de încărcată în ceea ce privește tratarea teoretică, mai ales dacă se iau în considerare și abordările interdisciplinare ale subiectului), ne-au îndrumat spre cercetarea unei Țări a Năsăudului actuale, în care percepția locuitorilor, autoidentificarea ca năsăudeni și evidențierea altora ca „străini” de acest „statut” au fost foarte semnificative. Și aceasta mai ales pentru că, începând de prin secolul XIII (primele atestări documentare ale localităților și menționarea în acte a unor grupuri de localități), se pare că au existat trei ipostaze consecutive ale Țării Năsăudului. Această notă de lectură ne-a fost confirmată de cercetarea ulterioară, în special de discuțiile cu cei care au acceptat să răspundă întrebărilor dintr-un prim chestionar.

Cercetarea de birou a fost completată de aplicarea a două chestionare, primul conținând și întrebări deschise (anexa 1). Pe baza răspunsurilor la primul chestionar, am elaborat un al doilea, pe care l-am aplicat unui număr aproape dublu de respondenți. Acesta din urmă a avut menirea de a surprinde unele linii directe pe care le-am descoperit după aplicarea primului chestionar, precum și de a găsi răspunsuri la unele nelămuriri și de a verifica niște ipoteze (în această lucrare analizăm pe larg doar răspunsurile la primul chestionar și menționăm concluziile la cel de-al doilea). Recurgerea la metoda chestionarului, recunoscută ca fiind des utilizată în sociologie, a fost necesară încă de la început. Aceasta s-a îmbinat cu interviul, de multe ori. Avem credința că, departe de a ne plasa pe o traiectorie nespecifică și nocivă cercetării geografice, având în vedere subiectul (sentimentul apartenenței la o comunitate), aceasta ne-a ajutat foarte mult în validarea ipotezelor cercetării noastre.

2. IDENTITATEA LOCUIITORILOR REGIUNII. IMAGINEA ASUMATĂ ȘI IMAGINEA „CONFERITĂ” DE „STRĂINI”: MENTALITATE, COMPORTAMENT, ASPIRAȚII, DEFECTE ȘI DIFERENȚIERI IDENTITARE INTRAREGIONALE

Diversificarea valorilor presupune întotdeauna apariția unui proces de restructurare, însă, respectând norme și cutume vechi, înrădăcinate în sufletul și în mintea omului, noua structură internă a spațiului regional va fi una adaptată tradiției, integrată acesteia, nealienabilă pentru om. Flexibilitatea se manifestă din ce în ce mai pregnant la nivelul „țărilor” întrucât acestea trec printr-un proces de adaptare la noile realități socio-economice, putându-se observa, după 1990, nu doar o tranziție socio-economică, ci și una spirituală declanșată, în mare parte, de cea dintâi.

2. 1. Percepții asupra identității năsăudene în intervalul 2005-2007

Câteva dintre întrebările noastre de început au vizat stabilirea corectă a limitelor estice, sudice și vestice ale Țării Năsăudului. Cea nordică, clar impusă de existența barierei orografice (deși traversată frecvent, funcția de obstacol a fost mai evidentă), nu a pus nici o problemă. În plus, Țara Maramureșului este clar delimitată.

La întrebările *Chestionarului 1* (anexa 1), am primit 54 de răspunsuri, în perioada 2005-2007. Majoritatea respondenților au studii superioare. Acesta a fost un criteriu important de selecție, având în vedere dificultatea crescută a întrebărilor care presupuneau un răspuns deschis. Am selectat persoane care trăiesc în regiunea năsăudeană sau sunt originari din această regiune (din ceea ce am „presupus”, la început, a fi regiunea năsăudeană – ipoteza de lucru), sau alții care au intrat deseori în contact cu năsăudenii (cu cei pe care aceștia îi considerau a fi năsăudeni). Am avut 32 de respondenți bărbați și 22 de femei. Nu am încercat să asigurăm o reprezentativitate a eșantionului, mai importantă fiind analiza calitativă a răspunsurilor majorității, marcând și excepțiile.

Toți cei care au răspuns la primul chestionar (54 de persoane) consideră că Valea Someșului Mare are așezări incluse în Țara Năsăudului, 50 au marcat Valea Sălăuța, 49 Valea Rebrei, 47 Valea Gersei, 41 Valea Zagrei, 39 Valea Ilvei, 38 Valea Leșului, 13 Valea Ilișua, 7 Valea Bistriței și 4 Valea Roșua. Majoritatea celor chestionați nu știau unde este situată această ultimă vale. Am exclus ultimele două văi din actuala Țară a Năsăudului, iar pe antepenultima (Valea Ilișua) am inclus-o întrucât, pe lângă alegerea respondenților,

inclusiunea ei în regiune este susținută și de argumente etnografice (Dunăre, 1971, Drăgoi, 2001, 2002, Ilovan, Chitul, 2006).

La întrebarea *Care sunt principalele trei caracteristici ale năsăudeanului?*, 22 dintre repondenți cred că *mândria* este una dintre cele trei caracteristici majore ale locuitorului regiunii. În 11 cazuri, *mândria* a fost plasată pe primul loc, iar o singură dată a fost unica trăsătură menționată, fiind larg comentată. De șapte ori a fost menționată pe locul II, iar de patru ori pe locul III. *Hărnicia* a fost menționată și ea de 22 de ori, la egalitate cu *mândria* (care apare cu diverse apelative). *Hărnicia* a fost menționată prima de 13 ori, de cinci ori a II-a și de patru ori a III-a. Într-un răspuns, a fost menționată pe locul IV (I-am adăugat și pe acesta la cele 21 de răspunsuri care menționau această trăsătură între cele trei principale ale năsăudenilor). *Hărnicia*, este identificată și ca trăsătură a românilor și a ardelenilor în răspunsurile la *Chestionarul 2*.

Alte trăsături ale năsăudenilor, menționate între primele trei, sunt următoarele: atașamentul față de biserică și școală; dragostea pentru cultură; bunul simț; ospitalitatea; cinstea și corectitudinea; păstrarea tradițiilor; conservatorismul; dragostea de avere; „goana” după avere – pământ; cultul pământului, al proprietății, în general; invidia; inteligența; ambiția; patriotismul local – devotamentul pentru regiune; iscusința; buni familisti, cu pronunțat respect al celor dragi; fermitatea; zgârcenia; interesul le dictează, uneori, ospitalitatea; oameni de munte; spiritul de petrecăreți; încăpățânarea; fatalismul; dorința de a-și depăși condiția; dorința de „cunoaștere”; afabilitatea; adaptarea rapidă la diverse situații; modestia, omenia; timiditatea; ignoranța. În același timp, un repondent crede că năsăudenii nu sunt cu nimic speciali față de alți locuitori ai României sau ai lumii, în vreme ce un altul realizează o tipologie a năsăudeanului: cel din trecut și cel al prezentului.

Identitatea conferită centrului polarizator principal este semnificativă pentru autodefinire. La cerința de a enumera trei caracteristici ale orașului Năsăud, răspunsurile au fost variate, existând însă niște coordonate, în funcție de care s-a realizat caracterizarea: ținut de graniță; școli și cultură; tradiții-etnografie; urbanizare vs. ruralizare; administrație; economie; relația Năsăudului cu Bistrița și cu alte așezări; caracteristici ce țin de mediul fizico-geografic; alte caracteristici. În unele răspunsuri, se face distincția între năsăudean, ca locuitor al regiunii, și cel care trăiește în orașul Năsăud (numele regiunii venind de la numele orașului, confuziile sunt frecvente). De obicei, spre a arata vreo țară a celor din urmă, se ajunge și la a considera că „năsăudenismul” este un fel de boală.

Clopul cu păun este menționat în majoritatea răspunsurilor (36 de răspunsuri) la întrebarea *Care este elementul deosebit/specific din portul popular bărbătesc din zona în care trăiți?* Alte elemente de port popular bărbătesc menționate frecvent sunt pieptarul cu ciucuri și cureaua cu mărgele, iar, o frecvență mai mică, o au celelalte elemente. Unul dintre repondenți precizează doar că nu se mai poartă costumul tradițional, pe când alții fac descrieri extinse ale portului bărbătesc și fac distincția între cel al tinerilor și cel al vârstnicilor. În ceea ce privește portul popular femeiesc (*Care este elementul deosebit/specific din portul popular femeiesc din zona în care trăiți?*), sunt menționate pieptarul, zadiile și pălăria (păunița), năframa de păr, precum și o anumită împletitură a părului, anumite culori pentru haine. Alte răspunsuri dau mai multe elemente sau realizează descrieri ale portului popular femeiesc. La fel ca și în cazul portului popular bărbătesc, unde clopul cu păun nu se poartă în toate așezările regiunii năsăudene, există diferențieri și pentru portul femeilor. Sunt și cazuri în care, atât pentru portul popular bărbătesc, cât și pentru cel femeiesc, nu se poate indica un element de specificitate.

Se pune întrebarea dacă *fala năsăudeană* este o caracteristică de specificitate a năsăudenilor sau este vorba doar despre mândria locală, caracteristică oricărui om (existând însă și excepții). Pentru întrebarea *Cum explicați așa numita „fală năsăudeană”?*, cauzele menționate și discutate în răspunsuri se pot sintetiza prin următoarele cuvinte cheie: „granița”, statutul de oameni liberi, învățământul (și cultura într-un sens mai larg) și hărnicia locuitorilor („gospodari”).

Din analiza răspunsurilor, am ajuns la *următoarele concluzii, care conțin percepțiile repondenților*:

- fala năsăudeană apare ca urmare a contrastului dintre hărnicia locuitorilor Năsăudului și inferioritatea vecinilor lor (cei din alte localități) și a celor veniți în oraș („străinii”);

- fala năsăudeană este dată de posesia unor trăsături (care variază de la un informator la altul, sau nu se știe exact care sunt) moștenite sau chiar încifrate în „codul genetic” al locuitorilor regiunii, după unii repondenți. Cel mai puternic se manifestă în Năsăud, centrul spiritului grăniceresc. Prin urmare, tradiția este cea care dictează, pentru mulți, viața comunității, relațiile interumane, topite într-un „microcosmos propriu”, un spațiu al privilegiatilor, al celor care păstrează comoara trecutului și îi cunosc semnificația încărcată de speranțe, sacrificii și reușite. Formele fără fond ale prezentului sunt un leit motiv pentru autopercepția sau percepția altora despre năsăudeni, pe măsură ce timpul trece și ne îndepărtăm de faptele și oamenii din trecut. Trecutul nu mai luminează decât pentru a arăta năsăudenilor povara de a nu se putea sustrage unui prezent fad³, „nespecific” (după părerea unor năsăudeni) sau superficial, pentru că năsăudenii doresc doar ca faptele înaintașilor să-i legitimizeze, fără a depune eforturi sau fără a mai avea forța de a se confirma în urmele lăsate de cei încărcăți de glorie;

- după alții, mândria năsăudenilor este o rezultată a statutului de oameni liberi, stăpâni asupra pământului, deci siguri și de posibilitatea de a-și hotărî traiectoria în viață și de cea de a lupta pentru idealuri ca națiunea și cultura, nefiind preocupați de meschinăria existenței cotidiene, care pare să domine prezentul;

- libertatea, pământul (bogăția), sacrificiile pentru păstrarea lor, educația din timpul graniței militare și deschiderea orizonturilor spre nou, precum și adoptarea/imitarea lui a dus la apariția unui „stil propriu năsăudean”, reflectat atât în port („clopul cu păun”), cât și în conduită. Mândria năsăudeană, a oamenilor din așezările regiunii, a fost menținută prin competiția și complementaritatea dintre acestea două (valențele istorice și cele etnografice). O poezie publicată în revista *Arhiva Someșană*⁴ vorbește despre felul în care se percepeau locuitorii din localitățile de pe întregul teritoriu al Regimentului II de graniță. Aceasta este o dovadă a relației puternice dintre aceste așezări și de solidaritatea creată de granița militară⁵;

- școala este o altă sursă de mândrie. Aceasta a susținut și a amplificat mândria de a fi năsăudean. Chiar dacă centrul de învățământ al regiunii a fost orașul Năsăud, și locuitorii altor așezări, care, de-a lungul timpului au depins de actualul oraș, au simțit că și ei au contribuit la dezvoltarea educației, iar aceasta a dus la ridicarea comunității lor;

³ ... „fala năsăudeană” se explică prin „trecutul glorios” pe care prezentul (cam șters de altfel) și-l asumă: școlile grănicerești, academicienii numeroși pe care i-a dat Năsăudul, scriitorii născuți în această zonă (Coșbuc și Rebreanu) și care ulterior au devenit celebri. (A.P., femeie, 26 ani, Năsăud).

⁴ Corbul, V. (1936), *Versul lui Napoleon Bunăparte și încă ceva*, nr. 21, p. 573 – sunt redat opt versuri; poezia completă a fost preluată din Buzilă, Șt. (1937), *Glume grănicerești*, nr. 22, p. 193-194.

⁵ Aceste glume erau spuse de cei care păzeau limitele graniței militare: cordoniștii, din tot Regimentul.

- vechimea neamului („Comoara”, numele cimitirului din orașul Năsăud, fiind o dovadă a continuității familiei) este un testament prin care statutul de privilegiat este transmis;
- în funcție de interesele locuitorilor, mândria acestora provine din ceea ce au selectat din trecutul ținutului ca reprezentativ pentru devenirea proprie. De aceea, averea este, de cele mai multe ori, sursa mândriei agriculturilor, iar zestrea intelectuală îi sensibilizează pe cei care au investit și investesc în educație;
- mândria năsăudeană este „integrată în mentalitatea și structura năsăudeanului” pentru că aparține unei comunități care a dat oameni de valoare sau pentru că se regăsește în tiparul imprimat de școală în conduită și în stilul de viață;
- diverselor explicații frecvente oferite mândriei năsăudene, li se adaugă cea care apelează la un posibil complex de provincial și la ignoranța unor comunități închise sau semi-inchise, cum există în unele regiuni de munte sau în cele în care urbanizarea și fluxul de informații nu i-au atins pe majoritatea locuitorilor;
- existența mândriei năsăudene este și negată, precum este afirmată de majoritatea;
- o sinteză a explicațiilor date de respondenți se regăsește în răspunsul unuia dintre aceștia: statutul de oameni liberi, cultura și ignoranța onora.

Am realizat *profilul năsăudeanului* (locuitorul Țării Năsăudului) – portret și autoportret – comentând răspunsurile primite la punctele 9 și 10 din primul chestionar. Conform respondenților, *a fi năsăudean* presupune: originalitate, bun simț și o răspundere față de înaintași; a fi adeptul (sau a te complăce) unui mod de viață dominat de liniște; a fi păstrat românismul „nealterat”, pur, așa cum reiese din manifestările folclorice; a dormi pe lauri și a persevera în această atitudine greșită; a transmite vocile din trecut și a le cultiva; statutul de năsăudean este condiționat de originea locuitorului; a fi „ghidat”, în egală măsură, de tradiție și de nou; a fi mândru de origini; a respecta legea nescrisă a unei comunități caracterizate de bun simț, religiozitate și normalitate; a fi urmaș (criteriul genetic); a fi mândru de realizările înaintașilor; a fi român și patriot; a avea voința de a te integra în comunitatea năsăudeană și a fi integrat; să te „molipsești” conștient de mentalitatea năsăudeană; timpul petrecut în oraș și în regiune te investește cu calitatea de a fi năsăudean și de a fi recunoscut astfel de „năsăudeanul din tată în fiu”; aderența la valori comune; a fi ardelean, întrucât se încadrează în acest tipar al percepției: *Oameni simpli, liniștiți, într-un cuvânt, ardeleni*. (B.M., bărbat, 38 ani, Năsăud); statutul de năsăudean este dat de origine, de proprietate, de locul în care ai fost educat. Unele „definiții” date pentru ceea ce înseamnă a fi năsăudean sunt exclusive: cei care, în prezent, se revendică de la conștiința de năsăudean, dar nu au împărțit integral istoria ținutului de graniță sunt considerați străini, iar pretenția lor este neavenită. Portretul năsăudeanului, care reiese din majoritatea răspunsurilor, se regăsește și în caracterizarea alăturată: *Un om: liber în ultimii 300 de ani, împroprietărit ca locuitor al unei localități de graniță; dornic de cultură (vezi exemplul înființării actualului Colegiu „George Coșbuc”); foarte conservator, nedorind să-și înstrăineze proprietățile, luptă pentru pământ* (A.O., bărbat, 58 ani, Năsăud).

Mentalitatea năsăudenilor este percepută astfel: superioritatea năsăudenilor se manifestă prin intoleranță și excluziune; superficialitatea și închistarea în modele vechi devenite neproductive, chiar „închizătoare de drumuri”, de unde refuzul de a realiza cercetări valoroase și inovatoare asupra regiunii; mentalitate de oameni liberi și de luptători; religiozitatea a rămas singura neviciată de comunism și tranziție; felul în care năsăudenii s-au făcut cunoscuți a fost influențat de calitatea de târg și de centru de învățământ a orașului Năsăud; condițiile fizico-geografice favorabile au contribuit la siguranța de sine a locuitorilor

regiunii, la statutul de privilegiați și la mândria lor; există o mentalitate specifică doar *năsăudeanului gospodar* (această sintagmă este considerată pleonasm de unii); mentalitatea lor este fidelă obiceiurilor impuse de calendarul muncilor de peste an sau reminiscentelor acestui mod de viață arhaic; năsăudenii sunt incluși în tiparul omului de munte⁶ și, în același timp, sunt percepuți ca oameni deschiși noului; locuitorii orașului Năsăud sunt plasați în două categorii: cei din zona blocului și ceilalți; rolul comunității și al Bisericii este încă puternic resimțit cu sau fără plăcere de locuitorii regiunii; conservator, dar maleabil; oameni mândri; au caracteristici general-valabile, iar, în funcție de circumstanțe, se evidențiază o trăsătura sau alta; unele trăsături sunt mai valorizate, sunt selectate și puse în lumină; *În curs de schimbare în ...?* (B.D., bărbat, 56 ani, Ilva Mare).

*Comportamentul lor/fel de a fi are următoarele caracteristici: pașnic; mândru; corect; valorizează școala și tradiția; liber; greutățile îi determină pe majoritatea să ignore niște reguli minime de conduită civilizată; comportamentul omului de la munte; conflicte determinate de certe privind averea; specifică năsăudenilor este considerată calcularea tuturor activităților, tenacitatea, chiar dacă devin pătimiși când este vorba despre pământ; respect pentru autorități; năsăudeanul, în funcție de cât de bine îl cunoști, se comportă diferit. Portretul năsăudeanului reiese din rândurile de mai jos: *Năsăudeanul are un comportament specific: tăcut în general; lăudăros când își domină adversarii, suspicios când simte pericolul; secretos; are mult umor: „e greu să începi ceva, că de lăsat se face ușor”; sau când obține recolte modeste spune „nu au fost mari, dar au fost rari”; spirit ostășesc, mândru; imaginație bogată, onoare, credință, spirit eroic, dâr; se îmbracă frumos, își împodobește casa și curtea; își îngrijesc cimitirul; participă la porunci; își iubește familia și copiii; săritor, sociabil, comunicativ, recunoscător, onest, de omenie, bun creștin: prin rugăciuni își exprimă încrederea și optimismul în fața oricărei boli, necaz etc.; cereau iertarea greșalelor; cereau curățarea de păcate, truție; promovau rugăciunea buzelor, vocală, a minții, din inimă; țineau postul, se închinau la icoane și la sfânta cruce* (A.R., bărbat, 59 ani, Năsăud).*

Aspirațiile năsăudenilor: Variate, în funcție de influențele externe acceptate (A.C., bărbat, 30 ani, Năsăud); dragostea față de școală este frecventă; diferă în funcție de statut (gospodari vs. intelectuali); un nivel de trai mai bun; o viață mai bună pentru copiii lor; aspirațiile spre bunăstare sunt viabile doar dacă aceasta poate fi etalată și apreciată de ceilalți. Aspirațiile năsăudenilor sunt percepute fie cu caracter de specificitate, fie ca aspirații general-umane.

*Defectele năsăudenilor ar fi următoarele: mai puțin gospodari, în ciuda valorizării acestei caracteristici de către majoritatea năsăudenilor; marcați de prejudecăți; mândria; spirit critic distructiv; lipsa spiritului civic; comoditate și lipsa de receptivitate la nou; viciera fondului autohton de impactul schimbărilor sociale și economice din timpul comunismului: *Anii comunismului – și după 89 – anii plini de lipsuri au accentuat unele defecte. Acei aproape 10000 de locuitori, cam 40% sunt veniți de prin sate, cu tot cu defectele lor. S-au accentuat: minciuna, nesimțirea, orgoliul prost înțeles, mândria prostească (mai ales a celor parveniți)* (B.I., bărbat, 58 ani, Năsăud); defecte legate de sărăcie; defecte diverse. Un respondent a refuzat să indice defectele, motivând că preferă să vorbească despre calitățile năsăudenilor.*

⁶ *I-aș caracteriza ca oameni de munte. Oameni aspri, dispuși să muncească din greu, individualiști, cu un puternic instinct al proprietății, greu de împăcat când împart moștenirea. Deși caracterizați conservatori, mulți s-au dovedit extrem de receptivi la fenomenele globalizării. Cred că au un respect pentru autoritate peste media românilor. Sunt, în general, oameni religioși, dar mai puțin mistici* (A.T., bărbat, 53 ani, Năsăud).

Din răspunsurile la punctul 11 al chestionarului, reiese că *trăsăturile fundamentale ale năsăudeanului*, ale locuitorului regiunii, sunt relaționate cu întâmplări diverse, care vorbesc despre: dorința de a nu se înstrăina pământul; patima pentru pământ; mândria de a avea pământ; înțelepciunea și toleranța în relație cu autoritățile; prioritatea educației în fața oricărei averi; păstrarea obiceiurilor în ciuda modernizării și eficientizării vieții și deformarea (inconștientă) realității prin lauda de sine; malițiozitatea și glumele făcute la adresa celor care „se țin gospodari” și nu știu să-și păzească gospodăria; rezultatele liceului pedagogic năsăudean; competiția dintre așezările năsăudene; automatismul comunicării și simțul umorului; educația primită în familie și bunul simț; credința în Dumnezeu și încrederea în viitor; utilizarea regionalismelor; implicarea în rezolvarea problemelor comunității; lipsa de empatie față de problemele conlocuitorilor și lipsa de respect; prezența sau absența simțului estetic; perceperea regiunii între idilic și realism; mândria năsăudeanului și felul în care îi influențează relațiile cu ceilalți; identitatea locală și regională; năsăudeni și români – suprapunerea caracteristicilor; părerile sunt împărțite.

Răspunsurile la cel de-al doilea chestionar (unde majoritatea întrebărilor se referă la integrarea sau nu în Țara Năsăudului a locuitorilor unor așezări periferice ale acesteia) ne-au confirmat cele discutate mai sus. Despre limitele Țării Năsăudului și grăniceri vs. negrănicerizați, la primul chestionar, am primit următorul răspuns: *Țara Năsăudului trebuie analizată în limitele ei firești, geografico-istorice, iar pentru comportamentele și mentalitățile „năsăudene” din foste așezări iobăgite aflate în imediata vecinătate (Lușca, Prislop etc.), dar dincolo de Someș (adică dincolo de limitele istorice ale Țării Năsăudului) explicația este clară: difuzia geodemografică dinspre Țara Năsăudului spre așezările respective, după stingerea graniței militare (1851). Deplasările de populație, în sensul amintit, au generat fenomenul benefic de „contaminare geocomportamentală” (A.D., bărbat, 50 ani, Rodna); totul este în continuă schimbare, nu există năsăudenism „pur”. Repondenții la Chestionarul 2, ne-au clarificat această situație. În primul rând, aderența la valori năsăudene și imitarea sau preluarea portului cu recunoscutul „clop cu păun” de către cei de pe Valea Ilișua, alături de coordonatele identice pe care se grefează spiritul popular și manifestările sale, motivează includerea comunelor Târlișua, Spermezeu și Căianu Mic în Țara Năsăudului actuală. Aceste argumente sunt valide și pentru așezările comunei Chiuza.*

În urma discuțiilor, precum și a cercetărilor noastre anterioare, am ajuns la următoarele concluzii: așezările de pe Valea Ilișua au în comun cu așezările de pe văile năsăudene doar elemente ce țin de etnografie, deci confirmând includerea în acest spațiu mental etnografic, de tip „țară”; așezările văii Ilișua nu sunt polarizate de Năsăud (au fost acum vreo 30-50 de ani, dar și atunci foarte puțin): oamenii merg la Beclean, la Dej sau la Cluj-Napoca, și mai puțin sau foarte rar (de exemplu, o dată la 10 sau la 5 ani) la Năsăud. Situația este similară și pentru Bistrița. Unii au făcut școala la Năsăud, dar foarte mulți la Dej sau la Cluj-Napoca. Există și excepții. Oamenii de pe această vale sunt descumpăniți când sunt întrebați dacă se consideră năsăudeni sau locuitori ai regiunii năsăudene. Preferă să spună că sunt vecini sau că se află într-o zonă de tranziție. Există însă și excepții⁷. Acești locuitori recunosc că, pe vremuri, se mergea la Năsăud și că au în comun portul, credințe

⁷ O situație interesantă a fost aceea în care, într-o familie de pe Valea Ilișua, unul dintre soți susținea că el se consideră năsăudean, cu toate ca venise pe vale dintr-o altă regiune a României, și susținea că și oamenii de pe vale aparțin regiunii năsăudene, iar parterul de viață, născut pe această vale, spunea ca nici poveste și nu vroia să se lase convins.

populare și activități economice (ultimele determinate de resurse), dar cam atât; cei de pe această vale știu de renumele regiunii privind învățământul; nu prea știu despre granița năsăudeană decât din cărți și spun că nu au nici o legătură cu ea. Năsăudenii, însă, cred că acesta este elementul fundamental care le conferă mândria regională. Unii locuitori ai graniței, chiar din regiunea de câmpie, spun că a fi năsăudean înseamnă a fi urmaș al grănicerilor, deci atributul de năsăudean are un înțeles mult mai larg (cu toate acestea și cei din Prislop și din Lușca se includ regiunii, având în vedere distanța foarte mică, de unde și polarizarea, precum și aderența lor, fără echivoc, la valorile năsăudene); cei de pe Valea Ilișua sunt ferm convinși că pe Valea Sălăuței și a Zagrei sunt năsăudeni („fără îndoială”), dar unii sunt sceptici că ar fi și ei înșiși; unii dintre cei cu educație adera la a fi năsăudean pentru că este o mare onoare, după cum spun, ceilalți nu prea știu de unde mi-a venit așa idee....

Concluzionez că Valea Ilișua se include în actuala Țară a Năsăudului, însă cu mențiunile de mai sus. Altfel, atât cei din ținutul grăniceresc, cât și pe cei de pe Valea Ilișua vor fi derutați. Singurul argument care pledează fără echivoc spre includerea Văii Ilișua în regiunea năsăudeană ar fi ca locuitorii să considere că aparțin regiunii. Însă, răspunsul lor are două fațete: unii spun că sunt năsăudeni, alții că sunt învecinați, dar au și ceva influențe. În al doilea rând, cei de pe văile „care nu au probleme” în a fi incluse regiunii au spus că Valea Ilișua este altceva, că acolo nu sunt năsăudeni, însă, și aici au existat excepții. Este evidentă pentru Valea Ilișua, și din punct de vedere al percepției locuitorilor, statutul de zonă de tranziție în regiunea năsăudeană.

Argumente aduse de unii repondenți pentru includerea Văii Ilișua în Țara Năsăudului sunt următoarele: uneori etnografia primează în fața istoriei locurilor (întrucât aici sunt dovezi ale formării unui spațiu mental etnografic și ale polarizării sociale și economice); etnografia, ca și cum de valori, se edifica în timp îndelungat (secole), în timp ce granița, spre exemplu, a ființat abia un secol și ceva; ceea ce rezista mult în timp este o certitudine; etnografia se cristalizează prin liber consimțământ, în timp ce alte fenomene (regionările diverse în timp: granița, raioanele, județele, regiunile) au fost impuse; valorile supreme nu se pot substitui pentru ca este foarte greu a găsi mereu valori supreme (vezi conservatorismul, religia); deoarece etnografia este o distilare în timp îndelungat, în ciuda tuturor opreliștilor și vicisitudinilor, a unor aderențe la valori, primatul său în fața conjuncturii de orice sorginte, nu se discută.

În plus, am observat că, în majoritatea cazurilor, *trăsăturile năsăudenilor sunt suprapuse peste cele ale ardelenilor* (unii repondenți chiar afirmă că sunt aceleași), pe când hărnicia este văzută ca o trăsătură a românilor, la fel și ospitalitatea. Prin urmare, cel puțin din perspectiva acestor două trăsături, nu se poate vorbi de un specific regional. De asemenea, majoritatea repondenților, cu foarte puține excepții, sunt refractari în fața alianțelor cu cei de altă etnie (indiferent că sunt maghiari sau țigani) și mai degrabă sunt deschiși la astfel de alianțe cu cei din afara României (cu alteritatea pe care nu o cunosc deloc). În ceea ce privește identitatea, cea de român și de ortodox primează. Puțini pun identitatea năsăudeană pe primul loc, de multe ori aceasta fiind înlocuită cu cea de ardelean, sau chiar cu cea de european. Aceste opțiuni vin să vorbească despre nivelul conservatorismul locuitorilor regiunii și despre opțiunile lor identitare actuale.

2. 2. *Percepții asupra identității năsăudene în perioada interbelică – o posibilă explicație a percepției actuale*

Aderarea la statutul de grăniceri nu s-a realizat lin, dar a fost motivată de recuperarea condiției de oameni liberi, pierdută în fața autorităților săsești bistrițene. De aici a pornit o recunoștință față de Casa imperială care le-a redat demnitatea pentru care s-au luptat secole. Alături de Orlat, Năsăud a devenit un centru al „rezistenței naționale a românilor” (Onofreiu, Bolovan, 2006, p. 23), fiind întâi „localitate de stat major” (Onofreiu, Bolovan, 2006, p. 77) și câștigând statutul de „vechea capitală a graniței năsăudene” (Moisil, 1940, p. 223). Atitudinea combativă a grănicerilor năsăudeni, prin raportarea la alteritate, a fost un factor coagulant al comunității regionale și unul cu putere de modelare a propriei identități (Nicoară, 2005, p. 404).

Raportarea la perioada ființării Regimentului II grăniceresc se face, în prezent, dar și în perioada interbelică, de editare a revistei „Arhiva Someșană”, ca la o Vârstă de Aur. Explicația constă în emanciparea economică, administrativă și, mai ales, culturală a regiunii năsăudene. Deci, în ciuda dramelor personale și colective, percepția dominantă asupra perioadei respective nu este cea de „timp tulburat” (Nicoară, 2005, p. 407), ci de timp luminat. Cele două aspecte (timpul tulburat și timpul luminat) se imbrică, rezultând o maturizare a valorilor la care se raportează populația grănicerească și formarea unui spațiu mental specific, năsăudean (Cocean, Ilovan, 2005).

Nestor Șimon (1862-1915), dezamăgit de oamenii prezentului și văzând perioada graniței ca un trecut glorios, ce trebuie urmat ca datorie față de memoria străbunilor, îi admonestează pe fiii grănicerilor: „numai nu uitați cum că umbrele strămoșilor au să vă pedepsească” (Șimon, 2005, p. 52). În corespondența sa, Nestor Șimon își motivează încercarea de a colecta orice document ce ar putea ajuta la reconstituirea istoriei Regimentului II grăniceresc, pentru că acesta ar contribui „la cunoașterea spiritului timpului de graniță” (Șimon, 2005, p. 215). Deci se afirmă clar că acel timp se caracteriza printr-o mentalitate și printr-un comportament aparte al locuitorilor.

Simbolul *Virtus Romana Rediviva* al Regimentului II grăniceresc de infanterie (Șimon, 2005, p. 81), oferit de Maria Tereza, a avut rolul de a fortifica atât puterea imperială, cât și pe cea a grănicerilor năsăudeni. Puterea acestora a apărut ca urmare a fortificării unei *identități proprii, legitimată de moștenirea culturală și virtuțile militare romane*. În același timp, intenția a fost și aceea de a realiza un liant viabil între Casa imperială și supușii săi, printr-o descendență comună și, astfel, legitimantă pentru conducători.

Iuliu Moisil menționează cauzele care au dus la formarea unei conștiințe naționale foarte puternice, „vii”, la năsăudeni. Prima cauză ar fi recunoașterea de către Iosif al II-lea a descendenței romane a acestora. Astfel se explică și mândria ambilor actori (împărat și supuși) (Moisil, 1938, p. 144-145), precum și vizitele făcute de împărat și de descendenții săi. Utilizarea frecventă a sintagmei *Virtus Romana Rediviva* în discursul militar și în cel al elitei ar fi a doua cauză a coagulării identitare, iar rolul colonelului Carol Enzenberg care a contribuit la emanciparea morală, culturală și economică a grănicerilor (Moisil, 1938, p. 146) a fost semnificativ în crearea unei solidarități năsăudene.

În concluziile studiului său despre conștiința națională și eroismul grănicerilor năsăudeni, Iuliu Moisil scrie că există câteva principii care i-au ghidat pe oamenii ținutului: apărarea libertății, a credinței, a limbii române, a „ființei lor naționale”, grija pentru cultură și pentru bunăstare, aceasta fiind o sinteză a faptelor exemplare prin care trecutul vorbește prezentului: „Din toate acestea par’că sufletele înaintașilor ne vorbesc și ne îndeamnă ca niște forțe mistice la cultivarea unui înalt idealism național și creștin” (Moisil, 1940, p. 175).

3. CONCLUZII

Prin îmbinarea metodei chestionarului cu studiul bibliografiei, am ajuns la câteva constatări. În primul rând, dezvoltarea, în această regiune, a unei conștiințe naționale mai devreme decât în alte teritorii românești (un argument ar putea fi intensitatea acestui sentiment și a manifestărilor lui) și, astfel, dezvoltarea și mai puternică și evidențierea unei conștiințe locale și regionale a fost posibilă datorită unor circumstanțe favorabile. Concurența dintre etnii a exacerbat mândria năsăudenilor, aceștia considerându-se printre exponenții românismului. De aceea, năsăudeanului nu îi este specific nimic ce ar proveni dintr-o moștenire „genetică”, ci, specificitatea moștenirii la care aderă este rezultatul unui cumul de condiții istorice ce i-au luminat calea spre devenirea proprie. În al doilea rând, mândria năsăudeană este legitimată prin recunoașterea calităților locuitorilor regiunii de către figuri ilustre ale istoriei universale (de exemplu, de către Napoleon, conform folclorului local și scrierilor interbelice). Prin urmare, imaginea autovalorizantă este confirmată și, de aici, hrănirea continuă a acestei autopercepții și a specificului regional.

În al treilea rând, în prezent, gloria apusă și valențele etnografice sunt caracteristice regiunii. Mândria năsăudeană constă într-un transfer al faimei și recunoașterii orașului asupra oamenilor din prezent, chiar dacă acest transfer nu este considerat corect. În al patrulea rând, specificitatea intrinsecă a năsăudenilor, dată de o percepție autovalorizantă, este integrată în cea a românilor și, astfel, caracteristică oricăror comunități care au îndeplinit câteva condiții din perspectiva dezvoltării socio-economice. Atitudinea pozitivă față de muncă, deci hărnicia, este pusă la baza realizărilor din trecut și, de aici, și dorința de acum, „de a fi mereu în frunte”, pentru a confirma trecutul prin prezent. Prin urmare, „fala năsăudeană” este un sentiment normal de prețuire a ținutului natal. Granița năsăudeană și tradiția culturală vin să explice mândria locală.

MULȚUMIRI

Le mulțumesc tuturor celor care au răspuns rugăminții mele de a completa cele două chestionare pe tema Țării Năsăudului, precum și celor care m-au îndrumat în realizarea acestui studiu prin discuțiile pe care le-am avut și prin recomandări bibliografice.

ANEXA 1

Chestionar 1: ȚARA NĂSĂUDULUI

Date despre persoana care completează formularul

Vârsta:.....

Sexul:.....

Ocupația:.....

Nivelul studiilor.....

Localitatea în care trăiți.....De cât timp trăiți în această localitate.....

Localitatea în v-ați născut:.....

Localitatea în care ați copilărit:.....

Localitatea de origine a tatălui:.....

Localitatea de origine a mamei:.....

Formular

1. Ați auzit vorbindu-se despre Districtul Grăniceresc Năsăudean?

Da

Nu

2. Ați auzit vorbindu-se despre Țara Năsăudului?

Da

Nu

3. Care sunt principalele trei caracteristici ale *năsăudeanului*?

.....

4. Marcați văile care considerați că au așezări incluse în *Țara Năsăudului*:

Valea Someșului Mare

Valea Bistriței

Valea Leșului

Valea Sălăuței

Valea Ilvei

Valea Ilișua

Valea Gersei

Valea Roșua

Valea Rebrei

Valea Zagrei (a Țibleșului)

Alte văi:(Menționați!)

5. Scrieți trei caracteristici ale *orașului Năsăud*:

.....

6. Care este elementul deosebit/specific din *portul popular bărbătesc* din zona în care trăiți?.....

7. Care este elementul deosebit/specific din *portul popular femeiesc* din zona în care trăiți?.....

.....

8. Cum explicați așa-numita „*fală năsăudeană*”?

9. Ce înseamnă să fi *năsăudean*/locuitor al Țării Năsăudului?

10. Scrieți despre următoarele aspecte:

(a) *mentalitatea* năsăudenilor

(b) *comportamentul* lor/fel de a fi

(c) *aspirațiile*

(d) *defectele* acestora etc.

11. Scrieți o *anecdotă/povestire/întâmplare* din care să reiasă o trăsătură a năsăudeanului. Comentăți.
 12. Alte comentarii, observații, sugestii:
- N.B.! Pentru a răspunde la punctele 6, 7, 8, 9 și 10, vă rog să anexați atâtea foi câte considerați că este necesar. Aceasta este valabil și pentru punctele 3, 4 și 5, dacă spațiul prevăzut este insuficient pentru răspuns. Informațiile vor fi utilizate pentru alcătuirea unui chestionar, în vederea delimitării Țării Năsăudului, ca regiune.

BIBLIOGRAFIE

1. Anderson, B. (2000), *Comunități imaginate: reflecții asupra originii și răspândirii naționalismului*, Edit. Integral, București.
2. Binder, P. (1992), *Orașul Rodna în secolul al XIII-lea*, în *Anuarul Institutului de Istorie din Cluj-Napoca*, XXXI, Edit. Academiei Române, p. 145-150.
3. Buzilă, Șt. (1937), *Glume grănicerești*, în *Arhiva Someșană*, Năsăud, nr. 22, p. 193-194.
4. Cocean, P. (2002), *Geografie Regională. Evoluție, concepte, metodologie*, Edit. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.
5. Cocean, P. (2004-2005), *Carpații ca spațiu mental arhetipal al poporului român*, în *Studii și cercetări de geografie*, p. 79-87, Edit. Academiei Române, București.
6. Cocean, P., Boțan, C.N. (2005), *Specificitatea individualizării spațiale a Țării Moșilor*, în *Studia UBB, Geographia*, nr. 1, p. 17-24, Edit. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.
7. Cocean, P., Ilovan, Oana-Ramona (2005), *Trăsăturile spațiului mental năsăudean*, în *Studia UBB, Geographia*, nr. 2, Cluj-Napoca, p. 3-14.
8. Corbul, V. (1937), „*Versul lui Napoleon Bunăparte*” și încă ceva, în *Arhiva Someșană*, Năsăud, nr. 21, p. 572-574.
9. Drăgoi, M. D. (2001), *Spermezeu. Străvechi sat românesc de la poalele Țibleșului – monografie istorică*, Edit. Limes, Cluj-Napoca.
10. Drăgoi, M. D. (2002), *Tradiționalitate și repertoriu în jocurile de copii din Spermezeu, Zona Năsăud*, în *Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei: Satul tradițional de ieri, de azi și de mâine*, p. 579-621, Edit. Alma Mater, Cluj-Napoca.
11. Dunăre, N. (1971), *Județul Bistrița-Năsăud: încadrare și zonare etnografică*, în *File de Istorie*, vol. I, Bistrița, p.179-190.
12. Hobsbawm, E. J. (1997), *Națiuni și naționalism din 1780 până în prezent: program, mit, realitate*, Edit. Arc, Chișinău.
13. Ilieș, Gabriela (2005), *Modele europene de regiuni de tip „țară”*, Edit. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.
14. Ilovan, Oana-Ramona, Chitul, Dorina (2006), *Semnificația etnografiei pentru individualizarea Țării Năsăudului*, în *Studia UBB, Geographia*, anul LI, nr. 2, p. 199-208, Edit. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.
15. Ilovan, Oana-Ramona (2007), *Theorising the Lands of Romania as Sustainable Identity Regions, în Regions in Focus?, Conference Abstract Volume*, Sally Hardy, Lisa Bibby Larsen, Lizzie Ward (ed.), University of Lisbon, Portugal, p. 50-51.

16. Marțian, I.(1933), *Țara Năsăudului înainte de instituirea regimentului de grăniceri*, Editura Tipografiei „Cultura”, Năsăud.
17. Moșil, I. (1940), *Căpitanul Vasile Popițan 1833-1892*, în Arhiva Someșană, Năsăud, nr. 27, p. 221-225.
18. Mungiu-Pippidi, Alina (1999), *Transilvania subiectivă*, Edit. Humanitas, București.
19. Mureșianu, M. (2000), *Districtul Grăniceresc Năsăudean (1762-1851). Studiu de geografie istorică*, Edit. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.
20. Mitu, S. (1997), *Geneza identității naționale la românii ardeleni*, Edit. Humanitas, București.
21. Mitu, S. (2006), *Transilvania mea. Istorie, mentalități, identități*, Edit. Polirom, Iași.
22. Nicoară, T. (2005), *Sentimentul de insecuritate în societatea românească la începuturile timpurilor moderne (1600-1830)*, vol. II, Edit. Accent, Cluj-Napoca.
23. Onofreiu, A. (2006), *Granița năsăudeană sau perenitatea unei mentalități. Perspectivă istoriografică*, în *Anuarul Asociației Profesorilor de Istorie din România, Filiala Bistrița-Năsăud*, I, p. 219-225.
24. Onofreiu, A., Bolovan, I. (2006), *Contribuții documentare privind istoria regimentului grăniceresc năsăudean*, Edit. Enciclopedică, București.
25. Pendea, F. (2003), *Îndrumător de lucrări practice la Geografie Regională*, Facultatea de Geografie, Universitatea „Babeș-Bolyai,” Cluj-Napoca.
26. Șimon, N. (2005), *Corespondență*, volum îngrijit de Adrian Onofreiu, Edit. SUPERGRAPH, Cluj-Napoca.

THE WASTE RECYCLING

DANA-NELICA CAMPEAN¹

ABSTRACT. – **The Waste Recycling.** The increasing quantity of waste raises serious problems as regarding storage and endangers the environment, that's why in the modern world to reuse totally or partially these wastes become a necessity. Today, much waste recycling is not only an ecological necessity, but also an economical necessity too. For example, to exploit metals from minerals is becoming more and more expensive due to the fact that the rich and easy accessible natural reserves are almost finished and it becomes worthy to collect the waste from different materials. Some wastes are reused and they circle in a tight circle. In this category we can mention some packaging like bottles and reusable plastic. Usually we don't consider them as wastes. Others are turned back to industry, after sorting, to enter in a cycling process. This happens with the paper, broken pieces of glass (or reusable glass), metals. The rubber and the plastic can be process by pyrolyses or gasification to obtain fuel gas or materials for chemical industry. In the worst case scenario, the last one can be burned, the heat being retrieved and CO₂ and H₂O are introduced in the environment. The most rational way to collect waste for recycling is to select them from the beginning, and in this case to be send to the specific industrial branch to be reused. This means that the waste have to be put in different containers.

KEYWORDS: waste recycling, storage and endangers the environment, specific industrial branch, fuel gas, materials for chemical industry

1. WASTE CHARACTERISTICS. WASTE STORAGE. EXPLOITATION. MUNICIPAL WASTE. DESCRIPTION

Municipal waste contains “in general” a mix a household waste, commercial waste similar with household waste, waste from markets, parks, gardens, street waste, construction waste, municipal sludge, sewage waste, incineration waste etc. Properties of municipal waste: specific waste (kg/m³); humidity (%); caloric power (KJ/Kg or Kcal/Kg); C/N ratio. Due to multiple forms of waste they have different specific weight, like: specific weight in recipient, in landfill with or without compacting. The specific way of household waste is relatively high, especially due to high percentage of fermentable waste (biodegradable waste), also to high humidity. The weight is varying between 300 and 350 Kg/m³. Besides the influence which has over the specific weight of household waste, humidity influence directly the caloric power and the fermentation process, when those are destined from composting. Total humidity of waste is measured using the following formula:

$$w_t = w_r + \frac{w_h(100 - w_r)}{100} [\%] , \text{ where:}$$

¹ “Onisifor Ghibu” College, 400315, Cluj-Napoca, Romania.

W_t =total humidity of waste (%);
 W_r =relative humidity (%);
 W_h =hygroscopic humidity (%).

As a general tendency we remark a drop in humidity for household waste with approximately 0,25/year. The humidity of Romanian household waste is approximately 55-60% compared with 25-30% in the Western countries of Europe. The utilization of waste as heat generators is an important source of energy.

1.1 Caloric Power of household waste, that means the amount of heat released through burning an amount of raw waste measured in kJ/kg or kcal/kg, can be done with several methods:

a) Direct measurement with calorimeters. From laboratory sample prepared for chemical analyses we take 1kg which is burned in calorimetric bomb, through that we obtain a higher caloric power (H_s). The inferior caloric power it is obtained through correction coefficient according to following formula

$$H_i = (H_s - 5,83 \times W) \times 4,18 \text{ (KJ/Kg)}, \text{ where:}$$

H_i =inferior caloric power;

H_s =superior caloric power;

W =water percentages in the sample. We determine with the formula

$$W = W_t + 9^3 H \text{ (%)}$$

W_t =total humidity (weight percentage of water from fuel);

H = masses percentages of hydrogen of combustible;

In practice we use the following formula:

$$H_i = (H_s - 6^3 (W_t + 9^3 H)) \times 4,18 \text{ (KJ/Kg)}$$

This method has a disadvantage. It can be use only on small samples.

b) Calculation of medium caloric power done through caloric power of components from waste. This method allows a rapid calculation of caloric power through the average of all components.

Knowing the percentages $P_1, P_2 \dots P_n$ of waste components (P_1 =food waste, P_2 =paper, P_3 =glass, etc.) and the inferior caloric powers $h_1, h_2 \dots h_n$, it is established the caloric power of household waste with the formula:

$$H_i = \frac{1}{100} (p_1 h_1 + p_2 h_2 + \dots p_n h_n) - \frac{W_r}{100} \cdot 600 \cdot 4,18 \text{ [kJ / kg]}$$

This method is rapid but has the disadvantage of higher approximation due to variation in composition and inferior caloric power.

Inferior caloric power of components from household waste:

Number	Components	H_i (KJ/Kg)
1	Home-hold waste	15000-20500
2	Paper, cardboard	16000-18000
3	Fabrics	16000-19800
4	Wood waste	18000-20600
5	Plastics	29200-37600
6	Polyvinyl chloride	40500
7	Bones	16000
8	Polyethylene	4500

c) Indirect methods of caloric power determination.

It is realized in incineration facilities, on the basis of heat recuperation and losses from incineration facilities.

For calculation we use the following formula:

$$Hi = \frac{Q_r - Q_p}{M} [kj / kg], \text{ where:}$$

Hi = inferior caloric power (KJ/Kg);

Qr = the amount of heat recuperated (KJ);

Qp = the amount of heat lost in installations (Kcal) which contains: heat lost through the burning gases evacuated through chimney; heat lost through ashes/slag; heat contained in materials that don't burn (metals, etc.);

M = incinerated waste mass.

This method has the advantages that can be applied on the existing installations and it is very similar with the industrial exploitation conditions.

Disadvantages: requires complex measurements.

Caloric power of Romanian household waste it is situated around 2650-3000 KJ/Kg(615-700 Kcal/Kg) compared with approximate 8000KJ/Kg in countries like France and Germany.

An important aspect of study linked to this type of waste it is the ratio between carbon/nitrate. The fermentation stage of household waste is determined by this ratio and its transformation in compost.

C/N ratio is determined in laboratory on samples taken from different points of fermenting household waste. For measuring C-organic we can use several methods such as Pierre-Henry Pall method. From the analyses resulted that C/N ratio is between:

Component	C/N ratio
Newly household waste	20-35
Compost	10-25
A good compost	15-18
A good culture soil	10

1. 2 Heavy metals

An important aspect in waste treatment is the heavy metals content which is extremely polluting, especially in ashes or compost. It is interesting how those metals are distributed between different components of household waste. In Romania the heavy metals content it is lower, having an average of approximated 30-35% from the heavy metals content in the Western European countries.

In the next table we can observe the composition of heavy metals from Romanian household waste:

Element	Quantity (mg/Kg)
Zn	250,0
Pb	150,0
Cu	120,0
Cr	40,0
Ni	35,0
As	1,4
Cd	3,0
Hg	0,7

The main sources of heavy metals from household waste are:

- a) Batteries 90% Hg, 45%Zn, 20%Ni from the total of heavy metals;
- b) Metals 40%Pb, 30% Cu, 10% Cr;
- c) Small size waste (<20mm) they can carry Cu, Pb, Ni, Zn;
- d) Paper and cardboard they bring 20% Pb, 10% Cr;

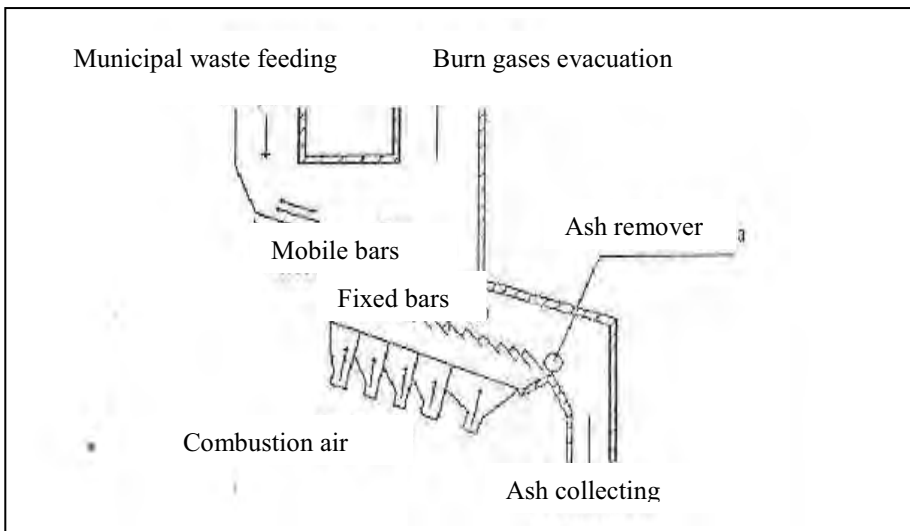
The incineration plants for waste must be designed considering a variation in caloric power from 7 up to 12,5J/Kg, water content from 20-50% and a content of ashes from 20-40%.

1. 3. Land-filling of municipal waste

Municipal wastes are deposited in landfill. The landfill must be designed by authorized companies and must fulfill various parameters. A special attention must be paid to fire prevention. The structural strength of the bunker must be projected and constructed using waterproof materials and special concrete formula according to Romania standards. The bunker must be equipped with cutting facilities, especially if there are fractions of industrial waste, commercial waste or special waste. During the supply, storage, loading of waste, the emission level, dust, noise and smell for the supplying area must be reduced as much as possible. That can be realized through air extraction from bunker, that air can be reused in the burning facilities. Some storage bunkers can be designed with supplementary utilities, which are intended to recycle materials and waste mixing as much as possible before loading the incinerator.

1. 4. Incineration unit for municipal waste

In the incinerating facilities the volume of waste decrease and a significant part becomes inert. The general system include the following principal components: burning system, heat recuperation system, treatment of waste gas and residues resulting from incineration. With the right dimensions of the incineration chamber and burning process control, it is possible to influence conversion process and runoff substances, resulting lower emissions in atmosphere (including organic substances, CO, NOx) in the general system of incineration plant. The waste are also mineralized and reduced to inert state. The incinerator for municipal waste is using almost exclusively the system of incineration with grill in incineration chamber.

This system is made for the following components: loading facilities incinerator, chamber with grill, ash removal, system air burner, system oven post burning and area auxiliary burner. The purpose of the grill is to move the waste through the oven, to maintain fire and feeding with air for combustion, the air passes through the grill from the bottom up to the layer of combustible waste, to transport the ash to extraction system.

The grill can be: fixed, mobile and discontinue (overloaded grill).
Example of incinerator plant with burning chamber can be observed in the upper picture.

1. 5. Hazardous waste. Characteristics

Hazardous wastes require a special supervision. For example: derived products resulted from fabrication of mineral oils, heavy contaminated oils, fat and polluted soil with oils and liquids from chemical plants, also commercial products such as paint, solvent, tar, plastic and pharmaceutical waste. The states of matter can be solid, liquid or plasma.

The waste are characterized by chemical and physical features which can vary in a large scale. Hazardous waste can include containers, packaging materials contaminated with hazardous materials. Additional to those wastes, it can be organic material light contaminated, which cannot be treated through conventional methods and are also incinerated as hazardous waste. Those specific wastes can occur in industrial facilities especially in chemical plants. The composition of those wastes depends primarily of the specific production domain and can contain high concentration of elements like: Cl, Fl, Br, I, P, S. Those specific elements require special technologies for incineration in separate facilities.

1. 6. Hazardous waste storage

Storage of solid waste and solid hazardous waste that are not emitting gases neither strong smells can be made temporary in bunkers or containers. The storage areas must be divided in several compartments. Those bunkers/containers are laid in a special area beside the loading area of the incinerator and after that dumped directly in alimentation chamber with a screw loader. Bunker/container is closed except in the case of explosion or fire risks. Liquid waste is pumped in a temporary tank. Those have to be in sufficient number and volume, such as the non compatible liquids can be deposit separately. The tanks have to be corrosion resistant and equipped with means of cleaning and probing. The tanks must be equipped with pH measuring devices, mechanical or hydraulic agitators.

2. INCINERATION UNIT FOR HAZARDOUS WASTE

For incineration of hazardous waste can be used several methods of incineration. The materials which are ready to be incinerated can be homogenized through controlled mix of waste. When the schedule for incineration is established, it is necessary to follow the characteristics of waste: caloric power, water content, halogen content (F, Cl, Br, I), content of nitrate and sulphur heavy metal, content organic components (polychlorinated compounds), fixed carbon content (the quantity of carbon non-evaporable), mixing capacity thermo stability.

The waste are fed to the incinerator in a controlled pace, in order to obtain a constant burning and also constant charge for the system of cleaning residual gas.

For a complete burning, the combustion air must be passed through the burning waste, to maintain a proper temperature and a proper post combustion time.

The sludge properties are linked to the conditions of incineration. The residual organic content it is very important when we evaluate the burning efficiency of sludge. The rotating oven is the most competent system for burning the hazardous waste, because it can incinerate solid, liquid and semi-liquid waste. The facilities with rotary combustion chamber have also a post combustion chamber.

From combustion point of view it must be made a separation in 3 areas: incineration chamber, mixing area/combustion chamber and post combustion area.

For a complete burning the waste is moved in post combustion area where the conditions are better because the air is mixed with residual gases and the burning is made at a higher temperature.

2. 1. Municipal sludge. Characteristics

Municipal sludge is made from waste water and organic and non-organic components. This sludge is from municipal waste water treatment plants or industrial waste water treatment plants. The characteristic of municipal sludge varies on a large scale and linked to the treatment processes which are used in the waste water treatment plant. The characteristic of municipal sludge are influenced by the following factors: the source and the characteristic of waste water (municipal/industrial); sludge removal as primary sludge, secondary and third stage; sludge dehydration facilities adding or not of dehydration additives.

Dehydrated municipal sludge (25 up to 40% dry substance) or dry (>85% dry substances) are incinerated in municipal waste incinerators or co-incinerated in cement production plants, co-incinerated in thermoelectric plants, co-incinerated in hot water production plants. Mechanical dehydrated municipal sludge has a content of dry substances up to 18-45% depending of the dehydration technology.

2. 2. Sludge storage

From the waste water treatment plant to the incinerator, the sludge is transported through pipes or road trucks, tanks, in closed containers, on railways and ships. In the proximity of storage areas can be found transfers facilities such as blowers, mechanical screw and conveyor belt.

In some cases the dehydrated sludge it is stored and then transported with trucks. The storage area must have: reception facilities, closed storage area, dust and odor removal.

2. 3. Incineration unit for municipal sludge

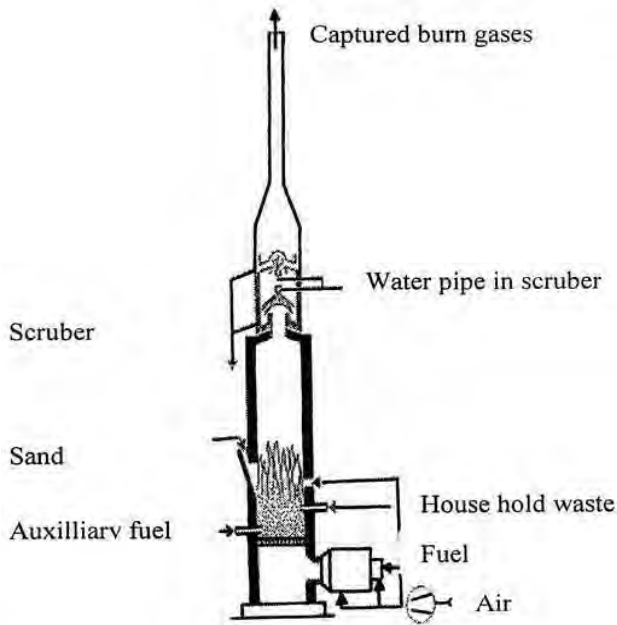
Only for the incineration of municipal sludge are used the following systems: kiln with fluid bed, kiln in steps and kiln in steps with fluid bed.

2. 4. Kiln with fluid bed

Kiln with fluid bed have the following components: air distribution plate, cylindrical combustion chamber or a chamber with fluid layer bed and a post combustion chamber.

The fluid bed is made of one meter thick sand bed (0,5-3 mm sand granules). For functioning, preheated combustion air it is forced through the air distributing plate in the

post combustion chamber or the chamber with the fluid bed. Municipal sludge is first dried and degasified and then gasified again and finally oxidized and burned. The residual gas with gasification products and degasification reach the post-combustion chamber where they are burned. The temperature in the fluid bed is approximate 750°C and in post-combustion chamber the temperature must be over 850°C , stationary time for residual gas must be at least 2 seconds.

The combustion has to take place under the time required for melting ash. The heat from the combustion can be used for steam generation, electricity or hot water. The ash (non-combustible part) it is removed with residual gases and separated with filtration unit.

2. 5. Kiln in steps-can be against the current or parallel

The sludge circulates for the top to the bottom and is transferred from one step to another with circular blades. The peak of complete combustion must be realized in incineration unit. The oxygen levels, temperature, station time in post-combustion area are used as points of reference for

residual gas quality. An emergency chimney –control valve of pressure for a by-pass can be used as an emergency escape to prevent damage to the facility in case of accident due to misuses in exploitation. (This is recommended only in facilities which are incinerating hazardous waste). After complete combustion, the cleaning of remaining gas is the most important way for emission level control of the facility.

The measuring devices are necessary for complete burning monitoring, steam production and level of residual gas cleaning.

2. 6. Medical waste

If infectious medical waste are incinerated those must be collected and transported in special containers, the containers must be tested for each type of waste separately. At the facility there are stored in a separate refrigerator chambers at -10°C . The maximum period of storage depends from recommendations made by the producers of the containers and the temperature of storage. The handling method and storage must allow at any time use of disinfecting substances. Waste generated by health care activities includes a broad range of

materials, from used needles and syringes to soiled dressings, body parts, diagnostic samples, blood, chemicals, pharmaceuticals, medical devices and radioactive materials.

Poor management of health care waste potentially exposes health care workers, waste handlers, patients and the community at large to infection, toxic effects and injuries, and risks polluting the environment. It is essential that all medical waste materials are segregated at the point of generation, appropriately treated and disposed of safely. The management of health-care waste requires increased attention and diligence to avoid the substantial disease burden associated with poor practice, including exposure to infectious agents and toxic substances. Incinerators provide an interim solution especially for developing countries where options for waste disposal such as autoclave, shredder or microwave are limited.

B I B L I O G R A P H Y

1. Alloway, B. J. (1993), *Ayeres D.C., Chemical Principles of Environmental Pollution*, Edit. Blackie and Professional, Glasgow.
2. Clepan, D. (1996), *Ecologie. Tehnologie. Protecția mediului*, Edit. Altip, Alba Iulia.
3. Haiduc, Iovanca (1996), *Chimia mediului ambiant*, Edit. Univ. Babes-Bolyai, Cluj-Napoca.
4. Lupan, E. (1998), *Dreptul Mediului*, Edit. Argonaut, Cluj-Napoca.
5. Niac, G., Nașcu, H. (1998), *Chimie Ecologica*, Edit. Dacia, Cluj-Napoca.
6. Vasselina, L. (1997) *Lucrările Conferinței Naționale pentru Știința* (1999) Ministerul Mediului.
7. *** *Inventarul zonelor critice sub aspectul stării mediului în România*, (1999), Ministerul Mediului.

TRACING THE EVOLUTION OF ENGLISH FOR TOURISM PURPOSES AT THE FACULTY OF GEOGRAPHY. A SUCCINCT OVERVIEW

SILVIA IRIMIEA¹

ABSTRACT. – **Tracing the Evolution of English for Tourism Purposes at the Faculty of Geography. A Succinct Overview.** The article is intended to survey the development of English for Tourism Purposes at the Faculty of Geography and the Centre for Tourism Training and highlight the important stages and approaches, linguistic and didactic that influenced its development. The article also sheds light on the present strategy of EFT and previews the further growth of the discipline.

KEYWORDS: English for tourism, Faculty of Geography, Babes-Bolyai University, Centre for Tourism Training, development

1. A HISTORICAL PERSPECTIVE

The development of **English for Tourism Purposes** (EFT) at the Babes-Bolyai University goes back to the early 90s, when the Human Geography Department of the Faculty of Geography, then headed by Professor Grigor POP, set up a college for tourism professionals and inaugurated foreign language courses designed to meet the specific demands of the college students who profiled for tourism jobs. At the time, the curriculum and course planners sought to align the English language courses to the development of the new concepts regarding Foreign Language Teaching (FLT) in Europe. The evolution of EFT is, henceforth, closely related to the progress of EFL (English as a Foreign Language) Europe-wide. During 2004-6 the Faculty of Geography, while continuing the efforts to establish a sound vocational and linguistic training for tourism, laid the foundation for a Tourism Training Centre under the auspices of a Leonardo da Vinci European Commission-based programme, which features EFL courses.

Mainly, the development of EFT is closely linked with the advent of English for Specific Purposes within the broader framework of the linguistic reform started back in the early 70s. The reform was basically generated by the need to find adequate training solutions for teaching English, as English had become the most demanded and needed language, i.e. the language of trade, business, travel etc. Language studies were then concerned with the surface-level description of the language in use, i.e. *register analysis*. **'Register'** became, thus, the focus of several studies in the seventies. It has been developed by Halliday et al. (1964) within the 'institutional linguistics' framework of Hill (1958). Its primary concern has become the identification of statistically significant lexico-grammatical features of a linguistic variety. Hence its area of concern was restricted to language varieties. It relied on the concept of 'register' defined by Halliday, McIntosh and Stevens. According to them "...language varied as its function varied; it differed in different situations. The name given to a variety of a language distinguished according to its use is register" (1964, p. 87). Thus, linguists and teachers acknowledged the fact that the language used by engineers differs from that used by

¹Babeș-Bolyai University, Faculty of Geography, Center for Tourism Training, 400006 Cluj-Napoca, Romania.

other professional groups, such as doctors or academics, to give only a few examples. They further claimed that registers could be differentiated on the basis of the frequency of lexicogrammatical features of a particular text-variety.

Similarly, other branches of linguistics emerged, amongst which discourse analysis is an important one. Discourse analysis has become the study of language use beyond the sentence boundaries and has become an established discipline, whose history goes back as early as the 1970s as well. It has developed into a variety of approaches, which all came to be studied and known by linguists and language teachers. Over the last three decades models of discourse analyses have moved from surface-level description of language use to a more functional and grounded description of language use, often providing useful explanation of why a particular type of conventional codification of meaning is considered appropriate to a particular institutionalized socio-cultural setting. Insights from such analyses have been used in ESP teaching.

The 1980s featured Henry Widdowson's *communicative revolution* in language teaching. The new trend permeated the Romanian secondary and tertiary sectors toward the end of the decade. It provided a new language-teaching paradigm, methods and instruments for teaching a foreign language for communicative purposes. It equally impacted testing or foreign language evaluation and consequently, the second part of the decade was marked by oral tests and examinations that assessed the *communicative competence* of candidates. Linguistic competence, however, continued to be thoroughly tested along with the communicative component in oral examinations. In spite of this step forward, written examinations were further used for testing mastery of grammar and other issues related to grammar, or knowledge of particular items.

The early 1990s were marked by an extremely efficient support of the British Council representatives focused on the adoption of the communicative approach to language teaching. The BC representatives became the missionaries of the new linguistic movement. Along with the communicative approach the British Council regional representatives also promoted the concept of English for Specific Purposes (ESP). The British Council's endeavour to promote the communicative approach and the ESP concept rested on a few strategies and tools, which indeed, in time, proved extremely helpful to the teachers of English. The strategies and tools included:

- appointment of regional advisers;
- organization of seminars and training modules for teachers;
- setting up British Council libraries in institutions and counties for the full benefit of teachers and all those interested in the acquisition of English or learning about Great Britain and the British people;
- promotion of international and prestigious English language teaching events, such as the International Association of Teachers of English as a Foreign Language (IATEFL) conferences;
- contribution to the organization of regional and national linguistic events;
- developing links with other European institutions;
- implementation of language teaching projects throughout Romania.

Consequently, in less than a decade, the Romanian English language teachers were re-qualified as communicative language teachers or ESP teachers. The British Council efforts thus contributed to:

- raising the level of professional expertise of English language teachers in Romania;

- facilitating the participation of teachers in British and European linguistic and teaching events;
- assisting teachers in their teaching activity and in organizing linguistic events, including conferences and seminars;
- promoting of Romanian teachers Europe-wide.

Particularly in the mid and end 90s, the additional **sources** that inspired the foreign language teachers were: the *foreign language teaching policy* promoted by the Council of Europe, the development of *applied linguistics*, the language theories in use, the language theories and the teaching rationales disseminated by the Council of Europe along with the evaluation strategies worked out by the same prominent European forum.

The Council of Europe has had a four-fold influence on teaching English for Tourism Purposes. First, through the *theoretical framework for foreign language teaching*, second through the *language theories* acknowledged and adopted by the CE forums, third through the initiative regarding the *adoption of transparent and transferable evaluation criteria*, fourth through various *activities* and a number of tools developed by the CE such as: *The Common European Framework of Reference for language learning, teaching and assessment*, the *European Language Portfolio*, *Communication in the modern languages classroom* etc, all intended to facilitate the work of language teachers and enhance a fast and effective acquisition of foreign language skills. These undertakings have sought to *reform vocational training, to improve quality and innovation in vocational training in Europe*.

At the same time, teaching a foreign language has been further indebted to the studies and developments that sprang from *pragmatics, applied linguistics, functional linguistics* and other *linguistic studies*.

In general, we may assume that the evolution of teaching and testing of a foreign language in Romania was prone to the following contributors:

- national directives and norms set forth by national authorities, including the National Board for Education and Research;
- outside interventions and standard-setting contributions, e.g. the contribution of the British Council in promoting language norms and approaches;
- the contribution of the Council of Europe, the European Commission, of international training providing institutions and forums materialized in linguistic policies and tools, including the ELP and the CEF;
- the contribution of *testing* and English language *certificate-awarding institutions* from Great Britain and other prominent European institutions, including the Cambridge and ALTE examinations;
- the growth of the professional expertise of English language teachers;
- changes and challenges posed by the European socio-economic and cultural community;
- changes called for by sectoral and national needs.

The first decade of the 21 century heralded a somewhat more autonomous, elastic and target-determined era for teaching and testing.

A further impetus to EFL came from the progress achieved in IT worldwide, from the possibility of transmitting and imparting knowledge to an incredibly vast mass of learners and trainers. The internet provided novel sources of information and access to institutions which otherwise were difficult to reach. Last but not least, the use of IT inaugurated a new era for teaching and assessment, one carried out via the internet. Teachers started using and valuing the

advantages of electronic learning and assessment, which, nonetheless, are more than experiential today. Reputable institutions published electronic versions of examination forms, grading tools etc very much for the help of teachers and learners.

Finally, foreign language training and assessment in Higher Education institutions and language centres has been broadly determined by: institutional norms, European linguistic policies and, the tutors' own prerogatives.

2. PRESENT DEVELOPMENT

Presently, teaching *English for Tourism (EFT)* at the Faculty of Geography relies mainly on drawing up profile-tailored syllabi while reconciling European standards with national standards and personal experience. This is to say that at the moment the professional profiles offered by the Faculty of Geography, including the Centre for Tourism Training, operate according to updated and revised curricula and course syllabi. Furthermore, apart from the approaches outlined in the previous section, each foreign language syllabus was drawn in compliance with the particular job demands, also paying considerable attention to sectoral demands and *local training needs*. As a consequence, the syllabi along with the course support materials were tailored to meet the training needs of the envisaged target groups. Efforts are made permanently to improve the syllabi so as to render them more efficient for the target groups.

As opposed to the *curriculum*, which is a “formal institutional plan that guides the processes of teaching and learning” (Reid Joy, 2001, pg. 143), a syllabus is a plan that concerns the teaching of a discipline or course unit. In order to warrant a productive and efficient learning/teaching process, both the curriculum and the course design process must follow a preliminary **needs analysis** (stage), whose degree of complexity is accounted for by the multiple *teaching-influencing factors*, on the one hand, and the factors that have a bearing on the *process products*, i.e. the expected competences, on the other, to mention only two of the major standard-setting determiners. In order to ensure full efficiency, nevertheless, the preliminary *needs analysis* must focus on the factors evidenced below:

- teaching/learning process-influencing factors: teaching rationale, teaching process, learner-group, teaching conditions;
- factors determining the process products;
- institutional goals, values, constraints, standards, educational policy;
- professional/career constraints, standards, values;
- scientific and research community standards;
- individual expectations, self-fulfilment prospects and motivational factors;
- community /societal expectations and standards;
- broader transnational vocational and educational community/society;
- educational or academic constraints and standards.

It is worthwhile mentioning that within the framework of the process of drawing up tailor-made courses, the trainers of foreign languages (i.e. English and French) have carried out a questionnaire-based needs analysis. The investigation coordinated by Ms Gabriela Rotar was completed by a group of experts and reported on in a rigorous survey study.

Although several items of the analysis may have a general, universal character, and are, henceforth, transferable to other educational or instructional institutions, there are, nonetheless, items that cannot be transferred. After all, what is acceptable and necessary for an institution, may not necessarily be valid and lucrative for another. Thus, even if, in

broader lines, the needs analysis is carried out similarly in several institutions, the instructional strategies adopted by one institution may not accommodate or measure up to the environmental conditions, educational policies and values posed by another.

In spite of the differences outlined, there are a number of European educational forums which try through consistent efforts to reconcile diversity or variability in national, regional, and local training systems with the need to standardize and align vocational and foreign language training throughout Europe. Such attempts seek to "contribute to the promotion of a **Europe of knowledge by developing a European area of cooperation in the field of education and vocational training**"(Art. 1 of the European Council Decision of 26 April 1999 regarding the second phase of the Community vocational training action programme "Leonardo da Vinci"). The final purposes of such a broad goal are to facilitate:

- the access of professionals to the European labour market;
- the exchange of professional expertise, and of 'good practices' throughout a unified Europe.

These initiatives are consonant with the 5th objective of the *Bologna Declaration* (1999), which is focused on the promotion of the **European dimension of higher education**, particularly on the elaboration of study programmes, on collaboration among institutions, on the elaboration of mobility schemes and on the adoption of the general, integrative study frames that bring together instruction and research. The initiative was also reiterated at the Prague summit meeting (2001), where the assembled higher education Ministers recommended the speeding up of the process of elaboration of training modules, courses, and study programmes for all levels of instruction with a more '*European*' content, orientation, and organization that will award a joint diploma recognized as such. The Ministers also addressed an open invitation to higher education institutions to strengthen the collaboration between the networks of credit recognition and transfer and the networks of quality assurance, recommending a more lucrative collaboration between institutions, national agencies and ENQA in view of the creation of a *common reference framework* and the dissemination of 'good practices'. In view of these prerequisites, the course syllabi for foreign languages drawn by the trainers of the Centre for Tourism Training have been designed through a joint effort of the trainers networked by a European Leonardo da Vinci vocational training project.

However, in spite the recommendations made by the European forums regarding the alignment of vocational and linguistic training, including EFT, each university, or vocational training institution deals with curriculum or syllabi design and related issues according to: its own domestic policy, its own traditions, availabilities and the trainees' professional career needs.

Finally, drawing up a syllabus is a complex institutional process that must also be circumscribed to national education needs and practices. Such an endeavour must also follow a thorough survey commissioned by the training providing institution to investigate:

- vocational market demands;
- national standards and national evaluation policies laid down in national documents;
- professional needs which include social and professional target group needs;
- the traditional vocational qualification offered by various/other training institutions;
- new and innovative methodological trends in vocational training;
- IT aids to training;

- other practices recommended the sector under focus, i.e. The National Board for Adult Education.

In addition, the investigation of the needs as a forerunning syllabus design process for EFT that targets foreign language departments' or language centres' trainees should take into account the former studies, the educational practices, and should survey the findings accomplished in the area of English for Specific Purposes, English for Academic Purposes, applied linguistics, EFL and ESL. What can be reliably borrowed from the research findings of these disciplines are:

- the inventory of *skills* and *competences* which need to be formed through foreign language courses designed for various purposes (academic, professional, etc);
- a set of criteria used for the evaluation of skills and competences, i.e. a valid assessment system;
- the reference framework of qualifications awarded for the completion of a teaching module.

Then, a foreign language course outline may as well be the result of an agreed approach to training and a collaborative work that involves instruction providers, employers and, finally, the graduates as beneficiaries of the professional qualification process. This means that training providers may turn to the employers for illuminating suggestions in what specific job-related needs are concerned. Such dialogues are frequently staged between the involved actors or stakeholders and yield productive guidance for curricula and course designers or planners.

A foreign language course may also be the product of a joint endeavour carried out by institutions networked in research projects or other thematic actions. In this respect, the Romanian Babes-Bolyai University foreign languages departments and language centres have academic links with similar departments of universities from EU countries, which facilitate the setting up and implementation of joint instruction modules.

Presently, the Faculty of Geography and the Centre for Tourism Training offer the following English for Tourism courses: **English for International Tourism** for the full time undergraduate programme, **English for Tourism Managers** and **English for Tourism Agents** for the tourism manager and tourism agent-guide profiles. All three courses were specifically designed to meet the vocational needs of the target groups. The course syllabi, particularly those used for the *tourism manager* and *tourism agent-guide* profiles, were duly submitted to the National Board for Adult Education and evaluated by the same national authority.

In addition, the courses offer updated training support materials and further sources. The course support materials come in the form of handbooks, and are available at the Faculty or Centre for Tourism Training library. Further sources are also available at the two libraries.

Finally, the EFT trainers have acquired a considerable training and research experience as a consequence of their participation in joint language events and research studies. Their articles and contributions are visible on the sites of prestigious EU universities or conferences.

Both the Faculty of Geography and the Centre for Tourism Training are members of international associations of trainers and researchers and are active contributors to the training process carried out Europe-wide. Their involvement in international forums guarantees their permanent revision and alignment to the EU standards in use.

3. PROSPECTS REGARDING FURTHER EFT DEVELOPMENT

The strategy for the further development of the EFT courses for the tourism professionals at the Faculty of Geography and Centre for Tourism Training will be broadly focused on:

- further and permanent updating of courses in line with the approaches of the EU forums and training associations;
- design and adoption of a new syllabi for the course of English for rural tourism training;
- creation of new support material as required by the adoption of new training profiles (particularly materials adapted to rural tourism training);
- adaptation of courses for lifelong learning.

The strategy will further involve:

- the training of trainers through participation in training events;
- integration of the Faculty and Centre for Tourism Training in wider international training networks that insure the recognition of qualifications and awards (examples in this respect are: TEDQUAL and the RURAL TOURSIM INTERATIONAL TRAINING NETWORK);

- organization of events that may bring together specialists and facilitate the transfer or exchange of good practices and experiences.

On the other hand, the trainers will become more active on the international arena promoting the outcomes and achievements of the EFT training offered and equally contribute expertise and good practices to the progress of the researches in the field.

4. CONCLUSIONS

Within a decade, which started in the early 90s, English for Tourism (EFT) has grown into an autonomous, self-contained discipline based on updated language teaching approaches, on the lifelong learning rationale, on purposefully designed courses and materials and excellent trainers.

So far, the teaching of EFT has proven to follow the training norms used by European institutions, to take into account the sectoral needs of the target groups, to comply with national standards and procedures, and, finally to seek to meet the trainees' needs.

The foreign language trainers, in this case the EFT trainers, will continue their efforts to update and adopt viable instruments of training, including IT and distance learning instruments for lifelong learning in the areas of training offered with a view to ensuring the further success of the institution.

BIBLIOGRAPHY

1. Bhatia, V.K. (1993), *Analysing genres*, Longman.
2. Grabe, William (2001), *Notes Towards a Theory of Second Language Writing*, in Tony Silva, Paul Kei Matsuda (Eds) *On Second Language Writing*, Laurence Erlbaum Associates, Publishers.

3. Halliday, M.A.K., McIntosh, A and Stevens, P. (1964), *The Linguistic Sciences and Language Teaching*, The English Language Book Society and Longman Group Ltd, London.
4. Hill, A.A. (1958), *Introduction to Linguistic Structures*, New York, Harcourt, Brace & Co.
5. Irimiea, Silvia (2005), *A Guidebook to Professional Writing*, Risoprint.
6. North, B. (1999), *Common Reference Levels and Educational Levels*, in *Babylonia*, 1/1999, Council of Europe.
7. North, B. (2005), *The CEFR Levels and Descriptor Scales*, unpublished presentation, ALTE Conference, Berlin, May 2005, printed handout).
8. Reid, J. (2001), *Advanced EAP Writing and curriculum Design: What Do We Need to Know?* in Tony Silva, Paul Kei Matsuda (Eds) *On Second Language Writing*, Laurence Erlbaum Associates, Publishers.
9. Stern, H.H. (1983), *Fundamental Concepts of Language Teaching*, OUP.
10. Stevens, P.D. (1976), '*A theoretical model of the language learning/teaching process*' Working Papers on Bilingualism 11:129-52.
11. Stevens, P.D. (1977), *New Orientations in the Teaching of English*, Oxford: OUP.
12. Widdowson, H.G. (1994), *The ownership of English*, *TESOL Quarterly*, 28, 377-389.
13. <http://www.europa.eu.int/comm/education/leonardo/leonardo2.html>.

CONSIDERAȚII ASUPRA TURISMULUI URBAN ÎN EVUL MEDIU TIMPURIU

PUȘCAȘ ANGELICA¹

ABSTRACT. – **Considerations on Urban Tourism in Early Middle Age.** The maximum crisis period of the town from the Early Middle Age overlaps the Islam invasion (7th century after Christ), whose flashing attack destroys any type of relationship in the Ancient World. For Western Europe, the Mediterranean loses the condition of “Mare Nostrum”, geo-political reality followed by the collapse of the exchange economy, with the urban dissolution, respectively of the town in it. In this dark context, only a single town will mark an evolution of exception – Venice.

KEYWORDS: urban tourism, middle age, Islam invasion, Venice, collapse of the exchange economy

1. Etapa turismului obscur (sec. al IV-lea – al IX-lea d. Hr.)

Debutul acestei etape se suprapune peste ultima fază a civilizației greco-romane, căreia îi succedă și se prelungește mult, până în vremea sec. al IX-lea, când Occidentul atinge limita extremă a involuției.

Premisele atât de favorabile avansate de civilizațiile urbane mediteraneene înspre conceptul de „*cultură a timpului liber*” se estompează începând cu sec. al III-lea d. Hr., pe fondul presiunilor exercitate asupra Imperiului Roman de primele invazii germanice.

Moartea împăratului Theodosius I, în anul 395, urmată de împărțirea Imperiului între *fiii acestuia*² produce o ruptură de echilibru, cu bascularea forțelor economice, culturale și demografice – în favoarea ramurii orientale polarizate de *Constantinopol*.³ De altfel, cu sec. al IV-lea, orașele mari rămân prin excelență atributul Orientului – unde se și concentrează marile industrii de export (Siria, Asia Mică), dinamizate aproape în continuitate organică de individualizarea clară (sec. al V-lea, al VI-lea d. Hr.) a *Civilizației Bizantine*.⁴

O dezvoltare viguroasă caracterizează apoi Orientul Mijlociu și Extremul Orient, unde orașe ca Damasc, Bagdad, Basra, Ispahan, Buhara, Samarkand, Tașkent, Pekin etc. se deschid, prin intermediul economiei schimburilor (în principal al comerțului cu caravane) unei culturi extrem de rafinate. De asemenea, în angrenajul ce articulează această activitate, cu avansat grad de specializare, intuim și primele elemente ale infrastructurii turistice: căi

¹ *Universitatea „Babeș-Bolyai”, Facultatea de Geografie, 400006, Cluj-Napoca, Romania.*

² Flavius Arcadius - împărat al Imperiului Roman de Răsărit (capitala – Constantinopol); Flavius Honorius – împărat al Imperiului Roman de Apus (capitala Ravenna).

³ Între secolele al X-lea și al XV-lea d. Hr., Constantinople (Țarigrad, port „ancorat la două mări”), se înfățișează nu doar ca un mare oraș sub raport demografic, dar continuă să rămână și cel mai important și cosmopolit centru comercial și maritim al lumii.

⁴ Civilizația Bizantină este unul dintre cele mai explicate procese de aculturație, geneza ei fiind rezultanta unui contact profund și prelungit între două civilizații rivale, cea elenică, respectiv cea babiloniană (H. Djuvara, 2006).

de comunicații, mijloace și tehnici de transport, hale și depozite pentru mărfuri, conducători (ghizi) inițiați de caravane, caravanseraiuri (locuri de popas, odihnă și relaxare), sukuri (piețe de desfacere, dar și de aprovizionare ori transfer de produse), agenții de credit aparat administrativ-juridic, medrese (școli) etc.

Prin contrast, în Europa Occidentală se desfășura un proces accelerat de *dezurbanizare*, provocat de dezorganizarea comerțului, respectiv a populației burgheze (bürgeri = orășeni).

Începând cu Dinastia Merovingiană (481-751) d. Hr., economia se destrucurează din perspectiva polifuncționalității, și devine preponderent primară de tip autarhic. Faptul determină (exceptând coastele litorale și câteva nuclee de polarizare centrale – ca poziție geometrică) o decădere a așezărilor urbane, la rangul de simple *târguri locale*, menite a aproviziona săptămânal cu produse, în special alimentare, comunitățile rurale din spațiile limitrofe (pe o rază de circa 10 km).

Râvna dinastiei merovingiene de a se impune – folosindu-se de vechile structuri imperiale – ca o putere mediteraneană, îi canalizează energiile nu numai spre o menținere oarecare a rosturilor comerciale, cât mai ales pe stimularea în zonele litorale (asumate în continuare ca spații centrale ale Europei) a dinamicii activităților de negoț.

Principalele orașe ale Imperiului Roman

Tabelul 1

Nr. crt.	Oiconime romane	Denumirea actuală	Apartenența națională actuală
1	Adrianopolis	Edirna	Turcia
2	Agrirentum	Agrirento	Italia
3	Alauna	Valognes	Franța
4	Alexandria	Alecandria	Egipt
5	Ancyra	Ankara	Turcia
6	Ancona	Ancona	Italia
7	Antiohia	Antiohia	Turcia
8	Apulum	Alba Iulia	România
9	Aqua Calidae	Vichy	Franța
10	Aquae Sulis	Bath	Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord
11	Aquincum	Budapesta	Ungaria
12	Arelate	Arles	Franța
13	Argentoratum	Strasbourg	Franța
14	Arminum	Rimini	Italia
15	Athenae	Atena	Grecia
16	Augusta Taurinorum	Torino	Italia

CONSIDERAȚII ASUPRA TURISMULUI URBAN ÎN EVUL MEDIU TIMPURIU

17	Augusta Treverorum	Trèves	Italia
18	Avaricum	Bourges	Franța
19	Babylon	Babylon	Irak
20	Bononia	Bologna	Italia
21	Brigantium	La Coruna	Spania
22	Brundisium	Brindisi	Italia
23	Burdigola	Bordeaux	Franța
24	Byzantium	Istambul	Turcia
25	Caesaraugusta	Zaragoza	Spania
26	Caesarea	Cherchell	Franța
27	Caesarodunum	Tours	Franța
28	Camulodrunum	Colchester	Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord
29	Capua	Capua	Italia
30	Carthago Nova	Cartagena	Spania
31	Coloina Agrippina	Köln	Germania
32	Corduba	Cordoba	Spania
33	Cyrene	Cyrena	Spania
34	Damascus	Damasc	Siria
35	Deva	Chester	Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord
36	Divodurum	Metz	Germania
37	Eburacum	York	Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord
38	Ephesus	Efes	Turcia
39	Gades	Cadix	Spania
40	Genua	Genova	Italia
41	Gesariacum	Boulogne	Italia
42	Hispolis	Sevilla	Spania
43.	Isca Dumnoniorum	Exter	Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord
44	Limonum	Poitiers	Franța
45	Londinium	Londra	Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord
46	Lugdunum	Lyon	Franța
47	Luteția	Paris	Franța
48	Massilia	Marseille	Franța
49	Mediolanum	Milano	Italia
50	Mamphis	Memphis	Egipt

PUȘCAȘ ANGELICA

51	Messana	Mesina	Italia
52	Moguntiacum	Mainz	Germania
53	Narbo	Narbonne	Italia
54	Nicomedia	Izmit	Turcia
55	Olisipo	Lisabona	Portugalia
56	Ostia	Ostia	Italia
57	Palmyra	Palmira	Siria
58	Perganum	Bergamo	Italia
59	Philippolis	Plovdiv	Polonia
60	Porolissum	Oraș dispărut (Moigrad)	România
61	Portus Namnetus	Nantes	Franța
62	Rhegium	Reggio Calabria	Italia
63	Roma	Roma	Italia
64	Sidon	Saida	Liban
65	Smyrna	Smirna	Turcia
66	Syracusae	Siracusa	Italia
67	Taretum	Taranto	Italia
68	Thessaloniki	Salonic	Grecia
69	Toletum	Toledo	Spania
70	Tolasa	Toulouse	Franța
71	Tomis	Constanța	România
72	Turicum	Zürich	Elveția
73	Verona	Verona	Italia
74	Vienne	Vienne	Franța
75	Vindobona	Viena	Austria

Sunt cele din urmă teritorii – până la marea invazie islamică din sec. al VII-lea de supraviețuire a orașelor romane (civitas, vezi tabelul 1) – în pofida unei sensibile șubreziri economice, culturale și demografice. O detașare remarcabilă față de această stare particularizează *Marsilia* – care, până la începutul veacului al VIII-lea, rămâne un oraș port de prim rang, o adevărată placă turnantă a comerțului ce se „țesea” între Constantinopol, Siria, Africa de Nord-Vest, Egipt, Spania, Italia, Coasta Atlantică a Galiei, respectiv țărmurile Mării Nordului. În trena economică a Marsiliei se înscriu apoi o serie de alte orașe, cu valențe catalizatoare în geografia schimburilor. Identificăm în acest sens, *orașele* de proximitate și *costiere* – în primul rând (Arles, Avignon, Valence, Montpellier, Narbonne, Toulouse, Foix, Bordeaux, Nantes, Rouen, Quentovic, Anvers), dar și pe cele cu *poziție geografică intern-continentală* (Paris, Verdun, Orleans, Lyon). Multe dintre acestea, avansau un grad ridicat de cosmopolitism, iar prezența în cadrul lor a coloniilor stabile de comercianți și meșteșugari

evrei sau sirieni confirmă, pe de o parte *calitatea urbană a spațiului trăit*, dar și relațiile strânse de cooperare economică și culturală cu Bizanțul.

Problema ridicată din perspectiva turismului urban este dacă orașele merovingiene preiau de la orașele romane, pe lângă parametrii strategici și economici și segmentul habitudinilor sociale relaxante.

Datele istorice și studiile de antropologie asupra perioadei date nu confirmă existența organizată a celor din urmă alternative, modelul cultural al Civilizației Germane fiind o esență de rigurozitate la orice nivel al socialului sau economicului.

Mentalul colectiv, avea mai degrabă o „instrucție spartană”, fără tangențe cu un câmp lejer a practicilor și conceptelor.

Prin urmare, am putea sintetiza pentru această etapă, din punctul de vedere al problematicii urbane, următoarele corelații: prezența orașelor; existența unei populații citadine; o circulație a schimburilor relativ dinamică și nonexistența unor activități, a căror scop și finalitate să fie actul nud al plăcerii.

Altitudinea maximă de criză a orașului din Evul Mediu Timpuriu se suprapune peste *invazia Islamului* – din sec. al VII-lea, a cărui atac fulgerător distruge orice urmă, implicit legătura cu lumea antică.

Pentru Occidentali, Mediterana închisă de către Islam, încetează de a mai fi aceea „Mare Nostrum”, realitate geopolitică soldată cu *prăbușirea economiei de schimb*; cu disoluția *populației citadine* (vezi depopularea și pauperizarea clasei negustorilor și meșteșugarilor profesioniști), *respectiv a orașului propriu-zis*.

Un singur oraș, în acest context tenebros, va marca o evoluție de excepție – Veneția. Multă vreme, aceasta va reprezenta unica poartă spre Orient și asta – pentru că sfidând orice enbargou cultural (etnic, confesional), „religia” lui va fi una singură, „comerțul și prosperitatea” – poziția geografică neîngăduindu-i alte alternative existențiale.

În succesiune cronologică, toate aceste mutații, vor deveni tranșante în perioada carolingiană, pentru care punctăm lapidar următoarele particularități:

- accentuarea pentru Europa Occidentală a caracterului de spațiu geografic terestru;
- ruralizarea societății și a economiei, sau altfel spus peizarea orașului;
- pregnanța covârșitoare a economiei agricole autarhice;
- extincția economiei de schimb autentice (vezi lipsa piețelor de desfacere) printr-o reducere la economia de consum;
- decăderea din drepturi a negustorimii, implicit a populației municipale și a orașului;
- criza sistemului monetar generată și accentuată pe fondul unei descentralizări anarhice;
- hiperdezvoltarea „aristocrației funciare” sau latifundiare;
- ascensiunea ca forță decizională a „Bisericii”, susținută economic de generozitatea *domeniilor ecleziastice*;
- o creștere numerică exponențială în contextul aproape exclusiv a unei civilizații agricole, a cetăților și burgurilor – dată fiind starea istorică accentuat belicoasă.

Concluzia abruptă din perspectiva interesului nostru asupra sec. al IX-lea ar fi lipsa orașului propriu-zis din Apusul Europei și, prin urmare, lipsa oricărei activități cu încărcătură reconfortantă, particulară „cetății de tip municipal”.

În schimb, pot fi certificate un complex de cauze pregătitoare pentru geneza și mersul fenomenului turistic, între care:

- prezența habitatelor de tip *burg* și *târg*, ca embrioni ai viitoarelor organisme urbane;
- promovarea de către Carol cel Mare a reformei culturale;
- asumarea monopolistă dar competent de către cler a procesului de instrucție;
- existența – chiar dacă sporadică – a unor manifestări polarizatoare de impact, de tipul „bâlcuirilor anuale”. Desfășurate pe parcursul a mai multor zile, aceste „serbări mai degrabă populare” dezvoltau, dincolo de funcția comercială atașată, o sumă de alte valențe, de ordin pragmatic („bursă a locurilor de muncă”), social (câmpul relațional atinge un vârf de receptivitate) sau relaxant. Implicite erau și moravurile din zona subculturală – cerșetoria, prostituția, vagabondajul, trivialitățile, violența etc. – cărora, însă, le trebuie recunoscut, fără false pudori, un oarecare caracter de ferment în favoarea actului relaxant;
- prăznuirea marilor sărbători creștine, în principal de maniera a două formule: *dinamică*, de tipul pelerinajelor, unde găsim clar structurate componente de bază ale circulației turistice actuale (zona emitentă, zona receptoare și drumul recreațional – aici „calea mântuirii, a penitențelor”); respectiv *statică*, susținută de concentrarea comunităților rurale conexe unui anumit „domeniu” în interiorul cetății, burgului, castelului fortificat.

2. Evoluția habitatelor pseudourbane în sec. al IX-lea. Fortărețe, cetăți, burguri

Regresul economic și instabilitatea politico-militară, inclusiv religioasă din Evul Mediu Timpuriu, conduce societatea occidentală spre un derapaj de amplitudine în raport cu atributele civilizației urbane.

Escaladarea conflictelor războinice, alături de pregnanța procesului de feudalizare, concură, în lipsa unor argumente urbane autentice, la proliferarea unor formule de habitat rudimentare, cu rol – în primul rând – de refugii temporare, similare anticelor „acropole” grecești, ori a celor „oppida” ale etruscilor și latinilor. Pentru spațiul nostru geografic, identice au fost (influența inginerescă a tehnicii elenistice fiind clară) așezările fortificate din Munții Orăștiei ori cetățile din Regiunea Moldavei Superioare (îndeosebi cele de la Stănțești și Bâta Doamnei).

Apărute la început ca *incinte de protecție*, fortărețele militare evoluează grație tocmai acestui deziderat, spre un statut mai complex, de natură civilă, ca *locuri predilecte de adunare*. La adăpostul zidurilor, a șanțurilor de apărare, a valurilor de pământ, a porților culisante, a turnurilor și contraforturilor, comunitățile rurale sedentare se adunau periodic pentru săvârșirea unor acte – comerciale, profesionale, politico-juridice – obligatorii, de tipul târgurilor, slujbelor religioase, sfaturilor de judecată ori reuniunilor politice.

Treptat, pentru toate aceste funcții, va apărea în interiorul perimetrului *relativ restrâns* (15-20 ha), și circumscris de ziduri, o infrastructură de susținere ce integra de regulă: reședința castelanului (adică a comandantului militar), o locuință (domus) pentru stăpânul sau prințul domeniului, un lăcaș de cult (capela, biserica), anturat de locuințele

aferele clerului; sediul garnizoanei; hambare și pivnițe pentru păstrarea proviziilor, o clădire cu destinație juridică; alte câteva construcții (atelieri, mici manufacturi, prăvălii) cu rosturi comerciale ori meșteșugărești de subzistență. De departe, însă, componenta strategică de maximă importanță, obligatoriu prezentă în orice cetate era *donjon-ul*, un turn solid, puternic elevat în raport cu restul construcțiilor și cu o poziționare centrală.

Instalarea în mentalul colectiv a unui sentiment de securitate în raport cu capacitatea de protecție a fortăreței, va conduce pas cu pas, de la o ocupare intermitentă a acesteia (corelată cu invaziile), la o stare de locuire permanentă, moment în care putem vorbi de *cetate* (cite), ca *centru administrativ, religios, politic și economic*.

Cei dintâi care vor opera această mutație – fapt determinat de caracterul puternic sedentar al instituției pe care o reprezentăm (Biserica) – au fost clericii. Apar, așadar, *cetățile episcopale*, care exercită în spațiul lor de influență o puternică și acceptată autoritate religioasă și laică deopotrivă.

Important este că starea de adăpost va favoriza structurarea unei populații specifice – *populație de cetate ecleziastică* – și care corobora: clerul bisericii și catedralelor; membrii obștilor monahale (rezidenți temporali sau permanenți); profesorii și studenții școlilor ecleziastice, respectiv un anumit segment de slujbași și meșteșugari, implicați în asigurarea traiului cotidian.

Calitatea acestui tip de populație – care se detașează printr-un grad superior de instrucție, va fi determinantă în secolele următoare pentru reconstrucția *populației citadine* și pentru reformarea culturii, moravurilor, politicii și științei.

În paralel și cu structura de bază aproape similară se dezvoltă pe un fond accentuat de anarhie, introdus de aristocrația funciară – *burgurile*, toponim a cărui etimologie derivă de la *burgus*, cuvânt de origine germană veche. Conținut sinonim au și apelativele: *castellum*, *castrum*, *urbs*, *municipium*, *burg*, *borough*, *bourg*, *borgo*, *town* – în engleza modernă, sau *gorod* – în rusă.

Din perspectiva *conceptului arhitectural* și strategic, ori al organizării funcționale a spațiului de protecție, similitudinile sunt nenumărate, de unde și ambiguitatea în raport cu o definire exactă a *cetății*, respectiv a *burgului*.

Probabil notele esențiale de diferențiere le introduc în favoarea burgului, dimensiunea fizică și capacitatea demografică mai ridicată (până la 3000 de locuitori) apoi statutul laic de reședință și sediu administrativ juridic și financiar (semnalăm omniprezența atelierelor monetare); o arie polarizată sensibil mai extinsă – numită „castelanie” și o populație specifică, mult mai eclectică (cavaleri, clerici, magistrați, slujitori și meseriași cu calificări dintre cele mai diverse, comercianți, meșteșugari etc.). Nu în ultimul rând, o distincție importantă în raport cu conceptele *burg*, respectiv *cetate*, vine pe filiera geografică. Din această perspectivă, anumite particularități, fie ele morfologice sau sociale, ale spațiului trăit (regional, provincial, statal) adoptau pentru respectivele incinte fortificate o denumire sau alta.

Cert este că nici una dintre formulele de habitat prezentate nu asumă caracterul de oraș, precum nici populația inclusă nu este o populație urbană, ci una eminentă de fortăreață.

BIBLIOGRAFIE

1. Djuvara, N. (2006), *Civilizații și tipare istorice. Un studio comparat al civilizațiilor*, Edit. Humanitas, București.
2. Drimba, O. (1998), *Istoria culturii și civilizației*, vol. III, Ediție definitivă, Edit. Westfalia, Edit. Saeculum, I. O., București.
3. Durant, Will (2003), *Civilizații istorice. Era credinței*, Edit. Prietenii Cărții, București.
4. Pecican, O. (2003), *Originile istorice ale regionalismului românesc*, Edit. Ethnograph, Cluj-Napoca.
5. Pirenne, N. (2000), *Orașele Evului Mediu*, Edit. Dacia, Cluj-Napoca.

RECENZII

Raularian Rusu (2007), *Organizarea Spațiului Geografic în Banat*, Edit. Mirton, Timișoara (format B 5, 606 p., din care: 550 p. text, cu 126 fig. incluse, 48 p. rezumat în limba engleză și 8 p. bibliografic, cu 178 de titluri, ISBN 987-973-52-0201-9).

Lucrarea menționată, cunoscută de către noi prin numeroasele sale componente geografice, poate fi definită, fără nici o rețineră, ca una dintre cele mai complexe și analitice demersuri cu privire la analiza științifică a unui spațiu cu particularități deosebite de specificitate, sub toate aspectele, de pe cuprinsul României, respectiv *Provincia Geografico- Istorică Banat*, care prin cele trei județe ale sale: Arad (7 754 km²), Caraș-Severin (8 520 km²) și Timiș (8 697 km²), deține 10,5% (24 971 km²) din teritoriul național (238 391 km²).

Având în vedere cuantificarea dimensională arătată, precum și solicitarea impusă de condiția de urmărire a unei palete foarte largi de probleme – **organizarea spațiului geografic** – autorul acestei lucrări (teza sa de doctorat) a fost obligat să depună eforturi dintre cele mai susținute pentru consultarea unei vaste bibliografii geografice, istorice și din alte domenii conexe, să adune și să prelucreze un material statistic foarte bogat și divers și să realizeze materialul cartografic adecvat, aceste etape de pregătire absolut necesare în oricare demers de investigare științifică permițându-i, apoi, să redacteze o foarte valoroasă și profundă lucrare cu privire la tema și teritoriul abordate, în legătură cu care îndrăznim să afirmăm că aceasta este și va rămâne, peste timp, ca un document de largă cuprindere a cunoașterii geodemografice, a așezărilor, a organizării administrativ-teritoriale și a complexului de activități desfășurate de către om în partea de sud-vest a României.

Desigur, în demersul de față, cunoscută fiind dimensiunea și complexitatea temei analizate de către autor, în cele ce urmează este posibil să fie evidențiate doar unele dintre rezultatele mai semnificative, care dau

coerență deplină studiului cu privire la organizarea spațiului geografic bănățean. Astfel, într-o sinteză de maximă generalizare, așa cum este necesar în asemenea situații, în lucrare se analizează, încă de la început, *problemele în legătură cu fundamentele teoretice și metodologice privind organizarea spațiului geografic în Banat*, evidențiindu-se, în chipul cel mai potrivit, conceptul și semnificațiile *spațiului* și a *spațiului geografic*, cu o abordare ceva mai cuprinzătoare asupra acestuia din urmă, care este materializată prin analiza *spațiului geografic funcțional și a sistemelor de așezări*, aici având în vedere literatura de specialitate cea mai recentă, precum și unele opinii proprii, care dau personalitatea corespunzătoare autorului. Tot în acest capitol (1), pentru a avea posibilitatea de cuprindere a componentelor geografice definitorii ale provinciei geografico-istorice cercetate, autorul urmărește, pe baza unor criterii suficient de complexe, aspectele esențiale privitoare la *limitele Banatului din punctul de vedere al organizării spațiului geografic*, în concluzie oprindu-se, ca o condiționare majoră, la definirea teritoriului cercetat pe baza *organizării administrativ-teritoriale actuale* (și noi spunem că este corect), autorul arătând că <...regiunea studiată, denumită generic „Banat”, corespunde județelor Arad, Timiș și Caraș-Severin, și este concepută ca un spațiu geografic funcțional având Timișoara drept așezare coordonatoare> (p. 22).

În problematica de organizare a spațiului geografic asupra Banatului, ca de altfel în oricare teritoriu mai mult sau mai puțin locuibil de pe Terra, rolul de normalitate aparține factorului antropic, care de la apariția sa și până astăzi a intervenit treptat în ceea ce ne este dat de la „Sfânta Natură”, aceasta fiind urmărită, ca factor esențial de determinare, în modul cel mai potrivit și în sinteza corespunzătoare a vieții umane, prin întregul complex al componentelor sale: relief, cu cele trei trepte orografice specifice teritoriului urmărit (munte, deal și câmpie), climă, hidrografie, vegetație, faună și soluri (cap. 2).

Cunoscut fiind potențialul geografico-fizic al Banatului, lucrarea își urmează cursul

de analiză, apoi, prin aducerea în discuție a problemelor cu privire la *Resursele umane și organizarea spațiului geografic în Banat* (cap. 3), în care, cu profunzimea necesară unui asemenea mod de analiză, sunt avute în vedere aspectele privitoare la *Dinamica populației*, urmărită la modul cel mai detaliat încă din perioada prestatistică și apoi cea statistică, după care, pentru a pune în evidență caracteristicile geodemografice de potențialitate din acest teritoriu, sunt bine prezentate toate aspectele în legătură cu *Mișcarea naturală a populației și apoi Structurile geodemografice, respectiv calitatea populației* (sexe, vârstă și etnie, într-un alte context, în cap. 6. 1. 2, și cea confesională), în această din urmă situație fiind de apreciat că ar fi fost necesară, de asemenea, să fie evidențiate structura pe medii habitaționale și cea profesională a populației.

Pentru a pune în evidență modalitatea de organizare funcțională a moșiei (țarinei sau hotarul localităților) provinciei geografico-istorice analizate, lucrarea abordează, în profunzimea necesară scopului propus, *Structura fondului funciar și modul de utilizare a terenurilor în Banat* (cap. 4), în care sunt urmărite, în conformitate cu logica corespunzătoare, aspectele privitoare la *spațiul forestier* (localizarea pădurilor, principalele specii lemnoase și asociațiile vegetale ale pădurilor din Banat), *spațiul pastoral* (distribuția suprafețelor pășunabile și principalele tipuri de pajiști din Banat), *terenurile arabile* (frecvența terenurilor arabile și principalele plante de cultură), capitolul urmărind fiind finalizat cu urmărirea problemelor *pomiculturii și viticulturii*.

O consistență aparte din lucrare este dată de *Evoluția organizării administrative a spațiului bănățean* (cap. 5, p. 127-254), în care autorul, cu grijă și strădanie deosebite, a filtrat tot ceea ce este mai semnificativ, în raport de „zbuciumul istoric” de care a avut parte de-a lungul ultimelor două milenii: perioadele daco-română și medievală, Ocupația otomană și Principatul Transilvaniei, Stăpânirea habsburgică și reîncorporarea în Regatul Ungarei, Regimentele grănicerești bănățene și comitatele până la instaurarea dualismului austro-ungar (1867), Organizarea administrativă în epocile dualismului austro-ungar și interbelică, Organizarea administrativă în perioada comunistă și apoi cea de după anul 1990, fiecare dintre acestea

fiind însoțite de un material cartografic de înaltă ținută științifică.

Având în vedere prezența evidentă a unei localități de înaltă prestață, sub toate aspectele, în provincia geografico-istorică din sud-vestul României, respectiv *centrul urban Timișoara*, autorul lucrării de față a considerat, în raport cu cerințele de specificitate, să acorde o cuprindere dintre cele mai semnificative a problemelor în legătură cu *Analiza repartiției în teritoriu și a structurii spațiale din Banat a unor instituții și servicii cu rol polarizator* (cap. 6, p. 255-445), în cadrul acesteia fiind urmărite: *Organizarea ecleziastică a spațiului din Banat*, cu confesiunile tradiționale „apostolice” (bisericele ortodoxe română, sârbă și ucraineană, catolică de rit latin, respectiv romano-catolică și română unită cu Roma, respectiv greco-catolică), confesiunile protestante (biserica reformată, respectiv calvină și cutele luterane), *cultele neoprotestante* (biserica creștină baptistă, biserica lui Dumnezeu apostolică, respectiv penticostală, biserica creștină adventistă de ziua a șaptea și organizația religioasă „Martorii lui Iehova”) și *cultele necreștine*; *Organizarea judecătorească a spațiului bănățean*, cu situația actuală (instanțele de judecată, Ministerul Public, statutul judecătorilor și procurorilor și auxiliarii justiției); *Instituțiile de învățământ și polarizarea educațională în Banat* (școlile cu clasele I-IV, învățământul în clasele V-VIII, învățământul liceal, profesional și de ucenici și învățământul superior); *Instituțiile și serviciile medico-sanitare și polarizarea medicală în Banat*; *Instituțiile culturale*; *Instituțiile și serviciile financiare, bancare și de asigurări* (unitățile fiscale teritoriale ale Ministerului Finanțelor Publice, instituțiile și serviciile bancare și companiile de asigurări și servicii în domeniul asigurărilor); *Instituțiile și serviciile din domeniul transporturilor*; *Serviciile poștale și de telecomunicație și Magazinele, piețele și polarizarea comercială*, întregul capitol fiind însoțit de un material cartografic cuprinzător și bine realizat sub aspect științific.

Într-o condiție de evidențiere clară și profundă, având în vedere rolul semnificativ de specificitate și originalitate al localităților din Provincia Geografico-Istorică Banat, autorul acestei lucrări a reușit să realizeze o analiză dintre cele mai plauzibile, sub toate aspectele,

cu privire la *Identificarea și ierarhizarea așezărilor cu rol de loc central din Banat și zonele de influență ale acestora la diferite niveluri ierarhice* (cap. 7, p. 446-493). Cum este firesc într-un asemenea demers, în scopul identificării și ierarhizării așezărilor cu rol de loc central din unitatea cercetată, se procedează, mai întâi, la aducerea în discuție a unor probleme la nivel de generalizare și apoi la cel național, în această privință avându-se în vedere literatura de specialitate elaborată și publicată în ultima perioadă. Dispunând de câștigul științific menționat, autorul încearcă și reușește în modul cel mai potrivit, pe baza unor criterii complexe, evidențiate prin dimensiunea geodemografică și funcțiile îndeplinite de fiecare localitate în parte (agricolă, industrială, căi de comunicație și transporturi, comerț, învățământ, cultură, sănătate etc.), să stabilească, la nivel urbanului și ruralului din România, 12 trepte de ierarhizare, din care șase în cazul orașelor și cinci al localităților rurale, la care se adaugă un alt nivel comun așezărilor urbane și rurale (p. 448).

Cunoscută fiind situația la nivel național, în lucrare se face pasul următor, respectiv cel cu privire la *Ierarhizarea așezărilor din Banat*, în care sunt detaliate, prin caracteristicile principale de determinare, nivelurile de poziționare ierarhică corespunzătoare provinciei geografico-istorice din sud-vestul României, cele 29 centre urbane ale acesteia înscriindu-se în primele șase niveluri: Timișoara (1), Arad (2), Reșița (3), Lugoj și Caransebeș (4), Bocșa, Moldova Nouă, Sănnicolau Mare, Oravița, Oțelu Roșu, Lipova, Ineu, Chișineu-Criș, Făget, Deta, Sebiș (5), Jimbolia, Curtici, Anina, Nădlac, Buziaș, Pâncota, Băile Herculane, Pecica, Sântana, Ciacova, Gătaia, Recaș (6), în acest din urmă rang încadrându-se, de asemenea, localitățile rurale Gurahonț și Bozovici. În condiția normală de analiză științifică sunt avute în vedere, apoi, localitățile rurale din Banat, care se încadrează în nivelurile 7-11 (p. 454-455).

Pentru stabilirea *Zonelor de influență ale locurilor centrale din Banat*, autorul procedează la o incursiune destul de detaliată în evidențierea momentelor mai semnificative din literatura de specialitate, aducând în discuție, între altele, *Teoria locurilor centrale a lui*

Walter Christaller și zonele de influență teoretice (1933, completată ulterior de către August Lösch, în 1941), *Teoria atracției urbane, și modelul gravitațional Reilly-Converse*, *Metoda poligoanelor lui Thiessen*, precum și unele *Metode analitice de determinare a zonelor de influență*, acestea fiind filtrate, în limitele corespunzătoare, în lucrarea de față (p. 455-493). Având la îndemână modalitățile de lucru menționate, autorul procedează, mai întâi, la evidențierea zonelor de influență din Regiunea Geografico-Istorică Banat pe baza Metodei poligoanelor lui Thiessen și apoi a Teoriei atracției urbane și modelului gravitațional Reilly-Converse, subliniind plusurile și minusurile rezultate pentru fiecare situație în parte, care sunt determinate de complexitatea geografică a teritoriului analizat.

Așa cum este firesc în elaborarea unor astfel de studii, faptele arătate se încheie cu o urmărire bazată pe o cercetare de profunzime din partea autorului lucrării, în care se arată, în modul cel mai corect, că „*Zonele de influență nu sunt statice, ele au un caracter dinamic și se pot cu ușurință schimba de la o perioadă istorică la alta*. În acest capitol se face o analiză sincronică, respectiv situația așa cum se prezintă ea la momentul actual” (p. 484).

Fără a mai insista asupra cuprinsului acestui complex studiu geografic, care se încheie cu urmărirea *Căilor de comunicație și indicii de conectivitate al așezărilor din Banat* (cap. 8) și apoi *Analiza corematică a spațiului bănățean* (cap. 9), notăm că lucrarea elaborată de către arădeanul **Raularian Rusu**, șef de lucrări dr. la Fac. de Geografie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, reprezintă o sinteză geografică dintre cele mai valoroase, care va rămâne ca un model și reper de cercetare științifică cu privire la Provincia Geografico-Istorică Banat.

Prof. univ. dr. GRIGOR P. POP

Florin Fodorean (2006), *Drumurile din Dacia romană*, Edit. Napoca Star, Cluj-Napoca (format B 5, 448 p., din care: 388 p. text, cu 72 fig. incluse, 9 p. tabele, 1 p. Harta Daciei romane, 15 p. planșe alb-negru, 1 p. abrevieri, 1 p. albă, 17 p. de bibliografie, cu 482 titluri și 16 p. rezumat în limba engleză, ISBN 973-647-372-4).

Având preocupări destul de îndelungate în legătură cu investigarea rețelei rutiere de pe întinsul țării noastre, cuprinse în lucrări de largă sinteză, respectiv *România. Geografie Economică* (1974), *România. Geografia Circulației* (1984), *Carpații și Subcarpații României* (2000, ediția I-a și anul 2006 ediția a II a), *Depresiunea Transilvaniei* (2001), *România. Dealurile de Vest și Câmpia de Vest* (2005) și *Județul Cluj* (2007), mărturisim că ne-a făcut o deosebită plăcere să vedem și să ajungă la noi o lucrare cuprinzătoare și onorabil realizată cu privire la ***Drumurile din Dacia romană*** (teza de doctorat a autorului, condusă de reputatul prof. univ. dr. Mihai Bărbulescu, Directorul Institutului de Studii Clasice), asupra căreia suntem îndemnați să facem, atâta cât este posibil într-un astfel de demers, câteva mențiuni mai semnificative.

Înainte de toate, în legătură cu lucrarea avută în vedere, este de subliniat că aceasta se constituie, pe de o parte, ca o sinteză bine concepută și elaborată pe baza cercetării științifico-arheologice până la momentul actual a unuia dintre activitățile de seamă din teritoriul Daciei romane, respectiv *rețeaua căilor de comunicație*, iar pe de alta că ea reprezintă, în același timp, o contribuție însemnată de investigare proprie a d-lui *Florin Fodorean* cu privire la prezența diferitelor segmente de drumuri din cuprinsul teritoriului analizat, faptele menționate având o importanță aparte pentru investigarea arheologică viitoare, precum și pentru alte domenii cu necesitate de evidențiere a unor asemenea probleme.

De altfel, cu privire la cele menționate, socotim că este relevant să înserăm, în cele ce urmează, două citate din prefața lucrării de față (semnată de către prof. univ. dr. M. Bărbulescu), în care se arată „*Cartea colegului meu Florin Fodorean este prima monografie românească asupra drumurilor din provincia Dacia. Studiul*

*drumurilor romane, fără a fi cu totul neglijat, a rămas mereu pe planul secund în cercetarea arheologică și topografică. Un singur articol scurt, de sinteză, datorat lui Emil Panaitescu, este vechi de aproape 70 de ani. În ultimele trei decenii, mai mulți arheologi români au abordat, din când în când, problema drumurilor, fără consecvență, nu urmând un proiect, ci determinați mai degrabă de hazardul unor descoperiri. Doar colegul **Dorin Ursuț**, topograf la muzeul chujean (geograf la origine, n. n.), a avut preocupări sistematice, lăudabile, în materie. Și aceasta în timp ce, din punct de vedere strict științific, pentru puține domenii ale cercetării Daciei romane s-ar putea face abstracție de căile de comunicație. Și aceasta în timp ce, din punct de vedere al interesului firesc pentru trecut al omului obișnuit, strada pavată de la Porolissum stărnește curiozitate și admirație precum, mutatis mutandis, străzile Pompeiului ori Via Apia” (p. 11).*

Și pentru a lăsa dreptul de apreciere tot prefațatorului lucrării de față, notăm, mai departe, că „*Această monografie a fost concepută cu respirație largă, autorul înțelegând că dincolo de aspectele tehnice, drumul roman este istorie, începând cu supunerea naturii - nu o dată ostilă -, până la crearea unei lumi romane unificate în esența sa prin pătrunderea pretutindeni a unei respectabile civilizații” (idem).*

În concordanță deplină cu cerințele actuale în domeniul cercetării științifice, cartea realizată de către Florin Fodorean se caracterizează printr-o structurare firească, conformă cu logica strictă de urmărire și redare a întregului complex de probleme, primele două capitole constituindu-se ca un demers pregătit pentru a rezolva în cele mai bune condiții componenta de bază a lucrării, respectiv *Rețeaua rutieră din Dacia romană* (cap. 3). Cât privește întâiul capitol (p. 17-51) – *Rețeaua rutieră din Imperiul Roman în Epoca Principatului* – sunt remarcate, în condiția de cuprindere și redare la nivelul de necesitate pentru fiecare situație în parte, aspectele cu privire la importanța studierii drumurilor romane, istoricul cercetării rețelei rutiere din Imperiul Roman, izvoarele antice în legătură cu arterele de comunicație, terminologie și definiții, clasificarea drumurilor romane, tehnica de trasare a arterelor rutiere și reguli de construcție,

instrumente topografice antice utilizate la construcția drumurilor, infrastructura, suprastructura și principalele caracteristici tehnice ale drumurilor romane etc., capitolul încheindu-se cu problematica ce are în vedere organizarea și metodele de cercetare a drumurilor romane, în care se înscriu: izvoarele antice, sursele de toponimie, diferitele publicații, materialele cartografice anterioare, cartarea riguroasă a locurilor cu descoperiri romane prin utilizarea mijloacelor moderne de investigare teritorială (aerofotogrametrice) și interpretarea acestora etc.

Pentru a ajunge la o documentare cât mai completă, în vederea scopului de bază urmărit în lucrare, autorul a procedat, în modul cel mai riguros, la identificarea și prezentarea a ceea ce este definit ca *Izvoare privind drumurile din Dacia romană* (cap. 2, p. 51-100), în care sunt aduse la lumină problemele cele mai semnificative în legătură cu *sursele antice*: cartografice și geografice (Tabula Peutingeriana, Geographia lui Ptolemeu, Cosmographia Anonimului din Ravenna), epigrafice (stâlpii miliari din Dacia Porolissensis, Dacia Superior și Dacia Inferior, Tabula Traiana, inscripțiile prilejuite de călătorii) și Columna lui Traian, urmate apoi de *sursele medieval-moderne* (documente medievale, toponime și microtoponime, hărți militare moderne).

Disponând de întregul instrumentar de lucru și cu înțelegerea complexă în ceea ce privește semnificația temei abordate, autorul aduce în analiză componenta esențială a acestei lucrări, respectiv **Rețeaua rutieră din Dacia romană** (cap. 3), care este prezentată în întreaga sa complexitate prin tot ceea ce este mai caracteristic pentru fiecare situație în parte: dimensiune de cuprindere (p. 101-328), profunzime în redarea întregului set de probleme, urmărirea în conformitate cu logica cea mai potrivită de evoluție și importanță a rețelei de drumuri rutiere specifică perioadei respective etc. Mai mult, este de subliniat că înainte de a se intra în fondul esențial al acestei probleme, Florin Fodorean marchează, cu aprofundarea necesară unui asemenea demers, aspectele principale cu privire la prezența drumurilor în Dacia înainte de romani, evoluția cercetării științifice asupra drumurilor din Dacia romană, cu periodizarea corespunzătoare (secolele XVI-XIX, a doua

jumătate a sec. XIX-anii 1930-1935, apoi intervalele 1930/1935-1950, 1950-1970 și până în prezent), clasificarea drumurilor din Dacia romană, precum și sistemul de prezentare și metodele de lucru necesare în elaborarea lucrării.

După toate faptele arătate, autorul s-a aplecat, cu o deosebită strădanie și cunoaștere științifică a tuturor problemelor solicitate de scopul propus, asupra reliefării și analizei competente a *Rețelei căilor rutiere de comunicație (drumurilor) romane* din provinciile Dacia Porolissensis, Dacia Superior și Dacia Inferior.

În ceea ce privește **Drumurile din Dacia Porolissensis** (p. 120-227), analiza are loc în raport de însemnătatea acestora și de gradul de cunoaștere științifică la care s-a ajuns până la momentul actual, mai întâi fiind prezentată rețeaua de comunicație de nivel superior, în care sunt cuprinse: *Via militaris* Potaissa-Napoca-Porolissum, drumul imperial din sectorul Turda-Bogata- Călărași-Războieni-Cetate, drumul Potaissa-Alburnus Maior (pe Valea Arieșului), drumul Turda-Buru-Iara-Băișoara, drumul Turda-Luna-Luncani-Gligorești, drumurile secundare din jurul Potaissei romane, drumul Napoca-Bonțida-Iclozel-Băița-Bunești-Dej (Culoarul Someșul Mic), Napoca-Apahida-Sărmașu-Glodei (Câmpia Transilvaniei), drumul Gherla-Sic, drumul Napoca-Florești-Gilău-Izvoru Crișului-Bologa și drumurile de limes din Dacia Porolissensis (Bologa-Almașu Mare-Sutoru, Bologa-Bucium-Românași, Cășeiu-Dej, Dej-Ilișua-Orheiu Bistriței-Brâncovenești, și Brâncovenești – Cristești – Războieni-Cetate, cel din urmă în lungul Mureșului), la acestea fiind avute în vedere o serie de alte drumuri romane din vecinătatea celor menționate.

Ceea ce trebuie subliniat în legătură cu rețeaua căilor de comunicație romane din *Dacia Porolissensis*, ca de altfel și în cazul celorlalte două provincii, că autorul a procedat la o analiză detaliată a întregului complex de probleme, pentru fiecare dintre drumurile de rang superior fiind aduse în discuție, în numeroase situații având în vedere condiția de indisciplinaritate: cadrul natural (relieful cu toate caracteristicile sale, aspectele climatice, rețeaua hidrografică etc.), izvoarele antice, mențiunile în istoriografia

modernă, hărțile austriece, caracteristicile topometrice, punctele descoperite de-a lungul drumurilor, în final procedându-se la urmărirea infrastructurii, suprastructurii și a principalelor caracteristici ale drumurilor din perioada investigată. Este de remarcă, de asemenea, cuprinderea în lucrare, în scopul unei mai ușoare evidențieri a traseelor urmate de drumurile romane, a mai multor hărți geografice și topografice ce cuprind teritoriile cele mai semnificative din Dacia Porolissensis.

Având în vedere aceleași modalități de investigare și rigoarea de care a dat dovadă Florin Fodorean în cercetarea științifică, lucrarea își continuă mersul cu analiza **Drumurilor romane din Dacia Superior** (p. 227-296).

Fără a mai proceda la o detaliere a rețelei rutiere romane din provincia menționată, notăm faptul că aceasta este circumscrisă, în general, părții sud-vestice a României (munții Banatului și Poiana Ruscă, Dealurile Banatului și Câmpia Banatului, Depresiunea Hațegului) și aproximativ jumătății sudice a Depresiunii Transilvaniei, la care se alătură și o însemnată fâșie din partea estică a Munților Apuseni, precum și Depresiunea Brașov.

Corеспunzător teritoriului de extindere a Daciei Superior și apoi a zonei prin care romanii au pătruns în Dacia (Defileul Dunării, în general), rețeaua drumurilor romane începe de la *Drobeta*, cu continuare pe la Dierna, Pasul Poarta Orientală (Domașnea, 540 m) până la Tibiscum (în lungul Culoarului Cerna-Timiș) și *Lederata* (localitate în Serbia, pe dreapta Dunării), de unde, după trecerea fluviului, a urmat un traseu prin zona Dealurilor Banatului până la Tibiscum (nord de Caransebeș). Începând de la această localitate, drumul urmărește Culoarul Bistrei, Pasul Poarta de Fier a Transilvaniei (700 m), Depresiunea Hațegului (pe la Ulpia Traiana), Culoarul Mureșului (Apulum-Salinae), din acesta desfășându-se, spre est, drumurile din lungul văilor Târnava Mică (până la Sărățeni), Târnava Mare (până la Odorhei), Apold, Cibin și Olt până în Depresiunea Brașov, între acestea fiind prezentă o rețea rutieră de legătură orientată nord-sud (peste Podișul Târnavelor) și spre vest pentru aurul și apele termale din zona Munților Metaliferi (Alburnus Maior și Geoagiu-Băi).

În aceleași condiții de investigare cuprinzătoare este abordată și problematica

cu privire la **Drumurile romane din Dacia Inferior** (296-328), în lucrare fiind prezentată rețeaua de pe stânga Dunării și apoi cea cu favorabilitate de trecere peste Carpații Meridionali **pentru a ajunge la sarea și aurul din Transilvania**, țintă imperativă a romanilor pentru perioada respectivă.

Alături de rețeaua rutieră, lucrarea are în vedere, în modul cel mai potrivit, problemele cu privire la: materialele de construcție și forța de muncă folosite la realizarea drumurilor, trama stradală a unor localități, podurile din Dacia romană etc.

Lucrarea lui *Florin Fodorean*, sintetizează și document istorice (în bună măsură și geografice) deosebite a temei analizate, este finalizată, în aceeași condiție de riguroasă elaborare științifică, prin *evidențierea Rolului strategic și economic al drumurilor din Dacia romană* (cap. IV, p. 329-346), *Transportul în Dacia romană* (cap. V, p. 347-352), *Drumurile romane după părăsirea Daciei* (cap. VI, p. 353-362), la care se alătură capitolul VII (p. 363-398), cel de *Concluzii*, în care este avută în vedere *Metodologia cercetării drumurilor romane. Aplicarea metodelor și perspective* pentru investigarea viitoare a acestei probleme.

Desigur, aprecierile prezentate anterior le considerăm a fi doar o semnalare asupra studiului de față, fapt pentru care suntem îndemnați să recomandăm, cu aleasă plăcere, consultarea de către specialiștii din domeniile Istoriei și Geografiei, în primul rând, precum și a altor doritori de cunoaștere a unor astfel de probleme, a deosebit de valoroasei lucrări realizată de către **D-ul Florin Fodorean** cu privire la **Drumurile din Dacia romană**.

Prof. univ. dr. GR. P. POP

Radu Dimitriu, (2007), *Depresiunea Neamțului. Studiu de geografie umană*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași (432 p., format B 5, 187 figuri incluse în text, 287 titluri bibliografice)

În Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași a văzut lumina tiparului studiul d-lui **Radu Dimitriu**, geograf, intitulat „*Depresiunea Neamțului. Studiu de geografie umană*”, lucrare amplă, structurată pe cinci mari capitole, cu numeroase tabele, hărți, grafice și figuri care completează armonios textul.

Subdiviziune a Subcarpaților Moldovei, Depresiunea Neamțului a făcut obiectul a numeroase studii, din variate domenii ale științelor geografice și sociale, pe care autorul, identificându-le și parcurgându-le, le prezintă succint în capitolul întâi. Ele se constituie într-un punct de plecare în elaborarea studiului de față.

Capitolul al II-lea cuprinde analiza cadrului natural ca suport al activităților umane, cu tot corolarul lor de fenomene. Autorul dovedește o mare putere de observație și de sinteză în evidențierea relațiilor dintre elementele cadrului natural și cele ale activităților umane, alegând cele mai definitorii exemple pentru spațiul depresionar nemțean. Așa face în prezentarea sintetică a microclimatului Depresiunii Neamțului, unde, numai simpla lectură a parametrilor climatici, îți oferă imaginea sa. Tot așa reușește nuanțarea rolului de „poartă”, „Poarta Târgului Frumos”, așa cum o menționase într-un admirabil studiu publicat în Buletinul Societății Regale Române de Geografie, Victor Tufescu în 1940, între Transilvania și Moldova, cu consecințe în organizarea spațiului local.

Element definitoriu al oricărui studiu de geografie umană, populația face obiectul celei mai detaliate analize în studiul d-lui Radu Dimitriu, pe mai bine de 220 de pagini.

Derularea fenomenelor geodemografice sunt analizate începând din 1775, pentru evoluția numerică, din 1930 pentru structurile ocupaționale, din 1966 pentru mișcarea naturală și mecanică a populației, prilejuind autorului concluzii valoroase la nivelul general al depresiunii, dar și pe cele șase unități

administrative. Pentru unele evoluții, autorul preferă abordarea la nivel de așezare, ceea ce probează un efort de cercetare, culegere a datelor, prelucrare, analiză și concluzii, remarcabil.

Evoluția fiecărui fenomen demografic este demonstrat grafic, iar cazurile atipice sunt explicate. Așa face cu indicele nupțialității, care înregistrează valori peste media locală în trei cazuri, fapt explicat prin comportamentul etnic diferit și prin evoluția diferențiată pe o serie de perioade 1966-1969 și 1990-1991, când s-au înregistrat valori mai ridicate.

Bilanțul migratoriu pe perioada 1966-2002 este negativ per ansamblu, de - 0,4 %, cu o ușoară revenire între 1977-1992, când a fost ușor pozitiv, grație industrializării pe care a cunoscut-o Târgu Neamț, care a înregistrat o creștere de 13 % în perioada mai sus citată.

Migrațiile temporare și definitive de după 1990 sunt relevante pentru această regiune, ca în cazul comunelor Agapia și Vânători-Neamț, comune monastice, atât cele interne cât, mai ales, cele internaționale, pe care autorul le tratează exhaustiv.

Pentru migrația internațională ne sunt prezentate acele „rețele sociale” pe filiera cărora se derulează; ele sunt familiale, confesionale și de alte tipuri (etnice, de vecinătate), cu caracteristicile lor (mărime, grad de încărcare).

Structurile geodemografice – pe medii, grupe de vârstă, sexe, stare civilă, grad de instrucție, etnică, confesională, pe ramuri de activitate, sunt tratate la nivel de localitate, în mod evolutiv, pe perioada 1930-2002, permițând autorului tipologizări interesante, de mare actualitate. Astfel, în cazul structurii etnice se aplică indicele de diversificare (de eterogenitate) care departajează, fenomenologic și spațial, cinci tipuri: tipul I (omogenitate perpetuă), tipul II (cvasiomogenitate), tipul III (omogenitate oscilantă), tipul IV (omogenitate consecvent destructurată) și tipul V (eterogenitate puternic diluată).

În capitolul IV, al așezărilor omenești, autorul continuă seria tipologizărilor pe baza unor criterii de clasificare-pozițional, fizionomic-structural, funcțional și dimensional, oprindu-se îndelung asupra centrului local polarizator, orașelul Târgu Neamț. Fiecare fenomen este însoțit de exemplificări

cartografice sugestive. Așa este figura 130 în care, delimitând zonele de influență ale Târgului Neamț, identifică zonele de interferență cu ariile de influență ale centrelor urbane vecine, Piatra Neamț, Pașcani și Fălticeni.

Analiza dotărilor cu elementele infrastructurilor școlare, sanitară, de poștă și telecomunicații, de utilități casnice (apă, gaze, energie electrică), precum și a fondului de locuințe, este făcută cu mare scrupulozitate pe perioada 1966 (65)-2002, oferind cititorilor imaginea efortului de echipare colectivă și individuală a teritoriului studiat.

Deseori, autorul ne oferă informații interesante referitoare la istoricul școlilor, al unităților sanitare sau a celor de credit bancar, introducându-ne în atmosfera locală.

În caracterizarea rețelei de așezări din Depresiunea Neamțului, autorul apelează la indicii de centralitate, de concentrare, de dispersie (Dammangeon și Chiffre), concluzionând cu indicele general al potențialului de dezvoltare al așezărilor, pe baza căruia stabilește patru categorii tipologice.

Fin cunoscător al realităților economice, respectiv al activităților umane, autorul face o radiografie amănunțită a sectoarelor economice – primar, secundar și terțiar, reliefându-le particularitățile locale. Demersul său este însoțit de o grafică bogată – hărți tematice, diagrame, cartodiagrame, tabele, figuri. Deosebit de sugestive sunt diagramele stelare ale variației lunare a circulației turistice între 1995-2004 pe tipuri de turiști (interni, externi), pe unități de cazare și pe stațiuni.

Per ansamblu, literatura geografică regională s-a îmbogățit cu o monografie valoroasă, pentru realizarea căreia autorul a făcut eforturi lăudabile, atât în parcurgerea bibliografiei, cât și pe teren, pentru prezentarea cât mai veridică a Depresiunii Neamțului. Studiul se citește cu plăcere, în ciuda abundenței datelor statistice, care sunt transpuse grafic și cartografic în forme moderne, actuale.

Șef lucrări dr. AL. PĂCURAR